

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Науково-учбовий центр прикладної інформатики

ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

ІНТЕГРАЦІЯ СВІТОВИХ НАУКОВИХ ПРОЦЕСІВ ЯК ОСНОВА СУСПІЛЬНОГО ПРОГРЕСУ

МАТЕРІАЛИ
II Міжнародної науково-практичної конференції

*23–24 листопада 2018 р.
м. Київ*

Київ
Інститут інноваційної освіти
2018

УДК 001(063):378.4 (Укр)
ББК 72я43
І73

*До збірника увійшли матеріали наукових робіт (тези доповідей, статті),
надані згідно з вимогами, що були заявлені на конференцію.*

*Роботи друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу.
Автори беруть на себе всю відповідальність за зміст поданих матеріалів.
Претензії до організаторів не приймаються.
При передруку матеріалів посилання обов'язкове.*

*Відповідає п. 12 Порядку присудження наукових ступенів Затвердженого
Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567.*

І73 **Інтеграція світових наукових процесів як основа суспільного прогресу :**
Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23–24 листопада
2018 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-учбовий центр прикладної
інформатики НАН України. — Київ : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2018. — 252 с.

Матеріали наукового симпозиуму рекомендуються освітянам, науковцям, викладачам,
здобувачам вищої освіти, аспірантам, докторантам, студентам вищих навчальних закладів тощо.

Відповідальний редактор: С.К. Бурма
Коректор: П.А. Нємкова

Матеріали видано в авторській редакції.

УДК 001(063):378.4 (Укр)

© Усі права авторів застережені, 2018
© Інститут інноваційної освіти, 2018
© Друк ФОП Москвін А.А., 2018

Підписано до друку 30.11.2018. Формат 60х84/16.

Віддруковано з готового оригінал-макету.

Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Literaturnaya. Ум. друк. арк. 18,60.

Зам. № 3011-1. Тираж 100 прим. Ціна договірна. Виходить змішаними мовами: укр., рос., англ.

Виготівник. ФОП Москвін А.А. Поліграфічний центр «Сору Art».

69095, Запоріжжя, пр. Леніна, 109. Тел.: +38-094-133-87-81.

Інститут інноваційної освіти: e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com

Видання здійснене за експертної підтримки

Науково-учбового центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40.

ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

Л.В. Бережна,

директор школи, вчитель-методист,
Криворізька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №69
Криворізької міської ради Дніпропетровської області

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ВЧИТЕЛІВ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З СУЧАСНИМ ОСВІТНІМ ПРОСТОРОМ

Анотація. Викладений матеріал дає змогу зрозуміти, що для створення освітнього середовища, яке має забезпечити досягнення нової якості освіти, необхідною умовою є підготовленість і вмотивованість вчителя до інноваційної діяльності. Інноваційне спрямування передбачає залучення у процес створення, освоєння та використання педагогічних нововведень у практиці навчання та виховання. Це середовище є підґрунтям для досягнення високих результатів освітнього процесу.

Ключові слова: інтеграція, освіта, суспільство, професійна діяльність, інноваційні педагогічні процеси, потенційні можливості, саморозвиток особистості, мотиваційні компоненти.

Зміни в сучасній українській освіті, прийняття нових державних освітянських стандартів звертають увагу на посилення вимог до професійної діяльності фахівців. Особливості розвитку професійної діяльності педагогічних працівників залежать від викликів, які висуває суспільство до системи освіти, саме інтеграційні процеси можуть вирішувати основні суперечності освіти. Зміни в шкільній освіті потребують від учителя вмінь перетворювати, доповнювати, інтегрувати наявний навчальний матеріал, що, у свою чергу, неможливо без наявності в педагога кваліфікаційних підходів до своєї діяльності, ритмічності в роботі. Відтак, необхідного характеру набуває проблема професійної підготовки вчителя сучасної школи, нових умов діяльності педагогів і учнів [1, с. 15].

Відповідно до положень і вимог, висунутих у сучасних освітніх документах, на часі забезпечення максимального розкриття потенціалу кожного фахівця, готовність його до саморозвитку. Вчитель сучасної школи має вирішувати освітні завдання, формувати цілісність знань у учнів завдяки інтегрованим підходам на основі спільних понять, здійснювати педагогічну діяльність відповідно до сучасних вимог та нових соціальних запитів.

Освітні виклики сьогодення наголошують на тому, що вчитель має бути не тільки фахівцем зі свого предмета, але й творчою особистістю, яка налаштована на професійне зростання, застосування методів і форм навчання, контролю навчальних досягнень учнів, завдяки якому здійснюватиметься відповідний вплив

на ефективність освітнього процесу. Процеси інтеграції в системі освіти вимагають випереджаючої розробки прогресивно і методично виправданих педагогічних технологій і оволодіння ними вчителями для досягнення мети якості освіти.

Організація роботи вчителя залежить від того, як добре він володіє матеріалом і чи зможе він правильно розрахувати час, потрібний на його засвоєння, як зможе доцільно об'єднати всі елементи у цілісність завдяки інтеграції змісту освіти. Вчителі мають усвідомлювати практичну значущість різноманітних інновацій не лише на професійному, але й на особистісному рівні. Фахівець досягає професіоналізму за умови власної та гнучкої адаптації до змін у професійній діяльності, прагнення до постійного самовдосконалення, вміння комплексно застосовувати знання. Навчання побудоване на інтегрованому підході створює сприятливі умови для прояву творчості дитини й учителя [2, с. 12].

Сучасний вчитель має організувати співпрацю, де він буде моделювати, осмислювати, керувати, говорити, виконувати різні дії та застосовувати на практиці набуті знання, тобто, він має бути здатним до творчої педагогічної діяльності. Від вчителя вимагається бути готовим до постійного включення учня в активну навчальну діяльність, що можна забезпечити шляхом використання інтеграційних процесів спрямованих на реалізацію нових освітніх ідеалів. Вже сьогодні інтегроване навчання закладає нові умови діяльності учителів та учнів, зобов'язує до використання різноманітних форм викладання. Саме така співпраця та взаємодія допомагає учасникам освітнього процесу просуватися до спільної мети.

Сьогодні ми працюємо в умовах непередбачуваності, яка зростає, новизни та складності навколишнього середовища, які існують в нашій практиці, незважаючи на те, якими причинами викликані ці зміни. Одним з пріоритетних напрямів в реформування сучасної школи є пошук нових підходів до навчання, нових умов діяльності учителя та учнів [3, с. 5]. Нові педагогічні ідеї вимагають розвитку нового педагогічного мислення на усіх рівнях педагогічної діяльності. Крім традиційних способів навчання, вчителі також мають швидко реагувати на сучасні виклики та адаптуватися до нововведень через інтеграцію навчальних дисциплін. Вчителі сьогодні використовують інтеграцію в навчанні, як діючу модель активізації інтелектуальної діяльності та розвиваючих прийомів навчання.

Таким чином, у світі інноваційних реформ в освіті все більш актуальним стає питання професійної підготовки вчителя сучасної школи. Саме вчитель — це провідник у світ знань, який формує необхідні базові уміння, закладає позитивні, мотиваційні компоненти до подальшого навчання. Отже, формування педагогічної свідомості шляхом постійного професійного зростання учителів школи є необхідною передумовою для успішного, ефективного освітнього процесу та досягнення мети якості освіти.

Література

1. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром / Упорядник: В.М. Андреева, В.В. Григораш. — Х.: Видавнича група «Основа», 2006.

2. Пехота О.М. Освітні технології: навчально-методичний посібник / О.М. Пехота, А.З. Кітченко, О.М. Любарська. [та інші] / За загальною редакцією О.М. Пехота — К.: А.С. К., 2001. — С. 12.
3. Чернякова О. Основні принципи розвитку школи // Завуч. — 2013. — №9. — С. 5.

Л.В. Беляєва,

вчитель математики Комунального закладу

«Харківський санаторний навчально-виховний комплекс №1» Харківської обласної ради

ПРИКЛАДНА СПРЯМОВАНІСТЬ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ, ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ

Проблеми сучасної освіти в Україні полягають у тому, що знання, вміння й навички, які формуються у школярів, не передбачають подальше їх застосування в різних сферах суспільного життя. У зв'язку з цим пріоритетне значення надається сьогодні освіті, яка забезпечує відповідність особистості випускника сучасним вимогам суспільства.

Математика протягом всієї історії культури людства була її невід'ємною частиною; вона є ключем до пізнання навколишнього світу, фундаментом науково-технічного процесу і важливою компонентою розвитку особистості [1, с. 62].

Перед школою стоїть завдання: допомогти учням в оволодінні технологіями життєтворчості, створити умови для розкриття потенціалу самопізнання, самооцінки, самоконтролю, інтеграції в соціокультурний простір. І саме розвиток вмінь застосувати теоретичні знання на практиці подолає розрив між освітою і життям.

Останнім часом проблемам вдосконалення викладання математики приділяється велика увага. Важлива умова вдосконалення викладання математики — посилення практичної спрямованості шкільного курсу математики, тобто здійснення зв'язку його змісту і методики навчання з практикою. Пропагуючи практичну і прикладну спрямованість шкільного курсу математики, великий внесок в розвиток цієї проблеми зробили вчені М.М. Скаткін, С.М. Шабалов, О.О. Шибанов, В.Г. Зубов та інші. Всі вони наполягають на тому, що в ході навчання учень повинен не тільки засвоїти суму знань, а й оволодіти способами їх застосування на практиці, набути широких умінь ефективного використання математичних знань в подальшій трудовій діяльності [2, с. 53].

Теза «Математику треба вчити так, щоб вміти її застосовувати», яку висловлювали відомі математики і педагоги (Г. Фройденталь, А.Д. Мишкіс, В.І. Арнольд) є актуальною як ніколи [3, с. 117]. Без перебільшення можна стверджувати, що реалізація прикладної спрямованості суттєво сприяє розв'язанню усіх основних завдань навчання і виховання молоді.

Необхідність забезпечення прикладної спрямованості навчання математики викликана багатьма факторами:

- прикладна спрямованість навчання суттєво сприяє формуванню стійких мотивів до навчання взагалі, до навчання математики, зокрема;

- головною метою вивчення математики для більшості учнів є те, щоб її можна було застосувати (не тільки на виробництві, але і при вивченні інших предметів, при читанні спеціальної літератури, у побуті).

Використання прикладних задач, які мають навчальні функції, передбачає виділення основних умінь і навичок, визначення основних типів задач, у процесі розв'язування яких учнів оволодівають ними і досягають певного рівня навчальних досягнень, виділення відповідних орієнтовних основ діяльності по розв'язуванню цих задач. Задачі, які мають навчальні функції, використовуються для спостереження ознак і властивостей фігур, формування понять, виведення наслідків, визначення співвідношення між елементами фігур, можливого розташування та зображення фігур. Вони застосовуються для первинного осмислення сутності понять, зв'язків і відношень, обґрунтування тверджень, підбору аргументів для доведення, відпрацювання навичок у стандартних ситуаціях, формування умінь застосовувати методи розв'язування прикладних задач.

Активізація творчої самостійності учнів, формування їх мислення і навиків до практичного застосування знань, розвиток логічного мислення найефективніше здійснюється під час практичних робіт [2, с. 19].

Однак, такий формі роботи на уроці в даний час не приділяється достатня увага. Ці роботи, як правило, виконуються не систематично. Але хочеться відзначити, що вони мають велике виховне і освітнє значення. А саме:

- дозволяють повніше і свідоміше усвідомити математичні залежності між величинами;

- ознайомитися з вимірювальними і обчислювальними інструментами та їх застосуванням на практиці;

- встановити більш тісні міжпредметні зв'язки та взаємозв'язок між розділами курсу математики;

- урізноманітнюють уроки математики;

- підвищують активність і самостійність учнів на уроці;

- сприяють підвищенню якості знань учнів;

- роблять абстрактні теоретичні положення зрозумілими, доступними, наочними;

- вчитель має можливість здійснити диференційований та індивідуальний підхід до навчання, враховуючи індивідуальні особливості учнів [5, с. 82].

Основне призначення таких робіт — сприяти формуванню в учнів основних понять, законів, теорій, розвитку мислення, самостійності, практичних умінь і навичок, в тому числі умінь спостерігати, виконувати прості досліди, вимірювання, удосконалити навички роботи з вимірювальними приладами, аналізувати результати експерименту. Робити узагальнення і висновки.

Практичні роботи з математики — це самостійне розв'язання учнями завдань, умови яких даються в моделях, кресленнях і деталях. Кожен учень для виконання практичної або лабораторної роботи отримує завдання на картці або

моделі. Виконуючи вимірювання на моделі або кресленні, він самостійно отримує дані для розв'язання поставленого завдання.

Виконуючи такі завдання, учні набувають навичок по вимірюванню і обчисленню, вміню поводитися з вимірювальними інструментами, що дозволяє їм знаходити раціональні шляхи розв'язання даної задачі на моделі (які елементи моделі вигідніше вимірювати, якими інструментами проводити вимірювання), швидше і точніше обчислити шукану величину, закріпити вміння застосовувати правила наближених обчислень [4, с. 32].

Практичні роботи можуть бути організовані як у класі, так і задані додому. Залежно від обсягу та змісту матеріалу, можуть бути запропоновані на цілий урок, на частину уроку або задані у вигляді домашнього завдання. В останньому випадку необхідно на наступному уроці обговорити та проаналізувати результати, отримані учнями вдома.

Одним із засобів підвищення активності учнів є практичні роботи, пов'язані з побудовою моделі фігури. Побудувати модель фігури, про яку йдеться в задачі, або використовувати для розв'язання задачі результати вимірювання елементів даної моделі.

Готуючись до уроків, намагаюсь підбирати задачі та завдання таким чином, щоб їх зміст і аналіз готували учнів до свідомого дослідження природних явищ, формували вміння вирішувати питання взаємозв'язку теорії з практикою, сприяли науковому, інтелектуальному та креативному розвитку учнів. Саме прикладна спрямованість навчання допомагає формувати ключові компетентності, виховувати і активізувати пізнавальну діяльність учнів, підвищити їх інтерес до математики.

Завдання з практичним змістом використовую на різних етапах уроку.

Для створення проблемної ситуації використовую і окремі фрагменти завдань з практичним змістом, а завдання в цілому розглядаю на уроках узагальнення і систематизації знань.

Підсумком реалізації прикладної спрямованості навчання математики є:

- формування математичного світогляду, тобто формування розуміння того, що математика є універсальною мовою для опису навколишнього світу;
- формування вмінь застосовувати математику в повсякденному житті.

Література

1. Бевз Г.П. Методи навчання математики. // Навчальний посібник. — К., 1989. — 367 с.
2. Возняк Г.М. Прикладні задачі: від теорії до практики. / Г.М. Возняк. — Тернопіль: Мандрівець, 2003. — 136 с.
3. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій // Автор-укладач Н.П. Наволокова. — Х.: Вид. група «Основа», 2009. — 176 с. — (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).
4. Зімановська А.А. Проведення практичних робіт з математики. // Вісник. — 2008. — №1. — С. 32–35
5. Слєпкань З.І. Методика навчання математики: Підруч. для студ. мат. спеціальностей пед. навч. закладів. — К.: Зодіак-ЕКО, 2000. — 512 с.

С.Б. Білий,

заступник директора Науково-учбового центру прикладної інформатики НАН України,
кандидат фізико-математичних наук

ДОВЕДЕННЯ ДЕЯКИХ КЛАСИЧНИХ ТЕОРЕМ ГЕОМЕТРІЇ В ВОЛЬФРАМ АЛЬФА

Анотація. Стаття присвячена застосуванню Вольфрам Альфа для доведення деяких класичних теорем геометрії.

Ключові слова: Вольфрам Альфа, теорема про одну сьому трикутника, теорема Рауса, теорема Маріон Уолтер.

Теорема Рауса. Всесвітньо відомий польський математик Гуго Штейнгауз у своїй чудовій книзі [1, с. 9] пише: «Щоб з довільного трикутника вирізати трикутник з площею в сім разів менше, відокремимо від кожної сторони по одній третині і з'єднаємо отримані точки з протилежними вершинами» (Рис. 1).

Це твердження в англійській літературі прийнято називати **теоремою про одну сьому трикутника (one-seventh area triangle)**. Там же він наводить дуже дотепне, чисто геометричне доведення з посиланням на польського математика Мікусінського [1, с. 152].

В даній статті пропонується доведення цієї теореми за допомогою **Вольфрам Альфа** [2] на підтримку передових педагогічних ідей Конрада Вольфрама [3].

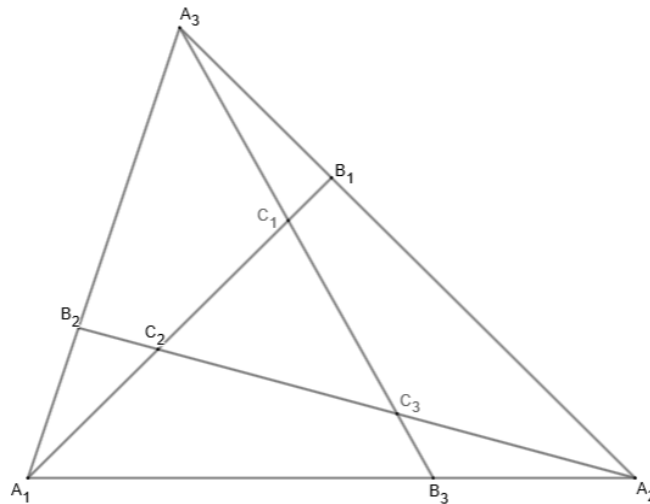

Рис. 1

Нехай $(x_1; y_1), (x_2; y_2), (x_3; y_3)$ — координати точок A_1, A_2, A_3 . Для доведення теореми нам знадобляться лише три формули з аналітичної геометрії: формула для площі трикутника:

$$\frac{1}{2}((y_1 + y_2)(x_1 - x_2) + (y_2 + y_3)(x_2 - x_3) + (y_3 + y_1)(x_3 - x_1)) \quad (1)$$

формула координат точки, що ділить даний відрізок у даному відношенні:

$$x = \frac{nx_1 + mx_2}{m+n}, y = \frac{ny_1 + my_2}{m+n} \quad (2)$$

і формула рівняння прямої, що проходить через дві задані точки:

$$\frac{x-x_1}{x_2-x_1} = \frac{y-y_1}{y_2-y_1} \quad (3)$$

За допомогою Вольфрам Альфа і формули (1) знаходимо, що площа трикутника $A_1A_2A_3$ дорівнює:

$$\frac{1}{2} (-x_2 y_1 + x_3 y_1 + x_1 y_2 - x_3 y_2 - x_1 y_3 + x_2 y_3)$$

За формулою (2) знаходимо координати точок B_1, B_2, B_3 :

$$B_1\left(\frac{2x_3+x_2}{3}; \frac{2y_3+y_2}{3}\right); B_2\left(\frac{2x_1+x_3}{3}; \frac{2y_1+y_3}{3}\right); B_3\left(\frac{2x_2+x_1}{3}; \frac{2y_2+y_1}{3}\right).$$

Координати точок C_1, C_2, C_3 знайдемо, як точки перетину прямих

$$C_1 = A_1B_1 \cap A_3B_3; C_2 = A_1B_1 \cap A_2B_2; C_3 = A_3B_3 \cap A_2B_2.$$

Для цього розв'яжемо три системи рівнянь:

$$\begin{aligned} \frac{x-x_1}{\frac{2x_3+x_2}{3}-x_1} &= \frac{y-y_1}{\frac{2y_3+y_2}{3}-y_1} \& \frac{x-x_3}{\frac{2x_2+x_1}{3}-x_3} &= \frac{y-y_3}{\frac{2y_2+y_1}{3}-y_3}; \\ \frac{x-x_1}{\frac{2x_3+x_2}{3}-x_1} &= \frac{y-y_1}{\frac{2y_3+y_2}{3}-y_1} \& \frac{x-x_2}{\frac{2x_1+x_3}{3}-x_2} &= \frac{y-y_2}{\frac{2y_1+y_3}{3}-y_2}; \\ \frac{x-x_3}{\frac{2x_2+x_1}{3}-x_3} &= \frac{y-y_3}{\frac{2y_2+y_1}{3}-y_3} \& \frac{x-x_2}{\frac{2x_1+x_3}{3}-x_2} &= \frac{y-y_2}{\frac{2y_1+y_3}{3}-y_2}. \end{aligned}$$

Зробимо це за формулою (3) і командою `solve` Вольфрам Альфа. Знаходимо такі розв'язки:

$$\begin{aligned} 7x &= 4x_1 + x_2 + 2x_3 \text{ and } 7y = 4y_1 + y_2 + 2y_3 \\ &\text{and } (x-x_1)(x-x_2)(y-y_1)(y-y_2) \neq 0 \\ 7x &= x_1 + 2x_2 + 4x_3 \text{ and } 7y = y_1 + 2y_2 + 4y_3 \\ &\text{and } (x-x_1)(3x-x_1-2x_2)(y-y_1)(3y-y_1-2y_2) \neq 0 \\ 7x &= 2x_1 + 4x_2 + x_3 \text{ and } 7y = 2y_1 + 4y_2 + y_3 \text{ and} \\ &(x-x_1)(3x-x_1-2x_2)(x-x_2)(3y-y_1-2y_2)(y-y_2) \neq 0 \end{aligned}$$

Тобто координати точки $C_1((x_1 + 2x_2 + 4x_3)/7; (y_1 + 2y_2 + 4y_3)/7)$,

координати точки $C_2((4x_1 + x_2 + 2x_3)/7; (4y_1 + y_2 + 2y_3)/7)$,

координати точки $C_3((2x_1 + 4x_2 + x_3)/7; (2y_1 + 4y_2 + y_3)/7)$.

За формулою (1) знаходимо, що площа трикутника $C_1C_2C_3$ дорівнює

$$\begin{aligned} \frac{1}{2} \left(\left(\frac{5y_1 + 3y_2 + 6y_3}{7} \right) \left(\frac{-3x_1 + x_2 + 2x_3}{7} \right) + \left(\frac{6y_1 + 5y_2 + 3y_3}{7} \right) \left(\frac{2x_1 - 3x_2 + x_3}{7} \right) \right. \\ \left. + \left(\frac{3y_1 + 6y_2 + 5y_3}{7} \right) \left(\frac{x_1 + 2x_2 - 3x_3}{7} \right) \right) \end{aligned}$$

І останній крок, спростуємо цей вираз:

`simplify`

$$1/2(((5y_1+3y_2+6y_3)/7)((3x_1+x_2+2x_3)/7)+((6y_1+5y_2+3y_3)/7)((2x_1-3x_2+x_3)/7)+((3y_1+6y_2+5y_3)/7)((x_1+2x_2-3x_3)/7))$$

Results:

$$\frac{1}{14} (-x_2 y_1 + x_3 y_1 + x_1 y_2 - x_3 y_2 - x_1 y_3 + x_2 y_3)$$

Порівнюючи площі трикутників $C_1C_2C_3$ і $A_1A_2A_3$, робимо остаточний висновок: площа трикутника $C_1C_2C_3$ у 7 разів менша за площу трикутника $A_1A_2A_3$.

Узагальнення цієї теореми, коли відношення $\frac{1}{2} = \frac{\frac{1}{2}}{1}$ замінюються на відношення $\frac{x}{1}, \frac{y}{1}, \frac{z}{1}$, називається теоремою Рауса [5]. Доведення теореми Рауса аналогічне наведеному вище, але потребує вже використання системи Wolfram Mathematica або іншої програми для символьних обчислень на кшталт Maple.

Пропонуємо самостійно провести доведення теореми Рауса за допомогою Maple або Wolfram Mathematica.

Теорема Маріон Уолтер. Якщо кожную сторону трикутника ABC поділити на три рівні частини і точки поділу з'єднати з протилежними вершинами, то площа центрального шестикутника DEFGHM (Рис. 2) буде дорівнювати 1/10 площі трикутника ABC.

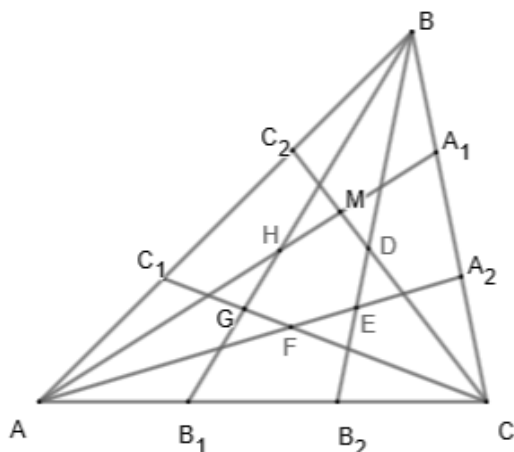

Рис. 2

Цю теорему було відкрито Маріон Уолтер (Marion Walter) — професором математики Орегонського університету — у 1993 році, коли вона досліджувала програмне забезпечення динамічної геометрії [6].

Для доведення теореми, нам знадобляться ті самі формули (1) — (3), що і вище. Нехай $(x_1; y_1), (x_2; y_2), (x_3; y_3)$ — координати точок A, B, C. Тоді площа трикутника ABC за формулою (1) і Вольфрам Альфа дорівнює:

$$\frac{1}{2} (-x_2 y_1 + x_3 y_1 + x_1 y_2 - x_3 y_2 - x_1 y_3 + x_2 y_3)$$

Далі, за формулою (2) знаходимо координати точок $A_1, A_2; B_1, B_2; C_1, C_2$:

$$A_1\left(\frac{2x_2+x_3}{3}; \frac{2y_2+y_3}{3}\right), A_2\left(\frac{x_2+2x_3}{3}; \frac{y_2+2y_3}{3}\right);$$

$$B_1\left(\frac{2x_3+x_1}{3}; \frac{2y_3+y_1}{3}\right), B_2\left(\frac{x_3+2x_1}{3}; \frac{y_3+2y_1}{3}\right);$$

$$C_1\left(\frac{2x_1+x_2}{3}; \frac{2y_1+y_2}{3}\right), C_2\left(\frac{x_1+2x_2}{3}; \frac{y_1+2y_2}{3}\right).$$

Тепер, за формулою (3) і Вольфрам Альфа знаходимо координати точок перетину прямих:

$$D = BB_1 \cap CC_2; E = BB_1 \cap AA_2; F = AA_2 \cap CC_1;$$

$$G = BB_2 \cap CC_1; H = AA_1 \cap BB_2; M = AA_1 \cap CC_2.$$

solve

$$3 \times \frac{x - x_2}{x_1 - 3x_2 + 2x_3} = 3 \times \frac{y - y_2}{y_1 - 3y_2 + 2y_3}$$

$$3 \times \frac{x - x_3}{x_1 + 2x_2 - 3x_3} = 3 \times \frac{y - y_3}{y_1 + 2y_2 - 3y_3}$$

Результати:

$$5x = x_1 + 2(x_2 + x_3) \text{ and } 5y = y_1 + 2(y_2 + y_3) \text{ and}$$

$$(x - x_1)(3x - x_1 - 2x_2)(x - x_2)(3y - y_1 - 2y_2)(y - y_2) \neq 0$$

$$D\left(\frac{x_1+2(x_2+x_3)}{5}; \frac{y_1+2(y_2+y_3)}{5}\right).$$

Аналогічно, знаходимо решту координат:

$$E\left(\frac{x_1+x_2+2x_3}{4}; \frac{y_1+y_2+2y_3}{4}\right),$$

$$F\left(\frac{2x_1+x_2+2x_3}{5}; \frac{2y_1+y_2+2y_3}{5}\right),$$

$$G\left(\frac{2x_1+x_2+x_3}{4}; \frac{2y_1+y_2+y_3}{4}\right),$$

$$H\left(\frac{2x_1+2x_2+x_3}{5}; \frac{2y_1+2y_2+y_3}{5}\right),$$

$$M\left(\frac{x_1+2x_2+x_3}{4}; \frac{y_1+2y_2+y_3}{4}\right).$$

Врешті-решт, можемо знайти площу шестикутника $DEFGHM$:

$$S_{DEFGHM} = S_{FGH} + S_{EFH} + S_{EHM} + S_{DEM}.$$

$$2S_{FGH} = \left(\frac{2y_1+y_2+2y_3}{5} + \frac{2y_1+y_2+y_3}{4}\right) \left(\frac{2x_1+x_2+2x_3}{5} - \frac{2x_1+x_2+x_3}{4}\right)$$

$$+ \left(\frac{2y_1+y_2+y_3}{4} + \frac{2y_1+2y_2+y_3}{5}\right) \left(\frac{2x_1+x_2+x_3}{4} - \frac{2x_1+2x_2+x_3}{5}\right)$$

$$+ \left(\frac{2y_1+2y_2+y_3}{5} + \frac{2y_1+y_2+2y_3}{5}\right) \left(\frac{2x_1+2x_2+x_3}{5} - \frac{2x_1+x_2+2x_3}{5}\right) =$$

$$\frac{1}{50} (-x_2 y_1 + x_3 y_1 + x_1 y_2 - x_3 y_2 - x_1 y_3 + x_2 y_3)$$

Аналогічно,

$$\begin{aligned}
2S_{EFH} &= \frac{3}{100} (-x_2 y_1 + x_3 y_1 + x_1 y_2 - x_3 y_2 - x_1 y_3 + x_2 y_3) \\
2S_{EHM} &= -\frac{3}{80} (x_2 y_1 - x_3 y_1 - x_1 y_2 + x_3 y_2 + x_1 y_3 - x_2 y_3) \\
2S_{DEM} &= \frac{1}{80} (-x_2 y_1 + x_3 y_1 + x_1 y_2 - x_3 y_2 - x_1 y_3 + x_2 y_3)
\end{aligned}$$

І, нарешті,

$$\begin{aligned}
S_{DEFGHM} &= \left(\frac{1}{50} + \frac{3}{100} + \frac{3}{80} + \frac{1}{80} \right) (-x_2 y_1 + x_3 y_1 + x_1 y_2 - x_3 y_2 - x_1 y_3 \\
&\quad + x_2 y_3) = \frac{1}{10} S_{ABC}
\end{aligned}$$

Література

1. Штейнгауз Г. Математический калейдоскоп / Гуго Штейнгауз. — М.: Наука, 1981. — 160 с.
2. Білий С.Б. Wolfram|Alpha — ваш помічник у навчанні та роботі / Сергій Білий. — Науково-учбовий центр прикладної інформатики. — К.: 2015. — 39 с.
3. Вольфрам К. Как учить детей настоящей математике с помощью компьютеров/ Конрад Вольфрам. — www.english-video.net/v/ru/1007
4. Делоне Б.Н. Аналитическая геометрия/ Б.Н.Делоне в книге: Математика. Ее содержание. Методы и значение. — М.: Изд-во Академии наук СССР: 1956. — С. 183—186.
5. Википедия. Теорема Пауса /https://ru.wikipedia.org/wiki/Теорема_Пауса
6. Weisstein Eric W. Marion's Theorem/ Eric Weisstein from MathWorld — A Wolfram Web Resource <http://mathworld.wolfram.com/MarionsTheorem.html>

Н.Г. Бузіян,

викладач Технологічного коледжу

Дніпровського державного аграрно-економічного університету

ЕЛЕКТРОННИЙ ПОСІБНИК, ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ

Освіта є найважливішою сферою соціального життя. Саме освіта формує інтелектуальний, культурний, духовний стан суспільства.

Сьогодні неможливо уявити сучасну систему освіти без використання інформаційних технологій в процесі навчання, в тому числі із застосуванням комп'ютерної техніки і глобальних інформаційних мереж.

Для викладача — це можливість ознайомлення з найцікавішими і ефективними навчальними методиками.

Ще одна причина, яка повинна бути названа в ряду чинників зростання значущості нових освітніх технологій в сучасній освіті, — це можливість ефективно використовувати час на навчання.

На сьогоднішній день найбільш часто використовуються сторінки викладачів в інтернеті, електронні підручники, посібники і різні сайти як джерело інформації.

Електронний посібник являє собою інтегрований засіб, що виступає як компонент підтримки навчального процесу, що включає теоретичний матеріал, оформлений у вигляді довідника, представлений у вигляді тексту, графіка, або в

мультимедійному вигляді. Допустима наявність лабораторного практикуму. Посібник є додатковим засобом до електронного підручника.

Для створення електронних посібників існує безліч спеціальних програм. Програми мають різні можливості, складні і не дуже, великі і маленькі, платні і безкоштовні...

Особисто для себе, я обрала програму *Turbosite*, яка здається мені найбільш простою, зручною та дозволяє створити саме те, що в результаті можливо назвати електронним посібником. Програма дозволяє мені систематизувати матеріал зі спецдисциплін, створити свої електронні навчальні посібники (Рис. 1) для дистанційного навчання, для домашньої роботи студентів.

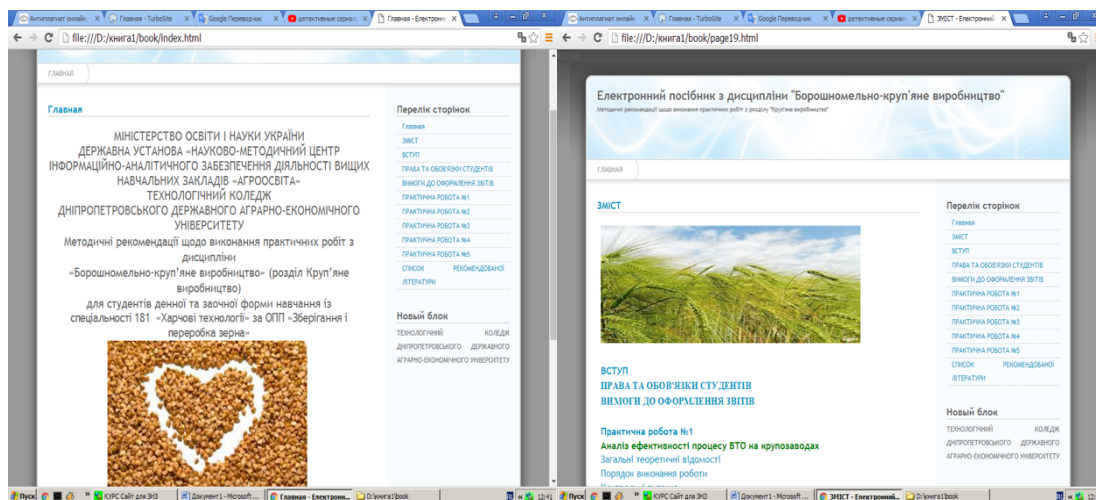

Рис. 1. Приклад електронного посібника з дисципліни
«Борошномельно-круп'яне виробництво»

Електронний посібник відрізняється від підручника тим, що не має друкованого джерела та орієнтований на вивчення невеликого розділу навчальної дисципліни.

До електронних посібників додаються тренажери, контрольні завдання і тести, які відносяться до тренувальних та контролюючих програмних засобів.

Тренажери призначені для відпрацювання і закріплення умінь і навичок, забезпечують отримання інформації з теорії та прийомів навчальної діяльності, тренування на різних рівнях самостійності, контроль і самоконтроль.

Контролюючі пакети призначені для оцінки результатів навчання, програми для контролю і проведення тестування (Рис. 2).

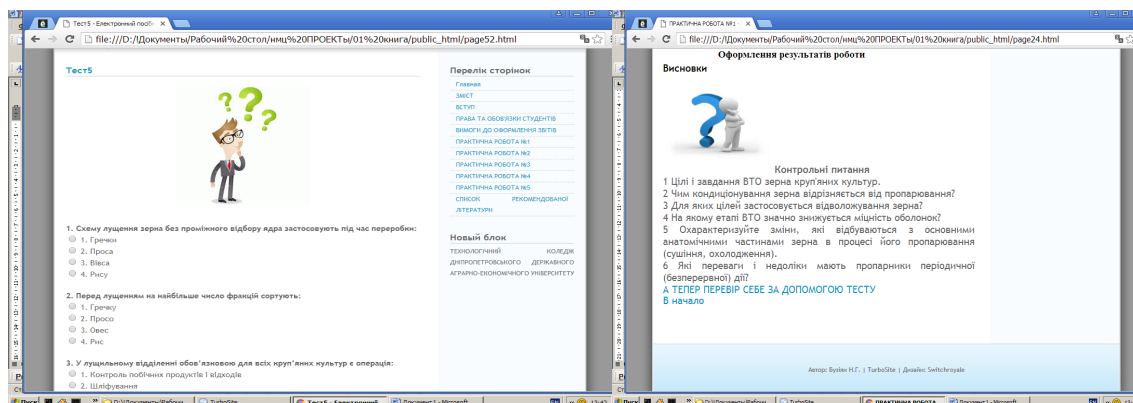

Рис. 2. Приклади контролю знань в електронному посібнику

Використання в електронних виданнях різних інформаційних технологій дає вагомі дидактичні переваги електронного підручника в порівнянні з традиційним:

- в технології мультимедіа створюється навчальне середовище з яскравим і наочним представленням інформації, що особливо привабливо для студентів;
- здійснюється інтеграція значних обсягів інформації на єдиному носії;
- надається можливість вибору індивідуальної схеми вивчення матеріалу;
- дозволяє відстежувати і направляти траєкторію вивчення матеріалу, здійснюючи, таким чином, зворотний зв'язок;
- текст містить посилання на інший матеріал без обмеження.

У міру розвитку інформаційних технологій, електронні підручники стали наповнюватися мультимедійними компонентами (звук, анімація, відео тощо). Використання гіпертексту дозволило зробити такі посібники інтерактивними. Використання відео та аудіо фрагментів, гіперпосилань на елементи друкованого підручника і на іншу інформацію в Інтернеті дозволяє передати навчальну інформацію в динаміці, збільшуючи тим самим мотивацію до вивчення будь-якого предмета.

Електронний підручник є компактним, він може зберігати велику кількість інформації. Кожен викладач може легко налаштувати електронний підручник на свою програму навчання, легко редагувати якусь його частину або комбінувати кілька електронних підручників в один. Викладач в будь-який час доби може передати підручник студентам, розіславши його по електронній пошті або по Skype. Також зробити його загальнодоступним для своїх студентів, завантаживши його в Інтернеті, що значно розширює можливості самоосвіти.

Безкоштовний конструктор статичних HTML-сайтів Turbosite підійде для створення блогу, портфоліо, багатосторінкового сайту-візитки, електронної книги, посібника або підручника. В процесі роботи проекти можна переглядати в будь-яких браузерях, а після завершення редагування — розмішувати на хостингах. Програма з російськомовним інтерфейсом доступна для скачування на офіційному сайті розробника Brullworfel.

Конструктор стане в нагоді новачкам, оскільки навички програмування для роботи не потрібні. Сторінки можна робити на основі готових шаблонів — вбудованих або завантажених з Інтернету. Програма підійде викладачам, яким

потрібні прості веб-сайти або електронні посібники з текстовим, графічним і медіа контентом.

За допомогою програми TurboSite Ви зможете створити HTML-сайт або електронний підручник з підтримкою коментарів, форми зворотного зв'язку, вставки відео-файлів, тестів і іншими можливостями за лічені хвилини! Програма дуже проста в обігу, не вимагає знання мов програмування та розмітки тексту!

Використовуючи електронні підручники в навчанні, студенти починають отримувати задоволення від самого процесу навчання. Цьому сприяє і те, що при розвитку інформаційних та мультимедійних технологій деякі функції викладача передані комп'ютеру. Комп'ютер може виступати в ролі терплячого викладача, який здатний виявити помилку і дати правильну відповідь, повторювати завдання знову і знову, надавати практично необмежену кількість роз'яснень, повторень, підказок, не виказуючи при цьому ні роздратування, ні досади, ні обурення. Оскільки комп'ютер і ті можливості, які він надає, вже самі по собі привабливі, як для студентів, так і для викладачів, можна сподіватися на те, що інтерес до створення електронних посібників в подальшому буде тільки рости.

Підводячи підсумок, можна говорити про появу інноваційного засобу навчання — електронний підручник, який значно розширює можливості традиційного підручника за рахунок використання в навчанні інформаційних та мультимедійних технологій. Правильне поєднання цього нововведення з традиційними засобами навчання дозволить вивести навчально-виховний процес на новий, більш якісний рівень.

Література

1. Высоцкий И.Р. Компьютер в образовании [Текст] / И. Высоцкий // Информатика и образование. — 2000. — № 1. — С. 12–28.
2. Соловьева Л.Ф. Компьютерные технологии для учителя. — СПб: БХВ-Петербург, 2004.
3. TurboSite [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://turbosite-demo.narod.ru/>

V. Vasylyshyn,

Ph.D., Associate Professor of Engineering and Computer Graphics
Ivano-Frankivsk National Technical University Oil and Gas, Ivano-Frankivsk, Ukraine

Y. Vasylyshyn,

Ph.D., Professor Department of Architecture and Urban Development
Ivano-Frankivsk National Technical University Oil and Gas, Ivano-Frankivsk, Ukraine

I. Pavlyk,

Associate Professor of Engineering and Computer Graphics
Ivano-Frankivsk National Technical University Oil and Gas, Ivano-Frankivsk, Ukraine

ADVANTAGES TECHNOLOGIES OF DISTANT LEARNING

Abstract. Didactic potential and functions of computer telecommunications provide the opportunity to organize an educational process that meets the requirements and goals of profile training and reflects the basic principles of the personality-oriented approach. Given that the profile training involves flexibility, wide variation and differentiation in both the choice of the content of the students

and the forms of education, educational models based on the use of distance educational technologies become an effective resource for the implementation of profile education.

Keywords: didactic potential, electronic course, educational process, personality-oriented approach, profile education.

Distance learning is one of the innovative educational technologies. Modern distance educational technologies offer real prospects for improving the quality of knowledge and efficiency of the educational process, for solving various social problems related to the functioning of the institution of education.

More recently, the issue of the essence of distance learning was one of the most urgent. Discussions about whether the DO is an independent form of training or absorbed by the correspondence form of training have not been properly resolved. Analyzing the course of the experiment in the field of education, the majority of specialists agreed on the introduction of distance education that it does not oppose but integrates very well with both full-time and part-time forms of education. At the heart of the educational process with distance learning is the purposeful and intensive independent work of the student, who can study at a convenient place and at a convenient time. With this form of organization of instruction, the student and the teacher are spatially separated from each other, but at the same time they are in constant interaction, organized with the help of special methods of constructing the training course, forms of control, methods of communication via e-mail and other Internet technologies.

The system of distance learning implies an individual approach to learning. It is based on self-education. Every person engaged in self-education can determine the direction of the content of his work himself, choose what, in what volume, with what depth and by what sources he will be engaged. At the same time, it proceeds from its own motives and needs. Freedom of choice in this case is expressed in the possibility of choosing the content study option, the variety of forms of study and control, methods and methods of teaching. The purpose of this form of self-education is to expand, deepen one's own horizons in one or another field of knowledge. The most important advantage of distance learning is the ability to determine the direction of the learner's personality development, the development of his personal trajectory of education, the selection of the most comfortable options for studying the course and training programs. In the AC, the teacher has the opportunity to optimally and rationally use the educational information, create the conditions for interaction and support with students. It should be noted that the educational process of the AC is characterized by the following properties:

- Adaptability — individualization of the curriculum and loads;
- Flexibility — a free training schedule that allows you to define your own schedule, taking into account employment and personal preferences;
- Economic efficiency — minimization of costs for regular trips, absence of separation from production, etc.

The most suitable for use in distance learning are technologies based on the use of hypertext textbooks, computer training and testing programs, computer simulators and laboratory workshops, video- lectures, video- conferences.

Electronic multimedia hypertext training material is designed for self-study of the course and is focused on maximizing the activation of this process. It contains structured educational material, presented as a sequence of interactive frames with multimedia information. Using the technology of information hypermedia, provides a rapid transition from one training frame to another, and enables the trainee to choose the trajectory of learning.

The electronic reference book allows the student to quickly obtain the necessary information in a compact form. The computer test system offers the possibility of conducting both a control measurement of acquired knowledge and the ability to conduct self-monitoring for the trainee. However, the effectiveness of the use of testing tools increases, if it allows you to accumulate and analyze test results by various criteria. Moreover, this service is interesting not only for the teacher, but also for the trainee himself, for analyzing his achievements.

To consolidate knowledge, as well as refine the acquired skills, computer models, designers, simulators and laboratory practices are used. The purpose of these tools is to automate the acquired skills in situations that simulate real conditions.

Consultations using telecommunication means are a specific technology of distance learning. They can be conducted both on-line (chat) and off-line (forum, e-mail). Recently, computer telephony has been increasingly used, which makes it possible to conduct audio-consultations. A feature of the telecommunication consultation is the possibility of its recording, which gives valuable material for analysis.

In Ukraine, distance learning technologies are a relatively new phenomenon: they were first talked about in the early nineties of the last century. In the West, distance learning has proven itself for a long time, since the use of such technologies has made it possible to solve a number of important tasks, such as reducing the cost of training (no costs for renting premises, trips to the place of study, for students and teachers, P.); Training more people; Improving the quality of education through the use of modern tools, voluminous electronic libraries, etc.; Creation of a unified educational environment (especially relevant for corporate training).

At the present time, the capabilities of personal computers, as well as software, are rapidly growing. The open educational space has become accessible to the general public. More and more schools are now actively working with e-mail, using remote access to information bases and educational resources of the Internet, creating their own websites, participating in inter-school and international projects, courses, and Olympiads. Modern schoolchildren know the means of modern communications quite well. Therefore, it is necessary to use this in order to gain knowledge through distance learning.

Along with the undoubted advantages of this form of training, you can also isolate the obvious disadvantages:

1. Lack of full-time communication between students and the teacher. That is, all the points related to individual approach and upbringings are excluded. And when there is not a person around who can emotionally color knowledge, this is a significant disadvantage.

2. The need for a number of individual psychological conditions. For distance

learning, a rigid self-discipline is necessary, and its result depends directly on the student's independence and consciousness.

3. The need for constant access to information sources. We need good technical equipment, but not everyone who wants to learn has a computer and access to the Internet.

4. Typically, students feel a lack of practical training.

5. There is no constant control over the students, which for the Russian people is a powerful incentive.

6. Training programs and courses may not be well developed due to the fact that there are not so many qualified specialists capable of creating such training aids.

In distance education the basis of training is only written. For some, the lack of the opportunity to present their knowledge in verbal form may present certain difficulties.

Evaluation of learning outcomes is not so often and thus makes it difficult to adjust the training program for a particular student.

Distance education support is one of the effective mechanisms for the profiling of school education. With a huge workload of students of specialized classes, you can use similar technologies. Distance learning in the process of studying the programs of elective courses will create additional and expand the available opportunities to increase the accessibility, quality and effectiveness of profile training, and can contribute to the formation of a socially competent, mobile, adaptive and competitive personality, clearly aware of their rights and responsibilities. The available opportunities and resources that can successfully function in a particular social space.

The use of information and communication technologies in the educational process in the context of the profile training of students makes new demands on the educational and methodological support of educational programs, and therefore the issues of creating and using distance educational resources for the general education system are becoming priority.

With the introduction of profile training, there is a shortage of educational and methodological developments both in the organization and implementation of various models of profile training, and in content-methodological support of core general subjects and elective courses. Distance support can facilitate the solution of such problems by expanding the access of teachers to scientific, scientific, methodological, information and analytical materials on topical problems of science development (by branches of knowledge) and education, the author's educational and methodological materials that can be useful for forming Educational and methodological kits on basic, specialized general subjects and for the development of elective courses. Using computer networks, participating in discussions, Internet conferences, forums, it is possible to discuss current problems of profile training and share experiences through networking with both education specialists and with fellow teachers, administrators, parents and all stakeholders. Work with Internet resources in an educational institution can be organized in two main ways: the work of students directly at the lesson and the organization of extracurricular activities of students.

The work of the students directly in the lesson can involve the use of resource

fragments as demonstrations in a lesson for the entire class or for the organization of a front-line student survey. They can be engaged in a computer class that has access to the global Internet and work independently with the information resource.

The role of the teacher is to provide students with brief information on the theory and organization of practical activities, reflecting the content of the Internet resource (in the form of printed materials) and assignments. Then they go to the appropriate page on the Internet and perform specific tasks. And of course, at the final stage, a report on the studied information material is compiled, containing: a summary of the theoretical material, drawings, tables, answers to the questions posed, and so on.

The work of students with Internet resources as a part-time activity can be reduced to finding information for the preparation of reports, abstracts, messages on a specific topic before and during its study to obtain additional materials on the topic for use in the lesson; Addressing students to certain sources while studying the topic; Preparation of various types of creative work; Search for audio-visual aids on the topic. You can attract students to the creative work on the material of the Internet resource and the presentation of its results (for example, on Web pages); To get consultations from specialists in the network, at the end of the Internet resource there is a section where you can ask questions of interest.

In addition to the didactic potential of networked educational resources and distance educational technologies, in the context of profile training, their organizational capabilities can also be used. When teaching, you can use mixed forms of mastering educational programs: full-time, part-time, external, when part of the subjects the student is studying in the internal mode, while others, at his choice, he can study remotely. For example, a student of a humanitarian profile can master non-core disciplines at an accelerated pace, such as - physics, chemistry, biology, thereby freeing up the hours for studying profile training courses or appropriate elective courses. Using such a combination of forms of education will help to increase the learner's motivation to consciously plan his educational activity, increase the intensity of the educational process in order to allocate additional time resources for the mastering of core subjects and elective courses, and create opportunities for project and research activities within the chosen profile.

Didactic potential and functions of computer telecommunications provide the opportunity to organize an educational process that meets the requirements and goals of profile training and reflects the basic principles of the personality-oriented approach. Given that the profile training involves flexibility, wide variation and differentiation in both the choice of the content of the students and the forms of education, educational models based on the use of distance educational technologies become an effective resource for the implementation of profile education.

References

1. Vasilishin V.Ya., Pavlik I.V. / Materials of the International Scientific and Practical Conference (Kiev, January 26–27, 2018) / NGO «The Institute for Innovative Education»; Scientific and Training Center of Applied Informatics of the National Academy of Sciences of Ukraine. — Kyiv: NGO «The Institute for Innovative Education», 2018. — 204 c.
2. Vasilishin V.Ya., Vasilishin Y.V. / Collection of Articles of Participants of the Sixteenth All-Ukrainian Practical and Cognitive Conference «Scientific thought of the Present and the Future» (December 26, 2017 — January 10, 2018). Part 1. NM Publishing House. — Dnipro, 2018. — 60 p.
3. Vasilishin V.Ya., Pavlik IV / Collection of Articles of Participants of the Fifteenth All-Ukrainian Practical and Cognitive Conference «Scientific thought of the Present and the Future» (November 27 — December 7, 2017). — NM Publishing House. — Dnepr, 2017. — 78 p.

УДК 378.147

І.А. Гурняк,

кандидат педагогічних наук, викладач
КЗ СОР «Лебединський педагогічний коледж ім. А.С. Макаренка»

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ

Анотація. У статті обґрунтовується необхідність створення ЕОР не лише розробниками програмного забезпечення, але й самими педагогами, з'ясовуються можливості, які для цього надають хмарні технології, охарактеризовані особливості пакету хмарних сервісів G Suite for Education.

Ключові слова: хмарні сервіси, хмарні технології, електронні освітні ресурси, G Suite for Education.

Постановка проблеми. Ефективна організація навчально-виховного процесу, його наповнення сучасними навчально-методичними матеріалами пов'язуються зі створенням та використанням електронних освітніх ресурсів (далі — ЕОР), які виступають однією з умов модернізації освітнього простору, забезпечення рівного доступу до якісної освіти [3]. Цим обумовлюється актуальність проблеми забезпечення навчально-виховного процесу ЕОР, а питання їх розробки та впровадження висуваються на перший план.

Аналіз актуальних досліджень. У 2012 році наказом МОН України затверджене «Положення про електронні освітні ресурси» [3], в якому розкриваються поняття, види, класифікація ЕОР.

Проблемі розробки і використання ЕОР в навчальному процесі присвячені праці вітчизняних і зарубіжних дослідників В.Ю. Бикова, І.П. Воротникова, М.В. Гриньової, А.М. Гуржія, М.І. Жалдака, П.Б. Залманова, Л.Х. Зайнутдінової, Н.В. Кононец, С.Г. Литвинової, Н.В. Морзе, О.В. Насс, О.М. Спіріна, М.С. Яшанова та ін.

Мета статті. Обґрунтувати чинники, які обумовлюють необхідність створення ЕОР не лише розробниками програмного забезпечення, але й самими

педагогами, з'ясувати можливості, які для цього надають хмарні технології, визначити вимоги, які впливають на вибір хмарних сервісів для створення ЕОР, охарактеризувати особливості пакету G Suite for Education.

Виклад основного матеріалу. ЕОР знаходяться на межі двох сфер діяльності — педагогіки та програмування, тому створення ЕОР можливе як спеціалістами з розробки програмного забезпечення, так і педагогами.

Порівнюючи створення ЕОР спеціалістами з розробки програмного забезпечення та самими педагогами, відзначаємо, що останній підхід має ряд суттєвих переваг. Це і значно менша тривалість створення та впровадження ЕОР, і висока швидкість апробації та внесення необхідних змін, і відсутність додаткових витрат на розробку ЕОР, підтримку створеного ресурсу.

Для проектування ЕОР необхідно добре знати технічні можливості: що саме можна реалізувати програмними засобами, наскільки складно внести ті чи інші зміни. Педагогу, який прагне отримати оптимальний результат, у будь-якому разі необхідно заглиблюватися в технічні деталі проекту. Найкраще ці моменти знає той, хто даний проект самостійно створив.

Однією з переваг самостійно створених ЕОР є їх динамічність, можливість доповнювати й удосконалювати матеріал, адаптувати його до нових умов, вносити необхідні зміни.

Створені самими педагогами ЕОР добре адаптовані як до методичної системи вчителя чи викладача, так і до аудиторії, для якої вони призначені, органічно включені в процес навчання. Таким чином вирішується проблема, на якій наголошує С.Г. Литвинова, коли ЕОР виявляються малоефективними, тому що створюються без належного науково-теоретичного обґрунтування, без участі психологів та педагогів, виходячи виключно з інтуїції та бачення програмістів, а не з психолого-педагогічних закономірностей процесів навчання та учіння [2, с. 64]. Подібної точки зору дотримуються і Н.В. Кононець та М.В. Гриньова, які зазначають, що «найкращий електронний посібник створить лише викладач-практик, який викладає дисципліну щодня, знає й володіє усіма методичними й дидактичними прийомами та любить свій предмет» [1, с. 168].

Таким чином, необхідність створення ЕОР самими педагогами обумовлена прагненням до модернізації освіти, підвищення якості методичного та дидактичного забезпечення, реалізації педагогічних ідей вчителів і викладачів. Опанування нових технологій, використання їх для створення власного освітнього продукту, сприяє професійному зростанню педагога, формуванню його творчої індивідуальності.

Визначивши підґрунтя потреби залучення педагогів не тільки до проектування, але й до самостійного створення ЕОР та переваги даного підходу, з'ясуємо, які для цього існують можливості.

Інструментальними засобами для створення ЕОР можуть бути локальні програми або хмарні сервіси. До першої групи відноситься, наприклад, широко використовувана педагогами програма для створення слайдових презентацій Microsoft Power Point, до другої — веб-додатки, що входять до складу пакетів G Suite for Education та Office 365 Education.

Перевагами використання для створення ЕОР локального програмного забезпечення є його автономність, незалежність від сторонніх сервісів, можливість роботи без доступу до мережі Інтернет.

Переваги хмарних сервісів — їх доступність з будь-якої точки, де є підключення до Інтернету, нижчі вимоги до якості апаратного забезпечення, збереження матеріалів на віддаленому сервері, можливість спільної роботи над матеріалами. Хмарні сервіси працюють прямо в браузері, тому немає необхідності встановлювати програмне забезпечення, слідкувати за його своєчасним оновленням, підтримувати сумісність з різними пристроями.

Завдяки використанню хмарних сервісів педагог може оперативно, в режимі реального часу отримувати інформацію про результативність роботи учнів (студентів) та на її основі корегувати навчальний процес з метою досягнення найбільшої його ефективності.

Важливою характеристикою сучасних хмарних сервісів є простота й доступність освоєння. Вони створюються для використання людьми, які не мають спеціальних технічних знань і не володіють навичкам програмування, мають зручні і інтуїтивно зрозумілі візуальні редактори.

Враховуючи зазначені чинники, вважаємо, що саме хмарні сервіси є найбільш перспективними для самостійного створення ЕОР. У якості переваг використання хмарних сервісів для створення ЕОР розглядаємо наступні:

1. Використання хмарних сервісів не вимагає встановлення додаткового програмного забезпечення. Це важливо з огляду на відсутність програм, які можуть працювати на базі кожної з існуючих операційних систем, та слабкої матеріально-технічної бази навчальних закладів.

2. Доступ до хмарних сервісів можливий з будь-якого місця, де є підключення до Інтернету. Це створює можливості для самостійного та дистанційного навчання.

3. Хмарні технології передбачають можливість сумісної роботи над проектом. Завдяки використанню хмарних технологій педагог може оперативно отримувати інформацію про хід та результативність засвоєння навчального матеріалу, з'ясувати ефективності обраної стратегії навчання, своєчасно внести необхідні корективи.

4. Самостійне освоєння хмарних сервісів і використання їх для створення ЕОР не вимагає технічних знань і доступне кожному бажаючому.

В навчальних цілях вже багато років використовуємо хмарні сервіси, що входять до складу пакету Google G Suite for Education. Створення ЕОР та розміщення їх в Інтернеті можливе на базі різних сервісів Google: Google Classroom, Google Sites, Blogger, YouTube, Google Forms та ін.

Серед переваг хмарних сервісів Google відзначимо наступні:

1. Безкоштовність і відсутність реклами. Google повністю відключає рекламу для користувачів безкоштовного пакету G Suite for Education.

2. Висока надійність роботи. Розробники гарантують доступність хмарних сервісів Google упродовж 99,9% часу. Як свідчить досвід, це справді найнадійніші сайти Інтернету.

3. Безпечність. Можна впевнено стверджувати, що відвідування ресурсів Google не спричинить зараження комп'ютера або іншого пристрою, з якого виходять в Інтернет.

4. Продуманий і зручний інтерфейс, коректне відображення сайтів як на стаціонарних, так і на мобільних пристроях.

5. Висока якість розробки, регулярне оновлення та удосконалення сервісів, оперативне виправлення виявлених помилок, забезпечення сумісності з різними типами пристроїв.

6. Велика кількість взаємопов'язаних сервісів, для доступу до яких достатньо зареєструвати акаунт Google.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

Проведене педагогічне дослідження дозволило обґрунтувати чинники, що зумовлюють доцільність самостійного створення педагогами ЕОР, визначити переваги використання з цією метою хмарних сервісів, які входять до складу пакету Google G Suite for Education. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці методики використання хмарних технологій для самостійного створення педагогами власних ЕОР.

Література

1. Кононець Н.В. Засоби створення електронного посібника для ресурсно-орієнтованого навчання / Н.В. Кононець, М.В. Гриньова // Проблеми сучасного підручника. — 2018. — Вип. 20. — С. 166—179.
2. Литвинова С.Г. Особливості розробки критеріїв оцінювання електронних освітніх ресурсів / С.Г. Литвинова // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. — 2013. — Вип. 4 (1). — С. 63—67.
3. Положення «Про електронні освітні ресурси» від 01.10.2012 за № 1060. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>

Л.І. Довгань,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Вінницький національний аграрний університет

СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Глобалізаційні та інноваційні процеси у сфері комунікації та засобів масової інформації забезпечують стійкий науково-технологічний поступ країни, впливають на форму й зміст вищої освіти, спричиняють переосмислення теорій та концепцій навчально-виховного процесу та реформування системи освіти відповідно до вимог світового інформаційного суспільства.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується бурхливою інформатизацією, нагромадженням великих обсягів інформації, переходом від індустріальної до постіндустріальної (інформаційної) стадії розвитку. Сьогодні інформація, будучи фундаментальним чинником суспільного розвитку,

перетворюється у розряд найважливішої категорії, яка відображає значущість інформаційних ресурсів для всіх основних видів людської діяльності (навчальної, виробничої, науково-дослідної тощо). Пріоритетне значення інформації як ресурсу зумовлено тим, що нині перевагами володіють ті, хто має доступ до інформації, володіє засобами її збереження та обробки [1, с. 179].

Серед головних ознак інформаційного суспільства, що поєднують у собі філософські та прикладні аспекти, виділяють наступні:

- інформаційне суспільство розуміється як суспільство нового типу, що формується в результаті нової соціальної революції, вибухового розвитку та конвергенції інформаційних і комунікаційних технологій;

- це суспільство, в якому головною умовою благополуччя кожної людини і кожної держави стає знання, отримане завдяки безперешкодному доступу до інформації та вмінню нею користуватися;

- таке суспільство, з одного боку, сприяє взаємопроникненню культур, а з іншого — відкриває кожному співтовариству і кожній людині нові можливості для самоідентифікації [2].

Вища освіта в умовах інформаційного суспільства являє собою передусім середовище інформаційного обміну, що включає засвоєння, передачу, генерування нової інформації в обмін на отриману, та продукування знань.

Поряд зі змістом освітніх трансформацій набувають особливого значення також і функції освіти, які мають об'єктивно-системний характер. Вони реалізуються в складних, багаторівневих, розгалужених структурах і трансформуються разом з ними (сім'єю, наукою, культурою тощо). Функції залежні від соціального, державного контролю тією мірою, якою суспільство чи відповідні спільноти виробляють і схвалюють більш або менш цілісну концепцію системи освітніх організацій, забезпечуючи ресурси для її розвитку" [3, с. 83].

В даний час у розвитку процесу інформатизації вищої освіти виявляються наступні тенденції:

- формування системи безперервної освіти як універсальної форми діяльності, спрямованої на постійний розвиток особистості протягом усього життя;

- створення єдиного інформаційного освітнього простору;

- активне впровадження нових засобів і методів навчання, орієнтованих на використання інформаційних технологій;

- синтез засобів і методів традиційної і комп'ютерної освіти;

- створення системи випереджувальної освіти [4, с. 6].

Використання інформаційних технологій у системі вищої освіти сприяло створенню «комп'ютерної методології навчання», що орієнтована на застосування в навчальному процесі таких методів, як комп'ютерне моделювання учбово-пізнавальної діяльності, метод інформування, програмування навчальної діяльності, асоціативний метод, метод тестування, ігровий метод активного навчання, метод проектів, метод ситуаційного моделювання тощо. Застосування комп'ютерної методології навчання орієнтовано в першу чергу на інтеграцію усіх

видів навчальної діяльності і підготовку суб'єктів освітнього процесу до життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства [1].

Таким чином, питання пошуку нових диверсифікованих форм та систем освіти, які відповідають вимогам часу, формують всебічно розвинену, освічену особистість, здатну до професійної та самореалізації, набувають особливої актуальності в умовах інформатизації суспільства.

Література

1. Горпинченко М.В. Роль вищої освіти в інформаційному суспільстві / М.В. Горпинченко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. — 2012. — Вип. 22, Ч. 1. — С. 178–184.
2. Дем'янчук О.П. “Державна політика” та “публічна політика”: варіант перехідного періоду / О.П. Дем'янчук // Наукові зап. НаУКМА. — 2000. — Т. 18. Політичні науки. — С. 31–36.
3. Лавриченко Н.М. Педагогіка соціалізації: Європейські абрисы / Н.М. Лавриченко. — Київ: ВіРА ІНСАЙТ, 2000. — 444 с.
4. Наука і освіта в умовах інформаційного суспільства: історія та сучасність: тематичний бібліогр. показчик / Д.В. Ткаченко, І.А. Фісенко. — Миколаїв : МДАУ, 2009. — 80 с.

С.В. Ефремов,

кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры иностранных языков
Национального фармацевтического университета, г. Харьков

РАЗНОУРОВНЕВОЕ ОБУЧЕНИЕ – МЕТОД НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ

Технология разноуровневого обучения создает педагогические условия для включения каждого студента в деятельность, которая имеет отношение к его образовательному развитию. Учитель в образовательном процессе связан со студентами, имеющими различные интересы, склонности, потребности, мотивы, особенности темперамента, мышления и памяти, эмоциональной сферы. Поэтому традиционная система образования, ориентированная на обучение всех студентов по унифицированным программам и методикам, не может обеспечить полноценного развития каждого студента.

Для применения в учебном процессе разноуровневого метода обучения, преподаватель должен разработать пакет трехуровневых заданий по всей программе изучаемой дисциплины. Задания в сборнике сопровождаются методическими рекомендациями преподавателя, которые будут полезны при выполнении этих заданий [1, с. 12].

Разноуровневые задания позволяют ответить на вопросы и решить задачи посильные для каждого студента. Менее подготовленным студентам, предлагается первый и второй уровни заданий, исходя из дидактического принципа от простого к сложному [2, с. 7].

Более подготовленным студентам предлагается третий уровень заданий, предусматривающий не только более сложные задания, но и позволяющие сделать определенные выводы из расчетов и даже внести свои предложения. Студен-

там предлагаются разноуровневые задания по всем видам учебной деятельности: освоение теоретической части, выполнение практических заданий и самостоятельной работы студентов [3, с. 44].

Дифференцированное разноуровневое обучение предусматривает:

- создание познавательной мотивации и стимулирование познавательной деятельности студентов;
- добровольный выбор каждым студентом уровня усвоения учебного материала;
- полное усвоение базового компонента содержания образования;
- парные, групповые и коллективные формы организации учебного процесса;
- текущий контроль за усвоением учебного материала, вводный и итоговый контроль по каждой укрупненной единице усвоения учебного материала (для студентов, не справившихся с ключевыми заданиями, организуется коррекционная работа до полного усвоения) [4, с. 327–328].

Разноуровневое обучение предусматривает решение следующих задач:

- психологических (определение индивидуально-личностных особенностей обучающихся, выявление качеств внимания, памяти, мышления, состояния здоровья, работоспособности, сформированности алгоритмов учебной деятельности);
- предметно-дидактических (индивидуализированная разработка учебного материала, его модульное построение, придающее гибкость всей структуре);
- реализации принципа «воспитывающего обучения» [5, с. 22].

Использование такого подхода в обучении решению задач способствует развитию следующих способностей:

1. правильно определять свои запросы и возможности;
2. прогнозировать пути развития ситуации;
3. правильно выбирать необходимую для выполнения задания информацию;
4. развивать аналитические способности.

При этом в результате применения такой системы достигаются следующие цели:

- закрепление знаний, полученных на предыдущих занятиях;
- отработка навыков практического использования, полученных теоретических знаний;
- экспертиза знаний, полученных в ходе изучения материала;
- развитие анализа и критического мышления;
- связывание теории и практики [6, с. 55].

Существуют методики разноуровневого обучения, а именно:

1. коллективная учеба формирует и развивает мотивацию студентов в сотрудничестве;
2. коллективная учеба включает каждого студента в активную работу на весь урок, в сменных парах и микрогруппах;
3. коллективные способы обучения создают условия психологического комфорта;

4. колективні способи навчання привертують виховальне взаємодія студентів [7].

Таким чином, різноуровнєве навчання передбачає рішення різних завдань (психологічних, предметно-дидактичних, виховальних), впливає на рішення наступних здібностей (визначення завдань і можливостей, прогноз шляхів розвитку ситуацій, вибір необхідної інформації, розвиток аналітичних здібностей), сприяє досягненню цілей (закріплює знання, опрацювання навичок використання теоретичних знань, розвиває аналіз і критичне мислення).

Література

1. Литвиненко М.В. Діагностика результатів навчання на основі комплексної оцінки: Учебник / М.В. Литвиненко, М.І. Максудова, В.В. Гаврилова. — М.: МІІГАиК, 2011. — 250 с.
2. Околелов О.П. Оптимізаційні методи дидактики / О.П. Околелов // Педагогіка. — 2000. — №3. — 210 с.
3. Околелов О.П. Дидактична специфіка відкритого навчання / Околелов О.П. // Педагогіка. — 2001. — №6. — 150 с.
4. Крившенко Л.П. Технологія різноуровнєвого навчання. Педагогіка / Крившенко Л.П. — Москва — 500 с.
5. Вербицкий А.А. Нова освітня парадигма і контекстне навчання. — М., 1999. — 75 с.
6. Красс М.С., Чупрынов В.П., «Математика для економістів», Москва — Санкт — Петербург, 2010. — 130 с.
7. Казацька Л.В. Різноуровнєве навчання. Матеріали Другої Всеросійської науково-методическої конференції, 10 листопада 2014 — 10 лютого 2015 «Педагогічна технологія і майстерство вчителя». Електронне педагогічне видання «Наукоград».
8. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nauka-it.ru/attachments/article/2549/kazackaya_lv_korevo_konf_14.pdf

С.С. Заботіна,

студентка Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради
«Білоцерківський гуманітарно-педагогічний коледж», м. Біла Церква

ОРГАНІЗАТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Соціальна робота — специфічний вид професійної діяльності, що передбачає наявність знань, умінь, норм та цінностей міжособистісної взаємодії. Саме тому успішність та ефективність соціальної діяльності значною мірою залежить від етико-психологічних якостей фахівця, професійних дій та вчинків соціального працівника. Система соціальної роботи, як діяльність з надання допомоги людині, сім'ї, групі осіб, які знаходяться у складній життєвій ситуації, шляхом матеріально-фінансової, морально-правової підтримки, консультування й обслуговування демонструє реальні можливості суспільства і держави щодо соціального захисту людини.

Питанням технології організаторської діяльності займалися такі видатні науковці, як: С. Архипова, Г. Майборода, А. Бандурка, М. Шакурова, О. Безпалько, І. Зверева, В. Мясичева, В. Симонов, С. Карпенчук, С. Бочарова.

Згідно Концепції Нової української школи соціальному педагогові необхідно використовувати в своїй роботі не тільки стандартні методи організації навчально-виховного процесу, але в більшій мірі виявляти ініціативу і будувати навчання і виховання таким чином, щоб дитина була постійно залучена до спільної діяльності. Організація нового освітнього середовища потребує широкого використання нових ІТ-технологій, що значно підвищують ефективність роботи соціального педагога [1].

Як підкреслює М.О. Зубкова кожен соціальний педагог у своїй роботі спирається на організаторську діяльність. Поняття «організаторська діяльність» охоплює значне коло явищ дійсності від організації у вузькому розумінні людиною самою себе до організаторських дій на рівні суспільства, держави — у широкому розумінні. Аналіз різних тлумачень в українській мові дієслова «організовувати» дозволяє виділити різні характерні ознаки організаторської діяльності, яка може бути багатогранною або переважно [2]:

- планувальною, якщо передбачає розробку підготовки і проведення певних заходів;
- об'єднувальною, оскільки передбачає згуртовування кого-небудь з певною метою;
- мобілізуючою, якщо з певною метою необхідно зосереджувати, спрямовувати когось на що-небудь;
- ініціативною, коли для забезпечення влаштування чого-небудь необхідно вишукувати можливості;
- новаторською, якщо вона спрямована на створення, заснування чого-небудь.

Л. Уманський вважає, що поняття «організувати» можна розуміти, як призвести яке-небудь явище, процес у систему, розташувати частини в певній послідовності, забезпечити взаємозв'язок між ними, створити єдине ціле [3].

Дослідники розкривають можливості, напрямки і особливості організаторської діяльності, яка загалом є діяльністю однієї людини, котра забезпечує об'єднання групи людей для досягнення загальної групової мети.

Організаторська діяльність соціального педагога починається з визначенням її мети, як ідеального бажаного образу її результату. На думку М. Шакурової, мета може формуватися на двох рівнях: 1) мета-ідеал (стратегічна мета), досягнення якої передбачає тривалість і комплексність зусиль; 2) мета-очікуваний результат (тактична мета). Їхня сутність зосереджується на розв'язанні проблем адаптації, створенні умов подолання кризи, ефективного розв'язання проблем, які виникають в об'єктів [4].

Організаційна діяльність соціального педагога має забезпечувати реалізацію спеціальних принципів його діяльності: принципу гуманізації, демократизації.

Організаційні форми роботи соціального педагога: виховні заняття, тренінгові заняття, конкурсно-ігрові програми, просвітницькі проекти, бесіди.

Отже, організаторська діяльність завжди була необхідною, і в усі часи під час вибору людей, яким доручалася підготовка підростаючого покоління, зверталася увага на їхні особисті організаторські вміння.

Література

1. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н.М. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. — 206 с.
2. Лисенко Л. Відповідальне покликання. Роль соціального педагога у формуванні компетентної особистості / Л. Лисенко // Соціальний педагог : газета / Благодійний фонд «Перше вересня». — К. : Шкільний світ, 2015. — № 11. — С. 11–22.
3. Сушик Н.С. Соціальна робота у сфері дозвілля молоді: теоретичний аспект / Наталія Степанівна Сушик // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Л. Українки. — Сер.: Педагогічні науки. — 2014. — № 1 (278). — С. 188–193.
4. Шакурова М.В. Методика и технология работы социального педагога: учеб. пособие для студ. / М.В. Шакурова . — М. : Академия, 2002. — 266 с.

В.С. Зубко,

аспірант кафедри педагогіки і професійної освіти

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

науковий керівник: **Н.І. Лазаренко,**

кандидат педагогічних наук, професор,

ректор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасний фахівець-професіонал повинен бути готовим до систематичного оновлення свого багажу знань, освоєння нових технологій та інформаційних джерел, вміти адаптуватися до цих змін у суспільстві й бути конкурентоспроможним у відповідній сфері діяльності. На передній план виходить така якість фахівця, як професійна мобільність, що є запорукою успішності молоді людини в сучасному суспільстві. Отже, виникає проблема формування професійної мобільності майбутніх фахівців у процесі навчання у ВНЗ [2]. Це стосується й майбутніх психологів.

Стосовно кожної особистості професійна мобільність не тільки забезпечує їй високу адаптаційну здатність, але й стимулює її до саморозвитку, розширення професійних компетенцій, інтелектуального збагачення та примноження професійних знань, вважають науковці Г. Захарчин та О. Гладун. Професійна мобільність підсилює впевненість людини у її здатності швидко реагувати на мінливість кон'юнктури ринку, знаходити свою професійну нішу, змінюючи вид діяльності або вид праці, й залишаючись професійно задоволеною [5, с. 232].

Аналіз наукових праць з проблеми підготовки майбутніх фахівців до професійної мобільності засвідчує, що вона є порівняно новою, хоч у літературі зустрічаються окремі аспекти її розгляду (філософський, соціологічний, психологічний, педагогічний).

Професійну мобільність традиційно досліджували в соціології (Р. Бендікс, С. Ліпсет, Р. Ривкіна, П. Сорокін та ін.). Їхні праці пов'язані, здебільшого з аналізом управління процесами мобільності населення (Л. Сорокіна, В. Суровнева та ін.), різними видами мобільності (соціальна, соціально-професійна, соціокультурна, трудова, академічна тощо), акцентуалізацією саме для сучасного етапу суспільного розвитку (Т. Аракелова, І. Василенко, Н. Коваліско, М. Лукашевич, Е. Морильова та ін.), соціальним переміщенням (П. Блау, О. Данкен, С. Ліпсет, П. Сорокін та ін.) тощо [6].

Досліджуючи трудову мобільність як об'єкт соціологічного аналізу, А. Іванков вважає її однією з форм соціальної мобільності, яка являє собою процес зміни прикладання праці працівниками і зміни місця працівника в системі громадського поділу праці [3, с. 13].

У соціологічному аспекті професійну мобільність розглядають як зміну позиції індивіда в професійно-кваліфікаційній структурі суспільства; положення, яке здатні зайняти індивіди в суспільстві; зміна індивідом чи групою індивідів однієї професії на іншу [4]; результат самовдосконалення особистості, що базується на стабільних цінностях та потребі у самоорганізації, самовизначенні і саморозвиткові, здатності швидко реагувати на зміни в соціумі завдяки грамотності, освіченості та професійній компетентності [7].

Соціологи (Р. Бенедікс, Т. Заславська, С. Кугель, С. Ліпсет та ін.), розкриваючи сутність професійної мобільності, зосереджують основну увагу на переміщеннях індивіда, шансах на кар'єру, а також фактах її усвідомлення, на цілях і мотивах професійної мобільності, а також соціальній адаптації особистості [2].

Професійну мобільність О. Симончук вважає традиційним предметом дослідження у соціології, наголошуючи, що, із модернізацією економічної та професійної структури суспільства, коли значно збільшуються обсяг й інтенсивність переміщень, змінюються їхні напрями і характер, інтерес до процесів мобільності актуалізується [8].

Отже, узагальнення викладеного дає змогу визначити «професійну мобільність» як інтегративну особистісну якість, що виявляється у: здатності успішно переходити від одного виду діяльності до іншого; володінні високим рівнем узагальнених професійних знань, досвідом їх удосконалення та самостійного оволодіння; готовності до оперативного відбору і реалізації оптимальних способів виконання завдань у галузі діяльності.

Література

1. Аймедов К.В. Професійна мобільність майбутніх фахівців у процесі навчання у ВНЗ: компетентнісний підхід / К.В. Аймедов, С.М. Стрельбицька // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія: Педагогіка. — 2014. — Т. 251, Вип. 239. — С. 49–52.
2. Зеленський Б.Р. Категорія «професійна мобільність» у психолого-педагогічному дискурсі [Електронний ресурс] / Б.Р. Зеленський // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т. — Запоріжжя, 2016. — Вип. 51. — С. 158–163. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2016_51_24 (дата звернення: 10.01.18). — Назва з екрана.

3. Иванов А.А. Трудовая мобильность в переходной экономике как объект социологического анализа: автореф. дис. ... канд. соц. наук. Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова / А.А. Иванов. — Москва. 2005. — 19 с.
4. Мальцева И.О. Гендерные различия профессиональной мобильности и сегрегация на рынке труда / И.О. Мальцева. — М.: EERC, 2005. — 55 с.
5. Пілецька Л.С. Вплив соціально-психологічної адаптації на професійну мобільність особистості / Л.С. Пілецька // Теоретичні і прикладні проблеми психології. 2012. — № 3 (29). — С. 227–234.
6. Пріма Р.М. Теоретико-методичні засади формування професійної мобільності майбутнього фахівця початкової освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Р.М. Пріма ; Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. — О., 2010. — 42 с.
7. Рыбникова Л.И. Организация практического обучения в колледже как один из путей формирования социально-профессиональной мобильности специалиста [Электронный ресурс] / Л.И. Рыбникова. — Режим доступа: <http://www.igpk.ru>
8. Симончук О.В. Міжпрофесійна мобільність та зміна соціальної ідентичності: автореф. дис. ... канд. наук / О.В. Симончук. — Київ, 2000. — 21 с.

УДК: 372.882

Є.О. Лук'янюк,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»

факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

науковий керівник: **О.М. Куцевол,**

доктор педагогічних наук, професор кафедри методики

філологічних дисциплін і стилістики української мови

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

МЕТОДОЛОГІЯ ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА У 7 КЛАСІ (НА МАТЕРІАЛАХ ПОВІСТІ «ПОТЕРЧАТА» ВОЛОДИМИРА РУТКІВСЬКОГО)

Анотація. В українському літературному просторі з усе більшою інтенсивністю розвивається дитяча література. Оновлена навчальна програма з української літератури пропонує певний перелік літературних творів, відібраних для вивчення учнями сьомого класу. У статті ми підібрали методи та прийоми, які можна застосувати під час побудови ефективного уроку з вивчення повісті Володимира Рутківського «Потерчата».

Ключові слова: методика навчання літератури в середній школі, методи вивчення літератури, Володимир Рутківський, повість «Потерчата», метод порівняння, аналіз художнього твору, дидактичні картки.

Постановка проблеми. Література — динамічне явище, яке постійно розвивається: утворюються нові жанри, трансформуються вже усталені стилістичні форми, з'являються нові засоби вираження, формуються нові образи тощо. Завдяки цьому, поступово від загального літературного масиву відділився якісно новий сегмент — твори, написані для дітей.

Обсяг та різноманіття дитячої літератури постійно зростає. Тому виникає потреба відібрати для шкільної навчальної програми з загалу лише ті твори, що

мають найбільший морально-виховний вплив на підростаюче покоління. Ще одним досить важливим завданням є підбір методів, які дозволили б якомога ефективніше організувати навчальний процес під час вивчення дитячих творів. Актуальність досліджуваної проблеми зумовлена необхідністю пошуку найбільш дієвих методів та прийомів, які були б найбільш дієвими під час вивчення літературних творів для дітей та юнацтва.

Стан дослідження. Дослідженню проблеми вивчення сучасної української літератури в середніх класах присвячені праці таких українських дослідників та методистів, як О.М. Куцевол, Є.А. Пасічник, Н.Й. Волошина, Б.І. Степанишин та ін. Особливості вивчення літератури для дітей досліджували у своїх працях У.С. Гнідець, Т.Б. Качак, В.В. Кизилова, Р.В. Мовчан та ін.

Мета наукового дослідження — визначити найбільш ефективні методи та прийоми вивчення сучасної літератури для дітей в середній шкільній ланці; змодельовати методологію проведення уроку української літератури в 7 класі з вивчення повісті «Потерчата» Володимира Рутківського.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом усе більша кількість письменників обирають серед своїх читачів дитячу аудиторію. Кількість дитячих письменників невпинно зростає. Далеко не всі дитячі твори потрапляють до навчальної програми вивчення української літератури, оскільки туди рекомендують найяскравіші зразки літературної творчості. Одним з яскравих представників письменницької спільноти є Володимир Рутківський. Його повість «Потерчата» внесена до програми з вивчення української літератури у 7 класі до блоку «Сучасна українська дитяча й підліткова література». Твір має тематичну прив'язку до повісті «Климко» Григіра Тютюнника.

Повість «Потерчата» — не проста для вивчення, оскільки в ній висвітлюється чимало серйозних проблем. Особливу увагу автор приділяє проблемі «війна і діти». Вона стоїть в центрі творів таких відомих українських авторів, як Віктор Близнець («Ойойкове гніздечечко», «Паруси над степом», «Землянка», «Мовчун»), Микола Вінграновський («Первінка»), Всеволод Нестайко («Це було в Києві»), Григір Тютюнник («Климко», «Вогник далеко в степу»), Галина Пагутяк («Діти») та інші.

Поєднання дитячого жанру з серйозною темою породжує необхідність використання специфічних методів і прийомів навчання. Для визначення найбільш оптимальної методології вивчення необхідно спочатку визначитися з трактуванням терміну «метод».

На думку Б.І. Степанишина, метод — це спосіб передачі учням літературних знань, розвитку їхніх розумових сил, естетичної наснаги і навичок самостійного здобування знань [7, с. 25]. Учень наразі розглядається у педагогіці методиці навчання не як об'єкт навчально-виховного процесу, а як суб'єкт, повноправний його співучасник.

Пасічник Є.А. трактує метод як спосіб дидактичної взаємодії вчителя й учнів, що спрямовані на розв'язання тих навчальних, освітніх і виховних завдань, які реалізуються на уроці [5, с. 114]

Підсумовуючи думки вище згаданих дослідників, ми можемо сказати, що метод — це сукупність етапів, виконання яких спрямоване на формування якомога ефективнішої взаємодії між учителем та учнями під час навчально-виховного процесу на уроці або поза його межами.

Токмань Г.Л. наголошує, що для вивчення творів різних родів та жанрів необхідно використовувати різні методи. Це пов'язано з тим, що епічні, драматичні й ліричні твори різняться залежно від рис, властивостей та засобів впливу на читача [8, с. 224].

На нашу думку, під час підготовки уроків з вивчення дитячої повісті «Потерчата» Володимира Рутківського, досить ефективними можуть виявитися наступні методи: стислий літературознавчий аналіз твору; усне малювання; використання карток-завдань; аналіз образної системи твору; складання порівняльної таблиці.

За допомогою літературознавчого аналізу можна визначити основні параметри твору, які допоможуть учням краще зрозуміти його специфіку. На думку Токмань Г.Л., аналіз художнього твору може складатися з таких компонентів [8, с. 264]: історія написання твору; історичний контекст; рід. жанр, жанровий різновид; тематика і проблематика; композиція; мовностильові особливості.

Історія написання твору розкриває умови, за яких працював автор: історичні, соціальні, політичні, особисті фактори, що мали безпосередній вплив на письменника і на його творчість. Наприклад, під час аналізу повісті «Потерчата» варто згадати, що цей автобіографічний твір був уперше опублікований 2013 року у видавництві «Богдан» [8, с. 3].

Історичний контекст — реальні історичні події або цілий історичний період, що безпосередньо або опосередковано стосується сюжету твору та дозволяють якомога повніше його зрозуміти. Історичним контекстом для повісті «Потерчата» є події Другої світової війни, довоєнний та післявоєнний періоди.

Визначення жанру та жанрового різновиду допоможе учням краще зрозуміти той кут зору, під яким варто розглядати твір. Наприклад, «Потерчата» належать до епічної літератури. За жанром це — автобіографічна повість, хоча сам автор визначив жанр твору, як сповідь: «Дитяча сповідь для дорослих, які так нічому й не навчилися» [6].

Визначення тематики і проблематики твору допоможе учням краще зрозуміти те, що до них хоче донести письменник. Чим більше проблем закладено у художнє полотно, тим більш багатогранним він є [3, с. 217]. Центальною проблематикою повісті «Потерчата», наприклад, є гірка та безрадісна доля дітей, що втратили своє дитинство через війну.

Аналізуючи композицію твору, варто розглянути поділ тексту на томи, розділи, частини або глави (зовнішня композиція). Також необхідно звернути увагу на сюжетні та позасюжетні елементи (конфлікт, розташування художніх елементів; наявність заголовку, підзаголовку, присвяти, епіграфу тощо) [4, с. 136].

До мовностильових особливостей належать засоби художнього вираження: мовні фігури і тропи. З їх допомогою письменник може надавати художній дійсності більшої чіткості та посилювати, таким чином, вплив на читача.

Усне малювання допомагає розвивати відтворювальну уяву. Його сутність полягає у тому, щоб уявити певну картину чи образ, осмислити його, а потім спробувати якомога точніше і зрозуміліше описати. Цей метод, під час аналізу повісті «Потерчата» можна використати для створення узагальнюючого образу дитини, що стала свідком військового часу 1941–1945 років.

Використання карток-завдань, спрямованих на перевірку учнями прочитаного тексту. Залежно від форми подання відповіді, завдання можуть бути відкритого і закритого типу. Закриті завдання передбачають певну кількість варіантів відповіді, з яких одна або декілька є правильними. Учням потрібно віднайти правильні варіанти відповіді. Відкриті завдання потребують розгорнутої й аргументованої відповіді учня.

На думку Мірошніченко Л.Ф., розглядаючи образну систему епічного твору, необхідно проаналізувати в єдності такі образи [4, с. 273]: образи-символи; образ автора; образи дійових осіб (читача, персонажів, оповідача і розповідача); образи пейзажу; образи інтер'єру.

Складання порівняльної таблиці дозволить учням проаналізувати окремі елементи твору та визначити їхні спільні та відмінні риси. Цей метод можна використовувати з метою зрозуміти вчинки персонажів, знайти причину конфліктів, прослідкувати динаміку образів тощо.

Висновки. Отже, для вивчення повісті «Потерчата» Володимира Рутківського необхідно ретельно підійти до підбору дидактичних методів та прийомів. Специфікою цього твору є певна складність тематики твору: дитячий твір містить досить таки «дорослу» тему покаліченого дитинства часів Другої світової війни. Для побудови уроку з вивчення повісті «Потерчата» Володимира Рутківського, можна скористатися стислим літературознавчим аналізом, методом усного малювання, картками-завданнями, аналізом образної системи. Ці методи допоможуть скласти максимально ефективний урок.

Література

1. Гнідець У. С. Література для дітей та юнацтва як самобутній естетичний феномен (з історії становлення). // Всесвітня література. — № 10 (350). — Жовтень 2009. — С. 62–64.
2. Качак Т.Б. Українська література для дітей та юнацтва: Підручник / Т.Б. Качак. — Київ : Академія, 2016. — 350 с.
3. Куцевол О.М. Методика викладання української літератури (креативно-інноваційна стратегія) / О.М. Куцевол. — Київ : Освіта України, 2009. — 457 с.
4. Мірошніченко Л.Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: Підручник / Л.Ф. Мірошніченко. — Київ: Вища шк., 2007. — 415 с.
5. Пасічник Є.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: Навч. посібник для студентів вищих закладів освіти / Є.А. Пасічник — Київ : Ленвіт, 2000. — 384 с.
6. Рутківський Володимир. Потерчата. Дитяча сповідь для дорослих, які так нічому й не навчилися / Володимир Рутківський. — Тернопіль : Навчальна книга. — Богдан, 2013. — 256 с.
7. Степанишин Б.І. Викладання української літератури в школі / Б.І. Степанишин: Методичний посібник для вчителя. — Київ : Проза, 1995. — 256 с.
8. Токмань Г.Л. Методика навчання української літератури в середній школі: Підручник / Г.Л. Токмань — Київ : Академія, 2012. — 312 с.

Є.О. Манько,
студентка історичного факультету
Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського
науковий керівник: **Д.В. Пустовойченко,**
викладач кафедри іноземних мов
Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ-ІСТОРИКІВ

Інтеграція українського суспільства до міжнародного соціально-економічного, інформаційного, культурного простору зумовлює потребу в ефективній дидактичній технології, що забезпечувала б неперервну взаємодію співучасників навчання, умотивоване залучення їх до навчально-виховного процесу. Майбутні фахівці повинні володіти комунікативною культурою, здатністю до співпраці, умінням вести діалог, проявляти гнучкість в спілкуванні, тобто бути комунікативно компетентними. Саме з впровадженням компетентнісного підходу в освітній процес пов'язана реалізація досить солідного переліку інноваційних форм і методів навчання.

Складність дослідження проблеми формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців можна пояснити тим, що у вітчизняних та зарубіжних наукових розробках існують різні підходи й тлумачення змісту і структури понять «компетенція», «компетентність», «комунікативна компетентність», зокрема «професійно-комунікативна компетентність».

Критерієм якості підготовки випускника вищої школи виступає професійна компетентність. Міжнародний департамент стандартів з навчання та освіти розглядає поняття професійної компетентності як «спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу». Існує багато підходів до окреслення структури професійної компетентності, серед яких виділяють такі компетентності/компетенції: ціннісно-смилова, загальнокультурна, навчально-пізнавальна, інформаційна, комунікативна, соціально-трудова, особистого самовдосконалення; проектувальна, інформаційна, організаторська, комунікативна та аналітична. Як бачимо, пропонують виділяти різні структурні елементи поняття «професійна компетентність», але беззаперечно одним із компонентів називають комунікативну компетентність. Таким чином, спеціаліст будь-якого фаху, оволодіваючи професійною компетентністю, має сформувати й комунікативну, зокрема це стосується фахівців з історії.

Діяльність майбутнього історика тісно пов'язана з інтенсивною міжособистісною взаємодією людей, які вступають між собою в різноманітні ділові стосунки. Дуже часто ефективність спільної діяльності повністю залежать від того, наскільки успішним виявився процес комунікації, що її супроводжував. Тому комунікативна функція діяльності тісно пов'язана з реалізацією всіх інших функцій, вона виступає засобом реалізації, а оволодіння нею є суттєвим фактором ефективності професійної діяльності. Ефективність як ділового, так й

особистісного спілкування визначається комунікативною компетентністю всіх учасників спілкування.

Кожна професія висуває специфічні вимоги до комунікативної компетентності фахівця та особливості її застосування в різних професійних ситуаціях. Комунікативна компетентність майбутнього історика є провідною, оскільки вони належать до фахівців гуманітарного профілю. Історик — це професія, яка належить до системи «людина — людина», тому діяльність історика не можна розглядати ізольовано від основ комунікації. Обов'язковою вимогою до професії цього типу є прагнення до спілкування, уміння легко вступати в контакт з людьми, стійке гарне самопочуття при роботі з людьми, володіння мовою, мімікою, жестами, розвиненим мовленням, уміння слухати, здатність знаходити спільну мову з різними людьми, уміння переконувати й знаходити компроміс у стосунках між людьми.

Одночасно комунікативна компетентність є інтегральною якістю особистості майбутнього історика, оскільки синтезує в собі загальну культуру спілкування та специфічні прояви в професійній діяльності. Зазначена компетентність вимагає чіткого орієнтування в професійній ситуації й вибору саме тих засобів комунікації, що є найбільш ефективними. Провідною діяльністю фахівця з історії є ведення наукових дискусій, консультування політичних та громадських діячів, виступи в ЗМІ, тому він повинен володіти літературним мовленням, знати мовний етикет, норми використання вербальних і невербальних засобів комунікації, особливостей їх використання в різних ситуаціях, бути оратором, який володіє прийомами правильного, логічного, переконливого мовлення, що в подальшому впливатиме на престиж і конкурентоспроможність фахівця.

Отже, для успішного формування професійно-комунікативної компетентності слід врахувати високий рівень володіння змістом мовної та мовленнєвої компетенції. Процес набуття знань, умінь і навичок, а головне — досвіду, повинен відбуватися через залучення до професійної культури, завдяки чому й буде сформована професійно-комунікативна компетентність майбутнього фахівця.

Література

1. Александрова С.А. Професійно-комунікативна компетентність: Тексти лекцій / Александрова С.А. — Харків: ХНАКМГ, 2008. — 40 с.
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник Ф.С. Бацевич. — К.: Видавн. центр «Академія», 2004. — 344 с.
3. Сайтарли І.А. Культура міжособистісних стосунків: Навч. посібн. / І.А. Сайтарли. — К: Академвидав. — 240 с.

М.М. Оганесян,
студентка філологічного факультету
Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського
науковий керівник: **І.А. Жаборюк,**
кандидат філологічних наук, доцент,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА МАТЕРІАЛІ ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ

Вихід вітчизняної науки на світовий рівень викликає необхідність реформування системи освіти. Необхідною умовою цілісності освітньої системи є спрямованість діяльності всіх її суб'єктів на становлення освіти нового типу, що відповідає потребам розвитку і самореалізації людини в нових соціокультурних ситуаціях. Знання іноземних мов стає важливою передумовою для особистих, культурних, професійних та економічних контактів. Інтеграція українського суспільства до Європейського та міжнародного соціально-економічного, культурного, інформаційного простору, ринку праці зумовлює потребу в ефективній дидактичній технології, що забезпечувала б безперервну взаємодію співучасників навчання, вмотивоване залучення їх до навчально-виховного процесу, бажання здійснювати самоосвіту та подальшу освіту у вищих навчальних закладах. Основною метою навчання іноземних мов у загальноосвітній школі стає розвиток умінь учнів використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу. З позицій державної мовної політики навчання іноземних мов є одним із пріоритетів сучасної освіти.

Ми розглядаємо процес формування лінгвокраїнознавчої компетенції як набуття системи знань, умінь та навичок, що сприяють формуванню світогляду, моралі та поведінки, готують старшокласників до життя у багатокультурному суспільстві. У більшості європейських країн процес формування лінгвокраїнознавчої компетенції визнано істотною частиною змісту навчання будь-якої іноземної мови. Але в Україні до сьогодні він і досі належно не висвітлений у загальнометодичному аспекті, не існує єдиної системи прийомів формування лінгвокраїнознавчої компетенції.

Запропонована нами методика формування лінгвокраїнознавчої компетенції як складової комунікативної компетенції сприятиме підвищенню ефективності процесу навчання іноземної мови та підготовці старшокласників до життя у багатокультурному суспільстві.

Для успішного вирішення проблеми формування лінгвокраїнознавчої компетенції необхідно задіяти раціональну систему тренувальних вправ, яка б забезпечила поетапну організацію процесу навчання. Вправи соціокультурного спрямування мають відповідати розробленим в методиці критеріям, а саме, бути: комунікативними, орієнтованими на учня, мовними і мовленнєвими, усними та письмовими, одномовними.

Формування лінгвокраїнознавчої компетенції буде успішним при систематичному виконанні на уроках вправ, які передбачають розвиток таких умінь як:

- проводити паралелі між двома культурами;
- вибирати соціокультурні явища згідно завдання вчителя;
- оцінювати соціокультурні події та відмінності;
- висловлювати власну думку;
- формувати асоціативні уміння та естетичні почуття;
- висловлювати своє відношення до історичних подій іншомовної культури;
- формувати позитивне відношення до культури виучуваної мови;
- інтерпретувати соціокультурну інформацію для формування вмінь критичного мислення;
- коментувати іншомовний матеріал соціокультурного змісту;
- вирішувати соціокультурні завдання в умовних комунікативних ситуаціях.

Дані вправи мають бути підпорядкованими наступним етапам формування та вдосконалення лінгвокраїнознавчої компетенції:

1 етап — введення в соціокультурне середовище;

2 етап — вирішення соціокультурних проблемних завдань з використанням опор;

3 етап — самостійне інтерпретування соціокультурних реалій.

До категорії засобів навчання, що більше усього можуть наблизити учня до природного культурологічного середовища, відносяться автентичні матеріали: справжні літературні, образотворчі, музичні здобутки, предмети реальної дійсності (одяг, меблі, посуд) та їх ілюстративне зображення. Нерідко в цей перелік потрапляють одноразові, повсякденні матеріали, такі, як афіші-оголошення, анкети, квитки проїзні і вхідні, вивіски, етикетки, меню, рахунки, карти, рекламні проспекти з туризму тощо. Специфіка цих засобів полягає в тім, що вони забезпечують спілкування з живими, реальними предметами, стимулюють майже справжню комунікацію: учні ніби проживають усі події, грають визначені ролі, вирішують проблеми (купівлі, екскурсій, вибору навчального центра і професії, заповнення анкет, вибору меню тощо).

При навчанні іноземної мови можна використовувати лінгвокраїнознавчий матеріал з таких сфер:

1) учбово-професійна сфера спілкування: оголошення по працевлаштуванню; розклад уроків; вирізки з газет і журналів про систему освіти, шкільних проблемах, бюджетних асигнуваннях; рекламні проспекти різних навчальних центрів ; програми різних заходів;

2) соціально-культурна сфера спілкування: запрошення на виставки, концерти, у музеї; програми екскурсій, турів, розваг під час літнього відпочинку; вхідні квитки на видовищні заходи; репродукції художніх творів; рекламні проспекти, довідники з ілюстраціями визначних пам'яток, карти-плани міст; програмки й афіші спектаклів, концертів, фестивалів, масових видовищ;

3) побутова сфера спілкування: предмети побуту; проспекти — реклами готелів, кемпінгів, пралень, перукарень; схеми-плани усіх видів транспорту; проїзні квитки усіх видів транспорту; рахунки для оплати різних видів послуг.

4) торгово-комерційна сфера спілкування: рекламні проспекти різноманітних товарів; запрошення-реклами в ресторани, кафе, бари (із зазначенням різноманітних страв та послуг); меню замовлених страв, відомості про доставку їх додому, зазначення їхньої вартості; рецепти приготування національних страв; рахунки за покупки, обіди, вечері; талони для покупки товарів.

5) спортивно-оздоровча сфера спілкування: реклама оздоровчих центрів, спортивних комплексів; афіші про масові спортивні заходи; рекламні проспекти різних лікувальних заходів і засобів.

6) сімейно-побутова сфера спілкування: листи, листівки, запрошення; візитні картки; бланки вітальних листівок у зв'язку з різними святами (народження, весілля, ювілей, христини).

Для формування лінгвокультурної компетенції доцільно:

1. Організовувати бесіди про особливості вживання маркерів соціальних стосунків, висловів народної мудрості в сучасній літературній мові та мові інших стилів.

2. Потужне джерело соціокультурної інформації — художня й науково-публіцистична література. Щодо науково-популярної літератури, надзвичайно ефективним є читання (в оригіналі) статей у провідних міжнародних інтернет-газетах і публікацій науково-практичних конференцій, реферування статей.

3. Аудіювання матеріалів (автентичних і методично адаптованих), що ілюструють вживання в мовленні маркерів соціальних стосунків, виразів народної мудрості, відмінності реєстрів мовлення, мовні й мовленнєві особливості діалектів і акцентів сучасної іноземної мови, що вивчається.

4. Виконання спеціальних вправ, які містять тестові завдання (на заповнення пропусків, перехресні, множинного та альтернативного вибору, на структурування), а також рольові ігри, вправи на ідентифікацію, диференціацію, трансформацію, підстановку, реплікування, складання понад-фразових єдностей.

5. Проведення нетрадиційних типів занять, як-то: заняття-лекція, заняття зі спеціальними фрагментами, заняття-рольова гра тощо.

6. Застосування спеціальних допоміжних засобів навчання, а саме: фонограма, відеограма, відеофонограма, інтернет-ресурси, автентичні документи, креативна наочність, картки для самостійної/парної/індивідуальної/групової роботи.

7. Проектна робота з іноземної мови та/або її елементи, наприклад: самостійний пошук і добір матеріалів про певний мовний або мовленнєвий феномен, випуск стінгазети або комп'ютерного журналу, написання статей, рефератів, доповідей.

Отже, вивчення іноземної мови повинно відображати якомога точніше соціальні, економічні й культурні реалії країни мови, що вивчається, і, відповідно, забезпечить формування соціокультурної складової комунікативної компетентності.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНІСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПІД ЧАС ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

Сьогодні стає все більш очевидним, що людство розвивається по шляху розширення взаємозв'язку і взаємозалежності різних країн, народів і їх культур. Цей процес охопив різні сфери суспільного життя всіх країн світу.

Зовнішня політика України спрямована на поглиблення міжнародних економічних відносин із навколишнім світом і таким чином набувають актуальності проблеми професійного спілкування з іноземними партнерами та виникає необхідність пошуку нових шляхів удосконалення навчання майбутніх фахівців.

Інтеграція українського суспільства до міжнародного соціально-економічного, інформаційного, культурного простору зумовлює потребу в ефективній дидактичній технології, що забезпечувала б неперервну взаємодію співучасників навчання, умотивоване залучення їх до навчально-виховного процесу. Основною метою навчання іноземних мов у ВНЗ стає формування та розвиток умінь і навичок іншомовного спілкування, що передбачає досягнення студентами такого рівня комунікативної компетенції, який був би достатнім для здійснення спілкування в певних комунікативних сферах.

Процес вивчення іноземної мови направлений на формування елементів загальнокультурних і професійних компетенцій. Саме сукупність даних компетенцій в майбутньому визначатиме рівень професійної підготовки майбутніх фахівців, ступень їх готовності до професійної само визначеності та професійної діяльності.

Професійна мобільність і компетентність взаємозалежні. Професійні компетенції, що становлять фундамент професійної компетентності, є фактором формування професійної мобільності, а професійна мобільність сприяє формуванню професійної компетентності.

У найзагальнішому вигляді професійна мобільність характеризує готовність і здатність працівника до соціально-психологічних і функціонально-статусних змін, а точніше – до інноваційних перетворень себе і навколишнього соціуму. Очевидно, що розвиток цього якості у майбутніх фахівців є одним із важливих завдань професійної школи.

Вивчення іноземної культури починається з вивчення мови. Важливо окреслити думки науковців щодо необхідності навчання іноземної мови через вивчення елементів культури, що знаходить своє відображення в роботах вітчизняних вчених. Зарубіжні вчені вважають, що неефективне спілкування часто є однією з суттєвих перешкод на шляху досягнення успіхів і стає причиною виникнення проблем у професійній діяльності [1].

Сьогодні значно зросли освітня та самоосвітня функції вищої школи, професійна значущість на ринку праці в цілому, що спричинило за собою посилення мотивації до вивчення мов міжнародного спілкування. Пріоритетну значимість набуло вивчення мови як засобу спілкування.

Володіння іноземними мовами сприяють процесу розширення світогляду особистості студента, активізації культурного освоєння світу, розуміння інших соціумів та народів, яке сприяє комунікації культур. Це сприяє професійному зростанню і вдосконаленню знань студентів. Успішна професійна діяльність фахівців в значній мірі залежить не тільки від володіння ними професійними знаннями, але й від знання іноземних мов і особливостей культури країни, мовленнєвого етикету, з представниками якої налагоджуються ділові відносини.

В системі професійної освіти в становленні навчальної мотивації найважливішу роль відіграють не тільки пізнавальні інтереси, а й мотиви професійної діяльності: розвинена професійна мотивація є найважливішим фактором формування мотивації навчальної діяльності у студентів. Оскільки іншомовну компетентність ми трактуємо в контексті професіоналізму, то доцільно розглядати питання формування мотиваційної основи розвитку компетентності в області іноземних мов з точки зору ролі професійної мотивації у формуванні мотивації навчання.

Безперечно, мова, як відображення культури проявляється у спілкуванні. Отже, особливої актуальності набуває контекст міжкультурної комунікації. Власне термін «міжкультурна комунікація» являє собою особливу форму комунікації двох або більше представників різних культур, в ході якої відбувається обмін інформацією та культурними цінностями взаємодіючих культур [3].

Безсумнівно, культурний бар'єр може стати реальним фактором, що перешкоджає взаєморозумінню учасників комунікації і щоб його подолати, необхідна підготовка студентів до реального спілкування іноземною мовою з носіями мови. Лінгвокраїнознавчий та міжкультурний аспект є вкрай важливими і пріоритетними у навчанні іноземної мови.

Вивчення іноземної мови є складним і тривалим процесом, що вимагає особливих методів навчання. Використання вищезазначених компонентів щодо методики викладання іноземної мови сприятиме підвищенню рівня володіння студентами іноземних мов. Міжкультурна комунікативна компетентність – «гібридний» вид компетентності, який дозволяє мовній особистості виходити за межі рідної культури та перетворюватись на міжкультурну особистість, не втративши власної культурної ідентичності. Іншомовна освіта фахівців різних галузей розглядається як один із шляхів підготовки до міжкультурної комунікації.

Професійна мобільність виступає критерієм оцінки результативності професійного розвитку спеціаліста. Важливими факторами компетентності людини виступають отримана нею якісна освіта, накопичений життєвий досвід, вміння професійно застосовувати знання на практиці. Вивчення іноземних мов, в контексті міжкультурної парадигми має великий розвиваючий потенціал особистості. Володіння іноземними мовами сприяє процесу розширення світогляду особистості студента, активізації культурного освоєння світу,

розуміння інших соціумів та народів, що сприяє комунікації культур і професійному зростанню та вдосконаленню знань майбутніх фахівців. Прагнення студентів до самостійної організації пізнавальної діяльності, яка спрямована на поглиблення своєї освіти, ґрунтується на досвіді самоосвіти, прагнення розширити свій освітній потенціал не тільки в галузі іноземних мов, а й майбутньої професійної діяльності, що підвищує конкурентоспроможність на ринку праці і реалізує індивідуальні вподобання.

Таким чином, професійна мобільність виступає критерієм оцінки результативності професійного розвитку спеціаліста. Важливими факторами компетентності людини виступають отримана нею якісна освіта, накопичений життєвий досвід, вміння професійно застосовувати знання на практиці. Вивчення іноземних мов, в контексті міжкультурної парадигми має великий потенціал розвитку особистості.

Література

1. Артемчук Т.О. Про сучасні підходи до вивчення і викладання іноземних мов // Рідна школа 2003. – № 9. – 47 с.
2. Пассов Е.И. Программа-концепция коммуникативного иноязычного образования. – М.: Просвещение, 2000. – 173 с.
3. Сайтарли І.А. Культура міжособистісних стосунків : Навч. посібн./ І.А. Сайтарли. – К : Академвидав. – 240 с.
4. Сушенцева Л.Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика: Монографія / за ред. Н.Г. Ничкало; Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України. – Кривий Ріг: Вид. дім, 2011. – 439 с.

М.А. Раковська,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов
Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ І ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ ПІДГОТОВКИ

Приєднання України до Болонської конвенції призвело до інтенсифікації міжнародного співробітництва у різних галузях науки і культури та гуманізації національної системи освіти. З огляду на це, перед освітянською спільнотою України стоїть надважливе й актуальне завдання із практичної підготовки висококваліфікованого, конкурентоспроможного, проєвропейського фахівця. Особливий інтерес представляє вивчення проблеми професійно-педагогічних цінностей. Професійні цінності відображають сутність та спрямованість педагогічної діяльності та ставлення до неї. Складність проблеми цінностей та ціннісних орієнтацій передбачає можливість розглядання її з позицій нових методологічних підходів. Традиційні методологічні основи не відображають

повноти зазначеної проблеми, більш глибокий аналіз особистості вчителя може бути даний з аксіологічних позицій.

Концептуальні засади формування аксіологічного базису в структурі особистості майбутнього вчителя осмислено у напрацюваннях українських (Т. Антоненко, І. Бех, Г. Балл, М. Боришевський, П. Ігнатенко, В. Кремень, М. Марчук, А. Міщенко, Ю. Пелех, А. Ярошенко) та зарубіжних: Ч. Банах, (Banach Cz.), К. Денек (Denek K.), Р. Інгарден (Ingarden R.), Р. Інглхарт (Inglehart R.), М. Рокич (Rokich M.), Е. Фромм (Fromm E.), В. Ціхонь (Cichon Wl.), Ш. Шварц (Schwartz S.) дослідників.

Теоретико-методичні аспекти аксіологічної підготовки вчителя розглядали у своєму науковому доробку І. Бех, В. Бондар, С. Гончаренко, Й. Гнітецькі, В. Горішовські, І. Зимня, І. Ісаєв, Л. Коваль, К. Конєцькі, К. Котловські, І. Красейко, Ч. Купісевич, В. Оконь, С. Палка, В. Пастерняк, О. Пометун, О. Савченко, В. Сластьонін, Є. Шиянов.

Аксіологія дозволяє розкрити сутність ціннісного підходу, що розглядає людину як найвищу цінність суспільства та самоціль суспільного розвитку. Сьогодні з'явилась справжня потреба в неупередженому погляді на існуючі процеси з боку їх духовно-ціннісного змісту. Цього потребує й педагогічна дійсність. Педагогу важливо усвідомити найважливішу професійну цінність — особистість учня, дитини, як людини, котра розвивається. У процесі життєдіяльності людина вибудовує свій ціннісний світ. Цінність можна визначити як об'єктивну значущість явищ, ідей, речей, зумовлену потребами й інтересами людини. У понятті «цінність» відображається соціокультурна значущість явищ дійсності, а отже й відповідні орієнтири людської діяльності. Цінність будь-якої речі, явища визначається в кінцевому підсумку його роллю у розвитку суттєвих сил людини, у розвитку культури, у створенні сприятливих умов для становлення особистості. Аксіологія, як галузь філософської науки, здатна дати уявлення про еволюцію цінностей, які сприяють або перешкоджають збереженню умов життєдіяльності людини, задоволенню її духовних та матеріальних потреб. Стосовно навчання, аксіологію слід розуміти насамперед частиною загальної педагогіки, предметом дослідження якої виступають цінності, що їх необхідно прищеплювати особистості в процесі сучасної підготовки. Убачається цілком очевидним, що процес педагогічної діяльності підпорядкований певній системі цінностей, ієрархія яких і визначає контури навчально-виховного ідеалу, спрямованого на підготовку сучасного фахівця до участі у політичному, економічному, соціальному й культурному житті суспільства.

Понять та класифікацій цінностей багато. Це пов'язано із самим предметом розгляду. До поняття «цінність» зверталось багато філософів сучасності [1, 2, 3]. Представники європейської та американської аксіології ХІХ та початку ХХ століть з різних теоретико-методологічних позицій намагалися визначити сутність, природу, функції цінностей, але образ людини розглядався ізольовано від соціальних умов. Аналіз філософських робіт показує, що поняття «цінність» є одним з фундаментальних основ будь-якого суспільства. Цінності має кожна

соціально-професійна група, у тому числі й учителі. Хоч серед дослідників донині не існує єдиного трактування поняття «цінність», філософи єдині в одному — діяльність людини носить аксіологічний характер, цінності є основою життєвих стратегій, їх неможливо логічно та науково довести [4].

У вищезазначеному було висловлено думку про актуальність для сучасної освіти завдання посилення ціннісно-сміслової спрямованості навчально-виховного процесу, тобто забезпечення його ефективної аксіологізації. Також наголошуємо, що ціннісна освіта передбачає формування особливої, в аксіологічному ракурсі, здатності до осмислення поточної (професійної) ситуації, а формування аксіологічного потенціалу особистості — фактично її підготовку до життя (до професійної діяльності). Відзначаємо, що професійна підготовка майбутнього педагога охоплює, крім професійних знань та умінь, становлення особистості із значним аксіологічним потенціалом. У контексті сучасної підготовки майбутніх вчителів освітній процес набуває актуальності як засіб його соціалізації, що увиразнює особливу вагу ціннісного аспекту навчання та виховання.

Література

1. Бакиров В.С. Ценностное сознание и активизация человеческого фактора. — Харьков, 1988.
2. Здравомыслов А.Г. Потребности. Интересы. Ценности. — М., 1986.
3. Ручка А.А. Ценностный подход в системе социологического знания. — К., 1987.
4. Философская энциклопедия. — М., 1960. — Т.1. — С. 30.

В.В. Рубаха,

студентка Луцького педагогічного коледжу

науковий керівник: ***М.А. Осип,***

викладач біології та ОМЗ Луцького педагогічного коледжу

ОСОБИСТІ РИСИ ТА ПРОФЕСІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕДАГОГА

Сьогодні сучасне суспільство потребує не вузьких спеціалістів — носіїв окремих виробничих функцій, а всебічно розвинених соціально активних особистостей, які мають фундаментальну наукову освіту, багату внутрішню культуру. Не дивлячись на те, що для будь-якого кваліфікованого спеціаліста необхідні глибокі знання, для педагогічної діяльності вчителя особливо важливі професійно значущі особистісні риси [1].

Педагог має володіти такими рисами, які прописані в професіограмі: [2]

1. Любов до дітей. Вміння бачити у своїх вихованцях юних громадян з невичерпними можливостями.

2. Почуття людської гідності. Поняття «гідність» є правом людини на повагу, визнання її прав і одночасно передбачає усвідомлення нею свого обов'язку й відповідальності перед суспільством. Щоб виховувати учнів, педагог сам має бути вихованим. Щоб формувати у вихованців високі морально-духовні якості,

педагог передусім сам повинен бути носієм цих якостей, незаперечним взірцем, ідеалом для наслідування.

3. Чесність, совісність, справедливість, об'єктивність. На вчителя впродовж усього життя дивляться сотні очей вихованців, їхніх батьків, співвітчизників. І всі вони чекають від учителя виявів чеснот, совісності, справедливості й високої моральності.

4. Витримка, стриманість, терпеливість. Виховання — досить тривалий процес, і результат зусиль проявляється нешвидко. Тому без терпеливості, без сподівань на результативність своїх дій у перспективі педагогові не обійтись.

5. Організаторські здібності, вміння працювати з дитячим колективом. Учитель повинен уміти організовувати як себе, так і вихованців на різні види діяльності.

6. Всебічний розвиток. Окрім глибоких знань зі своєї навчальної дисципліни, вчитель має володіти певним колом знань з інших різноманітних галузей.

7. Принциповість і вимогливість. Ці якості лежать в основі педагогічного спілкування вчителя з вихованцями. У сфері виховання педагог повинен мати міцний ґрунт, певне вістря, навколо якого й будується вся його діяльність.

8. Оптимізм, любов до життя. Викладач має пробуджувати в дитини радість пізнання, утверджувати й підтримувати віру в духовні сили вихованців.

9. Чуйність, гуманне ставлення до людей. Педагог своєю чуйністю, гуманістичною спрямованістю має компенсувати те негативне, що не дає змоги прорости в дитячих серцях паросткам доброти.

10. Також у педагога повинні бути високі уміння і навички. Вони можуть бути конструктивні, організаторські, дослідницькі та прикладні [5].

До конструктивних належать такі уміння і навички:

- відбирати, аналізувати й синтезувати навчальний програмовий матеріал, здійснювати дидактичну переробку складного матеріалу;
- творчо й обґрунтовано будувати організаційно-педагогічну і логіко-педагогічну структуру уроку;
- планувати систему перспективних ліній у розвитку окремої особистості та колективу;
- здійснювати індивідуальну програму навчання та виховання учня.

До організаторських:

- виявляти й організовувати актив класу, керувати ним у різних умовах;
- організовувати різні види колективної та індивідуальної діяльності учнів, розвивати їхню активність;
- здійснювати контроль і допомогу в розумовому розвитку учнів;
- здійснювати контроль і допомогу у виконанні доручень учнями;
- здійснювати педагогічне керівництво учнівськими організаціями;
- організовувати роботу з батьками та громадськістю. Комунікативні:

- встановлювати педагогічно доцільні відносини з учнями, батьками, учителями;
- регулювати внутрішньо-колективні та міжколективні відносини;
- знаходити потрібні форми спілкування з учнями й батьками;
- передбачати результат педагогічної дії на відносини з учнями.

До дослідницьких:

- вивчати індивідуальні особливості учнів та колективу;
- критично оцінювати свій досвід, результати своєї діяльності;
- усвідомлено вдосконалювати педагогічну майстерність, самоосвіту та самовиховання;
- використовувати в роботі психолого-педагогічні дослідження, передовий педагогічний досвід;
- прогнозувати використовувані засоби і методи роботи.

До прикладних:

- творчі: малювати, співати, танцювати, грати на музичному інструменті, виразно читати;

Також, педагогічна спрямованість особистості кожного вчителя багатоаспектна. Її становлять ціннісні орієнтації: [6]

- на себе — самоутвердження (щоб бачили в мені кваліфікованого, вимогливого, справжнього вчителя);
- на засоби педагогічного впливу (коли найважливіше для вчителя — програма, заходи, способи їх пред'явлення);
- на школяра (дитячий колектив в актуальних умовах — адаптація);
- на мету педагогічної діяльності (на допомогу школяреві в розвитку — гуманістична стратегія).

Вони являють собою норми, що регламентують педагогічну діяльність і виступають як пізнавально-діюча система, яка служить сполучною ланкою між сформованим суспільним світоглядом в галузі освіти і діяльністю педагога [3]. Для педагога провідною є орієнтація на головну мету за гармонійної узгодженості всіх інших: гуманізації діяльності, гідного самоутвердження, доцільності засобів, врахування потреб вихованців [6]. Основна умова формування ціннісних орієнтацій — це високий рівень рефлексії, усвідомлення досвіду і довільності поведінки. Ціннісні орієнтації (з боку структури і змісту) розглядаються як третій елемент мотиваційного компонента педагогічної свідомості. Основна функція цінностей полягає в регуляції соціальної поведінки людини (у широкому значенні) і її професійної діяльності. Оволодіння педагогічними цінностями відбувається в процесі здійснення педагогічної діяльності, в ході якої здійснюється їх суб'єктивація. Саме рівень суб'єктивації педагогічних цінностей служить показником особистісно - професійного розвитку педагога [4].

Звісно ж підвалиною педагогічної майстерності є професійна компетентність. Знання вчителя звернені, з одного боку, до дисципліни, яку він викладає, а з другого — до учнів, психологію яких мусить добре знати. Готуючись до уроку, вчитель обмірковує його зміст, методику, враховує особливості сприймання учнів

цього віку, класу, власні можливості. Тобто зміст професійної компетентності — це знання предмета, методики його викладання, педагогіки і психології. Складність набуття професійної компетентності полягає і в тому, що професійне знання має формуватися водночас на всіх рівнях: методологічному, теоретичному, методичному, технологічному. Це потребує розвинутого професійного мислення, здатності добирати, аналізувати й синтезувати здобуті знання у досягненні педагогічної мети, уявляти технологію їх застосування.

Ще важливою особливістю професійних педагогічних знань є їх комплексність, що потребує від учителя вміння синтезувати матеріал для успішного розв'язання педагогічних задач, аналізу педагогічних ситуацій, що зумовлюють необхідність осмислення психологічної сутності явищ, вибору засобів взаємодії. Розв'язання кожної педагогічної задачі актуалізує всю систему педагогічних знань учителя, які виявляються як єдине ціле [6].

З вище зазначеного можна сказати, що педагог повинен бути сумлінним, відповідальним і творчим. Вміти адаптувати науковий матеріал з урахуванням особливостей учнів, володіти проєктувальними, мотиваційними, організаційними, контролюючими методами. Повинен бути активним, комунікабельним, динамічним, працездатним, вольовим, впевненим у собі, толерантним і висококомпетентним. Поважати думку дітей, розуміти їх і давати право на помилку.

Література

1. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://sites.google.com/site/kredovcitela/akosti-harakteru>
2. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://pidruchniki.com/16330826/pedagogika/yakosti_vchitelya-vihovatelya
3. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ua-referat.com>
4. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=1126
5. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://pidruchniki.com/14051003/pedagogika/profesiograma_suchasnogo_vchitelya
6. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14141/>

Є.М. Рябець,

студентка факультету педагогіки та психології

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

науковий керівник: **Ю.С. Котелянець,**

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри методик дошкільної та початкової освіти
Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ САМООЦІНКИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ МОЛОДШОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Одним із пріоритетних завдань спеціальної педагогіки є формування в дитини с особливими потребами вміння оцінювати та усвідомлювати власну особистість та свою поведінку [1]. Даний процес формується в онтогенезі поступово, маючи специфічні механізми, на які безпосередньо впливають порушення у психофізичному розвитку дітей.

Дослідженнями становлення самооцінки у дітей з особливими потребами займалися такі вчені, як Б.С. Братусь, С.Я. Рубінштейн, Б.В. Зейгарник, Г.М. Дульнев тощо. Усі дослідники вказують на те, що самооцінка таких дітей має неадекватний, нестійкий характер, що пояснюється незрілістю особистості загалом, невмінням аналізувати свою роботу і співвідносити її з початковими даними та очікуваними результатами. Також відмічається порушення регулятивної поведінки та діяльності, що визначає афективний характер самооцінювання. При дослідженні розвитку процесу становлення самооцінки учнів з особливими освітніми потребами на різних етапах навчання, було визначено, що рівень вміння оцінювати власну діяльність досить різний [2]:

- *У молодшому шкільному віці* — самооцінка неадекватна (завищена або занижена), що пояснюється несформованістю правильного поняття про свої можливості, залежністю від оцінок вчителів та батьків, і нездатність оцінювати свої дії критично. На основі зазначеного визначаємо, що характерним для цього віку є високий рівень домагань з причин оцінювання себе через призму оцінювання оточуючих, без аналізування ситуації.

- *На етапі середнього шкільного віку* самооцінка стає більш адекватною, що вказує на розвиток особистості школяра з особливими освітніми потребами. В цей період діти починають усвідомлювати наявність у них певних порушень, а також вчать аналізувати власну діяльність і робити певні висновки на основі не лише оцінки дорослих, а й міжособистісних зв'язків, оцінок та загального рівня успішності у школі. При цьому, зберігається афективні реакції, які проявляються у неадекватно завищеній самооцінці як спроби компенсації свого дефекту, та неадекватно заниженій у ситуації відчуженості в класі та невмінні пристосуватися до колективу [2].

Для перевірки та виявлення динаміки росту приводимо порівняльну характеристику стану самооцінки дітей з порушеннями в психофізичному розвитку молодшого та середнього шкільного віку, на основі досліджень, проведених у спеціалізованій школі за допомогою методик «Сходінки» (автор — В.Г. Щур) та

«Дерево» (Д. Лампен) [3]. У дослідженні взяли участь 13 дітей з особливими освітніми потребами. Метою дослідження було визначено виявлення особливостей стану самооцінки дітей молодшого та середнього шкільного віку та порівняння отриманих результатів.

Таким чином, першим було проведено опитування за методикою «Сходинок». Маємо наступні результати:

Молодший шкільний вік: абсолютно всі учні поставили себе на найвищу сходинку, не замислюючись над причинами такого оцінювання, і без аргументування свого вибору. Даний результат є показником неадекватно завищеної самооцінки молодших школярів.

Середній шкільний вік: двоє учнів поставили себе на п'яту сходинку, яка може вказувати на небажання дітей оцінювати себе, та пояснювати власну поведінку. Зазначимо, що коментувати такий вибір учні відмовилися. Троє учнів поставили себе на третю сходинку (показник заниженої самооцінки), аргументуючи свій вибір спостереженнями за власною поведінкою під час навчального процесу, особливо під час уроків: «Я не стараюсь на уроці. Я часто балуюсь і малюю на уроках». Звертаємо увагу на те, що один з учнів довго не міг обрати сходинку, супроводжуючи це поясненням: «Я не знаю, як себе оцінити», але вибір був зроблений самотійно після тривалих роздумів. Один з учнів виправив сходинку із цифрою «3» на «8», і поставив себе на «нову» сходинку. На прохання пояснити даний вибір, він відповів, що має гарні оцінки, його хвалять, і він має добрі взаємини з однокласниками та вчителями, допомагає у шкільних справах, і тому оцінює себе, як гарного учня.

За методикою «Дерево» було визначено:

Молодший шкільний вік: троє учнів обрали чоловічка під номером 20, що вказує на завищену самооцінку та внутрішнє усвідомлення себе як лідера. Двоє учнів вказали на чоловічка №13, який характеризує відстороненість, тривожність та замкнутість. Один учень обрав №1, який вказує на впевненість у собі та вмінні подолати перешкоди, а також однією дитиною було обрано №8, характеристикою відстороненості, відходу до власного внутрішнього світу. Важливим моментом є те, що пояснювати свій вибір учні в більшості відмовилися. Лиш деякі з них озвучили причину: «Я так хочу».

Середній шкільний вік: четверо учнів обрали чоловічка №15 (обирається при відчутті комфортного стану, та нормальної адаптованості у ситуації). Діти пояснювали свій вибір тим, що він спокійний та радісний, подобається учню, або ж дитина вважає себе схожою на нього. Двома учнями було вказано на чоловічка під №20 (показник завищеної самооцінки та установки на лідерство). Аргументація: «Він стоїть вище всіх», «Він самий веселий, він подобається мені».

Отже, на основі проведених методик та порівнянні їх результатів на різних етапах навчання можемо побачити позитивну динаміку розвитку вміння учнями оцінювати себе самотійно. З переходом до етапу навчання у середніх класах самооцінка дітей стає більш диференційованою, може пояснюватися та аргументуватися своїми успіхами у школі, зв'язками з вчителями та однокласниками, внутрішніми відчуттями свого «Я», чи розумінням наявності

певних проблем в навчанні та у встановленні контакту у колективі, хоча і залишаються реакції негативізму та небажання оцінювати власну діяльність. Дані висновки пояснюються тим, що у молодшому шкільному віці учні часто не розуміють мету запропонованої дії, значимість об'єктивної оцінки власних дій, невмінням аналізувати виконання і результат поданих завдань, порівнювати їх з іншими наявними результатами. В середньому шкільному віці самооцінка може виявлятися ще недостатньо об'єктивною через усвідомлення дитиною власного дефекту, і намагання компенсувати його різними афективними реакціями, а також через недостатню сформованість вміння оцінити цілісну картину своєї діяльності.

Отримані в ході дослідження результати показують можливість формування більш-менш об'єктивної самооцінки в учнів з особливими потребами у навчанні при правильній організації корекційно — педагогічного процесу. Дослідниками встановлено, що чим раніше такі учні включаються у суспільно значиму діяльність, тим швидше формуються позитивні сторони їх особистості, самосвідомість, та самооцінка як один із її компонентів [4]. Розвиток адекватного відношення дитини з порушеннями психофізичного розвитку до навчання формується повільно, характеризується нестійкістю, і може змінюватись під впливом ситуації, зміни обстановки, успіху чи поразки, що потребує особливої уваги та контролю зі сторони педагогічного колективу [5]. Дослідниками також відмічається, що переважна більшість дітей цієї категорії як молодшого, так і середнього шкільного віку відноситься до навчання позитивно. Велику роль в цьому грає вчитель, та його доброзичливе, розуміюче ставлення. За цієї умови у дітей формується позитивна навчальна спрямованість та мотивація оцінювати свою діяльність [4].

Велика значимість у розвитку спрямованості на корекційно - виховний процес як один із факторів формування самооцінки, належить також вивченню проблеми спілкування дітей з особливостями в розвитку у класі та з оточуючим їх колективом [2]. Для успішної адаптації дитини мають бути побудовані взаємозв'язки, які задовольняють усіх членів навчального процесу та будуть працювати на розвиток дітей та їх соціалізацію.

Таким чином, самооцінка є одним з важливих компонентів самоусвідомлення, яке, в свою чергу — основоположний фактор соціалізації дитини з порушеннями психофізичного розвитку, розуміння себе повноцінною частиною суспільства. Позитивна динаміка розвитку, вказана у дослідженнях, вказує на можливість успішного формування самооцінки у межах спеціалізованих навчальних закладів за умови правильної організації корекційно — виховного процесу, урахуванні особливостей та характеру становлення самооцінювання у дітей з особливими освітніми потребами, її залежності від оцінки дорослих та вчителів на етапах молодшого шкільного віку, взаємозв'язків з родиною, однолітками та персоналом школи, та постійної перевірки стану самооцінки, аналізу поведінки учнів, установки на оцінювання учнями своєї діяльності.

Література

1. Сергєєнкова О.П. Загальна психологія. Навч. посіб. / О.П. Сергєєнкова, О.А. Столярчук, О.П. Қоханова, О.В. Пасєка — К.: Центр учбової літератури, 2012. — 296 с.
2. Лычагина О.В. Формирование самооценки и особенности общения умственно отсталых детей [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://multiurok.ru/files/formirovaniie-samootsienki-i-osobiennosti-obshchie.html>
3. Методики дослідження самооцінки дитини: Психологічні тести [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nebo.at.ua/publ/psikhologichni_testi/metodiki_doslidzhennja_samoocinki_ditini/41-1-0-176
4. Специальная психология: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.И. Лубовский, Т.В. Розанова, Л.И. Солнцева и др.; Под ред. В.И. Лубовского. — 2-е изд., испр. — М.: Изд. центр «Академия», 2005. — 464 с.
5. Ушакова И.П. Воспитание прилежания у учащихся старших классов вспомогательной школы. / Ушакова И.П. — М., 1969.

УДК 37.015.3:371.132

Г.В. Троян,

аспірант Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Анотація. Викладено теоретичний аналіз проблеми становлення професійної ідентичності майбутніх педагогів. Також акцентовано увагу на важливому значенні емоційно-позитивного фону і професійних установок, що є компонентом формування професійної ідентичності. Обґрунтовано актуальність самостійної навчально-пізнавальної діяльності майбутніх учителів як однієї з основних педагогічних умов формування професійної ідентичності. Запропоновано власний варіант самостійного практичного завдання для студентів-філологів, що сприятиме формуванню професійної ідентичності майбутнього вчителя, формуватиме у майбутніх учителів української мови і літератури творче ставлення до роботи, розвиватиме внутрішні стимули до самовдосконалення.

Ключові слова: ідентичність, ідентифікація, професійна ідентичність, освітня парадигма, самостійна дослідницька діяльність, фахове зростання, інтерв'ювання, адресант мовлення.

Ключовим питанням реформування системи підготовки високо-кваліфікованих фахівців у педагогічній галузі є інтеграція вітчизняної освітньої парадигми до світових та європейських стандартів.

Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII акцентує увагу на всебічному розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства, формування цінностей необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу

народу України, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [13].

Сучасна вища школа покликана допомогти майбутньому вчителю не лише оволодіти професійними навичками та знаннями у відповідній галузі, а й створити відповідні умови для розкриття потенціалу самопізнання, самореалізації, самооцінки, інтеграції в соціокультурний простір, розвитку «м'яких навичок».

Вимоги, що висуваються перед сучасним педагогом спричинені змінами у суспільстві, саме тому свідомий вибір професійного шляху майбутнього вчителя є актуальною проблемою сучасних психолого-педагогічних досліджень, а також одним із найпріоритетніших векторів модернізації та фундаменталізації вищої педагогічної освіти в Україні. Це і спричинило неабиякий інтерес учених до питання професіоналізації особистості. Чимало методологічних і змістових аспектів цього питання можна знайти у наукових розвідках відомих українських та зарубіжних психологів, педагогів, філософів.

Мета дослідження полягає у визначенні та обґрунтуванні актуальності самостійної навчально-пізнавальної діяльності майбутніх учителів української мови і літератури як однієї з основних педагогічних умов формування професійної ідентичності.

Розгляд проблеми ідентичності започаткували закордонні вчені (Х. Беккер [19], Е. Гоффман [9], Е. Еріксон [21] та ін.). Надзвичайно важливу роль у формуванні професійної ідентичності відіграє період навчання у ВНЗ, під час якого формуються фундаментальні якості особистості майбутнього фахівця-педагога. Особливості формування професійної ідентичності у майбутніх представників різних спеціальностей нерівномірно вивчені у психолого-педагогічних наукових розвідках. Такі вчені як А. Борисюк [4], Т. Вілюжаніна [5], Ж. Вірна [6], Н. Пов'якель [16] та інші детально простудіювали різні аспекти становлення професійної ідентичності майбутніх психологів. Широкий спектр чинників, що впливають на процес формування професійної ідентичності майбутніх філологів досліджували О. Романишена [18], Н. Гога [8] тощо. Однак, питання самостійної навчально-пізнавальної діяльності майбутніх учителів української мови і літератури як засобу формування професійної ідентичності перебуває на периферії наукових досліджень і потребує подальшого студіювання.

Для розв'язання поставлених завдань було використано комплекс теоретичних і експериментальних методів:

теоретичні методи: теоретичний аналіз, індукція, абстрагування, узагальнення, систематизація концептуальних засад дослідження проблеми професійної ідентичності майбутніх учителів української мови і літератури через самостійну навчально-пізнавальну діяльність; *емпіричні методи:* методи активного соціально-психологічного навчання (навчально-рольові та ділові ігри тощо).

Підвищення інтересу до обраного фаху — результат успішно виконаної самостійної роботи, що посилює внутрішню мотивацію та сприяє адаптації в професійній спільноті, структурує професійний досвід, прогнозує перспективи професійної діяльності.

За допомогою реалізаційної функції самостійної роботи через систему типових завдань із практичним змістом навчальна діяльність на філологічних факультетах наближується до майбутньої професійної, тобто вже на початкових етапах є можливість реалізувати його фаховий зміст.

Самостійна робота майбутніх філологів, на думку В. Мірошніченка, повинна містити формування стимулів і мотивів самовдосконалення внутрішньої налаштованості на досягнення мети, планування послідовності дій, консультації та методичне забезпечення роботи, систему контролю й оцінювання її результатів. Необхідно планувати, організовувати та контролювати знання студентів з тих тем, що виносилися на самостійне опрацювання. Це дає змогу не лише виявити рівень знань, а й ті проблемні питання, що потребують додаткового опрацювання [15].

Наприклад, студентам інституту філології й журналістики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського під час літніх канікул було запропоновано провести наступні види самостійної роботи: дослідити непрямі номінації (назви) посуду в українському розмовному мовленні за основним його призначенням; дослідити непрямі номінації (назви) посуду в українському розмовному мовленні за фірмою-виробником; дослідити непрямі номінації (назви) посуду в українському розмовному мовленні за зовнішнім виглядом або елементом зовнішнього вигляду тощо. Студенти повинні були провести власне самостійне дослідження розмовного (побутового) мовлення українців у транспорті, магазинах, на ринках, у колі родичів та друзів, серед колег, здійснити інтерв'ювання адресантів мовлення, зробити аналіз мовленнєвих явищ, згрупувати останні за лексичними та граматичними ознаками, спираючись на знання, отримані на заняттях з культури мовлення, лексикології, морфології та зробити власні висновки. У багатьох діалогах розмовного мовлення студенти фіксували моделі, утворені метонімічно, шляхом переносу назви фірми виробника на посуд, *пор.: Сьогодні у нас гості / треба перемити «люмінарк» (luminark)*. Мовець має на увазі посуд, виготовлений торгівельною компанією «Люмінарк». *Пор.: До нас сьогодні у гості прийде багато дітей / треба подати «люмінарк» / він не б'ється*. Студенти роблять цілком наукові, професійні висновки, що подібні метонімічні заміни трапляються між мовцями, що обізнані з об'єктом непрямого називання. Адже адресант мовлення використовує метонімічну заміну з метою економії мовних засобів.

Непрямі номени предметів посуду за фірмою виробником — це переважно діалоги у магазинах, запитання-відповіді у торгівельних центрах. Зазвичай первинного номена посуду нема. Його називають за визначальною ознакою «фірма виробник», *пор.: Добрий день! А у вас люмінарк (Luminark) є?; Покажіть, будь ласка, вінзер (Vinzer) / А ось він вінзер (Vinzer) / ще й з чашечками; У нас такий якісний вілмакс (Wilmax) є!; Дайте мені, будь ласка, ось цю мончіні (Monchini)!; Я б хотіла подивитися бергоф (Bergoff)!*

Майбутні філологи, провівши власне наукове дослідження, визначили, що однією з основних характеристик артефактів є матеріал, з якого він виготовлений. Тому, розглядаючи непрямі номінації посуду в українському розмовному

мовленні, вважають доцільним виокремити метонімічну мотиваційну модель: *матеріал – посуд виготовлений з певного матеріалу, напр.: Сьогодні їстимемо з кришталю; А ти не знав? Принцеси п'ють каву лише з фарфору; Сьогодні у нас етновечірка / їстимемо з глини!; Я з пластику не їстиму / я собі не ворог!; Прошу, не купи дитині меламін / це дуже шкідливо для її здоров'я!* У цій ситуації мовець виокремлює найхарактернішу ознаку номінованого предмета, що впадає йому в вічі. Цією ознакою інколи стає матеріал, з якого виготовлений той чи інший посуд. Виокремлення з-поміж інших ознак предмета (у нашому випадку посуду) матеріал, з якого виготовлений посуд, пов'язаний з прагненням номінатора миттєво виділити необхідний вид посуду серед інших і водночас надати експресивного забарвлення своєму висловлюванню.

Самостійне дослідження завершувалося публічним захистом розробленого проекту, який супроводжувався мультимедійною презентацією. За результатами виконання власних філологічних наукових розвідок студенти показали надзвичайно високий рівень успішності у використанні дослідницьких технологій у проєкції на професійну діяльність. Протягом роботи над проєктом майбутні філологи працювали групами, вони виконували ролі дослідників, генераторів ідей, координаторів, творців, експертів, дипломатів, виконавців. Оцінювання проєктів відбувалося за наступними напрямками: індивідуальна та групова робота. Метою самостійного дослідницького проєкту для майбутніх учителів української мови і літератури було створення умов для усвідомлення майбутніми педагогами власних професійних можливостей, визначення шляхів фахового зростання та використання засобів самостійної навчально-пізнавальної діяльності для самоствердження в професії. Успіхи, що їх досягли студенти під час виконання самостійного дослідження сприяли розумінню учасниками власного професійного Я, прийняттю себе в професії, професійно-творчому становленню вчителя; навчили учасників долати професійні труднощі; допомогли керувати своїм професійним розвитком, визначивши деякі прогалини у знаннях, над якими потрібно працювати тощо.

Отже, самостійні дослідницькі проєкти полягають у прикладній реалізації окремих складових педагогічної системи формування професійної ідентичності майбутніх учителів української мови і літератури шляхом реалізації психологічних і педагогічних умов та дослідження їхньої ефективності. Саме самостійна науково-дослідницька діяльність як одна з основних педагогічних умов формування професійної ідентичності майбутніх учителів української мови і літератури буде в центрі уваги наших наступних наукових розвідок. Реалізація концептуальних підходів до формування професійної ідентичності майбутніх учителів засобами самостійної навчально-пізнавальної діяльності надає можливість організовувати професійну підготовку майбутніх педагогів як систему науково обґрунтованих педагогічних впливів, закономірностей, підходів й принципів. Система формування професійної ідентичності майбутніх учителів є однією із найважливіших у підготовці фахівців у вищій школі.

Література

1. Becker H.P. Howard Becker on Education — Modern Educational Thought / H.P. Becker, R.G. Burgess. — OpenUnivPr (May 1995). — 144 p.
2. Гофман, И. Представление себя другим в повседневной жизни / Ирвинг Гофман. — М.: Канон-Пресс-Ц, 2000. — 304 с.
3. Эриксон, Э. Идентичность: юность и кризис. Пер. с англ. (Серия: Библиотека зарубежной психологии) / Эрик Эриксон. — М.: Флинта, 2006. — 342 с.
4. Борисюк, А.С. Психологічні особливості формування професійних якостей майбутнього медичного психолога: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / А.С. Борисюк. — Івано-Франківськ, 2004. — 20 с.
5. Вілюжаніна, Т.А. Динаміка ціннісно-сислової сфери особистості в процесі професійного становлення (на прикладі студентів, які навчаються за фахом «Психологія»): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Т.А. Вілюжаніна. — К., 2006. — 22 с.
6. Вірна, Ж.П. Професійна ідентифікація психолога/ Ж.П. Вірна // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. [«Актуальні проблеми діяльності психологічної служби системи освіти»], (Суми, 11—12 квітня 2006 р.). — Суми, 2006. С. 16—19.
7. Пов'якель, Н. І. Професіогенез саморегуляції мислення практичного психолога: Монографія. — К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2003. — 295 с.
8. Романишина, О.Я. Мотивація у майбутніх вчителів нематематичних спеціальностей як один із критеріїв сформованості професійної ідентичності / Оксана Ярославівна Романишина // Актуальні проблеми сучасної науки: Матеріали XII Міжнародної наукової інтернет-конференції, 15—17 жовтня 2015 р. — К., 2015. — С. 111—119.
9. Гога, Н.П. Особливості Я-Концепції в студентів різних спеціальностей / / Вісник ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Психологія. — Харків: ХНПУ, 2007. — Вип. 22. — С. 47—57.
10. Мірошниченко, В.М. Організація самостійної роботи майбутніх філологів / Віта Миколаївна Мірошниченко // Проблеми реформування педагогічної науки та освіти: Матеріали Міжнародної науковопрактичної конференції, 1—2 грудня 2017 р. — Хмельницький, 2017. — С. 22—24.

Hanna V. Troian,

Self-Employment Training Activities of Future Teachers in Ukrainian Language and Literature as a Form of Professional Identity.

Abstract. The theoretical analysis of the problem of formation of professional identity of future teachers is presented. Also, the emphasis is placed on the importance of the emotional and positive background that is a component of the formation of a professional identity. The relevance of the student's work in their own account and cognitive activity of future teachers as one of the main pedagogical conditions for the formation of professional identity is substantiated.

Proposed own version of a practical task for students of philology, which will contribute to the formation of the professional identity of the future teacher.

Keywords: identity, professional identity, professional, educational paradigm, the student's work in their own account, professional growth.

А.С. Ушаков,
кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант кафедри педагогіки
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

ОБРАЗ ЛЮДИНИ КУЛЬТУРИ – ВИХОВНИЙ ІДЕАЛ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Сьогодні, в контексті соціальних і виховних практик концепт «людина культури» набуває властивості смислоутворювального, духовно-морального орієнтиру, корелюючи із світоглядом, цінностями людини, маючи узагальнення у формі усталеної, ідеалоутворювальної структури – образу. Образ людини культури презентує такий тип особистості, який відповідає соціо-культурним запитам сучасного мінливого суспільства, відображає весь спектр світоглядних уявлень про людину у бутті культури. В наш час образ людини культури, наповнений змістом високоморальних цінностей набуває статусу одухотвореного, такого, що максимально відображує духовний ідеал.

Тією мірою, якою людина втілює код культури, вона є провідником культури. Людина стає людиною культури, декодуючи код культури. Декодування, в свою чергу, є суто освітній процес, оскільки воно передбачає максимальне наближення до оригіналу. Але таке наближення до оригіналу, до джерела, аж до ступеня злиття з ним і розчинення в ньому, завжди розглядалося також як містика. Тобто становлення людиною культури є містичний процес, і як такий він потребує залучення до аналізу поняття духовності.

Одухотворений образ людини культури умовно можна представити образом людини як «мислячого очерету», «мислення» якого, за Паскалем, полягає в бутті помешканням, крізь яке вільно проходить дух. Таким помешканням є душа, що мислить у процесі наповнення її духом (*l'esprit*), тобто набуває образів одухотворених, натхненних думок (*pensée*). Душа, коли вона (с)приймає дух, створює образи-думки, сповнені божественної істини.

Світоглядною, або культурною складовою цього образу є той аспект культурного кодування як системи координат, на який людина налаштована, або на який вона спроектована найбільше. Наприклад, Паскаль створював думки як математик, фізик, філософ, в залежності від стану своєї душі, а, скажімо, Моцарт — як композитор тощо.

Пошук суто людської сфери буття змушує звернутися до етичної сфери, яка має значний інформаційний потенціал щодо формування світогляду. Межею поширення (межею допустимості) інформації в етичній сфері є етичний бар'єр, який обумовлює прийнятні способи поширення інформації в цій сфері. Цим бар'єром є етичний ідеал, який покладає межу поширенню культури, завдяки чому утворюється сфера елітарної культури, культури вищого рівня, на відміну від масової культури, яка залишається в семіосфері.

Концепція етичного ідеалу як межі поширення масової культури і як кордону, що визначає суто людську сферу буття, і де інформація поширюється у формі знання як творчої сили, належить Альберту Швейцеру (1973).

Для переходу на рівень етичної сфери потрібне спеціальне налаштування на сприйняття саме ідеального (творчого). Шляхом такого налаштування відбувається перехід від світосприйняття до світорозуміння — тобто — від прийняття інформації на базі біологічного, механічно-розумового та автоматично-семіотичного сприйняття сигналів до аналізу цієї інформації в контексті етичного ідеалу, завдяки чому інформація набуває форми знання.

Найвищим рівнем прояву етичної сфери є духовність. В духовності концептуалізуються вищі людські цінності, серед яких доброта, чесність, справедливість, людинолюбство, свобода, людська краса, краса вчинку. Світосприйняття і світорозуміння в контексті засвоєння духовних і культурних цінностей наповнює образ людини культури певним змістом, через що такий образ набуває якості одухотвореного. Одухотворений образ людини культури відповідає меті виховання, через те що має значний вплив на формування культурної ідентичності, духовного світу особистості, під його впливом відбуваються якісні зміни в розумовій, почуттєвій, вольовій сфері, дозволяє людині наблизитись до етичного ідеалу.

Таким чином, говорячи про людину культури як про узагальнений тип носія культури, бажаний для суспільства, транслуючий її найкращі зразки, який своєю діяльністю служить своїй культурі, її збереженню, реалізуючи це за принципами гуманізму і толерантності до інших культур, треба говорити не лише про виховання людини культури, як людини, що створює культуру, є її носієм, транслятором і хранителем, тобто основою діяльності якої є культурогенна творчість, але й про створення умов для переходу людини культури, яка утворюється в семіосфері, до вищої, етичної сфери, одухотвореного образу людини культури. Шляхом налаштування, декодування культурного коду, через наближення до етичного ідеалу, формується гуманістичний, ціннісний світогляд, світоставлення, в основі якого гуманність, позитивність, що є домінантою становлення людини культури.

І.Б. Якайтис,

здобувач Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах одним із визначальних показників розвитку держави є рівень розвитку освіти. Формування та забезпечення належного функціонування механізмів державного управління інноваційним розвитком освіти є обов'язковою умовою розвитку України у напрямі техніко-технологічного та інноваційного зростання. Це завдання постає особливо актуальним сьогодні, в умовах глобалізації, коли кожна країна, яка прагне зайняти гідне місце у міжнародному поділі праці та забезпечити конкурентоспроможність продукції своїх компаній на світовому ринку, повинна залучати до всіх сфер висококваліфікованих фахівців.

Серед питань, вирішення яких сьогодні вимагає організація процесу освіти в умовах ринку, слід виділити проблему формування й оцінки ефективності механізмів державного управління вищою освітою з урахуванням факторів впливу внутрішнього середовища.

Під внутрішнім середовищем вищої освіти та науки розуміється взаємодія всіх її елементів, енергії у межах системи. Воно включає: людські, матеріально-технічні, фінансові ресурси [1–2]. Вказане середовище представлене такими основними підсистемами: навчального процесу; кадрового забезпечення; управлінської діяльності; методичної роботи; наукової роботи; науково-методичного забезпечення; матеріально-технічного забезпечення; соціальної роботи; економічної діяльності; маркетингової діяльності.

Серед основних стратегічних проблем планування інноваційного розвитку освіти залишаються концептуальні питання, які є невирішеними в нашій державі протягом тривалого часу, зокрема:

- подальший перехід до західної схеми науки при університетах;
- розробка продуктивних і реальних для слідування векторів взаємодії освіти, науки та бізнесу;
- стимулювання розвитку приватних навчальних закладів та приватної науки;
- розвиток малого та середнього бізнесу з активними взаємодіями із науковими й освітніми установами задля спільного проведення наукових досліджень як передумов ефективного впровадження інновацій.

Деякі стратегічні напрямки управління розвитком системи освіти можуть суперечити інтересам один одного на сучасному етапі розвитку нашої держави. Прикладом такого конфлікту може бути перехід до прийнятої в розвинутих країнах моделі університетської науки, коли основні наукові центри та лабораторії знаходяться в підпорядкуванні університетам, де по-суті і зосереджено весь науковий потенціал. Така модель показала свою перспективу в розвинутих країнах і надалі в них активно використовується. На заході у розвинутих країнах зараз є три гілки наукових установ — національна, університетська і приватна наука. В Україні звичайно ж наразі найбільш розвинутою є національна гілка у вигляді Національної академії наук. У розвинутих країнах її частка незначна, а найбільший розвиток має університетська наука. Перевага полягає в тому, що уже на етапі підготовки студентів кращі з них готуються до наукової спеціалізації безпосередньо за місцем навчання та викладацький склад займається не теоретичним викладанням, але й науковою та науково-практичною діяльністю [3].

Отже, удосконалення механізмів державного управління інноваційним розвитком освіти та науки повинно стати однією з головних завдань держави на сучасному етапі стимулювання соціально-економічного розвитку України. Вкрай необхідно приймати та розробляти нові програми взаємодії бізнесу, науки й освіти, переймати основні моделі розвинутих країн у забезпеченні розвитку університетської освіти та бізнес-моделей підготовки креативних кваліфікованих кадрів і в той же час зберегти академічну науку та освітні традиції України.

До головних принципів такої інноваційно-орієнтованої взаємодії закладів освіти й суб'єктів бізнесу, ми вважаємо, слід віднести: відповідність структури взаємодії навчальних закладів цілям інноваційного розвитку бізнесу; комплекс використання менеджментом навчальних закладів інструментарію інноваційно-орієнтованого управління роботодавців; комплексний взаємозв'язок інноваційної діяльності роботодавців і навчальних закладів на основі раціонального розподілу прав і обов'язків у процесі формування кваліфікаційних компетенцій з вектором на інноваційний розвиток; співвідношення вертикального та горизонтального управління взаємодії підприємств і освітніх закладів; всебічне використання аналітичної інформації при прийнятті управлінських рішень про інноваційну взаємодію бізнесу і закладів науково-професійної освіти. Для забезпечення конкурентоспроможності та споживчої можливості, заклади освіти повинні свої стратегічні цілі й оперативні рішення спрямовувати на формування конкурентних переваг. Тобто при забезпеченні кваліфікаційних компетенцій необхідно систематично генерувати та модифікувати інноваційні ресурси та інструменти своєї діяльності засобами створення, збереження, удосконалення своїх компетенцій [3–4].

Тому, убачається необхідним формування та реалізації новітньої моделі державного управління інноваційним розвитком освіти та науки в Україні, що ґрунтується на комплексній взаємодії держави, закладів освіти і науки, бізнесу та суспільства, специфічних суспільних принципах управління, в основі якої є сукупність механізмів державного управління розвитком системи освіти (нормативно-правовий, організаційно-функціональний, кадрово-мотиваційний, інтегрований: стратегічно-орієнтованого фінансування, міжнародного співробітництва, освітньо-наукової локалізації), що в системі дозволить забезпечити інноваційний розвиток освіти та науки.

Література

1. Козарь Т.П. Формування сучасної моделі державної політики в системі вищої освіти в Україні: проблеми та перспективи вирішення. *Держава та регіони. Серія «Державне управління»*. — 2012. — № 3. — С. 48–52.
2. Gryshova I. Yu., Nikoliuk E.V, Shestakovska T.L. Conceptualization of the Organizational Management Mechanism of the Development of the National Education System in the Context of Its Quality. *Science and Education*. — 2017. — № 10. — С. 118–125.
3. Мазур І. І. Стратегія розвитку партнерства вищої освіти, науки та бізнесу. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка*. — 2014. — № 165. — С. 6–11.
4. Шестаковська Т.Л. Концептуальні засади функціонування організаційно-економічного механізму розвитку національної системи освіти. *Науковий вісник Полісся*. — Чернігів: ЧНТУ, 2015. — № 1(1). — С. 34–41.

КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

М.М. Волосяк,

науковий працівник

Почаївського історико-художнього музею, м. Почаїв, Тернопільська область

ІКОНОСТАСИ ПЕРІОДУ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Період Давньоруського сакрального мистецтва дуже мало інформує нас, вірян і шанувальників фактів історії, про наявність таких вагомих фактових моментів як іконостаси, вже у сучасному розумінні їхньої суті і фактичної наявності. У період Київської Русі знаходимо поняття вівтарної перегородки із вагомою сутністю сакральних цінностей. Без сумніву, вони прийшли на Русь із Візантії. Однак на Русі вівтарні перегородки попали в другі умови, порівняно з Грецією чи Кавказом, і повинні були пристосуватися до місцевих умов. Адже матеріалу, з якого виготовляли вівтарні перегородки у Візантії, в Малій Азії і навіть на Балканському півострові, на Русі не було. Тому з чого конкретно виготовляли перегородку нам невідомо [3, с. 23].

Українських іконостасів періоду Київської Русі, або навіть достатньої кількості ікон, на підставі яких можна було б реконструювати їх вигляд, не збереглось взагалі. Єдиними свідченнями, що розповідають про існування і вигляд вівтарних перегородок у давньоруських храмах, є скромні літературні згадки та археологічні знахідки. На основі літературних згадок довідуємось, що вівтарні перегородки існували також в Успенському соборі Києва, церкві св. Івана Златустого в Холмі, в луцькій катедрі, в церкві Благовіщення в Бересті. Зокрема про склад такого іконостасу можна почерпнути інформацію з Патерика Печерського — у житті св. Алімпія є згадка про п'ять ікон чину Моління і про дві намісні ікони, які святий мав зробити для певного храму. На підставі цього можна вважати, що в XI ст. іконостас міг мати аналогічний вигляд до візантійських темплонів. Від XIII століття дійшли храмові ікони, тобто зображення святого або свята, на честь якого був збудований храм. Ці ікони так само могли ставитись в нижньому ряду перегородки. До таких ікон відносяться, наприклад, псковські ікони «Успіння» та «Ілля пророк з житієм».

До XIV ст. збільшуються в розмірах ікони Деїсуса, їх зазвичай пишуть не менше семи. Це сім поясних ікон дуже великого розміру, виконаних в Константинополі. Після Богоматері та Іоанна Хрестителя в них зображені архангели Михаїл і Гавриїл, апостоли Петро і Павло. На Русі будували в основному дерев'яні храми. Це сприяло розвитку іконостаса, тому що на стінах

таких храмів не було розпису, а всі ікони групували за сюжетом і розставляли на тяблах. Чітко невідомо, як саме збільшувалася вівтарна перегородка і коли саме перетворилася на іконостас. Побутує думка, що окрім причин, спільних для всього Сходу, які заключалися в зміні поглядів на іконостас і приписання йому символічного значення, на Русі, для цього були свої причини. Ці причини могли полягати в необхідності знайти, в дерев'яній церкві, нове місце для розміщення зображень, які в кам'яних церквах розміщувались на стінах, стовпах, склепіннях і куполах [3, с. 23].

У ранньохристиянському періоді про іконостас, як такий, не може бути й мови. Була лише примітивна вівтарна перегородка, якою відділяли жертovníк від основної частини храму. У формі колон та тябла іконостас виникає вже у Візантії. Подальший розвиток іконостасу простежується на Київській Русі. Крім місцевих умов, які виникли на той час на Русі, поява високого іконостасу також була зумовлена рядом зовнішніх причин. Насамперед з рухом ісихазму, що прийшов з Візантії в XIV ст., а також з літургійної реформою митрополита Кипріяна, що ввів новий богослужбовий статут — Єрусалимський. Духовні зміни спричинили за собою трансформацію художніх форм, яка продовжувалася і в наступні століття. Якщо на поч. XV ст. іконостас включав три ряди, то до кінця сторіччя з'являється четвертий — пророчий, а в кінці XVI ст. п'ятий — праотеческий. І до XVII ст. тип п'ятиярусного іконостасу закріплюється повсюдно, саме його й прийнято вважати класичним.

Розвиток українського іконостасу в XIV — XVI ст. тісно пов'язаний з розвитком іконостасу на території Московської держави, тому прослідкувати розвиток українського іконостасу. *Першим* високим *іконостасом* на Русі прийнято вважати іконостас Благовіщенського собору Московського Кремля, що складається з трьох ярусів: місцевого, деїсуса і святкового. За літописом, Цей іконостас створювала в 1405 р. артіль на чолі з Феофаном Греком, старцем Прохором з Городця і ченцем Андрієм Рубльовим. З ім'ям останнього і пов'язують створення високого іконостасу: в 1408 р. він брав участь у створенні іконостасу Успенського собору Володимира, а в 1425-27 рр. - Троїцького собору Троїце-Сергієвій лаврі.

Про іконографію українських іконостасів відомо дуже мало. Час виникнення багоярусних іконостасів на території України, процес, умови, причини їх розвитку та росту на даний час невідомі. Таким чином можна прослідкувати лише другу половину історичного життя українських іконостасів, а саме від моменту їх повного розвитку. Копія Лаврського іконостасу говорить про те, що на час його виникнення, тобто до XVI ст., високі багоярусні іконостаси в Україні були вже загальноновживані, а іконографія іконостасів цього століття була остаточно сформована [3 с. 27].

Щодо фактично застосованих видів і рядів іконостасів, то до сьогодення зберіглося і активно ввійшло у загальну сакральну практику і загальнолюдське сприйняття наявності таких видів і назв рядів:

▪ *Намісний ряд* — здебільшого храмові ікони, ікони Богородиці в іконографічному варіанті «Богородиця Одигітрія з похвалою», святого Миколая з житієм, та рідше ікона Христа Вседержителя в повний ріст.

▪ *Святковий ряд* — ікони празників могли розміщуватись на епістілоні, де центральною іконою було Моління. На деяких збережених епістілонах зображувалися ікони празників, що розміщувалися поміж іншими іконами, серед яких були ікони святих та зображення «Спаса Нерукотворного».

▪ *Ряд моління або апостольський ряд* — іконографічні відображення ідеї Моління (заступництва святих, в першу чергу Богородиці і Івана Предтечі, за вірних перед Христом). Склад апостолів у апостольському ряді не відповідає історичному складу учнів Христа, що зафіксований у Євангелії. До апостольського ряду входять євангелісти Марк і Лука, які не належали до «дванадцяти», та апостол Павло, який взагалі навернувся до християнства лише після смерті Ісуса. Таким чином до апостольського ряду входили: Фома, Варфоломій, Андрій, Марк, Матвій, Петро, Павло, Лука, Іоан, Яків, Симон, Филип. У центрі розташовувалось три- або п'ятифігурне Моління.

▪ *Пророчий ряд* — у центрі ряду розміщувалась ікона «Втілення» (Знамення), а пророки із розгорнутими хартіями пророцтв оточують її з обох боків. На хартіях, як правило, ті ж фрагменти текстів, що й на іконі Богородиці з похвалою, в яких йдеться про Богородицю.

Таким чином, у сучасному вигляді іконостас почав формуватись у Візантії. Українських іконостасів періоду Київської Русі, або навіть достатньої кількості ікон, на підставі яких можна було б реконструювати їх вигляд, не зберіглось взагалі. Єдиними свідченнями, що розповідають про існування і вигляд вівтарних перегородок у давньоруських храмах, є скромні літературні згадки та археологічні знахідки. Із зародженням ренесансу та бароко в Україні спостерігається остаточне завершення розвитку іконостасу.

Література

1. Крип'якевич І. Історія української культури / І. Крип'якевич — К.: Либідь, 2002. — 656 с.
2. Степовик Д. Українська ікона: життя духу і життя людини / Д. Степовик // Київська старовина. — 1992. — № 2. — С. 121–129.
3. Таранушенко С. Иконография украинских иконостасов / С. Таранушенко. — Х.: Харьковский частный музей городской усадьбы, 2011. — 186 с.

СПЕЦИФІКА РОЗУМІННЯ СИМВОЛІКИ САКРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

Сакральне мистецтво споконвіку було, є і залишається для кожного з нас безмірною глибою і джерелом невпинного здобуття знань. Щодо розуміння значення *символ* (грецьке *symbolon*) — це знак речовий та умовний, який нагадує конкретне поняття або образ, що втілює певну ідею. Він використовується з давніх часів і актуальний аж до сьогодення. Стосовно «образу символу», то він не розглядається у значенні художнього образу, який завжди ширший від символу за глибиною змісту своєю багатозначністю.

Символ у сакральному мистецтві — це розкриття внутрішньої сутності зображення, духовного стану твору. Зміст символічного зображення завжди значніший від змалюваного об'єкта, бо ж неможливо духовний зміст виявити матеріальним виразом. Символічний спосіб є єдиним універсальним художнім засобом відтворення глобального і вічного, адже побутує споконвіку думка, що Бог через мистецтво спілкується з людьми.

Сакральне мистецтво — мистецтво символічне і певною мірою може розглядатися як національне. Головний чинник, який домінував протягом всієї його історії, — це символічність. Вся ідеологія, культура, література, літургія християнства — за своєю суттю символічні, що складає винятково велику тему, якій присвячена численна наукова література. Проте обмежимося розглядом значення знакових виразів та взагалі символічної притаманності християнському сакральному мистецтву. До речі, символ за своєю суттю може бути цілком абстрактним знаком, у формі якого ніщо не нагадуватиме сутті ідеї, яка в ньому втілена. Він відіграє лише роль стимулятора для виникнення ідеї у свідомості людини.

Умовність, символічність, спрощеність, узагальненість релігійного зображення має в собі саме цю перевагу над зображенням натуралістичним, що воно дає простір для уяви того, хто молиться, де він може у своїй свідомості по своєму модифікувати бачений образ і бачити його якраз таким, який відповідає його натурі, його індивідууму, його духовності, його психіці. Символічні образи кожен читає по-своєму, адже для прикладу існує символіка кольорів, чисел, також символічно-філософський підтекст мають біблійські й євангельські сюжети, але основна дія символічного зображення не так на свідомість, як на духовне чуття людини, що зберігається у сфері її підсвідомості, адже в Церкві вірячи бачать ікону очима, душею і серцем. Вона розрахована якраз на це бачення, через яке глибоко проникає у свідомість, у глибинні зони людського духовного буття. Очевидно, що в християнській іконографії першочергову роль відіграють фігуративні, чи сюжетні зображення. Вони багаті своїм символічним змістом, сакральним і філософським контекстом, сповнені елементами вчення його етики і моралі крізь призму хронології часу.

Хрест — найдавніший символ вічності, сонця, безсмертя, страждання, віри. За переданнями, Хрест Мук Господніх був виготовлений з чотирьох порід дерев: кедра, кипариса, оливи і пальми, що мусило виражати чотири частини світу.

Якір, як найдавніший символ, означає надію, віру, а також Церкву, (закріплена на якорі), що протистоїть будь-яким бурям. Якір ще символізував сповнений труднощів та негод життєвий шлях Христа, а також заміняв зображення Христа, очікування спасіння, сповнення віри в часи переслідувань, пришвартування на якорі корабля життя у гавані вічності. Якір — це просто надія, рай і спокій. Форма якоря з додаванням зверху поперечки уподібнюється до хреста і у цьому поєднанні символізує спасіння.

Голуб — найстаріший християнський символ, який мав і має чимало значень: істини, невинності, чистоти, смиренності, заспокоєння, Христа. Встановлений Отцями церкви голуб був символом Святого Духа, а також єдності Церкви, добрих християн поєднання з Богом (Ной), Боже милосердя, церковну спільноту, небесний рай та небесну чистоту. Голуб з маслиною гілкою в дзьобові символізував мир, бо саме так було повідомлено Ноеві (про спадання вод Потопу та про мир між Богом і людьми — родиною Ноя. Два голуби з маслиновими галузками також символізують мир і символізують апостолів. У християнському мистецтві голуб означає вічність, безсмертя Духа, Благовіщення, Святий Дух (в сцені Богоявлення).

Орел — символ небес, посланець з небес, сила і небесна справедливість, швидкість, відродження і воскресіння у Христі, а також символ піднесення Душі до Бога і прагнення до вічних осель, день Суду і Вознесіння. Орел - глашатай кінця світу [Див. 3].

Півень був символом сонця, світла, світу, бо перемагає духів темряви. Півень має проголосити на Страшному Суді воскресіння людей із ночі нашої дочасної дійсності до вічного Світла.

Ластівка є символом сонячного світла, світанку, весни, відродження, воскресіння Христа, працьовитості й родинної любові.

Фенікс — символ воскресіння, сонця, вогню, довговічності, вічної молодості, безсмертя, протилежність орла.

Василіск — легендарний звір у вигляді ядовитої змії з золотою короною на голові, що символізував зло, гріх диявола, антихриста, Божу кару, злу людину, підступність, заздрість. Змія є емблемою гріхопадіння, образом зла, диявола, темних сил пекла.

Вівця — невинність, чистота, непорочність. *Овеча отара* — це християни, стадо Доброго Пастиря, парафіяни, що підлягають духовній опіці. Вівця — душа праведника.

Виноградна лоза — символ Євхаристії, символ Христа, його крові, пролитої за відкуплення людства від гріхів.

Чаша з водою — купіль для хрещення. Голуб біля чаші — хрещення. Водограї і посуд з водою — джерела духовності.

Рука, що благословить з небес — символ Всесильності Бога.

Меч — символ Божого гніву, а *ліра* (музичний інструмент М.В.) — символ Богохвалення, *золота палиця* — символ сили, крилаті амури, птахи, дельфіни, *гірлянди квітів* — райський світ, полум'я свічки — символ вічної сили християнської віри. *Квадрат* — символ землі, *куля* — символ вогню, *ромб* — символ слави, *трикутник* — око, *сонце* — символ Христа, *місяць* — символ Діви Марії, *німб круглий* — символ святості, *німб квадратний* — символ землі, знак смертних людей, *Тайна Вечеря* — тайна причастя, священний прообраз «трапези любові» [4]. Знавці такого роду мистецтва давно зауважили, чим більше наповнене зображення символічним підтекстом, тим сильніше воно сприймається людиною, як щось давно знайоме і очікуване свідомістю і сприймається як радісна вістка із різних глибин буття.

Отже, основна суть символічного зображення дуже сильно впливає на свідомість і духовне життя людини, адже побачене зберігається у підсвідомості кожного з нас, тому й зрозуміло, що ікону бачимо в Церкві очима, душею і серцем, і пам'ятаємо зображене на ній протягом усього свідомого життя.

Література

1. Іконопис // Жолтовський П. Український живопис XVII–XVIII ст. — К., 1978. — С. 9–117.
2. Історія світової та української культури: Підручник для вищ. закл. освіти / В.А. Греченко. — К.: Літера ЛТД, 2002. — С. 236–254, 271–303.
3. Кравич Д.П., Овсійчук В.А. Оповідь про ікону, Львів: Інститут народознавства НАН України, 2000. — С. 33–59.
4. Степовик Д. Історія української ікони X–XX століття / Степовик Дмитро — К.: Либідь, 1996. — С. 21–63, 211–245.
5. Уманцев Ф.С. Мистецтво давньої України, Історичний нарис. К.: Либідь, 2002. — С. 49–109.

УДК [37.016:780.616.432]:159.954

О.Г. Куцан, С.Г. Чепіга,

викладачі Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка

РОЗВИТОК МУЗИЧНО-СЛУХОВИХ УЯВЛЕНЬ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ФОРТЕПІАННОГО НАВЧАННЯ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню поняття музично-слухових уявлень як форми музичного мислення, охарактеризовано різні види музичного слуху та обґрунтовано значення розвитку різних видів музичного слуху у формуванні музично-слухових уявлень.

Ключові слова: музично-слухові уявлення, музичний слух, музичне мислення, індивідуальне фортепіанне навчання.

Постановка проблеми. Інструментально-виконавська підготовка майбутнього учителя музики складає одну з найважливіших проблем, які постають перед сучасною вищою школою в галузі музично-педагогічної освіти. В процесі індивідуального фортепіанного навчання особливої актуальності набуває проблема розвитку музично-слухових уявлень студента як основи його музичного мислення.

Для художнього втілення музичного образу на інструменті, піаніст-виконавець спочатку створює його «в голові» з усією деталізацією драматургічного розвитку та піаністичних виконавських засобів. Проте часто студенти-піаністи виконують вивчені музичні твори досить механістично, ідучи швидше за відпрацьованими рухо-моторними навичками без належного слухового контролю, що позбавляє їх виконання ознак творчості і демонструє недостатній рівень музичного мислення. Вирішення цієї проблеми вимагає уваги до питання розвитку музично-слухових уявлень.

Стан дослідження. Проблема музичного мислення залишається в центрі уваги досліджень педагогів та музикознавців. Психологічні аспекти розвитку музично-слухових уявлень представлені в дослідженнях Б.М. Теплова, В.В. Медушевського, О.П. Рудницької, О. Костюка, О. Ростовського. Проблеми фортепіанного виконавства та процесу індивідуального навчання висвітлені в працях сучасних вчених Н. Гуральник, О. Щолокової, Н. Кашкадамової, В. Шульгіної, Т. Воробкевич, О. Бурської.

Мета статті — розглянути музично-слухові уявлення як форму музичного мислення та обґрунтувати значення розвитку різних видів музичного слуху для формування музично-слухових уявлень у процесі фортепіанної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Музично-слухові уявлення є важливою складовою психофізіологічного процесу музичного мислення. Як складова музичних здібностей, музично-слухові уявлення забезпечують здатність виконавця довільно викликати в уяві частини музичного твору, чути та проспівувати мелодію внутрішнім слухом, а також здатність запам'ятовувати музичний твір та відтворювати його.

Б.М. Теплов розглядав музично-слухові уявлення як один із компонентів музичного слуху. Автор доводить, що в основі музично-слухових уявлень лежить сприймання звуковисотних і ритмічних співвідношень між звуками, оскільки «в музиці основним «носієм смислу» є звуковисотний розвиток» [4, с. 42].

Звуковисотний слух він вважає музичним слухом у вузькому розумінні. В широкому значенні поняття музичного слуху включає в себе мелодичний, гармонічний, тембровий, динамічний, поліфонічний слух. Кожен з видів музичного слуху являє собою різні види слухових відчуттів, які знаходяться у взаємодії, але кожен з них має свої особливості розпізнавання музичної тканини.

Навчання студента в класі фортепіано передбачає розвиток усіх видів музичного слуху. Формування виконавських навичок студента має опиратися перш за все на звукову сферу, на вміння створювати детальне внутрішнє слухове уявлення як про окремі деталі музичного твору, так і про твір в цілому. Диференційований розвиток кожного із видів музичного слуху передбачає

постійне звернення до слухової активності студента в роботі над елементами музичної тканини.

Мелодичний слух — це здатність сприймати, впізнавати і відтворювати мелодію. Як зазначає Т. Воробкевич, в музично-педагогічній практиці мелодичний слух іноді прирівнюється до звуковисотного, хоча насправді це поняття більш багатогранне. Мелодичний слух піаніста-виконавця — це здатність виразно, повно і переконливо розкрити зміст музичної думки, викладеної одноголосно. В цьому випадку мелодія сприймається не просто як ряд звуків, а як ряд інтонацій, що визначають її зміст і настрій [2].

Саме робота над виразністю інтонування на фортепіано є наріжним каменем у процесі навчання студента-піаніста. Студент має вміти по-різному відтворювати на інструменті вузькі та широкі інтервали в мелодії, відчувати інтонацію дисонансу чи консонансу. В основі інтонування на фортепіано лежить вокально-мовленнєвий досвід: навички внутрішнього інтонування, вміння оспівувати окремі мелодійні звороти, порівнювати їх з мовними та вокальними фразами. З метою наближення музичної інтонації до мовної застосовують метод «підтекстовки». Цей метод поліпшує артикуляцію, тому що якість звуковидобування залежить від того, як «проговорюються» звуки. Крім того, текст часто створює виконавцю настрій, який впливає на інтерпретацію, допомагає зробити її художньою та яскравою. Також важливе усвідомлення студентом артикуляційних штрихів, які допомагають створювати відтінки в дрібних інтонаційних зворотах мелодії.

Успішні результати в розвитку мелодійного слуху приносять використання піаністами прийомів із вокальної педагогіки. Музична фраза на фортепіано прозвучить більш природно, якщо проаналізувати її з позиції вокального виконавства: де потрібно взяти дихання, як повинна починатися фраза — на повному диханні або із затакту. Метод «вокалізації» мелодії допомагає також в інтонуванні великих інтервалів, коли ноту треба «дістати», «вийняти», «дотягнутися», подолавши відстань.

Важливе значення для формування музично-слухових уявлень має розвиток так званого «горизонтального слуху» — здатність охоплювати мелодійну лінію цілісно, відчувати зв'язок між мелодійними структурами, вміння об'єднувати їх «арками», будувати «хвилі розвитку». Для об'єднання окремих частин в єдину музичну форму важливо вміти не лише виявляти будову (початок — розвиток — кульмінація — спад) кожної фрази, а й усвідомлювати смислові та емоційні зв'язки між ними.

Гомофонно-гармонійний склад фактури в багатьох фортепіанних творах сприяє формуванню гармонічного слуху у піаністів з самих перших кроків. По мірі ускладнення репертуару, завдання розвитку гармонічного слуху набуває все більшого значення: ладове та гармонійне забарвлення підкреслює інтонаційну виразність кожного елемента мелодії, чутливість до ладо-тональних співставлень та модуляцій впливає на сприймання як мелодії, так і фактури в цілому, що в сукупності сприяє формуванню більш глибоких музично-слухових уявлень при розумуванні музичних творів.

Недоліки розвитку гармонічного слуху часто проявляються в роботі над творами кантиленного характеру: там, де акомпанемент рухається гармонійними фігураціями, студенти часом втрачають відчуття гармонійної вертикалі та переходів гармонії. Тому в процесі роботи корисно іноді видозмінювати фактуру супроводу на акордову, щоб «почути» гармонію, її забарвлення, темброві особливості, колорит звучання, художню виразність.

Тембро-динамічний слух складає одну з найвищих форм музичного слуху. Фортепіано — інструмент досить потужний для виявлення тембро-динамічних можливостей звучання, тембр і динаміка є важливими засобами виразності піаніста-виконавця, тому розвиток тембро-динамічного слуху — одне з найважливіших завдань у фортепіанній підготовці студента. Слухові уявлення студента про динамічний розвиток музичного твору дають можливість співставляти різноманітне звучання по горизонталі та по вертикалі, відтворюють в уяві характер динамічного розвитку (плавне наростання чи спадання звуку, «хвилі» в звучанні, «пласти» тощо), фіксують внутрішні відтінки звучання. Чим витонченішими є слухові уявлення студента про нюанси звукового спектру, чим краще він відтворює переливи градацій звуку — тим досконалішим буде його виконання.

Розвиток тембрового слуху у студентів на заняттях фортепіано служить в першу чергу виявленню барвистості в звучанні. Звук рояля може бути безкінечно різноманітним — теплим, прозорим, колючим, м'яким, блискучим, притемненим тощо. Відтворення потрібного тембрового забарвлення звуку вимагає пошуку відповідного дотику до клавіш. У цьому процесі вирішальне значення має уява. Тому велике значення в розвитку тембрового слуху має слово педагога, словесна характеристика забарвлення тембру, яскрава метафора, влучне порівняння. Вдала образна асоціація, знайдена педагогом, сприяє витонченню тембро-динамічних уявлень студента, робить їх більш диференційованими. Яскраві темброві уявлення спонукають виконавця до пошуку різноманітних звукових барв шляхом відбору найбільш доцільних виконавських прийомів і піаністичних навичок. Володіння широкою палітрою забарвлення звуку на фортепіано, величезним динамічним діапазоном збагачує піаністичні засоби виконавця, сприяє більш художньому відтворенню музичного образу.

Унікальні умови для розвитку музично-слухових уявлень забезпечує робота над поліфонічними творами. Процес навчання гри на фортепіано створює унікальні можливості для розвитку поліфонічного слуху завдяки багатоголосій природі самого інструмента. Перед студентом постає завдання вміти у своїй уяві розділяти музичну тканину на голоси і постійно чути звучання в цілому. Характерне для поліфонії неспівпадання границь фраз, ліній розвитку голосів, кульмінаційних точок в окремих інтонаціях розвиває у виконавця одразу багато необхідних навичок. Співставлення звучань голосів із звучанням різних інструментів, співочих голосів, хору, а також проспівування окремих ліній голосоведення сприяє тому, що слух стає сприйнятливим саме до тембрової характеристики голосів, поліфонічна тканина сприймається як своєрідна партитура з неповторністю і характерністю звучання кожного голосу. Робота над

завданнями поліфонії задіює внутрішній слух, тренує вміння чути «горизонталь» одразу декількох планів, розвиває рухо-моторні навички виконання як горизонталі, так і вертикалі музичної тканини. Активізація слухових поліфонічних уявлень студента розширює межі його музичного сприйняття, дозволяє вкладати більш глибокий виконавський зміст у виконання поліфонічних творів.

Говорячи про розвиток музично-слухових уявлень, слід відзначити їх зв'язок із зоровими та рухо-моторними уявленнями. Зорові образи, які виникають у процесі виконання, часто носять асоціативний характер, вони виникають на основі чуттєвого досвіду особистості та стосуються художньої сторони виконання. Проте здатність до яскравих зорових уявлень часто допомагає суто технічному засвоєнню твору: вміння перенести з нотного тексту на клавіатуру малюнок технічного пасажу, окремих мелодійних фігур, акордів тощо пов'язує зорові образи із слуховими. Зорові уявлення малюнку на клавішах також сприяють формуванню піаністичних прийомів та мають значення для розвитку техніки піаніста.

Рухо-моторні уявлення найтіснішим чином пов'язані зі слуховими та зоровими уявленнями. Багато видатних піаністів не раз висловлювалися про значення рухо-моторних уявлень у формуванні фортепіанної техніки. Так Й. Гофман писав: «Розумова техніка передбачає здатність скласти для себе чітке внутрішнє уявлення про пасаж, не вдаючись до роботи пальців. Подібно до того, як кожен рух пальця визначається спочатку в голові, пасаж теж повинен бути повністю складений в думці раніше, ніж він буде випробуваний на фортепіано» [1, с. 28].

Підтвердженням цієї думки є загальновідомий факт з практики викладання гри на фортепіано: рухо-моторні уявлення формуються навіть тоді, коли на занятті викладач не грає, але багаторазове прослуховування гри студента, співучасть у виконанні сприяє тому, що нотний текст та технічні пасажі вкладаються у свідомості і в пальцях педагога майже без тренувань. Тому в роботі над технічними проблемами доцільно застосовувати не лише методи фізичних вправ, а й працювати з внутрішніми уявленнями, розвивати у студента здатність до «внутрішнього програвання», встановлювати зв'язок слуху з моторикою таким чином, щоб слухові уявлення «виховували» руку піаніста.

Отже, в роботі над музичним твором перед студентом стоїть завдання постійного слухового контролю за власним виконанням. Слухаючи себе, піаніст порівнює реальне звучання з тим, якого бажає досягти, оцінює отриманий звуковий результат та шукає інші, нові виконавські засоби для досягнення мети. Безперервне повторення цього циклу дій постійно стимулює студента до подальшої піаністичної роботи, пробуджує його уяву та породжує творчу ініціативу. На цьому шляху удосконалюється розуміння музичного образу в цілому, емоційне сприймання твору стає більш яскравим, слухові уявлення — більш окресленими та глибокими. Слуховий самоконтроль при цьому включає в роботу всі види музичного слуху. Добре розвинений музичний слух та сформовані внутрішні музично-слухові уявлення дають можливість студенту краще і точніше розрізняти тонкощі власного виконання, визначають здатність сприймати всю

багатогранність звучання музичної тканини, вміння логічно та виразно вибудовувати звукове оформлення музичного твору.

Висновки. Таким чином, музично-слухові уявлення складають фундамент музичного мислення студента, демонструють рівень його музичного інтелекту в цілому. Музично-слухові уявлення є невіддільним компонентом музичного слуху в широкому розумінні, вони тісно пов'язані з зоровими та рухо-моторними уявленнями. Розвиток музично-слухових уявлень підносить мислення студента на художньо-виконавський рівень, що є обов'язковою вимогою до інструментально-виконавської підготовки майбутнього спеціаліста в процесі індивідуального фортепіанного навчання.

Література

1. Бирмак А. О художественной технике пианиста / А. Бирмак. — М.: Музыка, 1973. — 140 с.
2. Воробкевич Т.П. Методика викладання гри на фортепіано / Т.П. Воробкевич. — Львів: ЛДМА, 2001. — 244 с.
3. Гаркуша Л.І., Економова О.С. Формування професійних навичок і вмінь студентів на заняттях з основного музичного інструмента (фортепіано) : навчально-методичний посібник / Л.І. Гаркуша, О.С. Економова. — К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. — 100 с.
4. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей // Психология музыки и музыкальных способностей: хрестоматия. — Мн. : Харвест, 2005. — 720 с.

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ. ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

К.Є. Біньковська,

студентка факультету іноземних мов

Південноукраїнського національного педагогічного університету

імені К.Д. Ушинського

науковий керівник: **І.О. Лук'яненко,**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри германської філології та

методики викладання іноземних мов

Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ У ТЕКСТ КІНОСЦЕНАРІЮ (НА МАТЕРІАЛІ ПОВІСТІ РОАЛЬДА ДАЛЯ «ЧАРЛІ І ШОКОЛАДНА ФАБРИКА»)

Кіноіндустрія займає провідне і особливе місце у суспільстві. Процеси технологізації творчості і зростаючий вплив функції мас-медіа в ХХ в. в значній мірі визначили таку рису масового мистецтва, як адаптація художніх творів геніїв літературного світу в закінчені кінодраматургічні твори, що відповідають специфічним і виробничим вимогам фільмовиробництва, де з урахуванням зорових і звукових образів дається опис епізодів фільму з діалогом акторів.

Органічною частиною кіномистецтва є фільми-екранізації. Вони входять до скарбниці вітчизняного і світового кінематографа. Втілюючи на екрані образи класичної літератури, екранізація сприяє залученню до скарбниці класичної літератури мільйонів людей, вихованню їх на кращих традиціях вітчизняної та світової літератури [1, с. 5]. Як правило, фільми-екранізації літературних творів привертають до себе дуже велику увагу, зокрема, фільми, які створені на основі широко відомих і улюблених творів літератури і театру [2, с. 3]. У контексті обкресленої тенденції нашу увагу привернуло дослідження специфіки адаптації художнього тексту у текст кіносценарію.

Відтак, мета нашої наукової розвідки полягала у виявленні та описі особливостей структурних і мовних змін художнього тексту, а саме тексту роману Р. Далья «Чарлі і шоколадна фабрика», які мають місце при створенні сценарію-екранізації.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що в процесі перетворення тексту роману в сценарій-екранізацію інтрига сюжетів залишається практично недоторканою. Водночас дослідження показало, що окремі фрагменти тексту повісті «випали» зі сценарію, як правило це описові фрагменти, зокрема. описи почуттів оповідача. Наприклад речення, яке описує життя сім'ї Бакетів зовсім зникло. *And although his father and mother often went without their own share of lunch or supper so that they could give it to him, it still wasn't nearly enough for a growing boy.* Імовірно, вони компенсуються діяльністю акторів. Інші описові фрагменти повісті (пейзажі, інтер'єри, портрети) компенсуються візуальним компонентом фільму.

Зазначимо, що композиція сценарія-екранізації і повісті майже збігаються, але в сценарії розповідь від третьої особи ніби створює обрамлення твору, тому що фільм розпочинається і закінчується словами автора, тоді як у повісті останнє, що представляється читачу це Віллі Вонка, Чарлі та його сім'я, які покидають зруйнований дім. Така сюжетна подія повністю сприймається автором сценарію. Роль автора спонукає послідовність подій і запропоновує певні пояснення.

Аналіз дозволив виокремити фрагменти тексту повісті, які не були змінені, і майже буквально переносились у сценарій-екранізацію, наприклад у сценарії дідусь Джо починає свою історію тими же словами, що й у повісті. Читаємо у сценарії: *Grandpa Joe: Did you know, he invented a new way of making chocolate ice cream, so that it stays colb for hours ? You can even leave it lying in the sun on a hot day, and it won't go runny. Charlie: But that's impossible.* Порівняємо з текстом повісті: *Did you know that he's invented a way of making chocolate ice cream so that it stays cold for hours? You can even leave it lying in the sun all morning on a hot day and it won't go runny! But that's impossible!*

У сценарії є фрагменти, які перефразувались, або спростились для зрозумілішого сприйняття глядачем фільму на слух, як-от спогади дідуса Чарлі про його роботу у Віллі Вонки. Так, у сценарії: *Grandpa Joe: Of course, I was a much younger man in those days. Willy Wonka began with a single store on Cherry Street. But the whole world wanted his candy. The man was a genius.* Порівнюємо з текстом повісті: *'Is it really true that Wonka's Chocolate Factory is the biggest in the world?' 'True?' cried all four of them at once. 'Of course it's true! Good heavens, didn't you know that? It's about fifty times as big as any other!' 'And is Mr Willy Wonka really the cleverest chocolate maker in the world?' 'My dear boy,' said Grandpa Joe, raising himself up a little higher on his pillow, 'Mr Willy Wonka is the most amazing, the most fantastic, the most extraordinary chocolate maker the world has ever seen! I thought everybody knew that!'* Як можна побачити у наведеному прикладі текст повісті піддався редагуванню, але думка збережена і подана у лаконічному вигляді. Так глядач сконцентрує свою увагу на головних моментах і не буде перевантажений зайвою інформацією.

Також відзначимо, що після перетворення основного літературного джерела в сценарій, третина тексту повісті виключається. Перетворюючи текст повісті в сценарій-екранізацію, сценарист спростив деякі фрагменти складних мовних

повідомлень у короткі загальні фрази для їх більш чіткого сприйняття. Наприклад початок історії, яка, як ми знаємо, ведеться від автора. У повісті опис сім'ї Чарлі займає усю першу главу, тоді як знайомство з родиною у сценарії займає одну хвилину на початку фільму і поміщається у шість речень. *This is a story of an ordinary little boy named Charlie Bucket. He was not faster or stronger or more clever than other children. His family was not rich, or powerful, or well-connected. In fact, they barely had enough to eat. Charlie Bucket was the luckiest boy in the entire world. He just didn't know it yet.* Також, як ми вже зазначали вище, є деякі фрагменти тексту повісті, які повністю вилучені в сценарій-екранізації: довгі описи інтер'єру, почуття героїв, портрети і пейзажі.

Щодо лінгвістичних особливостей, «Чарлі і шоколадна фабрика» відноситься до казкової повісті і розповідь ведеться від третьої особи. Цікавим є те, що у повісті використовується багато епітетів (*the greatest inventor and maker of chocolates, enormous crowds of people, his skin was rosy-white, his long hair was golden-brown*), порівнянь (*Charlie Bucket? He must be that skinny little shrimp; every one of these old people was over ninety. They were as shrivelled as prunes, and as bony as skeletons, the tiny men — they were no larger than medium-sized dolls*), які редуковані у сценарій-екранізації і замінені відеорядом. Причина, імовірно в тому, що образне порівняння оригінальне і нелегко сприймається на слух. Безумовно, витончена образність і словесна гра тексту повісті втрачається в значній мірі. Проте смислова фактуальність деяким чином зберігається. В цілому відзначаємо, що зберігаються ті текстові фрагменти повісті, які містять сюжетообразну інформацію.

Підсумовуючи зазначимо, що мова розповіді в повісті яскрава і насичена образним описом. Але час екрану завжди обмежений, тому кількість ремарок також повинна бути обмежено. Фактично, будь-яка фазова трансформація повісті в сценарій-екранізацію є лише підготовкою до подальшої візуальної реалізації. Екранний час, або крупний (перший) план — це період, коли актор знаходиться в кадрі і розкриває свою роль. Екранний час завжди обмежений, тому і кількість реплік теж має бути обмеженою. При трансформації тексту повісті в сценарій-екранізацію існують фрагменти, які зовсім не затронуті і збережені в своєму первинному вигляді, тому що вони несуть сюжетне навантаження і є стрижнем твору. Але є епізоди, які власне і трансформуються (перифразуються, спрощуються, скорочуються). У повісті події описані яскраво і образно, щоб читач представляв перед собою те, що автор хотів донести до нього. У сценарії великі описові моменти спрощуються і замінюються на зрозуміліші і легко сприймані фрази. Також є такі фрагменти, які опускаються в сценарії. У творі вони можуть бути супутньою деталлю, а в сценарії займають зайвий час. Це ті фрагменти, які неможливі для відтворення в тексті, який є лише підставою, заготівкою для подальшого візуально-динамічного пластичного втілення засобами іншого мистецтва — кінематографа.

Література

1. Лучина Н.И. Літературний сценарій і фільм / Н.И. Лучина, Т.П. Шапоренко. — Київ: Держ. вид. образотворчого мистецтва і муз. літ. УРСР, 1960. — 23 с.
2. Погожева Л.П. Из книги в фильм. (Творческие принципы экранизации) / Л.П. Погожева. — М.: Искусство, 1961. — 68 с.

М.О. Валін,

студент Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

СИМВОЛІКА ФРЕСОК НОВОСЕЛИЦЬКОЇ СИНАГОГИ

Релігійна культура України ніколи не буда одноманітною. Поряд із традиційно домінуючим православ'ям, на території України розвивалися інші світові та національні релігії. Тому вивчення української релігійності не буде повним, грамотним і об'єктивним без дослідження релігійної культури тих громад, які віддавна проживали на теренах України. Чималу роль у становленні української релігійної культури відіграло тривале і, здебільшого, трагічне існування на нашій землі іудейської віри.

Починаючи з кінця XVIII ст. і до поч. XX ст. місцем порятунку євреїв від гонінь у різних країнах стає Буковина. Саме ці землі багато в чому визначили подальший розвиток єврейської європейської культури. Буковина до трагедії другої світової війни стає умовно містком що з'єднав Західну та Східну Європу, а м. Чернівці стає центром зустрічей різноманітних єврейських громад усієї Європи. Тут євреї мали рівні права з представниками інших націй. Саме тут їхня культура розквітла. Цей факт яскраво розкрито у статті газети Die Stimme (Голос), яку видавали буковинці в Ізраїлі: «Якби Б-г створив нову повінь та шукав нового Ноя, кому б він віддав роль збереження традицій старої Європи? Кого б він помістив у ковчег? Француза, німця, англійця? Ні, бо вони можуть продовжити традицію лише частково. Безумовно, Б-г обрав би чернівчанина!» [4].

Та не тільки в Чернівцях селилися євреї, обираючи собі нову батьківщину. В деяких населених пунктах єврейське населення складало 80%, а подекуди 90% від усього населення. До таких населених пунктів можна віднести: Стороженець (80% євреїв), Вижниця (90%), Новоселиця (86%).

У міжвоєнний період Новоселиця було затишним єврейським містечком. Тут діяло 3 синагоги, початкова єврейська школа Євреї не просто мали можливість розвивати культуру, а мали надійне матеріальне забезпечення, оскільки розвивали в краї різноманітні ремесла, лісову промисловість та торгівлю [1].

Духовним центром іудейської громади завжди були синагоги, яких небагато збереглося на теренах України після голокосту Другої світової війни. Ще менше зразків автентичного синагогального розпису не тільки в Україні, але і по всій Східній Європі. Тому дослідження особливостей нещодавно знайденого фрескового розпису однієї з буковинських синагог дасть можливість зберегти для

нащадків унікальний зразок місцевої релігійної культури та в більшій мірі представити розвиток релігійного життя в Україні.

До 2008 року дослідники вважали, що єдиною синагогою Південно-Східної Європи, де повністю збереглися автентичні розписи, що пережили буремні події ХХ ст. є Чернівецька синагога Бет-Тфіла Бен'ямін, що на вул. Лук'яна Кобилиці. Але у 2008 р. у центрі міста Новоселиця у занедбаному приміщенні колишнього Будинку піонерів під шаром вапна були знайдені фрески. Площа фресок складає 500 квадратних метрів, це абсолютний рекорд у Східній Європі. Загальна система розписів схожа до розписів східно-європейських синагог ХVІІІ ст. [3].

Стінопис синагоги в м. Новоселиця належить до традиції килимового розпису, що набрала силу у ХVІІІ-ХІХ ст. на Прикарпатті і Галичині. На сьогодні майже 95% пам'яток цієї традиції знищені в трагічних подіях ХХ століття. Тому при будівництві нових сучасних синагог не використовують досвід цієї цікавої і змістовно та художньо багатой, однак майже втраченої традиції.

Дослідження синагогальних розписів ускладнюється і тим, що в іудейських священних текстах немає чіткої програми створення і тлумачення цих розписів. Тому традиція синагогального стінопису формувалася «знизу», всередині єврейських громад. А, отже, хоча і була натхненна текстами Тори та Талмуду, однак більше залежала від епохи і регіону. Ця особливість чітко видна і в досліджуваному нами феномені [1].

Ще одна цікава норма склалася історично саме в західно-українських синагогах: щоб зберегти право власності на приміщення, євреї фіксували на мурах синагог прізвища тих, хто долучився до їх спорудження та фінансування. Тому стінопис новоселицької синагоги зберіг імена тих, для кого ця будівля була справою життя. Одразу при вході в молільну залу, під жіночим балконом ми можемо побачити текст в рамці.

Тут мовою іврит вказано дату будівництва, дату розпису, імена тих, хто брав участь у будівництві цієї синагоги, а головне ім'я - художника розписів. Загалом, написаний текст складається з восьми рядків. У першому рядку повідомляється дата будівництва — 1918—1919 роки. Ця інформація дозволяє стверджувати, що фрески новоселицької синагоги є старшими, ніж подібний розпис у Чернівцях, і не є запозиченням з синагоги «Бейт Тфіла Бен'ямін». З другого по сьомий рядок йде перелічування імен тих, хто допомагав при зведенні синагоги, проте невідомо, чи це імена будівельників, чи імена благодійників, що допомагали коштами. Найважливішим для нашого дослідження виявився восьмий рядок, який повідомляє ім'я художника, що «долучився до розписів». На жаль, текст частково стертий, тому відоме лише прізвище автора — Фішман [3].

Найбільшу увагу привертає розпис стелі, зокрема, плафону. Плафон займає найбільшу площу розписів. Центральним елементом розпису на стелі є дві шестикутні зірки, накладені одна на одну. До речі, такий прийом зустрічається тільки у синагогах Північної Буковини. Таким чином, ми бачимо багатокутник з 12-ма вершинами. У дванадцятьох кутових сегментах художник зображує знаки зодіаку. У середині гексограм зображено коло у вигляді квіткового вінка. Сам вінок поділено на дванадцять медальйонів, у кожному поміщено зображення до

віршів Псалма. У самому центрі плафона зображено квітковий букет, навколо якого на тлі блакитного неба літають пташки. Ці мотиви взяті художником з Псалма 150, це сюжетний фрагмент символізує життя, а вишукано оздоблений букет — самого Всевишнього.

По кутах плафона художник помістив зображення чотирьох тварин що, згідно тексту ПіркейАвот (5:23), уособлюють істинне благочестя. Нажаль, сьогодні ми можемо бачити лише лева і леопарда — досить дивного, смугастого, мов тигр, а зображення оленя і орла закриті пізнішими перебудовами.

Під час дослідження сюжетів фресок цієї синагоги, можна помітити що автор у зображенні фресок використовує місцеві та сільські пейзажі і навіть архітектурні пам'ятки України. Робить він це дуже грамотно і майстерно. Саме це надає розписам синагоги особливості та унікальності. Для прикладу можна обрати фреску із зображенням Ієрихонської фортеці, яка очевидно уподібнена відомою усім Хотинською фортецею.

Ще одним яскравим прикладом копіювання місцевості є фреска «Ангели в шатрі Аврама». На другому плані цієї фрески ми бачимо зображення палацу Садгірських хасидів. Самі ангели зображені у вигляді трьох птахів, які несуть вістку Аврамові. В плані мистецьких прийомів, ця фреска більш особлива, ніж здається на перший погляд. Автор, вдається до зображення хоч не чіткого, але людського силуету. Але автор не порушує норм розписів, адже за Галахою людину можна зображувати трьома способами: схематично, анімалістично та зображення частин тіла. Тут автор використовує схематичний спосіб.

Свою історію примусового перебування на чужих землях доволі довгий час євреї теж зображують у фресках, але як повноцінну сюжетну лінію. У Новоселицькій синагозі фрески цього історичного циклу розміщені на жіночому балконі. Однією з добре збережених фресок є ілюстрація до Псалма 137 під назвою «При річках Вавилону». На ній зображено музичні інструменти, розвішані на деревах, що знаходяться на берегах річки. Так євреї зображують сум за рідною землею і лише віра у спасіння та спів рятують їх. Багато хто може побачити у цій фресці зображення обривистих берегів р. Прут. Автор імпровізує навіть із зображенням музичних інструментів: наприклад, скрипка, гітара чи кларнет не є єврейськими інструментами, але це надає цій фресці новизни та цікавості. Так вона стає зрозумілою для місцевого населення.

Однією з найкolorитніших образів синагоги є фреска із зображенням плетеного кошика, наповненого фруктами, а біля нього глечик з вином. Це зображення символізує Ассиря, ще одного із синів Якова. Йому і його нащадкам було визначено проживати на найбільш родючій частині ханаанської землі, «Він буде любий брати і опустить ноги свої в елей, залізо і мідь засови твої; як дні твої буде множитися твоє багатство». Тому і символом цього коліна є щедрий урожай. Однак, мудрий Яків заповідав не накопичувати багатство, а «доставляти царські страви». Цієї слушної поради велить дотримуватися іудейське віровчення. Але у кошику нема якихось екзотичних фруктів, чи згаданих Яковом елею, заліза та міді. Кошик наповнений сливами, грушами, яблуками, виноградом — нашими буковинськими плодами, що надає цій фресці місцевого колориту.

Однією з цікавих фресок, що стала для дослідників символом Новоселицької синагоги, є фреска «Коліно Іссахари». Іссахар, за Біблією, один з дванадцяти синів патріарха Якова. Традиційно, його зображували у вигляді віслиюка, який покірно везе віз. Та, згідно з іудейськими текстами, ноша у цього коліна була особлива — святе письмо і гірка мудрість єврейського народу, оскільки саме завзяттям у вивченні священних текстів і відрізнявся від своїх братів Іссахара. Тому «новоселицький віслиючок» смиренно тягне візок з текстами Тори та іншими святими письменами євреїв. Автор ілюструє його змученим, але і в то самий момент можна побачити, що він змирився зі своєю долею. Його мета - донести та зберегти святі письмена. (*Я лиш тепер зрозуміла, що то символ марудної вчительської праці.*) [2].

Новоселицька синагога зі своїми розкішними фресками є унікальною вже тому, що містить найдавніший аматорський стінопис у Східній Європі. Однак, неправильно б було оцінювати цей феномен з точки зору мистецької досконалості, або втілення певного мистецького стилю. Звичайно, це витвір народного майстра, натхненного мудрістю старозавітних текстів, історією власного народу, самобутнього автора, який гармонійно поєднав традиції багатьох географічних регіонів. Але крім цього, унікальність фресок полягає у тому що автор робить власні зміни. Можливо, хтось подумає, що уява художника є наслідком неглибокого знання матеріалу, однак, сюжетне багатство полотна свідчить про те, що автор досконало знає Священні письмена. А ці зміни пояснюється тим, що автор працював для народу, який проживав на унікальній землі, що поєднувала абсолютно різні культури. Саме таке тлумачення священних образів було зрозумілим для тих, хто приходив молитися в цю синагогу, саме такі сюжети та художні прийоми дозволяли місцевим іудеям відчувати причетність до Великої історії і наслідувати її власним життям, знаходячи відповіді на особисті питання.

Література

1. Вечерський В. Синагоги в Україні // Хроніка 2000. — №21—22.
2. Котляр Е. Росписи синагог Северной Буковины в контексте восточно-европейской традиции / Judaica Ucrainica Vol. I (2012). — С. 227—263.
3. Кушнір М. Між «світлом» і «морокком»: до питання про виникнення «садагурської» династії рабинів та про деякі аспекти хасидського руху на Буковині в 40-50 роках XIX ст. // Буковинський журнал. — 2001. — Ч. 1—2.
4. Хаймович Б. «Дело рук наших для прославления». Росписи синагоги Бейт Тфила Бенъ-ямин в Черновцах: изобразительный язык еврейского мастера / Борис Хаймович — К.: Дух і літера, 2008.

К.В. Єсінова,
студентка факультету романо-германських мов
Національного університету «Острозька академія»

ДИСКУРСНІ АСПЕКТИ ЖАНРУ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ ДЛЯ ДІТЕЙ НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ «ЕНН ІЗ ЗЕЛЕНИХ ДАХІВ»

Анотація. Стаття присвячена дослідженню дискурсних аспектів жанру художньої прози для дітей. У статті представлено аналіз дискурсивних засобів, притаманних художнім прозовим дитячим творам та приклади їх застосування у романі «Енн із Зелених Дахів».

Ключові слова: література для дітей, дискурс художнього твору, роман.

На сьогодні у лінгвістиці досить поширеним є вивчення такого поняття як дискурс. Явище дискурсу можна досліджувати різносторонньо, враховуючи різноманітні аспекти. Існування дискурсу можливе лише в життєвому контексті, тобто за наявності певних ситуацій, а також учасників комунікаційного процесу. Розрізняють багато видів дискурсу, одним з яких вважається дискурс прози, зокрема художньої.

Художній твір варто вважати складним поєднанням компонентів, пов'язаних між собою, та які утворюють гармонійне ціле. Дискурс художнього твору є наслідком мовно-мисленнєвої взаємодії читача та автора. Читач немовби проникає у світ автора завдяки застосуванню письменником мовних та стилістичних засобів і таким чином через художній твір письменник має вплив на внутрішній світ читача.

Під поняттям літератури для дітей слід розуміти сукупність прозових та поетичних творів, створених для відповідної аудиторії. Автор, який пише твори для дитячої вікової категорії володіє унікальним світосприйняттям і саме тому здатний створювати видання, зрозумілі та цікаві для юного покоління. З метою покращення інтерпретації художнього твору дитячою аудиторією, у дискурсі художньої прози, створеної для дітей, застосовується широке коло різноманітних дискурсивних засобів.

З метою дослідження була обрана книга «Енн із Зелених Дахів» (*“Anne of Green Gables”*), яка є першим і одним із найвідоміших романів для дітей канадської письменниці Люсі-Мод Монтгомері. Він був уперше опублікований у 1908 році. Твір будується на дитячих спогадах авторки.

Репрезентація головної героїні відбувається у другому розділі, у третій особі однини (*The long platform was almost deserted; the only living creature in sight being a girl who was sitting on a pile of shingles at the extreme end.*) [7]. Пізніше письменниця надає їй можливість представитися самій і за допомогою такого прийому змушує читача повірити в існування своїх вигаданих персонажів.

Як засоби референції та когезії в тексті авторка використовує дейктичні елементи. Одним з таких засобів є частка. Серед часток у творі зустрічаються такі як *never* (*I'd never dream of taking a girl to bring up.*), *just* (*I just love pretty clothes.;*) [7], *even* (*Even in winter-time I've heard them under the ice.*) [7], *only* (*“I can only say good night tonight with a clear conscience,” said Anne, cuddling*

luxuriously down among her pillows.) [7], merely (*Mrs. Barry, not hearing or not comprehending, merely shook hands and said kindly: "How are you?"*) [7].

Ще одним дейктичним елементом вважаються особові займенники. Письменниця використовує у творі такі особові займенники як I (*"Well, I see that I'll have to be very careful what I say after this, Marilla, since the fine feelings of orphans, brought from goodness knows where, have to be considered before anything else."*) [7], you (*Why, Anne, what do you mean? Were you never taught to say your prayers?*) [], he (*But he had never been upstairs in his own house since the spring he helped Marilla paper the spare bedroom, and that was four years ago.*) [7], she (*She deliberately picked up Anne's clothes, placed them neatly on a prim yellow chair, and then, taking up the candle, went over to the bed.*) [7].

Окрім особових займенників у творі зустрічаються і вказівні, використані з такою ж самою метою. Вказівні займенники вказують на особу або предмет, не називаючи їх. Письменниця використовує такі вказівні займенники як *that* (*"Isn't that beautiful? What did that tree, leaning out from the bank, all white and lacy, make you think of?" she asked.*) [7] та *this* (*"I'm pretty hungry this morning," she announced as she slipped into the chair Marilla placed for her.*) [7].

Якщо проаналізувати текст з точки зору дискретності, то він поділений на розділи, а кожен із розділів у свою чергу поділений на абзаци. Усього текст налічує 38 розділів. Назва кожного розділу є коротким підсумком усього, про що розповідається у розділі.

У тексті роману можна зустріти як прості, так і складні конструкції речення. Серед простих речень трапляються непоширені та поширені, однак поширені речення переважають. Прикладом простого поширеного речення в романі є наступне: *Mrs. Barry came to the kitchen door in answer to Marilla's knock* [7]. Серед складних речень зустрічаються складносурядні та складнопідрядні. Прикладом складносурядного речення є таке як: *It had been a very mild December and people had looked forward to a green Christmas; but just enough snow fell softly in the night to transfigure Avonlea.* [7]. Серед складнопідрядних речень у романі можна побачити наступне: *Diana was sitting on the sofa, reading a book which she dropped when the callers entered* [7].

Люсі Мод Монтгомері використовує велику кількість стилістичних засобів. Художні засоби роблять мову роману яскравішою, сприяють розвитку уяви читача. Вони немовби переносять читача в уявний простір, створений на сторінках книги, створюють незабутні образи та почуття. У творі часто зустрічаються епітети, наприклад такі як: *beauty-loving eyes, heart-hungry child, clear-blue sky, a never-to-be-forgotten day, passion-red cheeks, luxurious sympathy, breathless silence, pale-purple mists, a rose-leaf complexion, a delightful spiciness*. Вони прикрашають роман, наповнюючи його емоційними відтінками. Вони урізноманітнюють та збагачують описи місць, де відбувається дія, та персонажів, допомагають краще відтворити вигадані автором події.

Порівняння є одним із найуживаніших та найефективніших стилістичних засобів, які використовуються, щоб надати тексту емоційного забарвлення. Чим більш незвичні словесні протиставлення використовує автор, тим більш яскравого звучання набувають утворені порівняння. Прикладами порівнянь у творі є: *Here and there a wild plum leaned out from the bank like a white-clad girl tip-toeing to her own reflection*; *Over it, in the stainless southwest sky, a great crystal-white star was shining like a lamp of guidance and promise*; *Anne flew up like a rocket* [7].

В основі метафори лежить перенесення назви з одного предмета (явища, дії, ознаки) на інший на основі подібності. У підручнику Л. Єфімова та О. Ясінецької подана класифікація метафор, згідно з якою вони диференціюються за:

1. прагматичним впливом на адресата (стерті та первісні);
2. ступенем стилістичного потенціалу (номінативні, когнітивні та образні);
3. будовою (прості та довготривалі) [1, с. 54–56].

Метафори надають тексту роману для дітей експресивного забарвлення, створюючи яскраві образи в уяві дитини. За допомогою застосування цього тропу, письменниці вдається справити незабутнє враження на юного читача та повністю заволодіти його увагою. Прикладами метафор у романі є наступні: *Anne's cup of happiness was full, and Matthew caused it to overflow*; *In a trice Anne was out of the house and flying down to the hollow, astonishment and hope struggling in her expressive eyes*; *Her imagination had run away with her and she held the spruce grove in mortal dread after nightfall*; *The Birch Path was a canopy of yellow and the ferns were sear and brown all along it*; *Anne sighed and, dragging her eyes from the witcheries of the spring world, the beckoning day of breeze and blue, and the green things upspringing in the garden, buried herself resolutely in her book* [7].

Також у романі «Енн із Зелених Дахів» неодноразово використовується такий художній засіб як інверсія. Інверсією вважається синтаксичне явище, яке полягає у навмисно запланованій зміні порядку слів у реченні. Визначають два основних види інверсії, а саме граматичну та стилістичну. Граматична інверсія позбавлена будь-якого стилістичного контексту. Вона є лише технічним засобом формування різноманітних типів запитань. Стилiстична iнверсія — це така змiна порядку слiв, метою якої є надання мовним одиницям, розташованим у незвичній синтаксичній позиції, логічного наголосу або емоційного забарвлення. Цей вид інверсії торкається присудка, предикативної частини та другорядних членів речення [1, с. 81].

У художніх творах, зокрема романах для дітей та юнацтва, можна зустріти саме стилістичну інверсію. У творі Люсі Мод Монтгомері прикладами вживання стилістичної інверсії можуть бути такі речення: *To bed went Matthew*; *Very small and unhappy she looked, and Matthew's heart smote him* [7].

У творі розглядаються теми дружби, нелегкої долі сиріт, освіти, зовнішності, ставлення людини до довкілля, дорослішання. Тема дружби головним чином зображена у відносинах головної героїні Енн та її найкращої подруги Діани. Ще однією темою, висвітленою у романі, є тема нелегкої долі сиріт. Головна героїня

твору, Енн Ширлі, залишилася без батьків ще у ранньому дитинстві й згодом потрапила до притулку. На її прикладі юний читач бачить наскільки складним є життя таких дітей, через які випробування їм потрібно пройти. Така тема є дуже актуальною, зокрема і у творах для дітей, оскільки завдяки таким книгам дитина вчиться співчувати, розуміти проблеми інших людей, допомагати їм.

Тема важливості освіти у житті людини простежується протягом усього твору. Освіта є одним із ключових аспектів у житті головної героїні. Саме завдяки освіті у житті Енн відбувається багато змін і формування її як особистості.

Тема зовнішності також неодноразово згадується у романі. Головну героїню постійно хвилює питання її зовнішнього вигляду, який вона намагається покращити усіма відомими їй способами, а необдумані відгуки інших людей здатна сприймати як особисту образу. Однак, як відомо, кожній людині властиво перейматися своєю зовнішністю і тому авторка не зневажає її за це.

Тема відносин людини та природи дуже гарно змальована Люсі Мод Монтгомері у цьому творі. Насамперед, слід зазначити, що авторка здійснює детальний опис усього, що оточує її персонажів, і завдяки цим описам майстерно передає внутрішню атмосферу твору. Енн Ширлі, головна героїня твору, дуже трепетно ставиться до кожного дерева, квітки, струмка і навіть дає їм імена. Своім прикладом вона закликає юних читачів берегти довкілля.

У романі також розкривається тема дорослішання. На прикладі Енн та її друзів чітко простежується їх перетворення з дітей у підлітків, хоча вони й самі не помічають, як вирости. У них змінюються життєві пріоритети, хоча вони ще іноді не готові повністю попрощатися із безтурботним дитинством.

Отже, можна зробити висновок, що дискурс художнього прозового твору, написаного для дітей, має певні, притаманні саме йому, особливості. В лексичному наповненні дискурсу художнього твору значною мірою переважають стилістично забарвлені слова та вирази. Внаслідок залучення різноманітних форм емоційного синтаксису та стилістичних прийомів автору вдається досягти високого рівня зацікавленості читача. Жанр і зміст художнього твору, а також особистий авторський стиль визначають рівень його емоційного забарвлення. Тематика художніх творів для дітей орієнтована на читацьку аудиторію і має на меті спонукати читачів надавати значення моральним цінностям.

Література

1. Єфімов Л.П. Стилістика англійської мови і дискурсивний аналіз: [навч.-метод. посібник] / Л.П. Єфімов, Ясінецька О.А. — Нова Книга: Вінниця, 2011. — 239 с.
2. Кизилова В.В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс / Віталіна Володимирівна Кизилова. — Старобільськ: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. — 236 с. — (Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів). — (ISBN; кн. 966).
3. Огар Е.І. Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки: [навч. посібник для студ. вищ. навч. закл.] / Е.І. Огар. — Львів: Аз-Арт, 2002. — 158 с.
4. Алефиренко Н.Ф. Текст и дискурс [Электронный ресурс]: учебное пособие для магистрантов / Н.Ф. Алефиренко, М.А. Голованева, Е.Г. Озерова, И.И. Чумак-Жунь. — 2-е изд., стер. — М.: ФЛИНТА, 2013. — 232 с.

5. Сердюк Е.Н. К проблеме определения признаков художественного дискурса / Елена Николаевна Сердюк. // Культура народов Причерноморья. — 2012. — № 226. — С. 85—88.
6. Montgomery L. Anne of Green Gables [Електронний ресурс] / Lucy Maud Montgomery // Free e-books — Project Gutenberg. — 1992. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.gutenberg.org/files/45/45-h/45-h.htm>.

К.А. Передерієва,

студентка факультету філології та масових комунікацій

Маріупольського державного університету

науковий керівник: **О.А. Мороз,**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української філології

Маріупольського державного університету

ЛЕКСИЧНІ ІННОВАЦІЇ У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Словниковий склад сучасної української літературної мови постійно збагачується та оновлюється. Деякі лексеми повністю зникають, а інші, навпаки, з'являються у мові та починають активно використовуватися. За останні роки сталося дуже багато історичних змін в Україні, і саме це найбільше відбилося на стані словникового складу.

Питання неологізмів стало об'єктом студіювання багатьох українських мовознавців. Вивченням виникнення нових слів у різних аспектах займалися Ковалик І.І. [1], Клименко Н.Ф. [2], Вокальчук Г.М. [3] та інші лінгвісти.

Лексика української мови поповнюється різними шляхами. В певні часи розквіту держави в її мові з'являється велика кількість запозичень, що спостерігається, наприклад, і в даний період в українській мові. Але все ж таки основне джерело оновлення словникового складу це не запозичення, а утворення нових лексичний слів на базі нашої мови методом використання різних способів словотворення. Крім того, навколишній світ, відкриває нові явища, котрі теж потребують називання. Нові слова мають назву — неологізми, або інновації.

Заслуговує на увагу трактування самого терміна «неологізм». У мовознавчій науці немає усталеного погляду на це поняття. Так, Розенталь Д. визначає неологізм як слово чи зворот мови, котрі утворені для позначення нового предмета чи вираження нового поняття [4, с. 213]. Ганич Д. трактує поняття неологізму ширше, розглядаючи в межах цього терміна й авторські okazіональні утворення [5, с. 151]. Кротеви́ч Е. дещо розширює поняття неологізму: «Неологізм — це слово, словосполучення або вираз, що з'являється у мові у зв'язку з виникненням нових понять, у зв'язку з ростом культури, техніки, з розвитком або зміною суспільних відносин» [6, с. 360].

Неологізми (гр. *neos* «новий» і *logos* «слово») — слова, а також їх окремі значення, вислови, які з'явилися в мові на даному етапі її розвитку й новизна яких усвідомлюється мовцями (загальнономовні) або були вжиті тільки в якомусь акті

мовлення, тексті чи мові певного автора (стилістичні, або індивідуально-авторські неологізми) [7, с. 5].

Нове слово є неологізмом до того часу, поки воно має відтінок свіжості, поки мовець усвідомлює його предметно-логічну новизну або стилістичну своєрідність. Неологізми можуть виникати:

- як назва певних предметів, явищ, що з'являються у мові;
- як нова назва того, що вже має назву в мові.

Виникнення неологізмів надзвичайно необхідне для мови, оскільки в життя її носіїв входять нові речі, предмети, явища тощо. Інновації з'являються в українській мові весь час і не лише в галузі суспільно-політичної лексики. Це й нові наукові терміни, а також назви в літературі, мистецтві, це й виробнича лексика, пов'язана з розвитком народного господарства, лексика, пов'язана із розвитком військової справи та військово-стратегічної науки, це й номени, що називають виникаючі поняття у галузі культурно-побутового обслуговування. Крім того, склад неологізмів доповнюється ще й за рахунок іншомовної лексики, яка позначає наукові терміни та різні предмети виробництва. Треба зазначити, що саме терміни — переважна більшість неологізмів [8, с. 7].

Неологізми — це нові слова, словосполучення, або фразеологізми, що з'являються в мові. Виникнення неологізмів спричинене потребою давати назви новим предметам, явищам, поняттям, які постають у наслідок безперервного розвитку економіки, науки, культури, в результаті розширення й поглиблення зв'язків з іншими народами та державами. Особливо активно поповнюються новими словами сучасні науково-технічні термінологічні системи: біоніка, біонавт, гідропоніка, генотип, летилян (антимікробна речовина), інтерферон, океанолог тощо. Це лексичні неологізми, що виконують номінативну функцію [9].

Неологізми також можна назвати лексичними інноваціями. На думку О. Сербенської, інновації — це «новотвори, запозичення, а також включення і входження в мову, зумовлені перерозподілом значень у видах і жанрах мовлення; це і відродження слів і висловів з минулих епох» [10, с. 24].

Загалом, у працях лінгвістів порушувались проблеми, які пов'язані із тлумаченням терміна «неологізм», аспектом його історичного розвитку та класифікацією. Але водночас, в українській лінгвістиці проблема про новоутворення, їх класифікацію та використання в українській мові постійно перебуває в полі зору науковців. Особливої уваги потребує дослідження необхідності використання неологізмів у публіцистиці та ЗМІ.

Лексику засобів масової інформації можна назвати найдинамічнішою системою сучасної української літературної мови. Важливим є те, що у сфері ЗМІ використовується найбільша кількість інновацій. І це очевидно, бо саме інформативність та новизна є однією з основних функцій засобів масової інформації.

Література

1. Ковалик І.І. Вчення про словотвір: Вибрані праці / [упорядник та автор передмови В. В. Грещук]. / І.І. Ковалик. — Івано-Франківськ — Львів : Місто НВ, 2007. — 404 с.

2. Клименко Н.Ф. Літературна норма і неологізми / Н.Ф. Клименко // Наукові записки НаУКМА. Філологічні науки. — 2012. — Т. 137. — С. 53–58. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAfn_2012_137_13.
3. Вокальчук Г. М. Вивчення неологізмів у вузівському курсі сучасної української літературної мови. Пед. Науки: Зб. наук. пр. — Суми, 2002. — 2002, Ч. 2. — С. 24–29.
4. Розенталь Д.О. Словарь-справочник лингвистических терминов / Д.О. Розенталь, М.А. Теленкова. — М.: Просвещение, 1985. — 602 с.
5. Ганич Д.І. Словник лінгвістичних термінів / І.Д. Ганич, І.С. Олійник. — К.: Вища шк., — 1985. — 360 с.
6. Кротевич Е.В. Словник лінгвістичних термінів / Е.В. Кротевич, І.С. Родзевич. — К. : АН УРСР, 1957. — 360 с.
7. Дятчук В.В. Семантична структура і функціонування лексики української літературної мови / Дятчук В.В., Пустовіт Л.О. — К. : Наукова думка, 1983. — 156 с.
8. Карпіловська Є.А. Тенденції розвитку сучасного українського лексикону: чинники стабілізації інновацій / Є.А. Карпіловська. — Українська мова. — 2007. — №4. — С. 3–15.
9. Українська мова : Енциклопедія. — К. : Просвіта, 2000. — С. 377.
10. Сербенська О. А. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей / Сербенська О. А., Волощак М. Й. — К. : Просвіта, 2001. — С. 108.

А.А. Сіволодська,

студентка факультету лінгвістики

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

науковий керівник: ***О.П. Демиденко,***

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри ТППАМ

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ОБРАЗНО-ПЕРЦЕПТИВНА СКЛАДОВА ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ «СУЧАСНА ЖІНКА» В СУЧАСНИХ АМЕРИКАНСЬКИХ СЕРІАЛАХ

Сьогодні в лінгвістиці досить актуальним напрямом є дослідження діалогу мови та свідомості, а також діалогу мови та культури, адже на думку багатьох вчених, саме мова є тим незамінним засобом, що зберігає і узагальнює колективну пам'ять. Одним з основних понять лінгвокультурології та лінгвокогнітології (наук, які вивчають саме ці діалоги), якому останнім часом було приділено багато уваги з боку мовознавців, є «лінгвокультурний типаж». Засновником теорії лінгвокультурних типажів є представник волгоградської лінгвістичної школи В. І. Карасик, і згідно з його думкою, лінгвокультурні типи являють собою «впізнавані образи представників певної культури, сукупність яких і становить культуру того чи іншого суспільства» [2, с. 179]. Тобто, вивчення типу — один з підходів до вивчення мовної особистості, особливістю якого є встановлення ціннісної значущості даного типу особистості в культурі соціуму. Традиційно виділяють перцептивно-образну, понятійну та ціннісну сторони лінгвокультурного типу [2, с. 180–181]. Саме на основі цих сторін й відбувається аналіз типажів. Образно-перцептивна сторона включає в себе такі

параметри, як зовнішність, вік, стать, походження, місце проживання, сфера діяльності, дозвілля, сімейний стан, оточення, комунікативна поведінка та ін. [1, с. 97]. Тобто це всі ті характеристики, що формують портрет представників типажу.

Особливим середовищем репродукування лінгвокультурних типажів є медіаматеріали, адже медіапотоки оточують нас на кожному кроці. ЗМІ відіграють значну роль у сучасному світі, надаючи інформацію та розважаючи доволі масштабні аудиторії. Одним з найбільш розвинутих середовищ наразі є телебачення та кінематограф. Лінгвокультурні типи, як і стереотипи, не можуть не відображатися у медіаматеріалах, адже все те, що присутнє у суспільній свідомості обов'язково відображається і на результатах людської діяльності. Актуальним завданням є аналіз мовного виявлення лінгвокультурного типажу «сучасна жінка» в медіатекстах сучасних американських серіалів. Для виконання цього завдання було вирішено провести корпусне дослідження та виявити колокати із словом *“woman”*, які наочно відобразять образно-перцептивно сторону досліджуваного типажу.

Для проведення аналізу був використаний корпус під назвою SOAP [3], який містить 100 мільйонів слів з 22000 тейпскриптів американських серіалів починаючи з 2000-го року і до 2012-го, що служить прекрасним ресурсом для аналізу неформальної мови. Цей корпус має свій власний функціонал, тобто для проведення аналізу не потрібні ніякі сторонні програми, дослідження проводяться онлайн на сайті корпусу. Для нашого дослідження ми використовували опцію пошуку колокатів для слова *“woman”*, адже колокати цих слів зможуть показати нам атрибути, що приписуються представникам лінгвокультурного типажу «сучасна жінка» в текстах американських серіалів. Було вирішено аналізувати лише цю лексему, бо лише вона підходить для нашого дослідження, а інші лексеми, що денотують жінку, несуть додаткове семантичне навантаження. В нашому дослідженні ми будемо обмежувати віднайдені колокати за допомогою встановлення параметру Mut Info на 5. Ця функція видаляє високочастотні шумові слова, такі як *the, to, with* тощо. Після виконання запиту система видає 100 колокатів до слова, що нас цікавить. Ці колокати були семантично проаналізовані та згруповані за значеннями (нерелевантні результати не бралися до уваги). Можна виділити наступні категорії означень, що приписуються жінкам у сучасних американських серіалах, і представлені вони в таблиці 1 нижче.

Таблиця 1. Результати корпусного аналізу колокатів до слова *“woman”*

Категорія	Колокат	%
молода	young; younger	15,6%
приваблива	beautiful; lovely; attractive; good-looking	17,5%
доросла	grown; older; mature; middle-aged	6,2%
подобається оточуючим з тих чи інших причин	amazing; wonderful; incredible; remarkable; gorgeous; extraordinary; fascinating; decent; exciting; exceptional	14,6%
заміжня	married	4,4%
вагітна	pregnant	4,4%
бідна	poor; homeless	3,5%
сильна	strong; strongest; powerful	4,2%

загадкова	mystery; mysterious	38
невинна	innocent	2,4%
розумна	smart; intelligent; resourcefull; bright; sophisticated; smartest; sane; reasonable; clever	5%
незалежна	free; independent; wise	3,65%
чесна	honest	1,25%
щаслива	luckiest; happiest	1,8%
самотня	single; lonely	1,2%
багата	wealthy; rich	1,5%
небезпечна та страшна	dangerous; terrific; formidable; vindictive; dreadful; devious	1,9%
звблива	sexy; passionate; desirable; naked; sexiest	2%
пклується про близьких	loving; compassionate; generous; caring; perceptive; sensitive	2,2%
готова досягти свого	brave; stubborn; courageous; bravest; confident; headstrong	1,6%
неспокійна	unstable; wild; disturbed; bitter;	1,1%
талановита	talented; creative	0,3%
віддана	one-man	0,2%
слабка	defenseless; battered; helpless	0,5%
безсердечна	heartless	0,1%
дурненька	foolish	0,1%
Усього	8303	100%

Таблиця дає нам чітко зрозуміти, що найчастотнішими означеннями жінки в американських серіалах є опис її краси (17,5%). Такі прикметники, як *beautiful, lovely, attractive, good-looking* є головними атрибутами і говорять про те, що сучасна жінка в американських медіа-матеріалах перш за все красуня. Вражає також те, як часто використовуються атрибути, що описують жіночу сексуальність та тіло (2%). *Sexy, passionate, desirable, naked, sexiest* говорять про те, що жінки є об'єктами споглядання, а чоловіки «носіями погляду», а тому образ жінки побудований згідно з «чоловічим поглядом» [4, с. 837].

Наступним за частотою означенням є «молода» (15,6%). Якщо порівняти із «доросла» (6,2%), можна чітко сказати, що у серіалах найчастіше зображуються молоді привабливі жінки.

14,6% складають такі слова, як *amazing, wonderful, incredible, remarkable, gorgeous, extraordinary, fascinating, decent, exciting, exceptional*, що описують загальний образ жінки, про яку йдеться мова. Це може бути опис характеру чи внутрішнього стану, а також і зовнішнього вигляду. В порівнянні із словами, що позначають небезпечну чи страшну жінку (1,9%), відсоток колокатів зі значенням «подобається оточуючим» набагато вищий. До того ж, 5% позначають розумну жінку (*smart, intelligent, resourcefull, bright, sophisticated, smartest, sane, reasonable, clever*). Це досить значний відсоток, адже на долю категорії «дурненька» припадає лише 0,1%.

4,4% припали на такі категорії як «заміжня» та «вагітна». Взагалі, «вагітна» є цікавим атрибутом, адже відноситься лише до жіночої статі і ніяк не

може модифікувати чоловіків. Проте більшу увагу привертає те, що слова зі значенням «заміжня» (4,4%) зустрічаються набагато частіше, ніж ті, що означають «самотня» (1,2%). На додачу, 2,2% атрибутів припадає на слова, що означають «підкується про близьких», такі як *loving, compassionate, generous, caring, perceptive, sensitive*. Сюди ж можна віднести *one-man*, що означає «віддана» (0,2%). Таким чином, в американських серіалах жінка частіше за все постає заміжною та сімейною, що впливає і на лінгвокультурний типаж.

Американська жінка постає перед нами сильною (4,2%), а не слабкою (0,5%). Також жінки є незалежними (3,65%), готовими досягти свого, а також цілеспрямованими та впевненими у собі (1,8%). В той самий час, категорія «бідна» (3,5%) переважає над «багатою» (1,5%), проте слід брати до уваги, що *poor* може використовуватися у значенні «нещасна», а не тільки по відношенню до матеріального стану. Решта означень складають невелику частину від загальної кількості, серед них «загадкова» (2,8%), «невинна» (2,4%), «щаслива» (1,8%), «чесна» (1,25%), «неспокійна» (1,1%), «безсердечна» (0,1%).

Масмедіа є потужним засобом впливу на людей, особливо, коли серіали та кінематограф загалом знаходяться на піку своєї популярності. Наразі люди не можуть уявити своє життя без перегляду різноманітних кінострічок, телепередач та серіалів, і саме ці медіаматеріали є тими засобами, що формують наше сприйняття оточуючої дійсності. Корпусний аналіз сучасних американських серіалів виявив, що американські жінки зображуються на екрані привабливими (часто сексуальними та звабливими), набагато частіше молодими, ніж у роках, розумними, частіше заміжними та сімейними, ніж самотніми, сильними, незалежними та цілеспрямованими. Ці характеристики відображають і лінгвокультурний типаж «сучасна жінка», адже все, що знаходиться у соціальній свідомості, напряму проектується на практичну діяльність суспільства, в тому числі і на ЗМІ.

Література

1. Дмитриева О.А. Теория лингвокультурных типажей. Учебное пособие / О. А. Дмитриева, И.А. Мурзинова. — Москва: Издательские решения, 2016. — 228 с.
2. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. — Москва, 2004. — 477 с.
3. Corpus of American Soap Operas [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://corpus.byu.edu/soap/>
4. Mulvey L. Visual Pleasure and Narrative Cinema / L. Mulvey // Film Theory and Criticism: Introductory Readings. Eds. L. Braudy, M. Cohen. — New York: Oxford UP, 1999. — p. 833—844.

СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ

ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

В.В. Коновалюк,

студент Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

АКТИВНО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНОЇ САМООЦІНКИ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Оскільки в поведінці особистості самооцінка є важливою складовою, вона впливає на бачення людиною соціальної реальності, визначає рівень довіри до авторитетів, комфортності, передбачає характер взаємодії з іншими людьми, встановлює отримання зворотного зв'язку в усіх формах і видах контактів. Самооцінка розглядається науковцями як виділення людиною власних умінь, вчинків, якостей, мотивів і цілей своєї поведінки, їх усвідомлення і оцінювальне ставлення до них, а також уміння людини оцінити свої сили і можливості, прагнення погодити їх із зовнішніми умовами, вимогами навколишнього середовища, уміння самостійно ставити перед собою ту або іншу мету має велике значення у формуванні особистості.

В житті людини самооцінка займає важливе місце, вона впливає на вибір професії та успішність у ній, також впливає на ефективність у навчальній діяльності, ставлення до життя та визначає вибір життєвого шляху. В залежності від рівня самооцінки і того як людина ставиться до себе, залежить її подальше життя.

У підлітковому віці відбувається становлення індивідуального бачення світу. В даному віковому періоді ще не відбувається усвідомлення адекватного рівня своїх можливостей і домагань. Не відповідна самооцінка, занижена чи завищена передбачає невідповідне відношення до своєї особистості, що може викликати проблеми у майбутньому, коли людина стає дорослою та психіка стає менш гнучкою.

Неадекватна, низька самооцінка знижує рівень соціальних домагань людини, сприяє розвитку невпевненості у власних можливостях, обмежує життєві можливості перспективи особистості тощо. Така самооцінка може супроводжуватися тяжкими емоційними зривами, внутрішнім конфліктом.

Занижена самооцінка завдає шкоди і суспільству, тому, що особистість не повністю реалізує свої сили і можливості, працює не з повною віддачею.

Низька самооцінка, негативне ставлення до власної зовнішності відтворюються і підкріплюються оцінками оточуючих, а висока залежність від авторитетів, пасивність і нездатність опиратися впливові середовища утруднюють вироблення адекватної незалежної самооцінки, оскільки бідність, когнітивна спрощеність Я-образу, його залежність від травматичного негативного досвіду спілкування зі значущими іншими породжує негативне самоставлення. Водночас низька самооцінка приводить до постійного невдоволення собою, зневіри у власних силах, інколи навіть — до самозневаги. Недостатня самоповага робить надзвичайно низьким рівень соціальних домагань. Такі діти часто відмовляються від поставленої мети, бо не вірять у власні сили, що, в свою чергу, також підкріплює їхню занижену самооцінку.

Усе це, зрештою, може призвести до формування так званої невротичної особистості, якій притаманні підвищена тривожність, невпевненість у власних силах, залежність від інших. Таким людям завжди важко встановлювати доброзичливі, що базуються на довірі, взаємини з іншими людьми саме через невпевненість у собі.

Ми зробили припущення щодо доцільності застосування корекційних вправ на основі активно соціально-психологічного тренінгу для виправлення та подолання тих рис особистості, які зазнали найбільшого викривлення внаслідок впливу негативних факторів соціального середовища, а також неефективної системи виховання. Це припущення полягає в тому, що індивід, виконавши певний, правильно побудований, комплекс вправ, зможе скоригувати певні особливості своєї особистості, що були набуті на протязі життя.

Аналіз передумов подолання негативної самооцінки необхідний для проведення комплексних психологічних досліджень, які б допомогли глибшому розумінню тих патогенних механізмів, що призводять до несприятливих змін оціночного ставлення підлітків до самих себе і до оточуючих.

Література

1. Джонсон Д.В. Тренінг саморозкриття // Практична психологія та соціальна робота. — 2003. — №7 — С. 52.
2. Эриксон Э. Детство и общество. — Изд. 2-е, перераб. и доп. / Пер. с англ. А.Д. Андреева и др. — СПб.: Ленато, АСТ, Фонд «Университетская книга», 1996. — 592 с.
3. Липкина А.И. Самооценка школьника. — М.: Просвещение, 1976. — 64 с.

A.V. Lialka,
student of the Faculty of Economics and Business
Kyiv National University of Technology and Design
scientific supervisor: *O.V. Olshanskaya,*
Doctor of Economics, Professor, Dean of the Faculty of Economics and Business
Kyiv National University of Technology and Design

CONCEPT OF «THREAT» AND «RISK» IN THE CONTEXT OF ECONOMIC SAFETY OF ENTREPRENEURSHIP

Keywords: threat, risk, economic security, enterprise, threat to economic safety of the enterprise.

Purpose and objectives. The purpose of the research is to reveal the essence of the concepts of «threat» and «risk» in terms of ensuring economic security of economic entities.

To achieve this goal, the following tasks are set: to summarize the theoretical basis of the development of scientific views on the notion of «threat» and «risk» in the context of economic security of the enterprise; to identify the main approaches to the classification of threats and risks; to identify measures, the implementation of which will contribute to leveling up or easing the threats and risks to the economic security of the enterprise.

Object and subject of research. The object of research — the process of defining the concept of «threat» and «risk» for the economic security of enterprises. Subject of research — theoretical and methodical aspects of the definition of the concept of «threat» and «risk» in the context of economic security of the enterprise.

Methods and means of research. In the course of the research was used a dialectical method of cognition and a systematic approach to the analysis of the concept of «threat» and «risk» from the point of view of ensuring the economic security of the enterprise.

Scientific novelty and practical value of the results. The main results of the research, which form its scientific novelty, are as follows: for the first time the theoretical generalization of the categories «threat» and «risk» from the point of view of ensuring the economic security of the enterprise with the isolation of the concepts that most fully characterize these categories; has further developed the definition of threats and risks from the position of the strategic task, as a result of which there is an opportunity to level the negative impact of factors of the external and internal environment. **The practical significance of the results** is that their using will contribute to the structuring of the concepts of «threat» and «risk» with an emphasis on factors that negatively affect the economic security of the enterprise.

Research results. In modern scientific literature, there are many definitions of the categories of «threat» and «risk» from the economic point of view and from the point of view of ensuring the economic security of the enterprise. However, there is no consistency in the interpretation of these concepts and the main measures are not defined to prevent or mitigate threats and risks to the enterprise's economic security.

The main task of ensuring the economic security of an enterprise is to prevent or mitigate the negative effects of external and internal factors, that is, confronting threats and risks [1]. In the table. 1 carried out the analysis of the conceptual apparatus "threat" and generalization of its basic definitions in the context of economic security of the enterprise.

Table 1 – Definition of the concept of «threat»

Definition	Author
These are the potential or actual actions of certain individuals who are capable of inflicting a particular subject of material or non-pecuniary damage	M.I. Zubok
This is a consequence of the danger in the form of an objectified factor of potentially negative action	E.M. Rudnichenko
This is a potential possibility of harming individual factors due to the nature of economic activity and the environment	M.V. Kurkin
These are potential or real conditions, factors or actions of individuals and legal entities that violate the normal financial and economic condition of business activities and are capable of causing serious harm until the termination of its activities	M.I. Kamlik

There is a fairly large number of approaches according to which the classification of threats is carried out, among which the most common is the division by sources of occurrence into internal and external. External threats arise from the fact that the company operates in the market in a competitive environment, and all the entities with which it enters into business relations, try to obtain, often by any, even illegal, price, greater economic benefit. Most of the threats that could cause serious business damage are internal threats. Their source can be: motivation of staff provided that it is ineffective, low, does not encourage employees to improve the quality of work; senior management who can use their leverage to obtain material benefits at the expense of the commercial interests of the enterprise, etc. [2].

There are many approaches to the interpretation of the concept of risk and the following are the most common of them [3]:

- this is the probability of occurrence of losses or lack of income in comparison with the forecast variant – N.V. Khokhlov;
- this is the probability of loss of value as a result of activity, if the situation and conditions of the activity will change in a direction different from that provided by plans and calculations – I. Balabanov;
- an economic category that reflects the characteristic features of the perceived objectively exposed by the subjects of economic relations of uncertainty and conflict that are burdened with possible threats and unused opportunities – V.V. Vitlinsky;
- probability (threat) of the loss of the company part of its resources, lack of income or the emergence of additional costs as a result of the implementation of certain production and financial activities – P.G. Grabovoy, S.N. Petrova, K.G. Romanov.

Based on the foregoing, it is reasonable to assume that the risk is a factor that arises in a certain favorable time in any type of business related to the production of goods and the provision of services, their sale, commodity-money and financial operations and carries for some kind of damage in the form of material or moral expenses.

Existing in the modern economic literature, approaches to the definition of «risk» should be grouped according to the following groups [4]:

- risk as a probability (possibility) of error or success of one or another choice;
- risk as a kind of activity related to overcoming uncertainties;
- risk as a situation or event in which there is uncertainty, conflict;
- risk as a qualitative characteristic of activity or situation, which expresses the possibility of deviation from the intended.

Conclusions. According to the current realities of economic development of Ukraine, important tasks in the context of providing economic security of the enterprise are the definition of the main directions and the development and implementation of measures to increase its level. From this standpoint, the identification of threats and risks to economic security is an important strategic task, which is determined not only by the importance of these categories, but also by the increase of threats and risks, which are formed under the influence of factors both external and internal environment. In order to increase the efficiency of financial and economic activity and ensure their economic safety, enterprises in conditions of risk and uncertainty should develop measures whose practical implementation will contribute to leveling up or easing of threats and risks to economic security, as the threat as a part of risk and a specific form of danger arises as a result of the negative consequence, a decision taken or an unjustified risk.

References

1. Zubok M.I. Economic security of subjects of entrepreneurship [Text]: textbook. / M.I. Zubok, V.S. Rubtsov, S.M. Yaremenko, V.G. Gusarov – K., 2012. – 226 pp.
2. Dikan V.L. Economic security of the enterprise [Text]: taught. manual. / V.L. Dikan, I.V. Volovelskaya, O.V. Makovoz. – Kharkiv: UkrDazT, 2011. – 266 p.
3. Vitlinsky V.V. Riskology in Economics and Entrepreneurship: Monograph / V.V. Vitlinsky, G.I. Velikoivanenko. – K.: KNEU, 2004. – 480 p.
4. Hrabovy P.G., Petrova S.N. Risk in modern business / P.G. Hrabovoy, S.N. Petrova – M.: Statute, 2001. – 411 p.

ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ

Демократичне суспільство своєю сутністю передбачає забезпечення рівних можливостей для самореалізації особи незалежно від її статі, віку, національності чи соціального походження, тобто недопущення будь-якої дискримінації та розрізнення. Тому формування гендерної культури у суспільстві, поширення знань з гендерної проблематики та реалізація ідей гендерної рівності сприяє ефективному використанню потенціалу і жінок, і чоловіків, а також розширенню можливостей людського розвитку загалом. Незважаючи на це, досить часто гендерна нерівність є одним з проявів соціально-економічної диференціації населення, а це, в свою чергу, зумовлює причиняє до різних можливостей самореалізації жінок та чоловіків у суспільстві.

У сучасному суспільстві великого поширення набувають гендерні проблеми на ринку праці України, які проявляються у дисбалансі щодо можливостей доступу жінок і чоловіків до гідної праці. Адже досить часто саме жінки з високим освітньо-професійним рівнем змушені реалізовувати свою трудову активність на менш престижних посадах, що потребують нижчої кваліфікації, менше оплачуються та дають менші можливості кар'єрного просування.

Гендерні особливості низки актуальних суспільних проблем першими почали досліджувати зарубіжні автори А. Дворкін, А. Девіс, Е. Кеслер-Херіс, Р. Колінз, Т. де Лауретіс, М. Меснер, Р. Печеські, Г. Рубін, Дж. Хубер, Н. Чодороу та ін. У 1990-х рр. до гендерної проблематики активно долучилися українські науковці, політичні діячі та практики В. Бондаровська, В. Зленко, І. Голубева, І. Доцяк, О. Колісник, К. Левченко, М. Орлик, А. Пашко, М. Пірен, О. Скар, М. Скорик, Н. Чухим, Л. Устименко, Я. Шкурко, В. Шилов, С. Яшник та ін.

Рівні права є однією з ознак правової держави. Держава зобов'язана забезпечувати дотримання прав людини, передбачених міжнародним законодавством. Принцип рівності жінок та чоловіків закріплений в статті 3 Конституції України [3] і затверджує рівність чоловіків та жінок в усіх сферах життя. Також наша країна серед 189 інших країн підписала Декларацію тисячоліття і приєдналася до Цілей розвитку тисячоліття, визначивши для себе забезпечення гендерної рівності, як важливу складову подальшого розвитку та пріоритетну складову державної політики.

У структурі населення України жінки займають 53%. Трудове законодавство України проголошує формальну рівність, забороняє дискримінацію на ринку праці, але на практиці жінки мають менше можливостей кар'єрного зростання, меншу заробітну платню, працюють переважно в низькооплачуваній сфері. В Україні утворився чіткий стереотип щодо місця і ролі чоловіка і жінки в суспільстві. Цей стереотип вже не залежить від реальних можливостей, здібностей та професійних якостей жінок і чоловіків, і заздалегідь визначає

розподіл їхніх обов'язків у сім'ї та в сфері праці. Гендерну зайнятість можливо виділити як відображення санкціонованого суспільством соціально-економічного статусу особистості у сфері праці. Структура зайнятості населення в Україні відображає консерватизм гендерного укладу у соціально-трудових відносинах. До галузей, в яких найбільше використовується жіноча праця, відносять оптову і роздрібну торгівлю, освіту, охорону здоров'я, фізичну культуру і соціальне забезпечення. Очевидно, що нерівність в економічній сфері починається з нерівності в умовах зайнятості та оплаті праці. У цих галузях рівень оплати був і залишається нижче за інші [1, с. 257].

Сучасне становище жінок в українському суспільстві характеризується нерівністю. Ця нерівність існує в усіх сферах життя. Насамперед, це стосується сфери професійної зайнятості, можливостей самореалізуватися різними шляхами, серед яких чільне місце посідає кар'єрне просування сходами бюрократичного, професійного чи фінансового успіху.

Для з'ясування проявів дискримінації на ринку праці нами було проведено анкетне опитування серед працівників поліції та військовослужбовців. Більше 70% опитаних мали досвід трудової діяльності до моменту вступу на відомчу службу.

53% опитаних вважають, що найбільше людина зазнає дискримінації у працездатний вік, причому 12% жінок вказали, що саме під час влаштуванні на роботу люди зазнають розрізнення за ознакою статі. Щодо того, у яких саме сферах життя найбільш гостро стоїть проблема дискримінації за ознакою статі, то жінки знову ж таки зазначили, що це є саме професійна сфера — 26% з числа усіх опитаних і 65% з числа жінок-респондентів.

Щодо того, яка зі статей найчастіше зазнає дискримінаційних утисків, то як жінки, так і чоловіки вважають, що найбільше від дискримінації потерпають жінки (67% опитаних) і тільки 14% зазначають, що дискримінації в однаковій мірі зазнають обидві статі. На запитання «Кому простіше влаштуватися на високооплачувану роботу?» респонденти обох статей обрали варіант — чоловікові. При цьому тільки чоловіки у своїх відповідях зазначили, що шанс влаштуватися на високооплачувану посаду в однаковій мірі мають представники обох статей (31%).

Наступний блок запитань нашої анкети стосувався особистого досвіду респондентів у питаннях гендерної нерівності. Насамперед ми намагалися з'ясувати, чи були у респондентів випадки порушення їхніх гендерних прав. 41% опитаних жінок і 19% чоловіків повідомили, що з ними траплялися випадки гендерної дискримінації. Щодо того в чому саме вони проявлялися, то серед жінок у 86% при влаштуванні на роботу, а серед чоловіків у 80% у збільшенні навантаження під час виконання службової діяльності. Такі цифри є ще одним підтвердженням того, що дискримінація за ознакою статі найчастіше в наш час проявляється саме у сфері зайнятості. При чому, стосовно жінок вона найчастіше відображена при прийомі на роботу. Вартими уваги є дані, які ми отримали на запитання, що стосувалося того, чи однаковими є шанси в обох статей щодо професійного зростання та просування. Більший відсоток респондентів обох

статей зазначили, що можливості кар'єрного росту є однаковими, при цьому серед чоловіків такий відсоток є нижчим у порівнянні з жінками: 50% у чоловіків і 71% у жінок. Ті респонденти, які обрали власний варіант відповіді зазначили, що шанси є однаковими, але не у всіх галузях.

Під час нашого дослідження ми також намагалися дізнатися думку респондентів стосовно перспектив подолання гендерної нерівності у сучасному суспільстві. Так на запитання про те, які заходи потрібні для покращення стану справ із дотримання гендерних прав жінок і чоловіків, опитані зазначили, що насамперед необхідно покращити право просвітницьку роботу серед населення (23%), далі — необхідно позбутися гендерних стереотипів (9%), удосконалити законодавство, яке регулюватиме гендерну рівність та недопущення проявів дискримінації. По 2% отримали пропозиції щодо збільшення жінок на керівних посадах та однаковий рівень в оплаті праці як для чоловіків, так і для жінок. На жаль, досить високий відсоток респондентів, які не дали відповіді на дане запитання (53%), що, на нашу думку, є свідченням того, що гендерна проблематика не надто цікавить респондентів.

Здійснивши аналіз гендерної нерівності у професійній сфері за допомогою анкетного опитування представників силових структур, які мали трудовий досвід до вступу на службу, ми можемо зробити деякі висновки. Зокрема, в наш час прояви гендерної дискримінації є доволі частими і проявляються вони в основному у професійній сфері. Найчастіше утисків зазнають жінки при прийомі на роботу, що пов'язано з тим, що жінкам доволі часто необхідно поєднувати виконання домашніх обов'язків та професійної діяльності. Гендерна нерівність у суспільстві підтримується завдяки існуванню стереотипів та низькому рівню зацікавленості населення у її вирішенні, а також низькій освіченості щодо проявів та існування гендерної дискримінації.

Література

1. Збаржевецька Л.Д. Гендерна рівність у сфері праці /Л.Д. Збаржевецька, К.В. Самсонова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки, 2010. — Випуск 18, Ч. I. — С. 255—262.
2. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>
3. Конституція України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Проект Європейського Союзу «Рівність жінок і чоловіків у сфері праці в Україні». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.gender.ilo.org.ua/Pages/default.aspx>

ЖУРНАЛІСТИКА

УДК 007:004.738.5:001.4

В.С. Рождественська,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»

Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка

науковий керівник: ***А.В. Белецька,***

кандидат наук із соціальних комунікацій,

асистент кафедри реклами та зв'язків із громадськістю

Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОНЯТТЯ «НОВІ МЕДІА» ТА «ОН-ЛАЙН КОМУНІКАЦІЇ»: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ

Анотація. У статті з'ясовуються науково-теоретичні передумови виникнення і розвитку понять про нові медіа та он-лайн комунікації, а також робиться спроба встановити зв'язки між цими поняттями.

Ключові слова: журналістика, он-лайн комунікації, нові медіа.

Технологічний прогрес пришвидшує темпи свого розвитку в усіх сферах життя України. Журналістика та медіа також зазнали його значного впливу. Результатом впливу технологічного прогресу на журналістику та медіа стало виникнення нових понять та низки змін, пов'язаних із їхнім виникненням. Одними з таких термінів стали поняття «нові медіа» та «он-лайн комунікації». Поява та застосування цих термінів мають одне з визначальних значень для сучасної журналістики. Проте, не завжди ці поняття трактуються та розуміються вірно журналістами та їхньою аудиторією. Неточне розуміння передумов виникнення та суті цих термінів є актуальною проблемою сучасної української журналістики. Як виникли поняття «нові медіа» та «он-лайн комунікації»? Що означають ці терміни? Який взаємозв'язок між ними? Що є спільним та відмінним у цих поняттях чи, можливо, вони є абсолютно тотожними? Пошук відповідей на ці питання визначає основні аспекти актуальності нашого дослідження.

Мета статті — пошук відповіді на питання «Що таке нові медіа та он-лайн комунікації, який взаємозв'язок між ними?»

Відповідно до поставленої мети визначаємо такі завдання нашого дослідження:

- дати чітке визначення понять «нові медіа» та «он-лайн комунікації»;
- з'ясувати зв'язки між поняттями «нові медіа» та «он-лайн комунікації»;

- встановити спільне та відмінне між поняттями «нові медіа» та «он-лайн комунікації» або довести їх тотожність.

Поняття «нові медіа» включає в себе два слова: «нові» та «медіа». Розглянемо ці слова окремо для того, аби глибше зрозуміти суть поняття «нові медіа», у якому вони об'єднані, а отже їх значення поєднані між собою в один термін.

За новим тлумачним словником української мови, «новий» — той, що недавно виник, з'явився, не існував раніше; недавно зроблений, створений. Звісно, що це поняття можна використати у будь-якій сфері, у словнику подається його загальне тлумачне значення [1].

Щодо поняття медіа, то з англійської воно тлумачиться як засоби, способи чи канали для збереження, передавання і подачі інформації [2].

Таким чином, з тлумачень вище, можемо стверджувати, що «нові медіа» — це сучасні, нещодавно створені канали для збереження, передавання та подачі інформації. Поєднання двох слів «нові» та «медіа» створили термін, який визначає розвиток інформаційного суспільства на сучасному етапі.

Термін “Нові медіа” з'явився в 60-х роках 20 ст. Його головними характеристиками називали: взаємопов'язаність, доступ індивідуальних користувачів (які можуть бути як отримувачами, так і виробниками інформації), інтерактивність, багатство способів їх використання, а також відкритість, всюдисущність, часова невизначеність та делокалізація [3].

На думку професора Мічиганського університету Рассела Ноймана, «нові медіа» — це новий формат існування засобів масової інформації, постійно доступних на цифрових пристроях, у яких відбувається активна участь користувачів у створенні та розповсюдженні контенту [4].

Таким чином, у понятті «нові медіа» бачимо специфічні ознаки, які не притаманні іншим медіа. Перш за все, варто звернути увагу на таку ознаку як доступ індивідуальних користувачів. У нових медіа користувачі є не тільки отримувачами, а і виробниками інформації, тобто беруть безпосередню участь у створенні інформаційного процесу. Користувачі нових медіа мають змогу реагувати на інформацію за допомогою коментування чи інших допоміжних символів, знаків, які вводять у користування медіа. Таким чином у нових медіа виробник інформації може оперативно зібрати дані про реакцію аудиторії та навіть побудувати взаємозв'язок із нею, дати відповідь на таку реакцію.

Р. Нойман говорить про активну участь користувачів у створенні та розповсюдженні контенту. Це ще раз підтверджує, що після виникнення нових медіа аудиторія змогла не просто пасивно сприймати інформацію, а й отримала змогу цю інформацію створювати.

Звертаючи увагу на поняття «он-лайн комунікації», розуміємо, що термін складається з двох слів, кожне з яких потребує окремого визначення для глибшого розуміння суті цілісного поняття «он-лайн комунікації».

У науковій літературі існує численна група тлумачень терміна “комунікація”. На думку науковця Чарльза Кулі, комунікація — механізм, за допомогою якого забезпечуються існування та розвиток людських стосунків, який охоплює всі

розумові символи, засоби їх передачі у просторі та збереження у часі [5]. Британський вчений Колін Черрі стверджує, що комунікація — у широкому сенсі — соціальне поєднання індивідів за допомогою мови та знаків, установлення загальнозначущих наборів правил для різної цілеспрямованої діяльності. Вчені Олексій Панфілов та Володимир Звегінцев визначають комунікацію як специфічний обмін інформацією, процес передачі емоційного та інтелектуального змісту.

Уважно аналізуючи ці визначення, доходимо до висновку, що це не є дефініції, які суперечать одна одній, вони лише доповнюють одна одну; кожне з визначень охоплює певний бік явища, даючи більш глибоке осягнення комунікації. Як зауважує український дослідник комунікації Георгій Почепцов, не варто перейматися тим, що існує сотня дефініцій. Навіть той факт, що під комунікацією здавна розуміють ще й засоби транспорту, фізичного зв'язку (пошта, телефон, віз, коні, човен, потяг, річка, канал, море, каналізація тощо), зовсім не означає, що фізичні й знакові комунікації — абсолютно різні терміни [6].

На сучасному етапі розвитку журналістики у терміні «комунікації» з'явилася приставка «он-лайн», також часто це поняття звучить як «он-лайн-журналістика». Як каже відомий український науковець Борис Потятинник, межі між використанням понять «он-лайн-журналістика», «Інтернет-журналістика» та «мережева журналістика» стають дедалі розмитішими. Цими поняттями, незважаючи на деяку розбіжність у значенні і походженні, часто позначають той самий комунікаційний феномен. Тобто вживають як синоніми. «Онлайнова» — увиразнює інтерактивність цього виду журналістики: ви — «на лінії» і щохвилини отримуєте гарячі новини й аналітику, маючи змогу негайно зреагувати коментарем чи реплікою. «Інтернет-журналістика», «мережева журналістика», «веб-журналістика» нагадують, що цей вид журналістики існує у всесвітній комп'ютерній мережі. Отже, так уже склалося, що поняття «інтернет-журналістика», «мережева журналістика», «веб-журналістика», «онлайнова журналістика» широко вживають на позначення практично одного й того самого [7].

Із вищевикладеного розуміємо, що основною платформою для «он-лайн комунікації», «он-лайн журналістики» є мережа Інтернет. У контексті поняття «он-лайн комунікації» Інтернет відіграє визначну роль, тому що саме на його базі така комунікація відбувається.

Український науковець Валерій Іванов стверджує, що Інтернет є надзвичайно привабливим засобом комунікації, і цим, до речі, пояснюється його безпрецедентний розвиток. Новітні засоби зв'язку дозволили об'єднати розрізнені комунікаційні системи в глобальну мережу. Завдяки цьому людина отримала можливість обмінюватися інформацією з усією планетою, не зважаючи на кордони та відстані. Саме Інтернет є однією з ознак переходу суспільства від індустріальної стадії розвитку до інформаційної [8].

Відтак, поняття «нові медіа» та «он-лайн комунікації» є хоч і не тотожними, але взаємодоповнюючими, між ними існує чіткий взаємозв'язок. Нові медіа є каналами, на основі яких здійснюється он-лайн комунікація. Відтак із розвитком

технологій у сучасному світі ми спостерігаємо виникнення різноманітних нових медіа, на базі яких може відбуватися он-лайн комунікація.

Що ж спільного і відмінного між поняттями «нові медіа» та «он-лайн комунікації»? З проаналізованих вище досліджень можемо зробити висновок, що спільною рисою є новітність, сучасність, новизна даних понять, які з'явилися саме на даному етапі розвитку журналістики і характеризують її з боку мережевої комунікації. Спільною рисою можна визначити також те, що в основі цих понять лежить поняття і робота з інформацією.

Відмінною рисою є те, що «он-лайн комунікація» обов'язково передбачає зв'язок із аудиторією у конкретний момент часу «тут і зараз», «нові медіа» ж необмежені таким часовим проміжком.

«Нові медіа» стосуються способів створення та поширення інформації і нових можливостей аудиторії брати безпосередню участь у формуванні інформаційного простору. «Он-лайн комунікації» більше стосуються саме засобів створення та розповсюдження інформації, тобто застосування мережі Інтернет, яка дозволяє комунікації відбуватися у режимі «тут і зараз».

У зв'язку зі швидким розвитком технологічного та інформаційного процесів журналісти мають чітко розмежовувати між собою медіакомунікаційні поняття, застосовувати їх правильно, у вірному контексті. Нові медіа змінюють журналістику та ведуть її розвиток до он-лайн комунікації: найоперативнішої та найдоступнішої у сучасній журналістиці.

Отже, доходимо до таких висновків:

- 1) у журналістиці є значна кількість тлумачення понять «нові медіа» та «он-лайн комунікації», ці поняття не є протиріччями, а доповнюють один одне;
- 2) поняття «нові медіа» та «он-лайн комунікації» не є синонімами, тобто не можна говорити про їх ототожнення, однак, ці поняття є дотичними і доповнюють один одне;
- 3) між поняттями «нові медіа» та «он-лайн комунікації» є спільні та відмінні риси, які потрібно розмежовувати та розуміти для правильного використання їх у контексті сучасної журналістики.

Література

1. Новий тлумачний словник української мови / [уклад. В. Яременко, О. Сліпушко]. — Т. 2, «Ж-О». — К. : Аконіт, 1998. — 910 с.
2. BabelNet [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://babelnet.org/>
3. Черных А. Мир современных медиа. — М., 2007. — Введение. Массовые коммуникации в современном обществе. — С. 9—20.
4. Neuman R. The Future of the mass Audience. Cambridge, 1991.
5. Cooley, Ch.H. The Significance of Communication // Reader in Public Opinion and Communication / Ed. by Berelson A., Janowitz M. — N.Y., 1953.
6. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации. — М.: «Рефл-бук», К. «Ваклер» — 2001. — 656 с.
7. Інтернет-журналістика : навч. посіб. / Борис Володимирович Потятиник. — Львів : ПАЮ, 2010. — 246 с.
8. Іванов В.Ф. Комп'ютерні мас-медіа на межі століть // Актуальні питання масової комунікації. — 2002. — Вип. 3 (Ч. 1). — С. 41—43.

УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

УДК 658.5.011

Т.С. Бойчук,

студентка факультету управління, сфери обслуговування та харчових технологій
Чернівецького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету
науковий керівник: ***О.А. Хитрова,***
кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту і туризму
Чернівецького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті розглянуто теоретичні та практичні питання вдосконалення інформаційних технологій в контексті забезпечення розвитку конкурентних переваг підприємства з використанням принципів інформаційного менеджменту.

Ключові слова: інформаційні технології, система управління, інновації, конкурентні переваги, бізнес-процеси.

Постановка проблеми. Розвиток інформаційних технологій, розробка спеціалізованого програмного забезпечення зумовило створення спеціалізованих ІС в різних областях діяльності, формування єдиного інформаційного середовища. Інформаційні системи з технологічною складовою управління трансформувалися в фактор виробництва і забезпечення його конкурентоспроможності.

Діяльність організації сильно залежить від підрозділу, що забезпечує її інформаційний простір. В результаті, обслуговування інформаційних систем перестає бути тільки технічним завданням і все більшою мірою стає невід'ємною інтегрованою частиною бізнес-процесів. У зв'язку з цим, об'єктивною потребою є розробка методологічних і практичних підходів до формування інформаційного механізму управління організаційно-економічними процесами в сучасних соціально-економічних умовах. Передбачається дослідження найбільш актуальних питань, серед яких пріоритетне значення мають такі:

- формування інформаційного механізму управління;
- формування системи інформаційно-консультаційного забезпечення;
- розробка інформаційного механізму управління конкурентоспроможністю суб'єктів господарювання;

- формування ринку інформаційних ресурсів і систем електронного документообігу;
- створення спеціалізованих програмних продуктів по інформаційного забезпечення механізмів управління економікою;
- економіко-математичне моделювання соціально-економічних процесів;
- розробка спеціалізованого програмного забезпечення по економетричному моделюванню і прогнозування соціально-економічних процесів;
- організація автоматизованої системи моніторингу та інформаційного забезпечення галузевих народногосподарських комплексів [5, с. 66].

Стан дослідження. Широке коло питань, пов'язаних із дослідженнями застосування інформаційних технологій, знайшли відображення в роботах багатьох вітчизняних та закордонних вчених. Так, витoki розуміння інформаційних систем і технологій у сфері менеджменту досліджувались через Н.М. Абдікеева, О.А. Блінова, В.А. Бикова, Р.М. Захарчина, Д.І. Дідіва, Дж. Генрі, Н.В. Розанову та інші. Досить велика кількість наукових розробок в сфері застосування інформаційних систем і технологій у менеджменті свідчить про зацікавленість вчених-економістів в даному напрямку, однак існують дискусійні питання у впровадженні інформаційних технологій в розвитку конкурентних переваг підприємства.

Виклад основного матеріалу. Проблеми, що перешкоджають підвищенню ефективності використання інформаційних технологій з метою підвищення якості життя громадян, забезпечення конкурентоспроможності підприємств, розвитку економічної, соціально-політичної, культурної та духовної сфер життя суспільства, вдосконалення системи прийняття державних управлінських рішень, носять комплексний міжвідомчий характер і не можуть бути вирішені на рівні окремих органів державної влади.

Їх усунення потребує значних ресурсів, скоординованого проведення організаційних змін і забезпечення узгодженості дій органів державної влади.

Простежується чіткий зв'язок між ефективністю використання ІТ і темпами економічного розвитку держав, рівнем їх конкурентоспроможності. При цьому актуальні наступні об'єктивні зміни.

1. На мікрорівні ІТ змінюють парадигму управління підприємством, істотно знижують транзакційні витрати. Витрати на оформлення замовлення електронної торгівлі, в середньому, знижуються в 3 рази за часом і в 1,5 рази за собівартістю. З використанням електронної комерції компанії можуть заощаджувати 10% витрат [4]. Весь світ стає потенційним клієнтом фірми, і одночасно, будь-яка компанія незалежно від її національної приналежності входить в коло конкурентів. Тому ІТ створюють умови для практичної реалізації моделі досконалої конкуренції, так як формують необмежену кількість покупців і продавців, ліквідують бар'єри для входу на електронний ринок нових учасників, забезпечуючи всім рівний доступ до інформації. Електронний міжнародний бізнес дозволяє:

- скоротити витрати на проведення торгових операцій і рішення проблем, пов'язаних з традиційно не вигідним географічним розташуванням;
- здійснювати прямі контрактні відносини між продавцями і покупцями, що сприяє появі нових учасників на зростаючому числі світових ринків, залученню малих і середніх підприємств;
- поліпшити «прозорість» ринків: покупці і продавці практично миттєво отримують інформацію про ціни, якості та умов поставки товарів;
- запобігти ряд негативних явищ, таких як криміналізація ринкових процесів, ухилення від податків, витік капіталів за кордон.

2. У процесі розвитку електронної комерції зростає такий сектор ринку, як мережева реклама. За розрахунками інвестиційного банку Morgan Stanley Dean Witter, на те, щоб досягти 50-мільйонної аудиторії, Інтернету знадобилося всього 5 років, в той час як радіо - майже 40 років, а телебаченню - 13 років. За оцінками Morgan Stanley Dean Witter, мережева реклама становить в США близько 45% від обсягу рекламного ринку (2016 рік), в Європі - 34%. В Україні цей показник, за оцінкою агентства, приблизно дорівнює 3%. Сукупний оборот агентств онлайн-реклами, за оцінкою компанії онлайн-реклами DoubleClick, зріс з 50 млн. доларів в 2006 р до 18 млрд доларів в 2014 р. Аналітики компанії Jupiter Communications оцінюють, що в 2015 році доходи від онлайн-реклами досягли позначки 33,5 млрд. доларів [7, с. 95].

3. Принципи стратегічного управління фірмою в інформаційній економіці зазнають змін: постійне вдосконалення технологій управління досягається на основі впровадження корпоративних інформаційних систем; цінність компанії визначається її людьми і корпоративним IQ; бізнес все більш стає інформаційно прозорим; налагоджується електронний зв'язок з покупцями з метою персоналізації пропонованих товарів і послуг.

4. Поширення ІТ в бізнесі має і деякі негативні наслідки для економіки. Зокрема, легкість доступу до ресурсів Інтернет знижує вірогідність і надійність інформації, відбувається дестабілізація ринків через зростання спекулятивних операцій. Дві третини компаній розвинених країн страждають від надлишку інформації, гостро стоїть проблема забезпечення інформаційної безпеки діяльності підприємств. Вірусні атаки на глобальну комп'ютерну мережу ускладнюють ведення електронного бізнесу.

Щоб ефективніше використовувати потенціал галузі ІТ, правильно регулювати цю сферу, необхідно аналізувати механізм функціонування галузі. Деякі корисні висновки можна отримати на основі економічного аналізу конкурентних взаємодій в цій галузі. Автори визначають особливі форми конкуренції в даній сфері [4].

1. Використання принципу відкритого коду. Найбільш поширеною формою взаємодії ІТ-фірм в даний час стає конкуренція двох принципів написання програм для ІТ продуктів: так звані «відкритий» і «закритий» коди. Таким чином продукція ІТ-компаній диференціюється, що і є формою конкурентної взаємодії. Закритий код має на увазі, що структура програми може бути відтворена виключно фірмою-розробником або по її ліцензії. Програми з відкритим кодом доступні для

доопрацювання будь-якій людині, досвідченому в цій справі. Відкритий код дозволяє модифікувати програми під конкретні завдання.

2. Розробка нових версій програмного забезпечення. На ринку ІТ з'являються нові версії програмного забезпечення, операційних систем і систем управління базами даних. Покращені версії програм мають сумісності. Комп'ютерні фірми відмовляються від технічної підтримки застарілих версій, або укладаючи обмежувальний договір, або різко підвищуючи ціни на обслуговування попередніх програмних забезпечень. Нові версії, як правило, також передбачають розширення пакета прикладних програм, які не можуть працювати зі старою версією. Багато користувачів, як індивіди, так і компанії, висловлюють невдоволення надмірним і занадто швидким оновленням базових ІТ-продуктів.

3. Стандартизація і специфікація. Вибравши стратегію стандартизації, компанія домагається сумісності своїх продуктів з виробами конкурентів, що розширює потенційну клієнтську базу і прискорює дію мережевого ефекту за рахунок більш швидкого досягнення критичної маси користувачів. Стратегія специфікації і відсутність сумісності спочатку означають меншу клієнтську базу. Стандартизація породжує ряд специфічних проблем. Звичайна конкурентна боротьба на таких ринках супроводжується конкуренцією мережевих стандартів.

4. Конкуренція стандартів. Конкуренція стандартів обладнання спостерігалася до кінця 1980-х років. У 2000-х роках спостерігалася конкуренція мережевих стандартів. Основні платформи створені компаніями «IBM», «Microsoft», «Novell». Щоб підвищити свої шанси на встановлення галузевого стандарту, компанії вдаються до особливих стратегій. Наприклад, компанія «Sun Microsystems» продає ліцензії на використання своїх нових технологій відразу після закінчення роботи над ними. Тим самим досягається максимально швидке і широке поширення технологічних рішень даної фірми [2, с. 118].

5. Кредитна конкуренція. Багато ІТ-компанії надають фінансову підтримку ІТ-проектів своїх замовників. Наприклад, компанія HP в липні 2009 р, оголосила про широкомасштабну кредитну програму розвитку ІТ-структури російських компаній [1, с. 9]. Замовники послуг та обладнання HP зможуть придбати програмне забезпечення та ліцензії в кредит. Крім того, HP зобов'язується оплатити витрати на впровадження обладнання та програмного забезпечення, якщо ці продукти будуть придбані у HP.

6. Інтернет-конкуренція. В даний час спостерігається перехід ІТ компаній від чисто технологічної конкуренції (розробки технологічно більш просунутого продукту і виключно технічних переваг) до конкуренції додаткових, зокрема мережевих, послуг. ІТ-фірми пропонують ряд різноманітних інформаційних і функціональних програм (електронна торгівля, створення і підтримка веб-сайту компанії, пошук і фільтрація інформації, пошук за іншими, більш традиційними ресурсами - журнали, газети, телебачення, електронні бібліотеки, інтернет-консультування онлайн). У цих випадках ІТ-компанії виступають в якості електронних посередників між покупцями і продавцями товарів і послуг, між різними промисловими і торговими фірмами, між комерційними фірмами і домогосподарствами і між самими індивідами.

7. Сервісна (технологічна) конкуренція. З одного боку, фірми продовжують конкурувати в області технології, збільшуючи потужність ПК і високо-технологічних серверів. З іншого боку, стратегії змінюються в сторону зміцнення партнерської та сервісної мереж і центрів ІТ-консультування, щоб максимально наблизити ІТ-фірму до замовника.

8. Нейтралізація витрат. У немережевих галузях переманювання клієнтів відбувається «природним» шляхом за рахунок надання більш якісного товару, який відповідає потребам покупців більшою мірою, або за рахунок додаткових послуг. У мережевих галузях ці методи відіграють другорядну роль, оскільки перехід користувача від одного ІТ-продукту до іншого пов'язаний зі значними витратами перемикання. Компанії намагаються знизити подібні витрати. Зокрема, великого поширення набули бонуси і знижки за перехід від конкуруючого виробника [6, с. 23].

ІТ-стратегію характеризують не тільки можливості ІТ на ринку технологій, на підприємстві, а й роль, відведена ІТ в організації.

Область дії ІТ-стратегії поділяють на дві складові: ІТ-архітектуру і організаційну частину. До завдань стратегії входять:

- вирівнювання ІТ-стратегії з бізнес-стратегією;
- визначення цільових бізнес-одиниць для використання різних інформаційних компонентів;
- визначення додатків для використання в роботі з цими бізнес-одиницями;
- встановлення архітектурних варіантів для системи;
- визначення бізнес-процесів і їх ув'язка з архітектурою;
- встановлення стратегій роботи з даними;
- опис технологічної інфраструктури;
- пояснення організаційних змін [3, с. 72].

Gartner Group пропонує наступний підхід до складових елементів ІТ-стратегії і визначає 9 етапів реалізації (Рис. 1.).

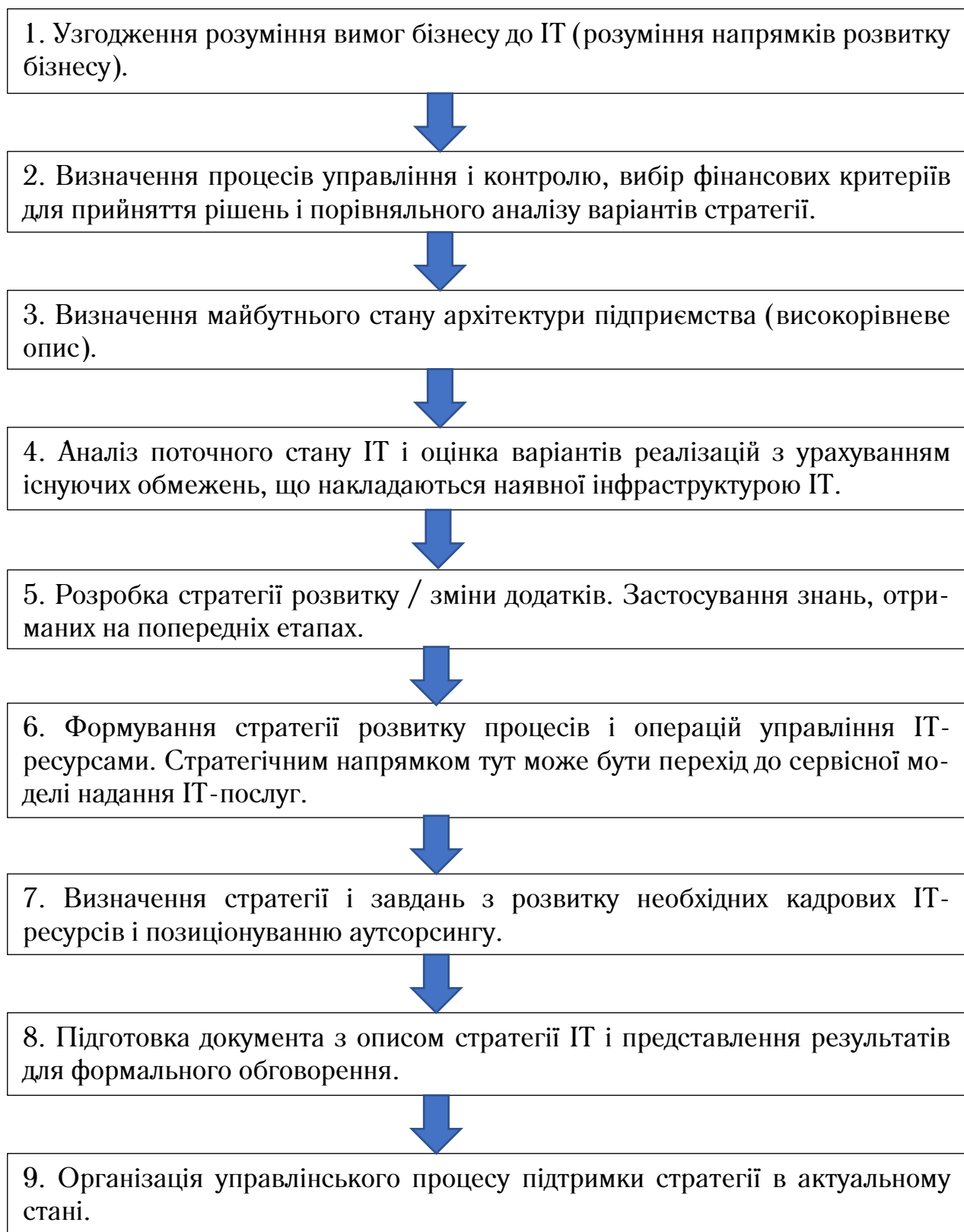

Рис. 1. Етапи реалізації ІТ-стратегії

Джерело: розроблено самостійно на основі [9, с. 62].

Відповідно до Gartner Group, кількість елементів, що визначають ІТ-стратегію, може бути зменшено до п'яти областей:

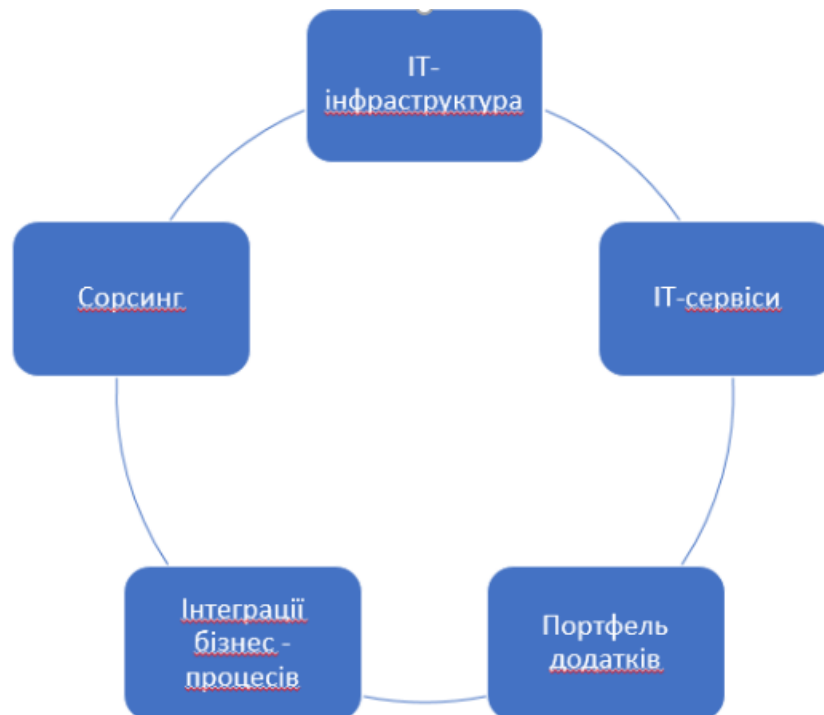

Рис. 2. П'ять областей ІТ-стратегії

Джерело: розроблено самостійно на основі [8, с. 135].

Одним з ефективних підходів до розробки ІТ-стратегії є карта ключових показників (balanced scorecard – BSC) [4]. Розвиток підприємства розглядається за такими базовими напрямками:

- взаємини з клієнтами (як ставляться до нас наші клієнти);
- фінанси (відношення до нас наших акціонерів);
- внутрішні бізнес-процеси (які у нас є внутрішні ресурси);
- інновації і розвиток персоналу (наші конкурентні переваги і можливості в майбутньому).

Система збалансованих показників відповідає на основні питання управління. Підвищення ефективності системи управління в розрізі основних аспектів (BSC) веде до досягнення цілей компанії.

Розробка збалансованої системи показників полягає в формуванні системи взаємопов'язаних цілей, критичних чинників успіху і ключових показників ефективності. Потім задаються планові значення цілей / факторів успіху / показників ефективності на стратегічний і тактичний період. Досягнення цих значень періодично відстежується і використовується для прийняття рішень щодо зміни планів / цілей / стратегій.

Основними питаннями для побудови BSC для ІТ на підприємстві є наступні:

- Як успішна реалізація ІТ-стратегії буде оцінена фінансовими службами?
- Як потрібно будувати відносини ІТ-служби з кінцевими користувачами, щоб успішно реалізувати ІТ-стратегію?

- На яких ІТ-процесах потрібно сфокусуватися, щоб успішно реалізувати ІТ-стратегію?

- Як повинні взаємодіяти між собою наші співробітники (внутрішній і зовнішній персонал), щоб реалізувати стратегію? [4].

При цьому важливою умовою успіху в розвитку конкурентних переваг підприємства є інтеграція системи BSC для ІТ із загальною системою BSC для бізнесу.

Висновок. Узагальнюючи вищевикладене, слід підкреслити, що сучасний процес інформатизації та формування інформаційного суспільства має кардинальне теоретико-методологічне та практичне значення для розробки і прийняття адекватних економічних рішень, моделей інноваційного розвитку, застосування концепції стратегічного управління на різних рівнях економіки. Необхідно аналізувати тенденції інформатизації та економічного розвитку, зокрема, національної моделі розвитку інформаційних технологій в контексті формування економіки знань, економічних і технологічних змін.

Література

1. Абдікеев Н.М. Інформаційний менеджмент : навч. посіб. / Н.М. Абдікеев. — Миколаїв : ІНФРА-М, 2014. — 214 с.
2. Блінов О.А. Реінжиніринг бізнес-процесів : навч. посіб. / О.А. Блінов. — Харків : Юніті-Дана, 2015. — 343 с.
3. Биков В. А. Управління конкурентоспроможністю : навч. посіб. / В. А. Биков. — Київ : РІОР, 2015. — 276 с.
4. Захарчин Р.М. Особливості та стратегічні завдання сучасного менеджменту організацій // Економіка і управління. — 2015. — №2. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_14/58.pdf (дата звернення: 22.10.2018).
5. Дідів Д.І. Організаційний механізм впровадження інформаційних технологій // Державне управління та місцеве самоврядування. — 2014. — №12. — С. 65—68.
6. Henry J. Innovation management / J. Henry, D. Meryl; Arizona: Business-school, 2012. — 303 p.
7. Розанова Н.В. Конкурентна взаємодія в галузі інформаційних технологій: світовий досвід // Журнал економіки. — 2016. — №10. — С. 93—96.
8. Фатхутдінов Р.А. Управління конкурентоспроможністю організації : Монографія / Р.А. Фатхутдінов, А.П. Жебчук, В.В. Малько. — Харків : Есмо, 2015. — 544 с.
9. Чара Г.Г. Інформаційний менеджмент : навч. посіб. / Г.Г. Чара. — Київ : Онікс, 2014. — 359 с.

Д.О. Горобець,

студент Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

науковий керівник: **М.В. Троцька,**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного,

господарського та екологічного права Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

НАДАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄДНАНИМ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ ГРОМАДАМ ЗА МЕЖАМИ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ: АНАЛІЗ ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ

Процес «децентралізації» започаткував умови для розвитку територіальних громад та передачу вагомої частини повноважень до органів місцевого самоврядування. З самого початку проведення реформи децентралізації обговорювалося питання необхідності передачі земель сільськогосподарського призначення державної форми власності територіальним громадам. Сьогодні дане питання набуває особливо гострого значення.

Відповідно Уряд у своєму розпорядженні «Щодо питань передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад» (далі — Розпорядження) [1] затвердив механізми щодо передачі відповідних земельних ділянок у власність об'єднаним територіальним громадам, у тому числі й поза межами населених пунктів.

Вказаним розпорядженням Кабміну доручено службі з Держгеокадастру здійснити передачу усіх земель сільськогосподарського призначення, які перебувають у державній власності, у комунальну об'єднаним територіальним громадам згідно з використанням законного механізму, що передбачений у ст. 117 Земельного кодексу України (далі — ЗК України). Відповідно об'єктом передачі виступають землі сільськогосподарського призначення, а суб'єктами — об'єднані територіальні громади. До земель сільськогосподарського призначення, згідно зі ч. 2 ст. 22 ЗК України [2] належать сільськогосподарські угіддя (рілля, сіножаті тощо) та не сільськогосподарські угіддя (господарські шляхи і прогони, ползахисні лісові смуги, землі під господарськими будівлями і дворами тощо). У свою чергу, територіальні громади — це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, які є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що

мають єдиний адміністративний центр (ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування України» [4]).

У свою чергу, з посиланням на ст. 3 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [5] під об'єднаною територіальною громадою розуміється сукупність суміжних територіальних громад сіл, селищ, міст з відповідним адміністративним центром, утворення якої спирається на відповідні принципи (ст. 2 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад») та за відповідною процедурою (розд. 2 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»).

При визначенні процесу передачі вказаних об'єктів відповідним суб'єктам звернімося до положень ст. 117 ЗК України саме стосовно визначеної процедури. На підставі її аналізу можна окреслити відповідний алгоритм передачі земель за межами населених пунктів до власності громад:

1) передача земельних ділянок державної власності у комунальну здійснюється за рішенням органу виконавчої влади, щодо розпорядження землями згідно до його повноважень (ч. 1 ст. 117 ЗК України). Таку передачу буде здійснювати центральний орган виконавчої влади з питань земельних ресурсів у галузі земельних відносин (Державна служба з питань геодезії, картографії та кадастру (п. 4 Положення про Державу службу з питань геодезії, картографії та кадастру [6]) та його територіальні органи (ч. 4 ст. 122 ЗК України). У відповідному рішенні вказуватиметься кадастровий номер земельної ділянки, місце розташування, площа, її цільове призначення, відомості про обтяження речових прав на земельну ділянку, а також обмеження використання (абз. 2 ч. 1 ст. 117 ЗК України)

2) складання акту прийому-передачі земель відповідно до рішення органу виконавчої влади, що здійснюватиме передачу земель (абз. 3 ч. 1 ст. 117 ЗК України)

3) державна реєстрація прав комунальної власності на земельні ділянки і передача земель у комунальну власність громади на підставі рішення органу виконавчої влади про передачу земельної ділянки у комунальну власність разом з її актом приймання-передачі (абз. 4 ч. 1 ст. 117 ЗК України).

Проте, як підкреслює Андрій Наход, буде недостатнім тільки передати земельні ділянки у власність громад, необхідно також здійснити чітке визначення меж територіальних громад. Адже рано чи пізно з'явиться питання розподілу меж районів за формування обласних територіальних громад на території двох суміжних районів [3]. Передача цих земель передбачатиме формування нових ділянок їх меж, що, в свою чергу, буде потребувати нових фінансувань і проведення робіт із землеустрою на відведених землях, розробку додаткової документації, а також встановлення нових меж цих земельних ділянок.

Таким чином, прийняте розпорядження Кабінету Міністрів України щодо питання передачі земель сільськогосподарського призначення за межами населених пунктів об'єднаним територіальним громадам дає можливість отримати їх у власність та вільно розпоряджатися.

Література

1. Питання передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 січ. 2018 р. № 60-р URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/pitannya-peredachi-1>
2. Земельний кодекс України від 25 жовт. 2001 р. № 2768-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
3. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07 лип. 2011р. № 3613-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>
4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 трав. 1997р. № 24. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
5. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лют. 2015 р. № 157-VIII // Відом. Верхов. Ради України. — 2015. — Ст. 91.
6. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 р. № 15. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF>

Н.А. Жерж,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та кримінології
Університету державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Київська обл.

О.І. Манзюк,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Навчально-наукового інституту права

Університету державної фіскальної служби України м. Ірпінь, Київська обл.

ФОНОВІ ЯВИЩА ЗЛОЧИННОСТІ ЯК ІНДИКАТОРИ КРИМІНОГЕННОЇ ОБСТАНОВКИ: ДЕТЕРМІНАНТИ ТА НАПРЯМИ ЗАПОБІГАННЯ

Будь-яке порушення системи цінностей суспільного розвитку та його відповідних цілей призводять до відповідних основних змін у структурі та характері загроз такому розвитку. Чинники, що сприяють розвитку сучасної злочинності мають досить широке коло, але провідне місце серед них займають саме фонові явища, які є поворотними факторами у вчиненні особою кримінального правопорушення. Кримінологічне дослідження фонових явищ сучасною кримінологічною наукою, як і в будь-яких інших випадках, також викликає наукову потребу в теоретичному дослідженні, а також в напрацюванні та реалізації напрямів їх запобігання.

Статистичні дані Міністерства внутрішніх справ за 2017 рік свідчать про 496 тисяч зареєстрованих злочинів, при цьому, що Генеральна прокуратура України виявила за 2017 рік 523,9 тисячі злочинів. За даними показниками рівень злочинності дійсно зменшився в порівнянні з 2016 роком на 13,6%, але питома вага окремих видів злочинів значно зросла. Серед таких злочинів можна виділити незаконне поводження зі зброєю — було зафіксовано майже 7,9 тисячі випадків. На 25,1 % зросла кількість наркозлочинів — до 27,8 тисячі [1].

Фонові явища, що за своєю сутністю є соціальними відхиленнями, джерелом дестабілізації суспільних відносин, виступають захисним засобом збереження сфер дії детермінантів злочинності, поза правовим полем її існування та відтворення, це і зумовлює актуальність дослідження даної тематики та пошуку шляхів їх подолання.

Проте, незважаючи на високий рівень поширення різноманітних форм девіантної поведінки, в науковій літературі до теперішнього часу не вироблене єдине визначення поняття «фонових явищ злочинності». Так, Ю.М. Антонян під криміногенними «фоновими явищами» розуміє такі, що хоча й не відносяться за своєю суттю до злочинних, проте самі по собі представляють чималу суспільну небезпеку, активно сприяють злочинності, виступають її сприятливим фоном, впливають на моральність суспільства в цілому [2, с. 427].

На сьогодні вироблені два основні підходи щодо розуміння природи фонових явищ. Представники першого підходу тлумачать фонові явища як передкримінальні види поведінки, що охоплюють адміністративні правопорушення, дисциплінарні проступки та інші, так би мовити, предикатні для злочинних форми порушень існуючих правових норм (І.М. Даньшин, О.М. Джужа, В.В. Лунєєв, В.М. Кудрявцев та ін.). Прихильники другого підходу розглядають фонові явища як супутні злочинності, тобто соціальні відхилення не тільки від правових, але і від соціальних та соціокультурних норм, порушення межі і міри дозволеного у поведінці людей, діяльності соціальних груп та соціальних організацій (А.М. Бойко, В.М. Дрьомін, А.Ф. Зелінський, Я.І. Гілінський, О.М. Костенко, Д.О. Назаренко, О.М. Яковлев та ін.).

Допевне, що злочинність як система, може функціонувати і розвиватися до тих пір, доки не вичерпаються її джерела та перестануть забезпечуватися сприятливі умови дії її детермінант. Це дозволяє стабілізувати систему, зберігати від руйнування при взаємодії з іншими об'єктами соціальної дійсності, а також створювати умови для самовідтворення.

Насамперед, фонові явища розширюють поле ненормативності, готують суспільну свідомість до переходу від суспільно шкідливих до суспільно небезпечних форм поведінки. Подібні явища не породжують злочинність як свій наслідок, а виступають сприятливим середовищем для дії її детермінантів. Окрім того, життєздатною буде точка зору, стосовно якої «фонові явища злочинності» повинні розглядатися синонімічно адиктивній, аморальній, аномальній, антисоціальній, девіантній, деструктивній, злочинній, негативній, маргінальній і протиправній поведінці особи [3, с. 7].

Розглядаючи сутність фонових явищ варто зазначити їх класифікацію на загальні та спеціальні (приведену Б.М. Головкиним), необхідно відзначити, що ця теза не завжди є виправданою. Так, загальні фонові явища унормовують відхилення від загальноновизнаних норм моралі та етикету, підривають культурні й духовні засади суспільства, полегшують становлення на шлях правопорушень і злочинів (наприклад, корупція, глобалізаційні процеси, нелегальна трудова міграція, дитяча бездоглядність та безпритульність, бродяжництво і жебрацтво, трудова незайнятість працездатних осіб, низька культура спілкування у побуті та

громадських місцях). Спеціальні фонові явища виступають соціальною базою для поширення взаємопов'язаних видів злочинності та груп злочинів (зокрема, наркотизм або немедичне вживання психоактивних речовин, що сприяє втягненню наркоспоживачів у вчинення правопорушень і злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; сексуальна розпущеність, нетрадиційні види статевих стосунків, проституція, тіньова економіка, безгосподарність, корупція, насильство в сім'ї та ін.) [4, с. 15].

Для прикладу, США — країна, яка завжди привертає до себе увагу з боку світової спільноти як країна із найпотужнішою економікою, наймогутнішою армією, високим ступенем впровадження інноваційних технологій має один з найвищих рівнів злочинності в світі. Саме тому в країні встановлена репресивна державна політика запобігання фоновим явищам, що є живильним джерелом злочинів в країні. Аналізуючи різні профілактичні програми, які здійснюються в межах політики запобігання, варто зазначити, що кількість цих проектів на даний час у США сягає за сотню; приймаються вони на різних рівнях (федеральному, конкретному штаті чи місцевому); реалізуються в межах первинного (загальносоціального), вторинного (профілактичного) чи третинного (профілактика рецидиву) рівнів запобігання злочинності; і їхня спрямованість насамперед направлення на протидію різноманітним фоновим явищам.

Це зайвий раз підкреслює актуальність даного питання, а також необхідність комплексного підходу до їх вирішення не тільки з боку держави та її уповноважених органів, а також всього суспільства в цілому.

Необхідність протидії та запобігання фоновим для злочинності явищам органами системи кримінальною юстиції України повинна бути визнана та закріплена на законодавчому рівні, по-перше, як їх функція — профілактика злочинів (правопорушень), по-друге, як окреме завдання — виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню правопорушень, та вжиття у межах їх компетенції заходів для їх усунення. Як засвідчує аналіз актів, якими визначено статус, функції та завдання органів системи кримінальної юстиції, в переважній більшості з них самих заходів, які повинні були б вживати ці органи щодо усунення причин і умов, що сприяють учиненню правопорушень, не передбачають. Це робить відповідні їх положення такими, що мають переважно декларативний характер.

Також важливе значення мають і психологічні напрями боротьби з фоновими явищами, які виступають внутрішніми індикаторами прояву їх детермінантів [5].

На наш погляд, встановленню шляхів запобігання злочинності в Україні загалом, сприятиме розроблення спеціальної базової моделі програми запобігання поширенню фонових явищ, перш за все на регіональному рівні. Вона має включати три рівні заходів запобігання поширенню фонових явищ — запобігання на рівні району та вулиці; запобігання в межах міста та селища; запобігання в області. Основу такої системи мають складати заходи загальносоціального запобігання регіонального поширення фоновим явищам. Основною метою таких заходів у регіонах має бути усунення соціально-економічного, культурного, а також психологічного підґрунтя детермінації злочинності на територіях населених пунктів.

Патрулювання як основний спосіб може бути використаний для мінімізації поширення фонових для злочинності явищ таким чином: поліцейські патрулі у містах мають переміщатись не лише по центральних вулицях, а й по другорядним дорогам у житлових кварталах, де вживаються алкогольні напої, наркотики, здійснюються закладки наркотиків при їх купівлі-продажу; діяльність підрозділів патрульної поліції має урізноманітнюватись більш мобільними засобами пересування. Вони дозволяють дістатись поліцейським тих місць, куди потрапити на службовому автотранспорті важко; маршрути патрулів повинні постійно змінюватись, оскільки злочинці, їх вивчають для уникнення затримання

Отже, на основі викладеного можна дійти висновку, що фонові явища, виступаючи елементом комплексу зв'язку зі злочинністю, не завжди породжують злочинність, вони є лише певним її своєрідним живлячим джерелом, тиснучи на правосвідомість і правову культуру поведінки громадян, будучи при цьому факторами формування криміногенної мотивації в Україні. Запропоновані напрями запобігання фоновим явищам за умови їх здійснення разом із соціально-економічними, соціально-психологічними, інформаційними, медичними та іншими заходами можуть обмежити поширеність фонових в Україні.

Література

1. Злочинність в Україні: статистика за минулий рік // Аналітичний портал: Слово і діло. — 16. — URL: <https://www.slovoidilo.ua/2018/02/16/infografika/suspilstvo/zlochynnist-ukrayini-statystyka-mynulyj-rik>. (дата звернення 22.11.2018)
2. Антонян Ю.М. Криминология. Избранные лекции. — М.: Логос, 2004. — 448 с.
3. Бандурка О.М., Литвинов О.М., Орлов Ю.М., Трубников В.М. та ін.; Криминологія (Особлива частина) : навч. посіб. / за заг. ред. О.М. Литвинова; наук. ред. серії О.М. Бандурка. — Харків: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2011. — 347 с.
4. Назаренко Д.О. Криминологічний аналіз та протидія фоновим для злочинності явищам : монографія. — Харків : Діа плюс, 2013. — 524 с.
5. Жерж Н.А., Жерж Л.А. Психологічні методи боротьби зі злочинністю в криминології // Збірник тез доповідей Міжнародної науково—практичної конференції «Проблеми боротьби зі злочинністю в умовах трансформації сучасного суспільства». — Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. С. 68—73. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/874/1/863_IR.pdf (дата звернення 22.11.2018)

І.А. Каплуновський,
студент Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
науковий керівник: **Є.П. Суєтнов,**
кандидат юридичних наук, доцент кафедри екологічного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПОЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Варто зазначити, що питання, пов'язані з правовим регулюванням полювання в Україні, на сьогодні є дуже актуальними. Перш за все, це пов'язано із тим, що серед науковців існують різні точки зору щодо тотожності або відмінності понять «мисливство» та «полювання». Деякі з них вважають, що це різні терміни, які лише мають спільні ознаки; інші ж розглядають їх як спеціальне та загальне поняття. Це призводить до того, що звичайні громадяни не розуміють суті правових норм і порушують чинне законодавство. Саме тому це питання має не лише теоретичне, а й практичне значення.

У ст. 1 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» закріплюється визначення понять «полювання» та «мисливство». Так, полювання — це дії людини, спрямовані на вистежування, переслідування з метою добування і саме добування (відстріл, відлов) мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах [1]. Було б доцільно внести певні поправки до наведеної дефініції. Щодо цього О.О. Томин, запропонувала таке розуміння: полювання — це один з видів спеціального використання об'єктів тваринного світу, який передбачає вистежування з метою добування, розселення, переслідування і саме добування мисливських тварин (відстріл, відлов), які перебувають в стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах у межах мисливських угідь та в чітко установлений період часу (мисливський сезон) на підставі відповідного дозволу (ліцензії або відстрільної картки) фізичною особою, яка має право на полювання відповідно до законодавства України [2, с. 12]. На нашу думку, таке визначення є більш повним ніж те, яке закріплене в чинному законодавстві, бо наголошується увага на тому, що полювання можливе лише у певно визначений час та лише на підставі відповідного дозволу.

Натомість, мисливство — вид спеціального використання тваринного світу шляхом добування мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах у межах мисливських угідь [1].

Часто в науковій літературі існують різні точки зору щодо визначення понять «мисливство» та «полювання». Деякі вчені, не дивлячись на закріплення законодавцем цих двох понять як різних, ототожнюють їх. Наприклад, М.П. Волик вважає, що основні елементи й правові категорії чинного законодавства наводять відмінні ознаки мисливства і полювання. Так, основними ознаками мисливства визнано такі його характеристики, як: 1) це галузь народного господарства, в якій виробничим матеріалом служать об'єкти тваринного світу; 2) організаційно-господарською основою мисливства виступає мисливське господарство; 3)

об'єктами мисливської діяльності є не лише дикі тварини, а й продукти їх життєдіяльності; 4) основою мисливської діяльності виступає угода, в якій передбачаються всі сторони і умови виробничої діяльності; 5) головний елемент виробничої діяльності — промислове добування об'єктів тваринного світу; 6) основний засіб промислового добування — відлов (капкан, пастка, тенета); 7) у мисливській діяльності може використовуватися і аматорське, спортивне полювання; 8) головна мета мисливства — господарські (суспільні) інтереси [3, с. 15].

У той же час ознаками полювання є: 1) воно є одним з видів спеціального використання тваринного світу; 2) об'єктом виступають звірі та птахи, що перебувають у стані природної волі; 3) основою полювання є дозвіл на добування мисливських тварин; 4) добування диких звірів і птахів при полюванні можливе тільки в межах мисливських угідь; 5) суб'єктами здійснення полювання можуть бути тільки особи, які мають право на полювання; 6) головний елемент полювання — пошук, вистежування, переслідування і добування диких звірів і птахів; 7) основний засіб добування при полюванні — відстріл; 8) полювання відповідно до законодавства передбачає не тільки дію (відлов, відстріл), а й бездіяльність — кваліфікуючі ознаки; 9) головна мета полювання — задоволення особистих інтересів (не завжди матеріальних) [3, с. 18].

За переконанням Л. Д. Нечипорука, мисливство — це галузь народного господарства України, об'єктом виробничої діяльності якої є дикі тварини і продукти їх життєдіяльності, а полювання — це вид спеціального природокористування, при якому можливе вилучення диких звірів і птахів, що перебувають у стані природної волі в межах мисливських угідь особами, які мають право пошуку, вистежування, переслідування і добування на основі встановлених документів [4, с. 158].

Водночас Л. Д. Нечипорук поділяє думку П. В. Тихого про те, що в юридичному аспекті потрібно вживати термін «мисливство» як іменник, а термін «полювати» — як його дієслівну форму і розглядати їх як синоніми. Виходячи з цього, вона вважає, що на нинішньому етапі мисливство можна визначити як вид спеціального використання тваринного світу, який полягає в пошуку, вистежуванні, переслідуванні з метою добування і самому добуванні диких тварин [4, с. 159].

О. О. Томин вказує на те, що мисливство і полювання є невід'ємними частинами інституту спеціального використання об'єктів тваринного світу, при цьому полювання виступає складовою частиною мисливства [2, с. 159].

В. М. Краєва зазначає, що користування мисливськими ресурсами здійснюється на закріплених мисливських угіддях фізичною особою у вигляді полювання [5, с. 16]. Отже, вона вважає, що полювання — це спосіб здійснення мисливства.

Виходячи з вищенаведених точок зору, на нашу думку, наявність у законодавстві двох суперечливих термінів не дає чіткого розуміння характеристик цих двох понять. Найкращий спосіб вирішення цієї проблеми — виключення зі змісту нормативно-правового акту одного з них. До того ж, вбачається, що ці поняття виступають як загальне та спеціальне, тобто доповнюють один одного.

Щоб детальніше зрозуміти зміст наведеного поняття, необхідно звернутися до тлумачних словників.

Так, відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови за ред. В. Т. Бусела, мисливство — це добування диких звірів і птахів з метою використання їх м'яса, хутра і т. ін. [6, с. 668], а полювання — дія за значенням полювати [6, с. 1039]. Отже, мисливство — це добування диких звірів та птахів з метою використання їх корисних властивостей, а полювання — це пошук, переслідування та/або інші дії щодо диких звірів і птахів, а в результаті і заволодіння ними з метою використання їх корисних властивостей.

З огляду на вищезазначене, і мисливство, і полювання, можна визначити як добування диких звірів та птахів. Тобто, ці два поняття є однаковими за змістом і сутністю. Саме тому, на нашу думку, закріплення законодавцем понять «мисливство» та «полювання» є невиправданими, адже наявність цих понять у законодавстві жодним чином не надає точного і повного розуміння їх дефініції, а навпаки створює зайві правові колізії.

Таким чином, ми дійшли висновку, що слід: по-перше, поняття «мисливство» виключити зі ст. 1 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» та інших нормативно-правових актів, які регулюють відповідну сферу відносин, та по-друге, поняття «полювання» викласти у ст. 1 вказаного Закону в наступній редакції: полювання — це один з видів спеціального використання об'єктів тваринного світу, який передбачає вистежування з метою добування, розселення, переслідування і саме добування мисливських тварин (відстріл, відлов), які перебувають в стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах у межах мисливських угідь та в чітко установлений період часу (мисливський сезон) на підставі відповідного дозволу (ліцензії або відстрільної картки) фізичною особою, яка має право на полювання відповідно до законодавства України.

Література

1. Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 10.03.2017 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14> (дата звернення: 27.11.2018)
2. Томин О.О. Правове регулювання мисливства та полювання в Україні (на матеріалах Карпатського регіону) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 / О.О. Томин ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. — К., 2009. — 20 с.
3. Волик М.П. Правове регулювання в Україні (На матеріалах південного регіону України) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Микола Петрович Волик; Одеський держ. ун-т ім. І.І. Мечникова. — Одеса, 1997. — 171 с.
4. Нечипорук Л.Д. Еколого-правове регулювання раціонального використання об'єктів тваринного світу : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / Любов Дмитрівна Нечипорук. — К., 2009. — 198 с.
5. Краева В.Н. Правовое регулирование пользования охотничьими ресурсами на закрепленных охотничьих угодьях : дис. ... канд. юрид. наук : спец. «Природоресурсное право; аграрное право; экологическое право» / Василиса Николаевна Краева. — М., 2010. — 263 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. — К. ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с.

О.С. Кременовська, І.В. Рачок,
студенти Навчально-наукового інституту права
Національного університету державної фіскальної служби України
науковий керівник: **О.П. Мельник,**
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри фінансового права
Навчально-наукового інституту права
Національного університету державної фіскальної служби України

НЕДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ТА ЙОГО РОЛЬ, У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАКОННОСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ

Розвиток ринкових відносин в Україні призвело до необхідності прийняття великої кількості нормативних документів, що регламентують правові питання діяльності підприємств (організацій), бухгалтерський облік і звітність, оподаткування, порядок формування собівартості продукції (робіт, послуг).

Багато підприємств стали незалежними господарюючими суб'єктами та отримали право самостійно здійснювати свою діяльність (без будь-якого керівництва з боку вищестоящих міністерств і відомств, без регулюючого впливу державного плану).

Приплив нових підприємців, що не володіють необхідним досвідом роботи в нових умовах господарювання, обумовили поява порушень у дотриманні вимог нормативних документів. Водночас, у зв'язку з нечисленністю і перевантаженістю роботою, органи, які були зобов'язані у відповідності зі своїми функціями надавати допомогу підприємствам у правильному застосуванні законодавчих актів, не змогли виконувати цю роботу якісно і в повному обсязі. В результаті виникла необхідність у створенні нової форми контролю за діяльністю підприємств.

Формування основ ринкової економіки підвищує роль тих видів фінансового контролю, які проводяться без безпосередньої участі державних контролюючих органів. Як зазначалося, до недержавних видів фінансового контролю належать внутрішньо фірмовий (корпоративний), контроль з боку комерційних банків за організаціями-клієнтами, аудиторський контроль [1, с. 76].

Внутрішньофірмовий фінансовий контроль здійснюється економічними службами самого підприємства, фірми, корпорації — бухгалтерією, фінансовим відділом, службою фінансового менеджменту та іншими за фінансовою діяльністю свого підприємства, його філій і дочірніх структур. Служби внутрішнього контролю постійно стежать за ефективністю та доцільністю витрачання грошових коштів (власних, позикових, залучених), проводять аналіз і зіставлення фактичних фінансових результатів з прогнозованими, фінансову оцінку результатів інвестиційних проектів, контролюють фінансовий стан підприємства. Внутрішній контроль супроводжує весь процес інвестування капіталу.

Одним із найголовніших видів фінансового контролю являється аудит. Він являє собою незалежний фінансовий контроль, заснований на комерційних засадах, або іншими словами підприємницьку діяльність аудиторів (аудиторських фірм) по здійсненню незалежних позавідомчих перевірок бухгалтерської

(фінансової) звітності, платіжно-розрахункової документації, податкових декларацій та інших фінансових зобов'язань та вимог економічних суб'єктів, а також по наданню інших аудиторських послуг [2, с. 137].

Аудиторською діяльністю мають право займатись фізичні особи — аудитори та юридичні особи — аудиторські організації (фірми) незалежно від форми власності, в тому числі іноземні та створені спільно з іноземними фізичними чи юридичними особами. Єдиним обмеженням є те, що аудиторська фірма не може бути акціонерним товариством відкритого типу, аудитори та аудиторські фірми не займаються ніякою підприємницькою діяльністю, окрім аудиторської та іншої, пов'язаної з нею діяльністю. Аудиторська перевірка може бути обов'язковою та ініціативною. Обов'язкова перевірка проводиться у випадках, які прямо встановлені законодавством, чи за дорученням органів влади, яким таке право надане. Вона передбачена для певного переліку підприємств і організацій, зокрема: банків, інвестиційних фондів, інвестиційних компаній, інших небанківських фінансових установ, які здійснюють залучення коштів громадян або залучення чи торгівлю цінними паперами (крім операцій з випуску (емісії) власних корпоративних прав), бірж, страхових компаній, кредитних спілок, недержавних пенсійних фондів. Аудиторські перевірки також можуть проводитись за ініціативи керівництва або власників підприємства, його засновників, акціонерів.

Поява комерційних банків у результаті перебудови банківської системи значною мірою змінило функції банків в області фінансового контролю. Комерційні банки зобов'язані контролювати лише дотримання клієнтами встановленого державою порядку ведення розрахунково-касових операцій та валютного законодавства. Разом з тим, необхідність підтримки ліквідності вимагає від банку оцінки фінансового стану та кредитоспроможності підприємств — потенційних позичальників. У разі надання позички банк контролює використання виданої позики, платоспроможність і ліквідність клієнта для оцінки ймовірності повернення позики та сплати процентів у встановлений термін. Такий контроль з боку банку — важливий елемент управління кредитним ризиком [3, с. 112].

Отже, діяльність суб'єктів недержавного фінансового контролю забезпечує можливість контролю за дотримання норм законодавства України господарюючими суб'єктами без безпосередньої участі державних контролюючих органів, цим же розвантажуючи державні органи. При цьому, реалізуючи власні інтереси, суб'єкти недержавного фінансового контролю впливають на ефективність здійснення і державного фінансового контролю.

Література

1. Монаєнко А.О. Правові основи державного фінансового контролю: навч. посіб. / А.О. Монаєнко. — Запоріжжя: КПУ, 2008. — 152 с.
2. Нагребельний В.П. Фінансове право України. Загальна частина: навч. посіб. / За ред. В.П. Нагребельного / В.П. Нагребельний, В.Д. Чернадчук, В.В. Сухонос. — Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. — 215 с.
3. Касьяненко Л.М. Правові основи здійснення фінансового контролю органами державної податкової служби України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Л.М. Касьяненко. — Ірпінь, 2004. — 228 с.

О.І. Манзюк, І.В. Рачок,
студенти Навчально-наукового інституту права
Національного університету державної фіскальної служби України
науковий керівник: **А.Ю. Бабенко,**
старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Навчально-наукового інституту права
Національного університету державної фіскальної служби України

МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Для забезпечення сталого розвитку, гарантування законних прав та свобод громадян, та з метою втілення національних інтересів за минулі роки в незалежній Україні важливим питанням стало створення дієвої системи національної безпеки в країні. Саме міграційна політика, яка є недосконалою, не лише спричиняє ряд труднощів різноманітного характеру, з поміж яких варто виділити: соціально-економічний, культурний, проте спричинює виникнення реальної небезпеки національної безпеки держави.

Так, через слабкий прикордонний контроль, нелегальну міграцію, не інтегрованість іммігрантів у приймаючий соціум виникають такі негативні явища, як сепаратизм, зростання злочинності, військова агресія, теракти тощо. Дані проблеми є актуальними на сьогодні для України, і їх вирішення загострює необхідність підвищення ефективності міграційної політики нашої держави [1, с. 27].

Актуальність і проблема вдосконалення міграційної політики зумовили піднесення інтересу до неї широкого кола науковців. Вагомий внесок у розвиток теоретичних досліджень міграції населення та проблем, пов'язаних з її регулюванням, здійснили такі українські вчені, як О. Власюк, С. Вовканич, Е. Лібанова, В. Комірна, О. Малиновська, С. Пирожков, О. Позняк, І. Прибиткова, М. Романюк, У. Садова, Н. Тиндик, О. Хомра, С. Чехович, М. Шульга та інші.

Насамперед, міграційна політика зорієнтована як для скорочення міграційних ризиків, так і для використання значного набутого позитивного потенціалу міграційної політики в інтересах розвитку національності. Спроможність національних урядів належно регулювати міграційні переміщення є першочерговою ланкою вдалого міжнародного співробітництва, адже такий багатосторонній процес, як управління міграціями буде неможливий.

Інтенсивність впливу міграційних процесів на політичний, соціальний та економічний розвиток держави, безпеку та економічну рівновагу, культурне, релігійне середовище сприяли до формування законодавства України у сфері міграції. Протягом останніх десяти років розроблено і прийнято пакет законодавчих актів: «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» (1994 р.), «Про громадянство України» (2001 р.), «Про національні меншини в Україні» (1992 р.), «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» (2012 р.), «Про імміграцію» (2001 р.), «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» (2012 р.), «Про забезпечення прав і

свобод внутрішньо переміщених осіб» (2014 р.), «Про зовнішню трудову міграцію» (2015 р.) та ін.

Такий суттєвий вплив на початок організації міграційного законодавства в Україні не зумовив яскравого прогресу у сфері розвитку міграційної політики України, саме тому чіткого, цілеспрямованого, планомірного та комплексного регулювання міграційних процесів в нашій країні все ще бракує.

Складнощі виявляються у тому, щоб виявити або прийняти відповідні політико-правові рішення, які б змогли забезпечити інтереси України відповідно до її фінансових, організаційних та територіальних можливостей. Адже якщо міграційні процеси не регулювати за допомогою встановленого на державному рівні правового механізму, то це ніяким чином не зупинить вже наявні проблеми, а тільки сприятиме їх хаотичності.

У сучасній науковій літературі поняття “міграційна політика” трактується у різних значеннях, і сьогодні немає єдності думок щодо її визначення. Відомий український учений О. Хомра трактує міграційну політику як комплекс розробок і заходів, спрямованих на формування необхідних потоків і бажаної інтенсивності міграції населення [2, с. 51]. Н. Тиндик стверджує, що міграційна політика України — це комплекс державних і міждержавних заходів, які повинні передбачати, щонайменше, багатовимірний та різноплановий контроль за переміщенням громадян України, іноземців і осіб без громадянства, особливо в транскордонному просторі [3, с. 48].

Центральним питанням будь-якої політики загалом, і міграційної зокрема є визначення її напрямку. Проте у базовому стратегічному документі — Концепції державної міграційної політики (прийнятій 30 травня 2011 р.) — немає чітко сформульованого визначення міграційної політики, її напрямку та завдань. У преамбулі Концепції вказано, що вона спрямована на «забезпечення ефективного державного управління міграційними процесами, створення умов для сталого демографічного та соціально-економічного розвитку держави, підвищення рівня національної безпеки шляхом запобігання виникненню неконтрольованих міграційних процесів і ліквідації їх наслідків, узгодження національного законодавства у сфері міграції з міжнародними стандартами, посилення соціального і правового захисту громадян України, які перебувають або працюють за кордоном, створення умов для безперешкодної реалізації прав, свобод, законних інтересів мігрантів».

Відомо, що мета і зміст міграційної політики є поняттями конкретно-історичними й можуть змінюватися в залежності від особливості розвитку суспільства, а також демографічного, соціально-економічного, політичного стану в країні та у світі загалом.

На сучасному етапі формулювання мети на державному рівні повинне містити такі ключові моменти як: «захист національних інтересів, безпека і територіальна цілісність України, протидія депопуляції, забезпечення правової та соціальної захищеності українських громадян за кордоном, інтеграція іноземців і внутрішньопереміщених осіб у приймаючий соціум».

Дані аспекти дещо частково висвітлені у Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року, яка була схвалена на засіданні Уряду України 12 липня 2017 року. Основними цілями зазначеного документу є: зниження адміністративних бар'єрів для свободи пересування в Україні; створення необхідних умов для повернення та реінтеграції українських мігрантів в українське суспільство; сприяння легальній міграції в Україну, узгодженій із соціальною політикою та економічним розвитком країни [4].

Крім того, до формулювання мети Стратегії варто було б додати уточнення: “сприяти повнішому використанню позитивного потенціалу міграції та мінімізації її негативних наслідків”. Тим більше, що подальша мова йде про необхідність зменшення негативних наслідків від еміграції з України та збільшення її позитивного впливу на розвиток країни.

У цілому регулювання міграційних процесів в Україні має ґрунтуватися на таких основних принципах:

1) гарантування державної безпеки та захист національних інтересів країни; сприяння виходу з економічної кризи, подальшому соціально-економічному зростанню держави, підвищенню рівня добробуту населення;

2) повага до людини як суб'єкта міграційних процесів;

3) верховенство права; відповідність міграційного і трудового законодавства міжнародним нормам і рекомендаціям міжнародних організацій, зокрема МОП і МОМ;

4) партнерство, координація і співробітництво всіх гілок влади на державному, регіональному та місцевому рівнях; залучення громадських організацій, науковців до вирішення актуальних проблем та решта принципів.[5, с. 107].

Таким чином, в умовах наростаючих загроз національній безпеці України функції та завдання міграційної політики повинні значно розширюватися. Так, з метою запобігання відпливу найціннішого людського потенціалу за межі країни перш за все необхідно покращити умови працевлаштування працездатного населення безпосередньо в Україні, а також удосконалити систему оплати праці. Боротьба з масовим безробіттям і реформа системи заробітної плати є невідкладними вимогами сьогодення, це складні та багатоаспектні проблеми, які потребують окремого глибокого вивчення та вироблення наукових та обґрунтованих пропозицій щодо їх вирішення.

Отже, міграційна ситуація в Україні та й у світі загалом, визначає необхідність вироблення правових норм та відповідних політичних рішень відповідно до напрямів міграційної політики, які також потребують чіткої регламентації. Відтак важливим підґрунтям успішної реалізації такої політики є встановлення миру й відновлення територіальної цілісності України.

Література

1. Малиновська О. Щодо нагальних проблем удосконалення міграційної політики держави [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/357/>
2. Хомра А.У. Миграция населения: вопросы теории, методики исследования. — К. : Наукова думка, 1979. — 146 с.
3. Тиндик Н. Адміністративно-правовий механізм регулювання міграції в Україні: Укр. — К., 2009. — 48 с.
4. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року [Електронний ресурс] // Київ. — 12. — Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80>.
5. Комірна В.В., Чуприна О.О. Концептуальні основи міграційної політики // Економічний простір. — 2013. — № 74. — С. 102—111 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2013_74_13.

К.В. Підченко,

студентка Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДО ПИТАННЯ ЛІЦЕНЗУВАННЯ ВЗЯТТЯ, ПЕРЕРОБКИ І ЗБЕРІГАННЯ ДОНОРСЬКОЇ КРОВІ ТА ЇЇ КОМПОНЕНТІВ, РЕАЛІЗАЦІЇ ДОНОРСЬКОЇ КРОВІ ТА ЇЇ КОМПОНЕНТІВ І ВИГОТОВЛЕНИХ З НИХ ПРЕПАРАТІВ

Служба крові, як галузь медицини, є однією з найважливіших складових частин системи охорони здоров'я. Вона забезпечує надання трансфузіологічної допомоги населенню, як в мирний час, так і при надзвичайних ситуаціях. Ця служба має загальнодержавне стратегічне значення, бо зачіпає проблеми стратегічної безпеки країни.

Правове регулювання донорства крові та її компонентів становить ст. 290 Цивільного кодексу України, Закон України (надалі — ЗУ) «Про донорство крові та її компонентів» та інші підзаконні нормативно-правові акти.

Системний аналіз положень ст. 15 ЗУ «Про донорство крові та її компонентів» [1] дає змогу зробити висновок, що установи, заклади та інші суб'єкти, що здійснюють взяття, переробку, зберігання, реалізацію донорської крові, її компонентів та препаратів, можна поділити на дві групи.

До першої групи належать суб'єкти підприємницької діяльності, які можуть здійснювати переробку і зберігання донорської крові та її компонентів, реалізацію виготовлених з них препаратів.

До другої групи належать спеціалізовані установи і заклади переливання крові та відповідні підрозділи закладів охорони здоров'я, що належать до сфери управління центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, інших державних органів та органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері охорони здоров'я, обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій. Ці суб'єкти мають змогу здійснювати аналогічну, діяльності суб'єктів

підприємницької діяльності, а також взяття донорської крові, що і відрізняє цих суб'єктів.

Аналіз ЗУ «Про ліцензування видів господарської діяльності» [2], дає змогу зробити висновок, що ст. 7 цього нормативно-правового акту не передбачає необхідності ліцензування діяльності із взяття, переробки, зберігання, реалізації донорської крові, її компонентів та препаратів. Натомість п. 12 ч. 7 ст. 21 цього закону [2] передбачає викладення ст. 15 ЗУ «Про донорство крові та її компонентів» в такій редакції: «Взяття, переробка, зберігання донорської крові та її компонентів, реалізація їх та виготовлених з них препаратів закладами охорони здоров'я та їх підрозділами, зазначеними у частині першій цієї статті, а також переробка і зберігання донорської крові та її компонентів, реалізація виготовлених з них препаратів суб'єктами, зазначеними у частині другій цієї статті, дозволяється лише за наявності відповідної ліцензії, виданої центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я».

Слід зауважити, що ЗУ «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000 року № 1775-III, у редакції від 28.06.2015 року, передбачав у ст. 9 ліцензування переробки донорської крові та її компонентів, виготовлення з них препаратів, крім діяльності банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини.

З метою приведення законодавчих актів України у відповідність до вимог чинного законодавства, було розроблено законопроект Про внесення зміни до ЗУ «Про ліцензування видів господарської діяльності» № 8408 від 24.05.2018 [3], яким пропонується доповнити ч. 1 ст. 7 ЗУ «Про ліцензування видів господарської діяльності» п. 34 такого змісту: «34) взяття, переробка і зберігання донорської крові та її компонентів, реалізація донорської крові та її компонентів і виготовлених з них препаратів».

Якість та безпечність субстанцій людського походження, зокрема крові, тканин і клітин людини, є частиною зобов'язань та предметом співробітництва України з Європейським союзом (підпункт «d») ч. 1 ст. 427 глави 22 Угоди про Асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським союзом, Європейським співтовариством з атомної енергетики і їхніми державами — членами, з іншої сторони. Автори законопроекту вважають, що запровадження нового виду діяльності, що підлягає ліцензуванню (взяття, переробка і зберігання донорської крові та її компонентів, реалізація їх та виготовлених з них препаратів), дозволить повною мірою реалізувати ч. 3 ст. 15 ЗУ «Про донорство крові та її компонентів», а також забезпечить уникнення інфекційних захворювань, які передаються трансфузійним шляхом.

На це також звертається у Проекті Стратегії розвитку національної системи крові МОЗ України від 02.05.2018 року [4], де зазначається, що стан інфекційної та імунологічної безпеки продуктів донорської крові не відповідає базовим міжнародним стандартам і потребує невідкладних змін, з огляду на незадовільне фінансування установ системи крові протягом останніх десятиліть, яке призводить до зношеності основних фондів і, як наслідок, до неадекватної забезпеченості

сучасними технологіями заготівлі донорської крові та її компонентів, їх переробки, тестування, зберігання та розподілу.

Проаналізувавши все вищезазначене, можна зробити висновок, що законодавчі ініціативи стосовно запровадження ліцензування всіх видів діяльності з донорською кров'ю є можливим шляхом забезпечення розвитку національної системи крові, однак дане питання потребує подальшого наукового дослідження.

Література

1. Про донорство крові та її компонентів: Закон України від 23.06.1995 року № 239/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 23. — Ст.183.
2. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України 02.03.2015 року № 222-VIII // Відомості Верховної Ради України. — 2015. — № 23. — Стор.1234. — Ст.158.
3. Проект Закону про внесення зміни до Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» № 8408 від 24.05.2018 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64090
4. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку національної системи крові» від 02.05.2018 року. URL: <http://moz.gov.ua/article/public-discussions-archive/proekt-rozporjadzhennja-kabinetu-ministriv-ukraini%c2%a0pro-shvalennja-strategii-rozvitku-nacionalnoi-sistemi-krovi>

К.В. Підченко,

студентка Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

науковий керівник: **А.Ю. Гнатюк,**

кандидат юридичних наук, асистент кафедри

кримінального та адміністративного права та процесу Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Спеціальне досудове розслідування як правовим інститут був запроваджений Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини» від 7 жовтня 2014 року. Ним було доповнено КПК України главою 24-1 «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень». Це відразу створило можливості для реального притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які вчинили передбачені злочини, але переходять від органів досудового розслідування та суду з метою ухилення від неї на території держав, які видають лише засуджених, стосовно яких набрав законної сили вирок суду.

Даний інститут є засобом підвищення ефективності кримінальної юстиції, забезпечення розумності строків кримінального провадження, реалізації принципу невідворотності покарання і належного захисту державних і публічних

інтересів, а також підтверджує подальшу інтеграцію України до європейських та міжнародних стандартів гарантування прав і свобод людини.

Дане питання досліджували Ю.П. Аленіним, Р.Г. Песцовим, В.І. Галаганом, Р.М. Шехавцовим. І.В. Гловюк, О.Г. Шило та інші.

Спеціальне розслідування (*in absentia*) здійснюється згідно із загальними правилами досудового розслідування, передбаченими КПК України, з урахуванням положень глави 24¹ цього Кодексу стосовно одного чи декількох підозрюваних який переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та оголошений у міждержавний та/або міжнародний розшук [1, с. 181].

Процесуальний інститут спеціального досудового розслідування є складовим елементом заочного кримінального провадження, який передбачений рядом міжнародних документів.

Приміром, про вироки, винесені за відсутності обвинуваченого (*in absentia*), йдеться у п. «f» ст. 1, ч. 2 ст. 9, ст.ст. 21, 22, 23 та інших статтях Європейської конвенції про міжнародну дійсність кримінальних вироків від 28 травня 1970 року. Рекомендацією Комітету міністрів Ради Європи № 6R(87) 18 від 17 вересня 1987 року «Стосовно спрощення кримінального правосуддя» [3] надано право судам першої інстанції держав-членів розглядати справи і ухвалювати рішення за відсутності обвинуваченого, за умови, що він був належно проінформований про дату судового засідання і своє право на законне чи інше представництво.

У Резолюції 75(11) Комітету міністрів Ради Європи «Про критерії, які регламентують здійснення провадження за відсутності обвинуваченого» від 19 січня 1973 року сформульовані мінімальні правила, які запропоновані державам-членам для застосування під час здійснення судового провадження за відсутності обвинуваченого, а саме:

- справа жодної особи не може бути розглянута, якщо особа впродовж часу, за який вона спроможна з'явитися до суду й підготувати свій захист, не була повідомлена повістками про дату та місце судового розгляду, якщо тільки не буде встановлено, що вона навмисно прагнула уникнути правосуддя;

- якщо суд встановить, що обвинуваченому, який не з'явився на розгляд, була вручена повістка, він повинен відкласти розгляд справи, якщо визнає, що особиста присутність обвинуваченого є обов'язковою або є підстави вважати, що в обвинуваченого виникли перешкоди для явки;

- справа не повинна розглядатися за відсутності обвинуваченого, якщо є можливість перенести її розгляд на територію іншої держави або звернутися із запитом про видачу;

- судові рішення, ухвалені за відсутності обвинуваченого, має бути доведено до його відома згідно з правилами вручення повісток для явки в суд;

- у разі розгляду справи за відсутності обвинуваченого, докази повинні збиратися звичайними способами, а сторона захисту повинна мати право втручатися в цей процес [2].

У рішеннях ЄСПЛ у справах «Колоцца проти Італії» від 12 лютого 1985 року; «F.C.V. проти Італії» від 28 серпня 1991 року; «Т. проти Італії» від 12 жовтня

1992 року; «Пуатрімоль проти Франції» від 23 листопада 1993 року; «Кромбах проти Франції» від 13 лютого 2001 року; «Меденіца проти Швейцарії» від 14 червня 2001 року; «Шомоді проти Італії» від 18 травня 2004 року; «Да Лус Домінгеш Ферейра проти Бельгії» від 24 травня 2007 року зазначається, що здійснення судового провадження за відсутності обвинуваченого не суперечить вимогам ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, в якій закріплене право кожного на справедливий суд, коли немає підстав вважати, що обвинувачений не був належно повідомлений про розпочате щодо нього судове провадження; якщо він згодом може домогтися ухвалення нового судового рішення за його участі, в якому містилася б оцінка обґрунтованості висунутих проти нього обвинувачень, а також при дотриманні інших гарантій його конвенційних прав [5, с. 127].

Спеціальне досудове розслідування використовується у судовій практиці Румунії, Естонії, Болгарії, Литви, Данії, Німеччини, Франції, Чехії, Швейцарії та інших держав, досвід яких підтвердив про його доцільність та відповідність, за умов дотримання певної процедури, європейським стандартам забезпечення прав людини.

Так, Голова Спеціального трибуналу по Лівану, створеного під егідою ООН, Івана Хрдлічкова на круглому столі, присвяченому заочному судочинству, який відбувся у вересні 2016 року на базі Гаазького інституту світового правосуддя в контексті діяльності органів міжнародної кримінальної юстиції зазначила, що заочне провадження є одним із способів дозволити міжнародній спільноті домагатися притягнення до відповідальності за тяжкі злочини не дозволяючи відсутності обвинуваченого перешкоджати його меті, і боротися з безкарністю [4, с. 76–77].

Отже, процедуру заочного розслідування кримінальних проваджень без участі підозрюваного чи обвинуваченого передбачено багатьма зарубіжними країнами за умови забезпечення та непорушності гарантій та прав людини.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: станом на 3 вересня 2018 року. — Харків : Право, 2018. — 360 с.
2. Методичні рекомендації щодо процесуального керівництва спеціальним досудовим розслідуванням схвалено Протоколом засідання науково-методичної ради 25.05.2017 № 4 // Генеральна прокуратура України. Київ. 2017. URL: https://www.gp.gov.ua/userfiles/Tekst_MR_procesualne_kerinctvo_specialnim_dosudovim_rozsliduvannjam.doc
3. Рекомендация № R (87) 18 Комитета Министров Совета Европы государствам-членам «Об упрощении уголовного правосудия» (принята Комитетом Министров 17 сентября 1987 г. на 410-ом заседании Представителей Министров). URL: http://www.echr-base.ru/rec87_18.jsp
4. Маринів В.І. Проблеми оскарження судових рішень, прийнятих у заочному (спеціальному) кримінальному провадженні // В.І. Маринів // Право України. — 2015. — № 7. — С. 75–81.
5. Шевчишин А.В. Поняття спеціального досудового розслідування (in absentia) та його функціональне призначення у кримінальних провадженнях щодо корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг // А.В. Шевчишин // Вісник кримінального судочинства. — № 2/2017. — С.125–134.

К.В. Підченко,
студентка Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
науковий керівник: **А.Ю. Гнатюк,**
кандидат юридичних наук, асистент кафедри
кримінального та адміністративного права та процесу Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПОЛОЖЕННЯ NON-COMPETE В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

У даний час в ході господарсько-економічної діяльності багато компаній стикаються з такою проблемою, як вихід з компанії цінних співробітників і влаштування їх на роботу до конкурентів.

Природно, що роботодавець, який виростив «цінний кадр», що дав йому необхідні знання та досвід, не хоче, щоб такий співробітник пішов працювати в конкуруючу фірму і приносив їй прибуток за рахунок колишнього роботодавця. З цією метою наші роботодавці стали впроваджувати в свою діяльність такий спосіб захисту своїх інтересів як «угода про уникнення конкуренції».

Перша згадка про non-compete з'явилася ще в 1711 році в рішенні по справі «Мітчел проти Рейнолдс» («*Mitchel v. Reynolds*») [2], відповідно до якого було встановлено, що в рамках закону торговці вправі самостійно встановлювати правила ведення бізнесу, проте з застереженням, що це положення може використовуватися тільки в певній місцевості. Пізніше такі умови стали частиною трудових правовідносин.

Наскільки ж законною є non-compete угода, де співробітник зобов'язується протягом тривалого часу не працювати на конкуруючу компанію або не вести діяльність в суміжній сфері?

Угода про уникнення конкуренції (заборона конкурувати, non-compete agreement, NCA) укладається між роботодавцем і працівником. Вона обмежує або забороняє співробітнику працювати в бізнесі, який є конкурентом для бізнесу колишнього роботодавця певний період після припинення трудових відносин. На практиці NCA підписують разом з «non-disclosure agreement» (угодою про нерозголошення конфіденційної інформації). Угода покликана захищати права роботодавця і конкурентоспроможність компанії на ринку, але при цьому вона дещо дискримінаційна по відношенню до найманого працівника.

Зазвичай угода підписується роботодавцем і працівником при прийомі на роботу, а дія угоди поширюється на період роботи співробітника в компанії і на кілька років після звільнення. В угоді про уникнення конкуренції зазвичай включають зобов'язання співробітника не розголошувати конфіденційну інформацію, отриману під час роботи в компанії, не поширювати негативну інформацію про компанію, протягом певного терміну не займати аналогічні посади, а також не займатися власною практикою в даній сфері бізнесу.

Такі угоди широко використовуються в багатьох західних юрисдикціях (Великобританія, Німеччина, Франція, США, Нідерланди та ін.). Обмежувальні зобов'язання досить поширені в трудових договорах, регульованих англійським

правом. В основному вони встановлюються для працівників, які займають високі посади або для осіб, що мають цінні зв'язки або доступ до конфіденційної інформації.

У країнах континентального права основними умовами, при яких може застосовуватися *non-compete* є посада, розмір заробітної плати, територіальні та часові рамки дії обмежень. Так, наприклад, в Бельгії положення про *non-compete* закріплені на законодавчому рівні. Такі обмеження повинні відповідати статті 65 Закону про зайнятість Королівства Бельгія, а саме: вони повинні бути викладені в письмовому вигляді, територіально обмежені, тимчасові рамки їх застосування не можуть перевищувати 12 місяців після закінчення трудового контракту, а також повинні передбачати виплату роботодавцем суми, що дорівнює щонайменше половині заробітної плати працівника протягом дії такого обмеження. Схожі обмеження для реалізації даних положень існують і в іспанському законодавстві. Термін дії умови *non-compete* не повинен перевищувати двох років для працівників технічних професій і шести місяців для інших професій [1].

Щодо угоди про уникнення конкуренції в українському законодавстві, то незважаючи на актуальність даної теми в західних країнах, підписання НСА в українських умовах, як правило, розглядається як порушення права на свободу праці і вибір професії, передбаченого Конституцією України і Кодексом законів про працю України, і визнається недійсним у судовому порядку.

Відповідно до ст. 9 Кодексу законів про працю України, умови трудового договору, що погіршують становище працівників порівняно з законодавством України про працю, є недійсними [3]. Тому НСА часто визнаються недійсними в нашій країні. У той же час, необхідно розглядати кожну операцію НСА індивідуально на предмет того, чи дійсно така угода погіршує становище працівників порівняно з законодавством України.

Так, рішенням Червонозаводського районного суду м. Харкова від 6 листопада 2009 року було відмовлено у позові ТОВ “Український кур’єр” до колишнього працівника про відшкодування шкоди, заподіяної працівником підприємству внаслідок невиконання обов’язків, передбачених трудовим договором (контрактом) [1]. Позивач обґрунтовував свої вимоги тим, що відповідно до умов трудового контракту відповідачеві та його родичам забороняється в період дії договору й протягом трьох років після закінчення його дії бути власниками або співробітниками інших засобів масової інформації.

Варто також звернути увагу на той факт, що положення *non-compete* також застосовуються в договорах про надання послуг, на розробку і т.д., які укладаються з фізичними особами та фізичними особами-підприємцями (ФОП). У таких випадках НСА також не мають належного законодавчого регулювання. Незважаючи на принцип свободи договору (п. 3 ч. 1 ст. 3 Цивільного кодексу України), конституційне право кожної людини на підприємницьку діяльність (ч. 1 ст. 42 Конституції України, п. 4 ч. 1 ст. 3 Цивільного кодексу України) може бути обмежено тільки законом або на підставі рішення суду, а ніяк не договором. Тому в судовому порядку такі договори або положення в договорах з ФОП та фізичними особами, аналогічно трудовим, визнаються недійсними. Так, рішенням

Господарського суду міста Києва від 31.07.2015 у справі № 910/15796/15 [7] за позовом ТОВ «Агелес» до ФОП про стягнення компенсаційного платежу та збитків відповідно до положення договору *«...у випадку укладення протягом строку дії Договору та двох років з моменту припинення дії цього Договору з клієнтом замовника ... подібного за змістом договору щодо надання послуг та/або виконання робіт в ІТ-сфері, передбачених цим Договором, ... зобов'язаний сплатити на користь замовника компенсаційний платіж ... за кожний такий випадок укладення договору»* суд визнав недійсним даний пункт, оскільки позивач обмежує конституційне право відповідача, зокрема, на працю, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується заздалегідь встановлює несприятливі наслідки укладення трудового договору з іншими особами.

Суди України при розгляді спорів про примусове виконання, визнання недійсними угод НСА аналізують і оцінюють два фактори: обмеження прав працівника (погіршення становища працівника на ринку праці України) у зв'язку з укладенням такої угоди; і порушення (загроза порушення) інтересів роботодавця в конкурентному бізнесі.

Зокрема, суди України встановлюють та оцінюють такі обставини: характер виконуваної роботи; як довго співробітник працював в компанії; чи надавав роботодавець спеціальну підготовку (навчання) працівникові; чи мав працівник доступ до комерційної (конфіденційної) інформації роботодавця, що може істотно вплинути на права та інтереси компанії, якщо така інформація буде використана конкурентом; чи дійсно інформація, якою володіє працівник, є конфіденційною або комерційною інформацією роботодавця; чи є знання працівника унікальними для роботодавця або мають загальний характер, наприклад, загальний досвід продажу товарів чи послуг [5].

Хоча посилаючись на вищезазначене, слід вказати і на неоднозначність судової практики. Так, колегія суддів судової палати з розгляду цивільних справ апеляційного суду Тернопільської області у справі № 607/1440/17-ц [6] зазначила, що положення у трудовому договорі *« ... працівник зобов'язується під час роботи за контрактом, а також протягом 3 років після звільнення, не працювати та не надавати послуг іншим організаціям, які надають аналогічні послуги (апаратна хімічистка), не проводити інформаційну, консультаційну та наукову діяльність, що є конкурентною по відношенню до послуг, товарів та бізнес-планів відповідача, без письмового погодження із відповідачем»* повністю узгоджується із ч. 2 ст. 21 КЗпП України та не порушують передбачене Конституцією України право позивача на працю. Суд посилається на те, що дане положення є виправданим, оскільки на посаду апаратчика хімічистки приймаються особи без спеціальної освіти, відповідач проводить професійне навчання та стажування працівників. Тому відмовив за безпідставністю.

Для зменшення шансів визнання судами договору НСА при його складанні роботодавцям та працівникам необхідно звертати увагу на наступні умови:

1. Сфера діяльності, в якій обмежено або заборонено працевлаштування чи здійснення підприємницької діяльності. Ця частина угоди повинна бути прописана так, щоб умови не були занадто широкими. При цьому слід прописати, яку сферу (область) господарської діяльності роботодавець розуміє як конкуруючу.

2. Територія, на якій працевлаштування заборонено (область, місто).

3. Санкції за порушення умов НСА, які повинні бути прийнятними і відповідати сучасній практиці щодо притягнення до юридичної відповідальності.

4. Які гарантії чи відшкодування отримує працівник у відповідь на обмеження своїх прав.

5. На рівні внутрішнього акту підприємства визначити, що є конфіденційною інформацією, окремо встановити правила роботи з нею.

Незважаючи на те, що в Україні порядок включення умов non-compete в трудові договори не врегульовано на законодавчому рівні, можливість укладення договорів з працівниками на основі свободи договору в цивільно-правових відносинах все ж є. Наше законодавство не готове до запровадження жодного з цих двох інститутів, але їх імплементація істотно вдосконалила б правила ведення бізнесу.

Література

1. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://thepoint.rabota.ua/sprosyte-yurysta-zakonny-ly-sohlashenyya-o-nekonkurentsyy-mezhdu-rabotodatelem-y-sotrudnykom/>
2. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Mitchel_v_Reynolds
3. Кодекс законів про працю України. Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII; у редакції від 11.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
4. Єдиний державний реєстр судових рішень. Справа № 2-397/09. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/8500516>
5. Бачинський Т.В. Положення про неконкуренцію у IT-сфері та чинність цих положень загалом за законодавством України. Національний університет «Львівська політехніка». 2015. — С. 169—173.
6. Єдиний державний реєстр судових рішень. Справа № 607/1440/17-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/67731001>
7. Єдиний державний реєстр судових рішень. Справа 910/15796/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/48001329>

К.В. Підченко,
студентка Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
науковий керівник: **О.М. Батигіна,**
кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ ТА НА ПОЛТАВЩИНІ

Одним із сучасних трендів є органічне сільське господарство, яке активно набирає обертів у всьому світі. Тенденції розвитку органічного виробництва актуальні у більшості країнах світу і ця цифра збільшується щорічно в зв'язку з тим, що органічна продукція стає затребуваною у багатьох верств населення з різних об'єктивних причин.

Регулювання екологічної безпеки в сільськогосподарському виробництві надзвичайно актуально в даний час з огляду на посилення тенденції погіршення показників стану довкілля та здоров'я населення в усьому світі. Серйозний негативний вплив на навколишнє середовище вносить виробнича діяльність людини в сфері сільського господарства, одним з яких є забруднення ґрунтів, внаслідок непомірного застосування пестицидів. Впровадження органічних методів і прийомів обробки сільськогосподарських культур — одне з напрямків поліпшення родючості ґрунтів. Зародилася дана тенденція в країнах ЄС і США, однак в останній час набула свого поширення і в країнах, що розвиваються.

Окремі правові аспекти розвитку органічного виробництва в Україні висвітлили такі науковці як: Д.С. Піддубна, Я.О. Самсонова, Т. Оверковська та інші.

Серед пріоритетних завдань, які поставлені перед Україною Стратегією державної екологічної політики на період до 2020 р., визначено створення умов для широкого впровадження екологічно орієнтованих та органічних технологій ведення сільського господарства та збільшення до 2020 р. частки земель, що використовуються в органічному сільському господарстві до 7 % [1].

Базовим законодавчим актом, який регламентує правові засади виробництва органічної сільськогосподарської продукції, наразі є Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» від 3 вересня 2013 року № 425-18 [3], який втратить чинність 02.08.2019 на підставі введення в дію Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» [7].

Відповідно до вищезазначеного закону виробництво органічної продукції (сировини) — це виробнича діяльність фізичних або юридичних осіб (у тому числі з вирощування та переробки), де під час такого виробництва виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів (ГМО), консервантів тощо, та на всіх етапах виробництва (вирощування, переробки) застосовуються методи, принципи та правила, визначені цим Законом

для отримання натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів.

Т. Оверковська вважає, що виробництво органічної сільськогосподарської продукції (сировини) доцільно розглядати як засіб забезпечення екологічної безпеки в аграрній сфері економіки України [4, с. 97].

Слід зазначити, що розвиток виробництва органічної продукції, яке супроводжується дуже великим ступенем ризикованості і у більшості випадків є більш затратним, ніж традиційне виробництво, особливо на стадії становлення, великою мірою залежить від зваженої та цілеспрямованої державної підтримки товаровиробників [2, с. 169].

Д.С. Піддубна відзначає, що Полтавщина на сьогодні є домінуючої адміністративно-територіальною одиницею, яка збільшує кількість суб'єктів господарювання, активно втілює розвиток виробництва органічної продукції, проводить різні ознайомчі та інформаційні заходи [5, с. 46].

Підтвердженням цьому є Рішення пленарного засідання двадцять другої сесії Полтавської обласної ради сьомого скликання від 19 жовтня 2018 № 873, яким затверджено Програму розвитку та підтримки аграрного комплексу Полтавщини за пріоритетними напрямками на період до 2020 року (в новій редакції) (надалі — Програма) [6], окремим напрямком якої є розвиток органічного землеробства та виробництво органічних продуктів харчування.

Так, серед заходів по реалізації напрямку Програми є: компенсація в розмірі 100 % понесених витрат у зв'язку із проведенням та підтвердженням відповідності виробництва органічної продукції (сировини) та отриманням сертифіката відповідності у рослинництві, тваринництві та переробці сільськогосподарської продукції, в тому числі у перехідний період (включаючи сертифікацію землі), незалежно від видів сільськогосподарської діяльності та видів продуктів переробки; компенсація в розмірі 40 % вартості поставленої органічної продукції дитячим дошкільним, шкільним, соціальним та медичним закладам області на умовах державних закупівель, така компенсація надається за умови співфінансування з місцевих бюджетів в обсязі не менше 30 % вартості поставленої продукції.

Фінансове забезпечення напрямку Програми буде здійснюватися за рахунок коштів обласного бюджету протягом 2016 — 2020 років у розмірі 6,2 млн грн.

Серед найголовніших, на наше переконання, очікуваних результатів від реалізації даної програми можна виділити наступні: відмова від використання генетично модифікованих організмів та продукції з них; використання у виробництві процесів, що не завдають шкоди навколишньому природному середовищу, здоров'ю людей та тварин; забезпечення збереження та відтворення родючості ґрунтів, стійкості ґрунтів та біологічного розмаїття ґрунтів методами, які оптимізують біологічну активність ґрунтів, забезпечують збалансоване постачання поживних речовин для рослин; активізація підприємництва, що пов'язане із органічним виробництвом.

Підсумовуючи все вищезазначене, можемо зробити висновок, що органічне виробництво, протягом останнього часу, перетворилося з новаторського

напрямку розвитку агропромислового сектору в необхідність сьогодення, що дозволяє мінімізувати негативний вплив на ґрунти, а також забезпечити людей безпечними та корисними харчовими продуктами. Саме тому правове регулювання органічного виробництва набуває все більшого розвитку та значення для держави. Конкретні заходи у формі фінансової підтримки для виробників органічної продукції є свідченням цього.

Література

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21.12.2010 р. № 2818-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 26. Ст. 218.
2. Самсонова Я.О. Державно-правове забезпечення механізмів стимулювання виробництва органічної продукції. *Проблеми законності*. — 2017. — Вип. 139. — С. 164—175.
3. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини: Закон України від 03.09.2013 р. № 425-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 20-21. Стор. 1641. Ст. 721.
4. Оверковська Т.К. Правові ознаки органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. — 2017. — № 11. — С. 94—98.
5. Піддубна Д.С. Генеза формування органічного виробництва в Україні — практичний та правовий аспекти. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. Серія: Юридичні науки. — 2017. — № 2. — С. 44—49.
6. Про Програму розвитку та підтримки аграрного комплексу Полтавщини за пріоритетними напрямками на період до 2020 року (в новій редакції): рішення Полтавської області ради від 19 жовтня 2018 року № 873. URL: <http://apk.adm-pl.gov.ua/ogoloshennya/programa-rozvitku-ta-pidtrimki-agrarnogo-kompleksu-poltavshchini-za-prioritetnimi>
7. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10.07.2018 р. № 2496-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19>

К.В. Підченко,

студентка Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

науковий керівник: **М.В. Троцька,**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права

Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «МИСЛИВСТВО» І «ПОЛЮВАННЯ» В ЕКОЛОГІЧНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Мисливство є найдавнішим видом користування тваринним світом. Воно може бути обумовлене різною метою: рекреаційною, естетичною чи пов'язане з виживанням, що зумовлюється необхідністю полювання як способу харчування; регулюванням популяції окремих видів тощо.

Правовому регулюванню полювання, веденню мисливського господарства відводиться одне з центральних місць в системі законодавства про тваринний світ. Відносини в сфері полювання і мисливського господарства регулюються Законом України «Про мисливське господарство та полювання» [2], який визначає правові, економічні та організаційні засади діяльності юридичних і фізичних осіб у галузі мисливського господарства та полювання (преамбула).

Окремі аспекти правового врегулювання мисливського господарства та полювання стали предметом численних наукових досліджень. Не залишилися поза увагою і питання співвідношення понять «мисливство» та «полювання». Ця проблематика розглядалася в дисертаційних дослідженнях В.В. Овдієнка, О.О. Томин.

Відповідно до абз. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про мисливське господарство та полювання»: мисливство — це вид спеціального використання тваринного світу шляхом добування мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах у межах мисливських угідь.

У свою чергу, полювання, відповідно до абз. 14 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» визначається як дії людини, спрямовані на вистежування, переслідування з метою добування і саме добування (відстріл, відлов) мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах.

Данилюк Л.Р. робить висновок, що Закон України «Про мисливське господарство та полювання» закріплює в собі два поняття («мисливство» та «полювання») та визначає їх як різні за змістом [1], до такого ж висновку приходять й Л.О. Прокопович [5, с. 52].

Ці поняття не слід розуміти як зовсім різні за змістом, в той же час, вони не є й однаковими. В даному випадку мова йде про співвідношення форми і змісту, адже «мисливство» являє собою вид спеціального використання тваринного світу шляхом добування мисливських тварин, а полювання регламентує дії, направлені на добування мисливських тварин.

Овдієнко В.В. з цього приводу стверджує, що поняття полювання слід розглядати у нерозривному зв'язку з поняттям мисливства, оскільки перше являє собою спосіб здійснення другого, і окреме їх існування неможливе [3, с. 13].

Томин О.О. вказує на те, що мисливство і полювання є невід'ємними частинами інституту спеціального використання об'єктів тваринного світу, при цьому полювання виступає складовою частиною мисливства. Дослідниця також робить висновок, що до відмінних ознак мисливства і полювання належать: 1) суб'єктний склад; 2) підстави для здійснення мисливства і полювання; 3) мета і цілі здійснення; 4) форми здійснення; 5) функціональне призначення [4, с. 9, 10].

З усього вищезазначеного можна зробити висновок, що для регулювання суспільних відносин у сфері полювання і мисливського господарства застосовується Закон України «Про мисливське господарство та полювання». Даний закон містить визначення понять «мисливство» та «полювання», однак

не визначає їх співвідношення. Аналіз наукових джерел дає змогу зробити висновок, що на даний час немає одностайності думок стосовно співвідношення цих понять. В загальному, позиції науковців зводяться до наступних варіантів: ці поняття різні за змістом; ці поняття існують у нерозривному зв'язку, і окреме їх існування неможливе; полювання виступає складовою частиною мисливства. Вбачається, що найбільш доцільно розглядати полювання як форму реалізації мисливства.

Література

1. Данилюк Л.Р. Полювання як вид спеціального використання мисливських тварин / Л. Р. Данилюк // Теорія і практика правознавства. 2014. Вип. 2 (6). — Режим доступу: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/download/63425/58837>.
2. Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22.02.2000 р. № 1478-III // Відом. Верхов. Ради України. 2000. № 18. Ст. 132.
3. Овдієнко В.В. Правове регулювання мисливства в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Володимир Володимирович Овдієнко ; кер. роботи А.П. Гетьман ; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. — Харків, 2014. — 20 с.
4. Томин О.О. Правове регулювання мисливства та полювання в Україні (на матеріалах Карпатського регіону) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / О. О. Томин. — К., 2009. — 22 с.
5. Прокопович Л.О. Правова природа мисливства та полювання / Л.О. Прокопович // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування. — 2015. — Вип. 232. — С. 52—57.

Д.Ю. Тимошенко,

студентка Навчально-наукового інституту права

Національного університету державної фіскальної служби України

науковий керівник: **А.Ю. Бабенко,**

старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства

Навчально-наукового інституту права

Національного університету державної фіскальної служби України

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБУ З ІНОЗЕМЦЯМИ

Сьогодні ми все частіше помічаємо, що українські жінки виходять заміж чи чоловіки одружуються з іноземними громадянами. У правовому аспекті реєстрація шлюбу з іноземцем не передбачає складнощів, але в свою чергу має низку особливостей, які необхідно розглянути.

Шлюб між громадянином України і іноземним елементом, що укладений за межами України відповідно до права іноземної держави, є дійсними в Україні лише, якщо додержано вимог реєстрації шлюбу в Україні. Саме державна реєстрація надає статусу законності сімейним відносинам між чоловіком і жінкою.

Даному питанню велику увагу приділили такі науковці як А. Кірсанов, Л. Литвиненко, З. Ромовська, С. Спектр та інші. Проте, законодавство, яке

регулює питання державної реєстрації шлюбу, перебуває в процесі активного реформування та оптимізації з урахуванням європейських стандартів та вимог.

Як відомо, у системі способів правового регулювання важливу позицію займає дозвіл, який полягає у наданні особі через визнання за нею відповідного суб'єктивного юридичного права можливості реалізації певного варіанту своєї поведінки. При цьому, використання такої можливості не є обов'язковим, а залежить від власного розсуду уповноважених суб'єктів [1, с. 214]. Одним із найпоширеніших випадків надання такого роду дозволів зі сторони уповноважених державою суб'єктів є державна реєстрація шлюбу.

Розглядаючи це питання, перш за все необхідно розглянути категорію державної реєстрації. В практиці юридичної науки склалося декілька підходів до визначення її сутності.

У Великому енциклопедичному юридичному словнику надається наступне визначення. Державна реєстрація — письмовий запис або фіксація іншим чином фактів, явищ, відомостей чи певних матеріальних об'єктів з метою їх державного обліку та контролю, засвідчення дійсності і надання їм законного статусу [2, с. 162].

О.В. Кузьменко звертає увагу на категорію реєстраційного режиму, під яким вона розуміє сукупність правових і організаційних заходів, що встановлюють і закріплюють на законодавчому рівні порядок реєстраційного обліку відповідних об'єктів (суб'єктів), здійснюваний зазначеними в законодавстві уповноваженими органами виконавчої влади [3, с. 136]. Сутність цього режиму полягає у тому, що держава визнає правосуб'єктність відповідних суб'єктів, зокрема, їх право на вчинення будь-яких дій на основі реалізації функцій державного нагляду, контролю, ведення обліку, класифікації, зберігання та видачі відповідної інформації, які не суперечать чинному законодавству.

Всі ці підходи у повній мірі можна поширити на питання державної реєстрації шлюбу в Україні.

Правове регулювання процедури подачі заяви на реєстрацію шлюбу та порядок державної реєстрації визначені Законом України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» від 01.07.2010 р. № 2398—VI [4]. Шлюб реєструється в державному органі реєстрації актів цивільного стану, якщо:

- 1) досягнуто шлюбного віку;
- 2) наявна вільна згоди обох осіб;
- 3) дотримана вимога щодо одношлюбності та інше.

Для того щоб шлюб було зареєстровано, необхідно спочатку подати заяву про реєстрацію шлюбу, одним із членів майбутнього шлюбу особисто, до органу державної реєстрації актів цивільного стану. При подані такої заяви наречені мають пред'явити паспорт або інший документ, для посвідчення своєї особи. Далі особи, що реєструють шлюб, мають подати документи, де зазначається, що вони не перебувають в шлюбі або ж його уже розірвано відповідно до відмітки про сімейний стан в паспортах. Що стосується часу реєстрації шлюбу, то він буде зареєстрованим після спливу одного місяця від дня подання особами заяви.

Необхідно звернути увагу на те, що державна реєстрація шлюбу через представника неможлива. Тобто присутність наречених в момент реєстрації їхнього шлюбу є обов'язковою. Державна реєстрація шлюбу проводиться у приміщенні органу державної реєстрації актів цивільного стану. В паспортах або паспортних документах осіб, які зареєстрували шлюб, робиться відмітка із зазначенням прізвища, імені, по батькові і року народження другого з подружжя та місця і дати такої реєстрації. Також наречені мають право обрати прізвище одного з них, як спільне прізвище подружжя.

До того ж, визнання іноземного й національного зареєстрованого шлюбу базується на однакових умовах. А тому, подружжя зареєстроване в іншій державі, при реєстрації свого шлюбу і в Україні, набуває прав і обов'язків подружжя відповідно до ч. 1 ст. 61 Закону України «Про міжнародне приватне право», де вказано, що подружжя може обрати для регулювання майнових наслідків шлюбу право особистого закону одного з подружжя або право держави, у якій один з них має звичне місце перебування, або відповідно до нерухомого майна, право держави, у якій це майно знаходиться [5].

Якщо наречені вирішили укласти шлюб за межами України, то слід з'ясувати питання необхідності отримання візи цієї держави. Оскільки укладання шлюбу передбачає дотримання матеріальних і формальних умов, то й колізійні прив'язки відповідно вирішують колізійне питання щодо матеріальних умов і форми укладання шлюбу. Матеріальне право в питанні укладання шлюбу значно відрізняється навіть в країнах однієї правової сім'ї. Зауважимо, що законодавство більшості країн містить норми, що визначають матеріальні і формальні умови укладання шлюбу, а їх дотримання при укладанні шлюбу є обов'язковою умовою для подальшої його дійсності.

Підсумовуючи вищенаведене, можна сказати, що національне українське, закордонне і міжнародне законодавства у сфері сімейних відносин виробили досить характерну правову базу колізійного регулювання укладення шлюбу за участю іноземних громадян, його реєстрації та визнання шлюбу. Визначні норми регулювання цих відносин ґрунтуються на засадах особистого закону їх учасників, місця проживання або перебування, на принципах найтіснішого зв'язку, найбільш сприятливого права та автономії волі.

Варто також зазначити, що правове регулювання статусу громадян України у шлюбі з іноземцями не є досить складним, а лише передбачає юридичні тонкощі, які слід врахувати при реєстрації шлюбу, або при регулюванні майнових відносин фактичного шлюбу.

Література

1. Загальна теорія держави і права : підручник [для студентів юридичних вищих навчальних закладів] // М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін. ; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків : Право. — 2009. — 584 с.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка // — К. : — ТОВ «Вид-во «Юридична думка». — 2007. — 992 с.

3. Кузьменко О.В., Гуржій Т.О. Адміністративно-процесуальне право України: підручник. — К. : Атіка, 2007. — 416 с.
4. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 № 2398—VI // Відомості Верховної Ради України. 2010. № 38. — Ст. 509.
5. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV-Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>

Д.Ю. Тимошенко,

студентка Навчально-наукового інституту права
Національного університету державної фіскальної служби України

науковий керівник: **О.П. Мельник,**

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри фінансового права

Навчально-наукового інституту права

Національного університету державної фіскальної служби України

РАХУНКОВА ПАЛАТА ЯК САМОСТІЙНИЙ ОРГАН ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

В останні часи нашої держави дуже важливою є тема правового регулювання статусу органів державного фінансового контролю. В Україні сьогодні діє велика кількість органів, які здійснюють фінансовий контроль: Рахункова палата, Головне контрольне управління, Президент України, Національний банк України, Державна служба з фінансового моніторингу, Державна аудиторська служба України, Державна фіскальна служба України, Державна казначейська служба України, контрольно-ревізійні підрозділи міністерств і відомств, до яких входять контролюючі підрозділи державних цільових і позабюджетних фондів, Фонд державного майна України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Проте, на нашу думку, найдієвішим органом є орган зовнішнього контролю — Рахункова палата України.

Рахункова палата є органом державного фінансового контролю, який створений і підзвітний Верховній Раді України. Вона здійснює свою роботу незалежно від інших органів держави і функціонує в Україні з 1996 року. Рахункова палата є органом публічного фінансового контролю з боку суспільства, а саме платників податків, за законністю, ефективністю та доцільністю використання бюджетних коштів.

Відповідно до ст. 1 Міжнародної Лімської Декларації 1977 року «організація контролю є основним елементом управління суспільними фінансовими коштами, тому щ таке управління тягне за собою відповідальність перед суспільством». Відповідно до положень Лімської Декларації, контроль — не самоціль, а не невід’ємна частин загальнодержавної системи регулювання суспільних відносин, яка покликана встановлювати допущені відхилення від прийнятих стандартів і порушення законності, ефективності економії витрачання матеріальних ресурсів на ранній стадії, щоб мати можливість вжити необхідних запобіжних заходів, а в необхідних випадках — притягнути винних до відповідальності, стягнути заподіяну

державі шкоду та розробити і здійснити заходи, направлені на запобігання і виникнення таких порушень в майбутньому [1].

Вказаному міжнародному стандарту в Україні відповідає єдиний держаний орган — Рахункова палата. Отже, по-перше, Рахункова палата — єдиний незалежний та самостійний орган, який від імені Верховної Ради здійснює фінансовий контроль суспільства, по-друге, Рахункова палата — єдиний орган такого контролю в державі, який відповідає всім міжнародним вимогам та стандартам.

Деяким аспектам діяльності і функціонування Рахункової палати присвятили свої наукові дослідження такі відомі вітчизняні економісти як: В.Ф. Піхоцький, В. Андрущенко, С.П. Паньків, В.Г. Мельничук, М.І. Сивульський, І.Б. Стефанюк, І.В. Басанцов, О. Грищенко, С. Павлюк, М.М. Головань, В.К. Симоненко, О.І. Барановський, П.С. Петренко, І. Микитюк, Л.А. Савченко та інші.

Законом України «Про Рахункову палату» [2] передбачено, що контрольні повноваження Рахункової палати розповсюджуються на Верховну Раду, адміністрацію (секретаріат) Президента, органи виконавчої влади, у тому числі їх апарати, НБУ, Фонд державного майна та інші державні органи і установи. Крім цього, законодавством передбачено право Рахункової палати в процесі здійснення своїх функцій, за її запитами отримувати інформацію від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності.

Рахункова палата як самостійний орган державного фінансового контролю спеціальної конституційної компетенції в ході своєї діяльності надає об'єктивну оцінку діям державних посадових осіб, які порушують закони, а також передає інформацію правоохоронним органам про такі факти для вжиття відповідних заходів з їх сторони.

Сьогодні Рахункова палата ефективно співпрацює з органами державної влади в області формування державної політики щодо протидії корупції. Здійснення фінансового аудиту щодо державних фінансів спрямовано в першу чергу на подолання причин та умов, які сприяють виникненню корупції, шляхом забезпечення прозорості та чистоти роботи державного механізму.

Рахункова палата в Україні є важливою і самостійною ланкою в системі органів фінансового контролю. Оскільки за весь період своєї діяльності вона виявляла багато випадків нецільового використання бюджетних коштів, чим принесла великий позитив як державі, так і українському суспільству в цілому. Об'єктами її перевірок є велика кількість державних органів.

Завдяки зусиллям Рахункової палати була створена досить міцна основа розвитку публічного незалежного органу фінансового контролю з новою ідеологією підходів до проблеми контролю використання державних фінансів та державної власності.

Як зазначав Монтеस्क'є «... для того, щоб унеможливити зловживання владою, необхідний суспільний лад, у якому влада стримує владу».

Тому, Рахункова палата є тим органом, який може самостійно і незалежно здійснювати контроль. Але для цього необхідно внести зміни до ст. 98 Конституції

України щодо місця і ролі Рахункової палати в системі державного фінансового контролю.

Шлях створення такої системи — це передусім досвід багатовікової роботи органів контролю в країнах Європи, реалізація положень Декларації керівних принципів фінансового контролю, що була прийнята в жовтні 1977 року а IX Конгресі INTOSAI [3]. Саме вона стала основою для написання законів багатьох іноземних країн щодо вищого органу фінансового контролю. Отже, для України їх досвід також є дуже важливим і корисним.

Варто зазначити, що чинне українське законодавство, яке регулює діяльність Рахункової палати, потребує суттєвого вдосконалення. Його правовий статус визначений нечітко та достатньо схематично. В ряді випадків норми законодавства, що мають регламентувати діяльність Рахункової палати, носять декларативний характер. Недостатньо врегульовані питання координації та співпраці цього органу з Державною контрольно-ревізійною службою, Державним казначейством України та іншими фінансовими органами України. Необхідних змін також потребує Закон України «Про Рахункову палату», а саме, необхідно узаконити назву контрольному органу «Рахункова палата України», а не просто «Рахункова палата». Більше того, Рахункова палата України як вищий орган фінансового контролю має здійснювати контроль як за доходами, так і за видатками Державного бюджету України.

Таким чином, Рахункова палата являється ефективним органом державного фінансового контролю, який за умови ефективної співпраці з органами всіх гілок законодавчої та виконавчої влади зможе подолати корупцію. Проте, для цього вважаємо доцільним закріпити за Рахунковою палатою такі додаткові функції:

- «каральна» (наділити її такими повноваженнями для того, щоб вирішити проблему відповідного реагування з боку керівництва об'єктів перевірок на офіційні документи Рахункової палати, стосовно виправлення недоліків, своєчасного вжиття необхідних заходів щодо їх усунення і недопущення в майбутньому);

- фінансового моніторингу (в боротьбі з «відмивання грошей»).

Комплексна реалізація запропонованих заходів дасть можливість підвищити ефективність діяльності цього незалежного органу державного фінансового контролю, що позитивно відобразатиметься на бюджетній дисципліні держави загалом, буде сприяти подоланню причин виникнення корупції та забезпечить сталий економічний розвиток держави.

Література

1. Лімська декларація // VIII Міжнародна конференція по боротьбі з корупцією. Ліма, Перу, 7-11 вересня 1997 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_090
2. Закон України "Про Рахункову палату" від 7 липня 2015 року №315/96-ВР. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/315/96-%D0%B2%D1%80>
3. Верховна Рада України. Рахункова палата. Інституційний розвиток Рахункової палати в системі вимог міжнародних та європейських стандартів. Збірник матеріалів круглого столу у Верховній Раді України. — К., 2003. — С. 8.

Д.Ю. Тимошенко,
студентка Навчально-наукового інституту права
Національного університету державної фіскальної служби України
науковий керівник: **О.Ю. Минюк,**
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарського права та процесу
Навчально-наукового інституту права
Національного університету державної фіскальної служби України

СУЧАСНИЙ СТАН ІНСТИТУТУ ДОКАЗУВАННЯ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ ТА ЙОГО СВІТОВИЙ ДОСВІД

Розвиток суспільних відносин зумовлює необхідність оновлення норм господарського процесуального закону з метою збереження ролі та значення господарських судів у вітчизняному правосудді, створення умов для подальшого належного ступеня захисту прав та інтересів учасників господарських правовідносин, покращення інвестиційного клімату в Україні та інше.

Інститут доказування є одним із центральних інститутів господарського судочинства. Даному інституту надається особливе значення, тому що саме від його стану буде залежати виконання основної функції господарськими судами — захист прав суб'єктів господарювання. На сьогодні проект оновленого Господарського процесуального кодексу України [1] підготовлено Робочою групою з реформування процесуального законодавства, яка створена та функціонує на підставі рішення Ради з питань судової реформи при Президентові України. Довкола названого документа точаться дискусії та суперечки як серед практикуючих юристів, так і науковців-процесуалістів з проблем господарського судочинства.

Видатними науковцями, які здійснили вклад в дану проблему стали вчені-правознавці у галузі доказового права: В.В. Бабенко, А.Я. Вишинського, А.Г. Коваленко, Б.Т. Матюшина, Л.М. Ніколенко, І.В. Решетнікова, Т.В. Степанова, М.К. Треушнікова, В.С. Чиркіна та ін. Однак у цій сфері є ще чимало дискусійних питань

У науковій юридичній літературі з даного приводу висловлюються різні міркування. Так, думки і вчених, і практиків, диференціюються від повного заперечення доцільності використання показань свідків у господарському процесі, до широкого їх використання як засобів доказування на рівні зі сферою цивільного судочинства.

П.С. Лютіков та К.В. Краснова вражають, що практика господарського судочинства продемонструвала необхідність розширення засобів доказування за рахунок показань свідка, оскільки вбачається, що дослідження саме таких свідчень в окремих випадках може сприяти встановленню об'єктивної істини в справі та забезпечити повноту та всебічність розгляду справи [2, с. 151].

Відповідно до ч. 1 ст. 30 Господарського процесуального кодексу України в судовому процесі можуть брати участь посадові особи та інші працівники підприємств, установ, організацій, державних та інших органів, коли їх викликано для дачі пояснень з питань, що виникають під час розгляду справи [1]. Істотним

недоліком чинного процесуального закону є те, що ним передбачено, що пояснення можуть надаватися виключно посадовими особами або іншими працівниками підприємств, установ, організацій, державних та інших органів. У судовій практиці траплялися випадки, коли такі суб'єкти припиняли трудові відносини з тим або іншим суб'єктом господарювання, перебували на пенсії, займалися підприємництвом та інше, що з формальної точки зору унеможливлювало їх участь у господарському судочинстві. Тому сторони та треті особи змушені були працевлаштовувати вказаних осіб на час розгляду господарського спору у суді. Також недосконалість вітчизняного законодавства призводить до того, що відповідні суб'єкти можуть ігнорувати вимоги суду, адже на відміну від свідка, правовий статус якого чітко врегульований, до осіб, визначених ст. 30 Господарського процесуального кодексу України, неможливо застосувати привід, а тому вони цілком правомірно можуть ухилятися від явки до суду.

Доказова теорія США, Угорщини, Болгарії ґрунтується на зацікавленості сторін у вирішенні справи. Керуючись власною зацікавленістю, сторони самостійно здійснюють процес подання, збирання та дослідження доказів.

Відповідно до § 164 ч. 1 Цивільного процесуального кодексу Угорщини, на кожну зі сторін покладений обов'язок доказати ті обставини, на яких вона обґрунтовує свої вимоги або заперечення. Обставини, необхідні для вирішення спору, повинна, як правило, доказувати та сторона, яка заінтересована в тому, щоб суд визнав істинними факти, які протилежна сторона не оспорує [3].

В Україні ініціатива сторін обмежена з боку держави, а саме: вилучення доказів, допит свідків та інші процесуальні дії здійснюються опосередковано. Відповідно до ст.ст. 152–153 Цивільного процесуального кодексу Болгарії, кожна сторона може вимагати від другої сторони або від особи, яка не є учасником процесу, подання наявного у нього документа. Остання особа зобов'язана подати документ у суд. Процес отримання доказів в Україні ускладнений, адже у особи, котра володіє необхідним доказом, немає обов'язку видавати його на вимогу сторони судового процесу.

Комітет Міністрів Ради Європи прийняв декілька рекомендацій з удосконалення способів здійснення правосуддя у цивільних і торгових справах від 14 травня 1981 р. і від 7 лютого 1995 року. Загальні рекомендації охоплюють спрощення судових процедур, підвищення їх доступності, гнучкості, оперативності та гарантованості. Попри це, вимога розумного поєднання змагального начала з активними повноваженнями суду у розгляді справи викладена в цих рекомендаціях. Суд повинен, зокрема під час попереднього засідання, а, якщо можливо, і в процесі всього розгляду виконувати активну роль у забезпеченні швидкого судового розгляду, поважаючи права сторін. Він повинен мати власні повноваження, щоб вимагати від сторін надання таких пояснень, які можуть бути необхідними.

Нині участь у справі господарського суду в доказуванні враховує вимоги принципу змагальності та об'єктивної істини і відповідає українській системі права, а також рекомендаціям Комітету Міністрів Ради Європи.

Однак не весь досвід може бути позитивним. Зокрема досвід Російської Федерації зі спрощення розгляду справи є негативним. Відповідно до Глави 29 Арбітражного процесуального кодексу Російської Федерації, у визначених законом випадках можливе застосування спрощеного розгляду справи. Справи в порядку спрощеного провадження розглядаються суддею одноосібно у строк, що не перевищує двох місяців із дня надходження позовної заяви, заяви до арбітражного суду [5].

Господарський процесуальний кодекс Республіки Білорусь, на відміну від Господарського процесуального кодексу України, охоплює текст присяги свідка, котру він має прийняти і підписати. У статті 75 Господарського процесуального кодексу РБ розкрито поняття, права та обов'язки понятого. Як поняті запрошуються не менше 2 осіб, не зацікавлених у результаті розгляду справи, для засвідчення ходу і результатів процесуальної дії у випадках, передбачених цим Кодексом [4, с. 218].

В англо-американському праві існує правило «*hearsay rule*», що означає заборону надання як доказів відомостей про обставини, які свідок не сприйняв безпосередньо, а відомі йому з чужих слів. За передачі відомостей від однієї особи до іншої може бути перекручений їхній первинний зміст. Із цієї заборони є безліч винятків. Наприклад, покази з чужих слів за певних умов припускаються, щоби надати відомості, якими володіла особа, що померла до розгляду справи.

В українському процесуальному законодавстві заборони на використання показань свідків, що надаються з чужих слів, не існує.

Копіювання із законодавства зарубіжних країн повноважень суду в доказуванні у справі не є необхідним, в українському законодавстві це може призвести до зворотного результату. Адже в умовах відсутності реальних механізмів змагальності суд активно використовуватиме надані йому повноваження, що не виключає впливу на процесуальну діяльність сторін із доказування, нав'язуючи сторонам своє бачення і розуміння сутності конкретного господарського спору.

Незважаючи на багатоманітність підходів до формування інституту доказів і доказування в різних державах, їхній розвиток досяг єдиних принципів змагальності та об'єктивної істини у судовому процесі.

Аналіз законодавства інших держав дозволяє вивчити концепції, принципи та ідеї іншої правової системи. Це шлях до розвитку і вдосконалення власної теорії.

Суди різних країн застосовують у своїй діяльності порівняльне правознавство і норми міжнародного права, оцінюючи процесуальні результати дій іншої держави. Так, виконання судових розпоряджень, збір доказів, виконання рішень іноземних судів складно уявити без ознайомлення з їхньою правовою системою.

Обмін досвідом і співробітництво з іншими країнами є надзвичайно важливим в сучасному світі, адже жодна держава, якою би потужною не була, не може існувати ізольовано від світу.

Література

1. Господарський процесуальний кодекс України: проект для обговорення. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://jgc.org.ua/upload/steps/b6d283709aed706c26769e4ec13a0446.pdf>
2. Лютіков П.С., Краснова К.В. Показання свідка в господарському процесі: вкотре про необхідність оновлення засобів доказування / П.С. Лютіков та К.В. Краснова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. — 2015. — Вип. 34. — Т. 1. — С. 148—152.
3. Цивільний процесуальний кодекс Угорщини [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.lexadin.nl/wlg/legis/nofr/eur/lxwehun.htm>
4. Господарський процесуальний кодекс Республіки Білорусь від 15 грудня 1998 р. № 219
5. Арбітражний процесуальний кодекс Російської Федерації від 24 липня 2002 року № 95-ФЗ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_37800/

Я.В. Фатєєв,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

науковий керівник: **В.В. Ворожбіт-Горбатюк,**

доктор педагогічних наук, професор кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ГРЕЙДИНГОВА СИСТЕМА ОПЛАТИ ПРАЦІ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНА СИСТЕМА ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Оплата праці є однією з основних категорій у системі умов праці. На сьогодні проблема оплати праці є нагальною, адже пересічні громадяни бажають мати гарантовану гідну заробітну плату, яка б відповідала витраченому часу та докладеним зусиллям. Відтак, вважаю, що у сучасних умовах ринкової економіки особливо гостро відчувається потреба у забезпеченні стабільного економічного розвитку України й підвищення життєвого рівня населення, в тому числі шляхом реформування системи оплати праці.

На мою думку, вирішення цієї проблеми великою мірою залежить від рівня зацікавленості працівника у високоефективній праці на засадах забезпечення залежності розміру доходу від фактичного особистого трудового внеску, власних знань, умінь та навичок. Звернімося до зарубіжного досвіду. Так, поширеною тенденцією в організації оплати праці країн з розвинутою економікою є індивідуалізація заробітної плати. Індивідуалізація організації праці відбувається передусім через зміни у мотивації праці: використання таких факторів мотивації, як самореалізація, інтерес, прагнення до змістовної праці, можливості розпоряджатися своїм робочим і вільним часом та ін. [1, с. 88—89].

Натомість, національне законодавство у сфері оплати праці є застарілим та таким, що не відповідає умовам ринкової економіки. Так, у ст. 96 Кодексу законів про працю України зазначається, що основою організації оплати праці є тарифна система оплати праці, яка складається з тарифних сіток, тарифних ставок, схеми

посадових окладів і тарифно-кваліфікаційних характеристик. Єдина тарифна система є загальноприйнятою системою оплати праці та поширена як у сусідніх державах (Росія, Білорусь), так і в зарубіжних країнах (США, Японія, Франція та ін.) [2]. Проте, на мій погляд, вона має багато недоліків, серед яких — низька зацікавленість працівників у високопродуктивній праці, відсутність зацікавленості працівників у досягненні високих результатів підприємством в цілому, невідповідність ринковим принципам формування коштів на оплату праці. Це, у свою чергу, створює передумови для наукового аналізу та і впровадження нових нетрадиційних підходів до побудови системи оплати праці.

На сьогодні в якості можливого варіанта вдосконалення організації оплати праці розглядають альтернативні системи оплати праці, які застосовуються на багатьох підприємствах в умовах переходу до ринкової економіки. Особливість цих систем полягає у тому, що фактична величина заробітної плати кожного працівника залежить від низки чинників: кваліфікаційного рівня працівника, коефіцієнта трудової участі, фактично відпрацьованого часу. Така система міняє пропорції розподілу фонду оплати праці: при одному і тому ж рівні кваліфікації заробіток одних робітників може збільшитися, інших — зменшитися. У результаті забезпечується соціальна справедливість у розподілі заробітку між працівниками, чого неможна досягти при тарифній системі [3].

Одним із різновидів альтернативних систем оплати праці, які все частіше починають впроваджуватися в країнах з розвинутою ринковою економікою є система грейдів. Уперше грейдингова система виникла в 1950 році у США. Роботодавці хотіли зрозуміти, скільки необхідно сплачувати працівникам одного професійного рівня, які виконують різну за складністю та обсягом роботу. Результатом стала розробка універсальної системи, яка враховувала такі фактори як відповідальність, досвід, результативність праці, знання та навички, від яких залежав матеріальний розмір компенсації для певної посади. Сутність цієї системи полягає у проведенні оцінки посад, в результаті чого останні розподіляють по групах, або за грейдами, у відповідності до їх цінності для підприємств з метою створення найефективнішої системи мотивування персоналу [4]. Тобто, чим вища цінність посади, чим більша постійна, базова частина заробітної плати. У такому випадку навіть можлива ситуація, коли підлеглий знаходиться на більш високому рівні, ніж керівник, і, відповідно, одержує більш високу заробітну плату. А все через те, що він є унікальним спеціалістом, цінність якого для підприємства є надзвичайно високою.

Головною перевагою грейдингової системи для працівника є прозорість перспектив. Працівник розуміє, що, яким чином і протягом якого часу він повинен робити, щоб його заробітна плата підвищилася. Тобто, система грейдів дозволяє працівникам усвідомити можливість самостійно, власною працею змінювати розмір свого доходу. Роботодавцю ця система дозволяє впливати на суму винагороди працівника залежно від рівня виконання плану або досягнення інших цілей та завдань підприємства.

Вважається, що на сьогодні грейдингова система оплати праці відповідає найкращим світовим тенденціям. Понад 10 000 компаній у більш ніж 40 країнах

світу працюють за цією системою. Позитивним є те, що нарешті грейдингова система праці починає впроваджуватися і в Україні, адже в умовах постійно зростаючої конкуренції керівники підприємств починають краще розуміти важливість мотивації персоналу та приділяють цьому питанню більше уваги.

Таким чином, сучасний етап ринкових перетворень, який переживає Україна, вимагає формування нової системи оплати праці. На мою думку, впровадження альтернативних систем, в тому числі грейдингової, стане одним із головних стимулів підвищення продуктивності праці та збільшення доходів населення. Особливо важливим в цьому контексті є необхідність аналізу світового досвіду реформування оплати праці, дослідження міжнародно-правових стандартів оплати праці у зарубіжних країнах для виявлення позитивних аспектів у регулюванні оплати праці та їх застосування в національній правовій системі.

Література

1. Монастирська Г.В. Творці інновацій: оплата праці в ЄС, США і Україні / Г.В. Монастирська // Вісн. Хмельн. нац. ун-ту : Екон. науки. — 2009. — № 5 (Т. 2). — С. 88–89.
2. Волгин Н.А. Доходы населения и оплата труда: анализ ситуации, обоснование действий органов государственной власти и управления : монография / Н.А. Волгин, Ю.П. Кокин. — М. : Изд-во РАГС, 2008. — 168 с.
3. Кабаченко М.О. Система оплати праці : проблемні питання / М.О. Кабаченко // Право та інновації. — 2015. — № 2. — С. 112.
4. Парамонова С.В. Проблеми оцінки праці / С.В. Парамонова, Т.А. Козирева. — Красноярск : Вид-во Краснояр. держ. ун-ту, 2003. — С. 83.

О.М. Цапенко,

судовий експерт-вибухотехнік

Сумського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ОСОБЛИВОСТІ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОЖЕЖІ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ЯКІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ПОЖЕЖНО-ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Говорячи про проблемні питання огляду місць пожеж, в першу чергу слід звернути увагу на питання організації та порядку взаємодії між підрозділами різних відомств. Дане питання регулюються наказом МВС від 24.07.2017 № 621 «Про затвердження Порядку спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами» [1].

Відповідно до цього наказу організація взаємодії щодо виявлення, попередження, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з пожежами, має на меті:

- захист прав, інтересів і свобод, життя і здоров'я людини та громадянина, суспільства та держави від протиправних посягань;
- установлення причин виникнення пожеж, а також винних у цьому осіб та притягнення їх до відповідальності;
- забезпечення охорони соціальних та майнових прав осіб;
- запобігання кримінальним правопорушенням.

Відповідно до вимог законодавства для розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з пожежами:

- органи (підрозділи) поліції проводять слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії, спрямовані на виявлення, фіксацію та збирання доказів, установлення обставин виникнення пожеж, а також умов, що призвели до їх виникнення, установлення осіб, причетних до вчинення правопорушень, та їх притягнення до відповідальності згідно з вимогами чинного законодавства, забезпечення відшкодування збитків, завданих потерпілим;
- територіальні органи ДСНС залучаються для установлення причин виникнення пожеж, а також обставин та умов, що сприяли їх виникненню.

Що стосується наукової думки, то В.Г. Гончаренко зазначає, що «для пожежно-технічного експерта матеріальні об'єкти є найбільш важливими. Безпосереднє дослідження місця пожежі дає йому можливість особисто сприймати і оцінювати специфічні ознаки, необхідні для вирішення поставлених перед ним питань. Характер термічних пошкоджень на речовій обстановці дозволяє встановити місце виникнення пожежі, час настання тих чи інших подій». При недостатній кількості наданих на експертизу матеріалів пожежно-технічний експерт, як зазначає В.Г. Гончаренко, може клопотати перед особою, що призначила експертизу, щодо надання додаткових матеріалів або про «можливість проведення експертного дослідження місця пожежі» [2, с. 256].

І.В. Пиріг в своїх працях висловлює думку, що використання спеціальних знань потрібно не тільки під час виявлення, фіксації та вилучення слідів, а й для загальної оцінки обстановки місця події, пояснення фактів виникнення певних слідів, місць їх розташування, часу виникнення тощо, що може свідчити про механізм події в цілому. Процес дослідження слідів з використанням спеціальних знань, оцінка виявлених при цьому ознак і властивостей об'єктів та формулювання висновків, що фактично відбувається при огляді місць події окремих видів злочинів, на наш погляд, є ні чим іншим, як експертизою [3, с. 65].

Думка І.В. Пирога та ряду вчених, які підтримують твердження про те, що огляд місця події потрібно визнати окремою експертизою, підкреслює важливість зібраної інформації під час огляду місця події (далі — ОМП).

Огляди місць пожеж здійснюються слідчо-оперативними групами (далі — СОГ). Завданням СОГ є виявлення, фіксація, кваліфіковане вилучення та пакування слідів кримінального правопорушення, установлення свідків та потерпілих, з'ясування обставин кримінального правопорушення, що мають значення для всебічного, повного і неупередженого їх дослідження, розслідування та встановлення правопорушників. До складу СОГ обов'язково входять слідчий (керівник СОГ), працівник кримінальної поліції, технік-криміналіст, спеціаліст

відповідного територіального органу ДСНС, у передбачених цим Порядком випадках — спеціаліст вибухотехнічного підрозділу та дільничний офіцер поліції (за необхідності). Після прибуття на місце пожежі члени СОГ з'ясовують обставини вчинення кримінального правопорушення, установлюють свідків, прикмети осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, та ймовірні шляхи їх відходу. У разі необхідності вживають заходів для переслідування транспортних засобів, які використовувалися особами, що вчинили кримінальне правопорушення. Беруть участь у розшуку та затриманні осіб, які підозрюються в учиненні кримінальних правопорушень, пов'язаних з пожежами. Для участі в огляді місця пожежі обов'язково залучаються спеціалісти з гасіння, ліквідації та дослідження пожежі, за потреби можуть залучатися відповідні спеціалісти газового господарства, енергонагляду та технічного нагляду, з ремонту побутової техніки, з контролю за устаткуванням, ремонтом та експлуатацією систем пічного опалення тощо. Керівництво територіальних органів поліції та ДСНС узгоджує з керівниками відповідних підприємств, установ та організацій, де працюють такі спеціалісти, порядок їх виклику та прибуття на місце пожежі [1].

Але як показує практика до огляду місць події пов'язаних з пожежами не завжди залучаються посадові особи Експертної служби МВС та ДСНС України. В наслідок не залучення посадових осіб ДСНС України не забезпечуються збирання в повному обсязі інформації про особливості об'єкта пожежі, не вживаються заходи щодо збору інформації від учасників гасіння пожежі та осіб які виявили пожежу. Не залучення посадових осіб ДСНС України призводить до не повного збору інформації щодо виявлення осередку та встановленні причини пожежі. До огляду місця пожежі не залучаються спеціалісти енергонагляду та газового господарства.

Якість оформлення матеріалів кримінальних проваджень потребує доопрацювання, що примушує судового експерта під час виконання експертного провадження подавати відповідні клопотання, про надання додаткових матеріалів, що в свою чергу призводить до затягування термінів виконання експертиз. Як свідчить узагальнення експертної практики, найчастіше зустрічаються такі недоліки: в матеріалах проваджень іноді відсутні акти про пожежі та технічні висновки про причину пожежі складені спеціалістами ДСНС України, не завжди складаються плани та схеми місця пожежі до протоколів ОМП; під час огляду місця пожежі в протоколах ОМП не описується стан матеріалів та конструкцій, що зазнали впливу на них небезпечних чинників пожежі; до фототаблиць долучаються фотоматеріали низької якості, а на електронних носіях фотографії можуть бути взагалі відсутні.

В наслідок неякісного складання протоколів допиту (пояснень) відсутня інформація про конструктивні особливості будівель, наявності електрообладнання, приладів опалення та про їх обладнання та експлуатацію.

Література

1. Про затвердження Порядку спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби Міністерства внутрішніх

справ України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами — Наказ МВС України від 24.07.2017 № 621. — URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0998-17>.

2. Експертизи у судовій практиці / за заг. ред. В.Г. Гончаренка. Київ: Юрінком Інтер, 2004. — 388 с.
3. Пиріг І.В. Поняття та сутність експертного дослідження місця події: Криміналістика и судебная экспертиза, 2014. — Вып. 59. — С. 64–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2014_59_10.

О.С. Чирвон,

студент Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

науковий керівник: **М.В. Троцька,**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного,

господарського та екологічного права Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПІДЗЕМНИХ ВОД ДЛЯ ГОСПОДАРСЬКО-ПОБУТОВИХ ПОТРЕБ

Варто зазначити, що правовий режим використання різноманітних видів природних ресурсів в сучасних умовах достатньо широко аналізуються та обговорюються у спеціалізованій науково-практичній літературі різними вченими, а також досліджуються практиками. Так, зокрема, законодавець, здійснюючи реформування системи органів й функцій управління в галузі використання і охорони природних ресурсів, намагається врегулювати їх і ліквідувати проблемні моменти [1, с. 64]. При цьому, варто зауважити, що суспільні відносини стосовно користування надрами для добування підземних вод носять складний та комплексний характер, а тому необхідно проаналізувати особливості їх використання для господарсько-побутових потреб.

В усі часи вода є основним елементом забезпечення життєдіяльності людини, а тому, у державі повинно бути якісне нормативно-правове регулювання використання вод для різноманітних цілей, в тому числі, й для господарсько-побутових потреб.

Перш за все відмічаємо те, що сьогодні відсутнє легально визначене поняття вилучення підземних вод для господарсько-побутових потреб. Про таку проблему зазначають вітчизняні науковці. Так, зокрема, Р.І. Марусенко стверджує, що вилучення підземних вод в контексті ст. 23 Кодексу України про надра (далі — КУпН) [2] — це видобування підземних вод за допомогою улаштування свердловин потребує дотримання норм земельного, водного та законодавства про надра, оскільки передбачає заходи по комплексному користуванню земельними, водними та ресурсами надр. Використання підземних вод з урахуванням їх специфіки як природного ресурсу вимагає додержання правових режимів використання власне вод адже, підземні води є одним із

різновидів водних ресурсів, надр, корисних копалин (до останніх також віднесено підземні води) [3], земельних ресурсів (користування якими необхідне для видобування підземних вод і розміщення необхідного устаткування) [1, с. 164–165]. Що стосується безпосередньо використання підземних вод для господарсько-побутових потреб, то Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо дерегуляції в агропромисловому комплексі» [7] було внесено зміни до ст. 23 Кодексу України про надра. Згідно ст. 23 вказаного Кодексу землевласники та землекористувачі в межах наданих їм земельних ділянок мають право без спеціальних дозволів та гірничого відводу видобувати корисні копалини місцевого значення і торф загальною глибиною розробки до двох метрів, а також підземні води (крім мінеральних) для всіх потреб, крім виробництва фасованої питної води, за умови, що обсяг видобування підземних вод із кожного з водозаборів не перевищує 300 кубічних метрів на добу.

В свою чергу, ч. 2 вказаної статті визначає особливості використання підземних вод сільськогосподарськими виробниками. Так, землевласники і землекористувачі, які є сільськогосподарськими товаровиробниками, частка сільськогосподарського товаровиробництва яких за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків, крім випадків, передбачених частиною першою статті 23 КУпН, в межах наданих їм земельних ділянок мають право без спеціальних дозволів та гірничого відводу видобувати підземні води (крім мінеральних) для сільськогосподарських, виробничих, а також власних господарсько-побутових потреб.

Отже, законодавець надає реальну можливість суб'єктам господарювання використовувати підземні води для господарсько-побутових потреб у встановленому законом порядку.

Разом з тим, дослідуючи особливості використання вказаних вод для зазначених потреб, доцільно звернути увагу на Постанову Вищого господарського суду України від 23 березня 2017 року по справі № 918/542/16 [4].

Розглядаючи справу суд виходив з того, що відповідно до Водного кодексу України (далі — ВК України) [5] підземні води належать до державного водного фонду України, а згідно з Кодексом України про надра вони є частиною надр. Статтями 16, 19, 21 Кодексу України про надра передбачено, що користування надрами, у тому числі видобування підземних прісних вод, здійснюється на підставі спеціального дозволу на користування надрами. Отже, чинним законодавством передбачено обов'язок отримання господарюючими суб'єктами як дозволу на спеціальне водокористування, так і спеціального дозволу на користування ділянкою надр. При цьому спеціальний дозвіл на користування надрами дає право на видобування підземних вод, а дозвіл на спеціальне водокористування — право на їх використання.

Однією з обов'язкових умов для звільнення суб'єкта господарювання від необхідності отримання дозволу на користування надрами є видобування води з метою її використання для власних господарсько-побутових потреб. Водночас чинне законодавство не містить норм, які б тлумачили поняття «господарсько-побутові потреби» [4]. Вирішити дану проблему в судовому порядку так і не

вдалося. Суд постановив направити справу на новий розгляд до господарського суду першої інстанції.

Окрім того, існувала спроба на законодавчому рівні врегулювати окреслену проблему шляхом розкриття визначення «власні господарсько-побутові потреби». Так, до Верховної Ради України надійшов проект Закону України «Про доповнення статті 23 Кодексу України про надра (щодо спеціальних дозволів на користування надрами)» [6] у якому пропонувалося внести зміни: під терміном «власні господарсько-побутові потреби» пропонувалося розуміти як використання води для господарсько-питного водопостачання (централізоване та нецентралізоване) територій житлової забудови та громадських будівель; кондиціонування повітря в громадських та житлових будівлях; полива та миття територій населених пунктів, робота фонтанів; сільського господарства; промислових (виробничих та технологічних) потреб. Така спроба надати тлумачення даному поняттю була покликана врегулювати практичні питання, адже відсутність єдиного розуміння зумовило те, що державні органи уповноважені здійснювати нагляд за дотриманням природоохоронного законодавства на власний розсуд надавали тлумачення поняттю «власні господарсько-побутові потреби» та фактично підмінювали поняттям «господарсько-питні і комунально-побутові потреби».

Взагалі поняття «господарсько-побутові потреби», крім ст. 23 Кодексу України про надра, використовується і у ВК України. Наприклад, ч. 2 ст. 48 ВК України, яка закріплює спеціальне водокористування для задоволення вищезазначених потреб, гл. 11 ВК України («Спеціальне водокористування для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення»). Тобто, дане поняття використовується і в інших нормативно-правових актах.

Таким чином, на сьогодні використання підземних вод для господарсько-побутових потреб є недостатньо врегульованим, адже в зв'язку з відсутністю на законодавчому рівні терміну «господарсько-побутові потреби» не зрозуміло для яких цілей фізичні та юридичні особи використовують такі води.

Література

1. Марусенко Р.І. Деякі проблеми правового режиму свердловин на воду // Вісник Вищої ради юстиції. — 2012. — № 4(12). — С. 64—77.
2. Кодекс України про надра від 27 лип. 1994 р. № 36 // Відом. Верхов. Ради України. — 1994. — № 36. — Ст. 340.
3. Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 груд. 1994 р. № 827. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-94-%D0%BF>
4. Постанова Вищого господарського суду України від 23 берез. 2017 року / Справа № 918/542/16. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://protocol.ua/ua/postanova_vgsu_vid_23_03_2017_roku_u_spravi_918_542_16/
5. Водний кодекс України від 06 черв. 1995 р. № 24 // Відом. Верхов. Ради України. — 1995. — № 24. — Ст. 189.

6. Про доповнення статті 23 Кодексу України про надра (щодо спеціальних дозволів на користування надрами): Проект Закону України від 11.03.2014р. № 4391. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JG3DZ00A.html
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо дерегуляції в агропромисловому комплексі: Закон України від 08.12.2015р. № 867-VIII. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/867-19#n13>

О.С. Чирвон,

студент Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

науковий керівник: **О.М. Батигіна,**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права

Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Сучасний стан правової регламентації виробництва органічної продукції характеризується як недосконалий. Тому, цілком логічно, що відносно нещодавно, а саме 10 липня 2018 року було прийнято Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», яким безпосередньо визначаються принципи і вимоги до органічного виробництва, зокрема обігу та маркування органічної продукції, принципи правової регламентації органічного виробництва, обігу органічної продукції та функціонування ринку органічної продукції, правові основи діяльності центральних органів виконавчої влади, суб'єктів ринку органічної продукції та напрями державної політики у зазначених сферах [1]. Проте, на сьогодні даний акт ще не набув чинності, а вступить в дію лише 02 серпня 2019 року. Тому, сьогодні профільним Законом, який регулює виробництво органічної продукції є Закон «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини». У зв'язку з цим необхідно визначити основні проблеми правового регулювання виробництва органічної продукції.

Досліджуючи правове регулювання в даній сфері в першу чергу звертаємо увагу на те, що в даній галузі відбувається взаємодія екологічного і аграрного законодавства. Так, зокрема, Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року (про ОРГАНІК), затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. №1158, яка є чинною на сьогодні [1], визначила низку заходів щодо формування агроекологічного іміджу України, а в свою чергу, ст. 5 Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», який є чинним на сьогодні [3] визначає відповідні основні напрями державної політики у сфері розвитку органічного виробництва.

Отже, як ми бачимо, одночасно дану галузь регулює як екологічне, так і аграрне законодавство. Це й не дивно, оскільки органічна продукція — це продукція

сільського господарства і харчової промисловості, яка виготовлена згідно з затвердженими правил (стандартів), які передбачають мінімізацію використання пестицидів, синтетичних мінеральних добрив, регуляторів росту, штучних харчових добавок, а також забороняють використання генно-модифікованих продуктів [4, с. 79]. Хоча в нині чинному законі надається більш лаконічне визначення: сільськогосподарська продукція, у тому числі харчові продукти та корми, отримані в результаті органічного виробництва [3]. Проте, з легального визначення не чітко зрозуміло зв'язок екологічного і аграрного права.

Крім екологічного права, важливу роль посідають норми господарського права в контексті виробництва органічної продукції.

Відповідно до ст. 12 Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» здійснювати виробництво органічної продукції мають право як фізичні, так і юридичні особи, які пройшли оцінку відповідності виробництва органічної продукції (сировини), отримала сертифікат відповідності та включена до Реєстру виробників органічної продукції (сировини). При цьому, необхідно відмітити, що фізичні або юридичні особи, які виявили намір здійснювати виробництво органічної продукції та/або сировини, пройшли оцінку відповідності виробництва органічної продукції (сировини) та отримали сертифікат відповідності, заносяться до Реєстру виробників органічної продукції (сировини), який веде центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів [4].

Тобто, фактично, таку діяльність здійснюють суб'єкти господарювання. Так, зокрема, відповідно до ст. 55 Господарського кодексу України суб'єктами господарювання виступають учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно та несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством [5].

Отже, як ми бачимо законодавство про виробництво органічної продукції оперує загальними положеннями про суб'єктів господарювання і тільки конкретизує вимоги до них в законі.

Крім того, господарське законодавство оперує категорією «виробничо-господарська діяльність». Проте, дана категорія зустрічається і в аграрному праві.

На думку А.М. Статівки виробничо-господарська діяльність сільськогосподарських підприємств як юридичних осіб, наділених спеціальною право- й дієздатністю, — це врегульовані нормами аграрного, господарського та інших галузей права відносини, пов'язані з виробництвом сільськогосподарської продукції, її переробкою, зберіганням і реалізацією, а також з виробництвом інших матеріальних цінностей, що мають вартісне вираження з метою отримання прибутку [6, с. 41].

Натомість В.М. Єрмоленко стверджує, що виробничо-господарська діяльність сільськогосподарських товаровиробників — це діяльність, спрямована на виготовлення й реалізацію сільськогосподарської продукції, на виконання робіт і надання послуг сільськогосподарського призначення. У цілому погоджуючи з

наведеними точками зору, розглянемо особливості такої діяльності при виробництві органічної сільськогосподарської продукції, починаючи з характеристики суб'єктного складу [7, с. 208].

Таким чином, в процесі дослідження дійшли висновку, що виробництво аграрної продукції та основні її категорії регулюються положеннями екологічного, господарського та аграрного права, що спричиняє різні розуміння одних і тих явищ. В зв'язку з цим, на нашу думку, доцільно було б прийняти не окремий Закон, а Кодекс про органічну продукцію, який би визначив і особливості господарсько-виробничої діяльності в даній сфері, і вимоги до суб'єктів вказаної діяльності та інше.

Література

1. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10.07.2018 № 2496-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 36, Ст. 275.
2. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1158. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF>.
3. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини: Закон України від 03.09.2013 № 425-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 20-21, Ст. 721.
4. Розвиток органічного виробництва. Федоров М.М., Ходаківська О.В., Корчинська С.Г.; за ред. М.М. Федорова, О.В. Ходаківської. — К.: ННЦ ІАЕ, 2011. — 146 с.
5. Господарський кодекс України: Кодекс України, Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144.
6. Статівка А.М. Співвідношення понять «господарська діяльність» та «виробничо-господарська діяльність» сільськогосподарських підприємств / А.М. Статівка // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. — Серія «Право» / голова ред. кол. С.М. Ніколаєнко. — К.: Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, 2014. — Вип. 197. — Ч. 2. — С. 35—43.
7. Аграрне право України: підручник / В.М. Єрмоленко, О.В. Гафурова, М.В. Гребенюк та ін.; за заг. ред. В.М. Єрмоленка. — К.: Юрінком Інтер, 2010. — 608 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

О.С. Бідюк,

студент Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

АРХІТЕКТУРА СУЧАСНИХ ВЕБ-ДОДАТКІВ

Вступ.

Основа будь-якого веб-додатку близько 20 років тому — це платформа ASP, згодом з'явився .NET, що приніс більшу гнучкість у створенні веб-додатків. У ті часи, мова JavaScript була всього лише доповненням до основної мови ASP 3.0 (серверна розмітка в HTML). JavaScript виконував допоміжні функції для вирішення завдань на клієнтській стороні, тому що JavaScript виконувався в браузері на клієнті. Дрібні функції, прості розрахунки і інші невимогливі операції: відобразити повідомлення про помилку, перевірити введення користувача, підставити значення за замовчуванням і інші функції — ось для чого в основному програмісти використовували JavaScript.

На даний момент, ось уже протягом 3–5 років JavaScript переріс у щось більше, ніж просто допоміжна мова. Він придбав статус самостійної основної мови для розробки веб-додатків. JavaScript тепер може працювати безпосередньо з http-сервером (node.js), що ставить його на один рівень з іншими мовами програмування.

Основні елементи веб-додатку.

Фронтенд.

Вибір клієнтської частини від основної архітектури додатку слід почати з визначення, «що є що». Внутрішній інтерфейс програми «Одна сторінка» (SPA) складається з трьох основних речей:

- HTML: мова розмітки, яку розбирає браузер, щоб створити DOM Object Model — дерево, що відображає структуру вашої сторінки;
- CSS: інша мова розмітки, яка застосовує стилі до DOM;
- JavaScript: мова програмування, проаналізована та інтерпретована браузерами, яка може відповідати на дії користувачів, керувати DOM та робити запити до вашого сервера.

Вони, як правило, працюють разом так:

1. JavaScript використовує AJAX для отримання інформації з сервера;
2. JavaScript маніпулює DOM, щоб відобразити всю інформацію, отриману від сервера;
3. Користувач взаємодіє з програмою певним чином;
4. JavaScript реагує на цю взаємодію, зробивши запит на сервер, і знову маніпулює DOM, щоб відповідати новому стану програми. JavaScript знаменується тим, що не є добре розробленою мовою, і DOM призначений для структурування документів, а не користувацьких інтерфейсів. Використовуючи простий JavaScript, щоб виконати всю роботу, можна отримати дуже великий і важко підтримуваний код, особливо якщо ви хочете, щоб ваш додаток працював у кожному браузері. Написання SPA, використовуючи нічого, крім вашої власної ручної роботи, — це болісний процес, та величезний час, що витрачається на специфіку маніпулювання елементами в DOM, замість розробки бізнес-логіки програми. На допомогу приходять системи і бібліотеки. Існує сотні структур JavaScript та бібліотек, які

допомагають абстрагувати маніпуляції окремими фрагментами HTML від вас, щоб ви могли зосередитися на написанні основної логіки. Такі можливості дають наступні JavaScript модулі:

- `.MV * frameworks` — фреймворки на JavaScript, які відповідають деяким вимогам, тобто "знають" про маршрутизацію (router), прив'язку даних (data-binding), шаблони (template / views), моделі (models) та доступ до даних (data access). `MV *` — являє собою сімейство патернів MVC, MVP, MVVM. Прикладами таких фреймворків можуть послужити: backbone.js, knockout.js, ReactJs, Angular.

- JavaScript-бібліотеки — збірки сторонніх розробників, саме ті, що є допоміжними інструментами або базовими основами. Наприклад, jQuery, underscore.js, moment.js і інші.

Бекенд.

Тепер розглянемо частину «Сервер», тому що навряд знайдеться якийсь корисний проект (сайт, додаток), який не був би жодним чином пов'язаний з даними (БД). Про наскрізну інтеграцію говорити особливо нічого, єдине, що можна згадати, що, так чи інакше, в будь-якому проекті є базові операції, як то: читання налаштувань, запис налаштувань, файлові операції читання / запису і інші подібного роду узагальнені операції. Модулі та сервіси які керують цими операціями носять ім'я — «управління операціями». Що стосується «безпеки», то тут існує величезна кількість варіантів реалізації: авторизація та автентифікація на основі ASP.NET SimpleMembership, Microsoft Identity, Open Auth і навіть власна реалізація механізмів.

По інших складових сервера пройдемося від низу до верху. Рівень доступу до даних (DAL) має в собі визначення «Компоненти доступу до даних». Під цим великим поняттям криються компоненти типу ORM (наприклад, MS EntityFramework або LLBLGen). А також компоненти «прямого» доступу до БД (наприклад, SqlDataReader, SqlCommand або кастомні реалізації на їх основі).

«Утиліти» — це допоміжні засоби для роботи з БД. Наприклад, генератори схем БД або генератори коду за типом таблиці, тобто різного роду помічники для роботи з БД та її компонентами.

До «Сервісів» можна віднести такі компоненти як SQL Report Service або інструменти з синхронізації даних, сервіси розподіляють навантаження або іншого типу сервіси, які працюють безпосередньо з БД.

Рівень «бізнес-логіки» — як раз те, чим визначаються завдання і функції програми (web-додатки). Бізнес-логіка програми містить правила управління даними, що проходять через програму. Рівень бізнес-логіки покликаний вирішувати прикладні завдання.

«Рівень представлення» — найпростіший для розуміння розділ архітектури, тому що він лежить на «поверхні» і з ним можна взаємодіяти мишкою. Представлення, що генерується серверною частиною програми, є актуальними і на сьогоднішній день, але позиції такого підходу стрімко падають на користь HTML5. На даний момент ще існують потужні і багатофункціональні додатки, які були зроблені практично без використання JavaScript, але ера таких веб-додатків практично зійшла нанівець.

Концепція веб-додатків.

Сучасні веб-додатки «прагнуть» до виду Desktop-додатків, але специфіка роботи веб-стандартів, тобто асинхронна модель поведінки, коли на будь-який запит доводиться чекати відповідь від сервера, накладає ряд обмежень на дизайн і, відповідно, на архітектуру програми. Також існує течія веб-додатків, що компілюються в мобільні додатки.

Останнім часом набирає велику популярність технологія WebSocket, яка не вимагає постійних запитів від клієнта до сервера, а створює двонаправлене з'єднання, при якому сервер може відправляти дані клієнта без запиту від останнього. Таким чином з'являється можливість динамічно управляти контентом в режимі реального часу.

Також, концепції почали змінюватися у сторону забезпечення безпеки. Згідно з численними дослідженнями, найкращим методом атаки онлайн-активів бізнесу є їх веб-додатки. Недавній звіт компанії «Luxoft» виявив, що 86 відсотків випробуваних веб-додатків мали серйозні проблеми з автентифікацією, контролем доступу та конфіденційністю. Ще гірше, 52% веб-програм постраждали від загальноновідомих вразливостей, таких як Cross-Site Scripting,

SQL Injection та інших. Проблема полягає в тому, що багато розробників все ще не використовують підхід орієнтований на безпеку при розробці. Вони розглядають це як функцію, яку вони можуть просто додати в кінці. Справа в тому, що не так працює сучасний захист веб-додатків. Більше ніж коли-небудь, безпека повинна бути вбудована у веб-програми з самого початку.

Висновки.

Виходячи з розглянутого, можна зробити висновок, що веб-додатки мають одне з ключових положень у сучасній розробці програм. Постійне поліпшення мови JavaScript сприяє створенню більш продуктивних веб-додатків, що дозволяють мати складну бізнес-логіку, яка може не покладатися на серверну частину, а працювати самостійно.

При дотриманні концепцій безпеки при проектуванні, використанні сучасних модулів JavaScript можна отримати якісний та безпечний веб-додаток, що буде легко підтримуватися та буде швидкодіє.

Література

1. Реактивные веб-сайты, Николай Мациевский, 2008.
2. JavaScript: the good parts, Douglas Crockford, 2015.
3. Programming JavaScript applications, Eric Elliot, 2016.
4. Приемы объектно-ориентированного проектирования. Паттерны проектирования, Гамма, Хелм, Джонсон, Влиссидес, 2010.

М.В. Білецький,

студент факультету інформатики та обчислювальної техніки
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
науковий керівник: ***Ю.О. Кулаков,***
доктор технічних наук, професор,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

МОДЕЛЬ КОНСТРУЮВАННЯ ТРАФІКУ В SDN МЕРЕЖАХ

Останнім часом вчені все частіше сходяться на думці, що традиційні комп'ютерні мережі доходять до свого фізичного максимуму ефективності. В першу чергу через зменшення ефективності маршрутизації зі зростанням кількості вузлів в мережі. До того ж, останніми роками все більший інтерес для бізнесу складають хмарні обчислювальні центри, тож виникає необхідність в переосмисленні традиційної архітектури комп'ютерних мереж.

Концепція SDN (програмно визначена мережа), була представлена ще в 2006 році спеціалістами Стенфордського університету та університету Берклі [1]. В ідею даного архітектурного рішення лягла централізація усіх процесів, пов'язаних з вирішенням задачі конструювання, управління та маніпуляції трафіком у пристрої, що називається SDN контролер. Таким чином, маршрутизатори починають виконувати лише операції пересилання пакетів і по суті виконують функцію звичайного комутатора. Структура SDN мережі показана на рис. 1.

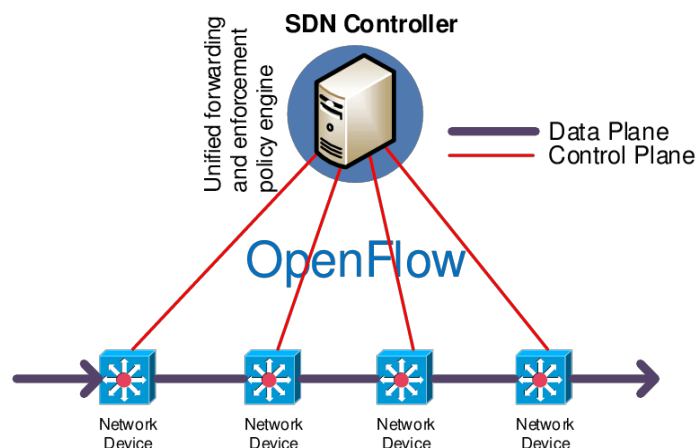

Рис.1. Структура SDN мережі [2].

Однак, методи та засоби конструювання трафіку ще необхідно модифікувати для роботи в новій структурі мережі. Дана проблема достатньо широка і про неї висловились в багатьох публікаціях та наукових роботах, однак, в рамках даної проблематики не було присвячено достатньо публікацій стосовно динамічної ремаршрутизації трафіку. В даній роботі пропонується модель для конструювання трафіку з можливістю динамічної ремаршрутизації.

В основу моделі покладено той факт, що метрика окремих маршрутів може бути змінною і якщо трафік проходить між двома вузлами достатньо довгий проміжок часу по каналу, що був оптимальним в момент ініціації з'єднання, то протягом самої передачі пакетів, метрики маршрутів могли змінитися і початковий маршрут більше не забезпечить бажаної швидкості передачі пакетів. Оскільки за використанням SDN архітектури інформація про стан вузлів та каналів збирається та передається централізовано, то є можливість змінювати маршрути передачі пакетів в рамках одного з'єднання, щоб розвантажити критичні ділянки мережі та збалансувати навантаження ліній передачі в мережі.

В запропонованій моделі, в якості метрики обрана швидкість проходження пакету по маршруту, що обчислюється за формулою:

$$v = \frac{m_s}{k}$$

де m_s -середня пропускна здатність ліній на каналі, k -кількість вузлів на шляху. Контролер в даній моделі зберігає всі маршрути між парами вершин. Для кожної з вершин, маршрути обраховуються один раз при першій ініціації з'єднання, з використанням методу обходу графу в ширину. При цьому, в маршрут включаються всі вузли та проміжні канали, а самі маршрути оновлюються при реконфігурації мережі. Використовуючи інформацію про всі наявні маршрути, а також відомості про стан вузлів та завантаженість каналів, контролер на вимогу може перерахувати метрики маршрутів та оновити інформацію в таблицях маршрутизації на вузлах.

В свою чергу, вузол комутації зберігає лише інформацію по першому вузлу, до якого необхідно відправити пакет на шляху до кінцевого, а також час останнього оновлення даного маршруту. Якщо ж маршрут був востаннє оновлений пізніше ніж 30 секунд тому, вузол звертається до контролера з метою перерахувати метрики та повернути вершину на шляху до кінцевого вузла.

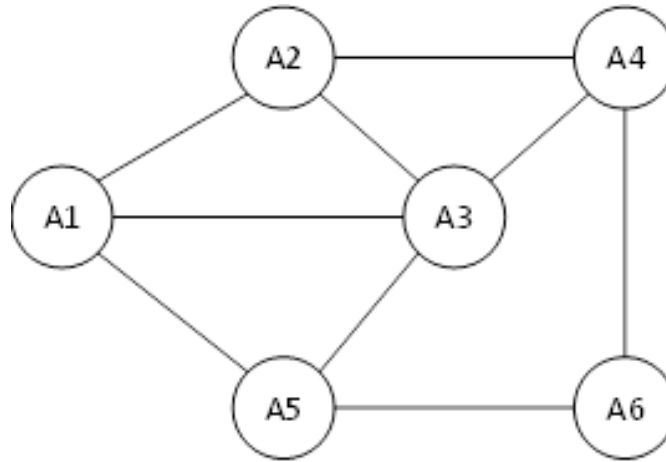

Рис. 2. Приклад топології мережі

Роботу моделі розглянемо на мережі, що представлена топологією, що зображена на рис. 2. За такої моделі, при створенні трафіку з вузла A2 у вузол A6, трафік піде по найкоротшому маршруту $A2 > A4 > A6$. Однак, в певний момент часу t_1 , лінія зв'язку між вузлами $A2 > A4$ може бути перевантажена, тому починаючи з t_1 , пакети почнуть йти по більш вільному маршруту $A2 > A3 > A5 > A6$. Таким чином, вирішується 2 задачі, а саме:

- зменшується час доставки пакета до адресата;
- розвантажуються критичні ділянки мережі за рахунок балансування трафіку і динамічного перенаправлення трафіку по більш вільних маршрутах.

В рамках розробки моделі, був творений програмний продукт для моделювання процесів конструювання трафіку, маршрутизації та відслідковування пересування пакетів, який показав адекватність даної моделі.

Зважаючи на швидкі темпи впровадження технології SDN провідними компаніями на ринку мереж та телекомунікацій, можна робити висновок, що майбутнє за SDN архітектурою комп'ютерних мереж. Кожного дня з'являються результати досліджень, пов'язаних з налаштуванням та адаптуванням існуючих моделей, алгоритмів та протоколів для використання в SDN мережах. У даній роботі ми запропонували модель для конструювання трафіку в комп'ютерній мережі, що базується на технології SDN, розглянули роботу даної моделі та сценарії використання.

Література

1. Смелянский Р. Программно-конфигурируемые сети / Руслан Смелянский // Открытые системы. СУБД. — 2012. — №9.
2. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.researchgate.net/figure/A-schematic-overview-of-SDN-implemented-with-OpenFlow_fig1_288890479

МОДЕЛІ РОЗВ'ЯЗКУ ЗАДАЧІ АНАЛІЗУ ТОНАЛЬНОСТІ ТЕКСТУ

Анотація. Стаття присвячена розгляду двох моделей для розв'язку задачі аналізу тональності тексту. Розглянуті основні компоненти кожної моделі та проаналізовано отримані результати.

Ключові слова: обробка природньої мови, аналіз тональності тексту, штучна нейронна мережа, попередня обробка текстових даних.

Постановка проблеми. Обробка природньої мови (англ. *Natural-language processing, NLP*) (надалі — ОПМ), один з напрямків інформатики та штучного інтелекту основна задача якого полягає в проведенні комп'ютерного аналізу або синтезу людської мови. Основну ціль даного напрямку можна визначити, як розуміння комп'ютером мову людини. Протягом останніх років, проблемі ОПМ приділяється багато увагу, у зв'язку з тим, що це один із основних кроків на шляху до інтелектуалізації комп'ютерних систем. Слід зазначити, що першою фазою ОПМ припадає на період кінця 40-х — кінця 60-х років минулого сторіччя, але в той час вся увага приділялась машинному перекладу.

Одна з провідних задач цього напрямку в наш час, це аналіз тональності тексту (англ. *Sentiment analysis, SA*) (надалі — АТТ), яка за останні десять років стала привертає до себе велику кількість уваги із-за активного розвитку соціальних мереж, різноманітних форумів та блогів.

Задачу АТТ відноситься до класу задач класифікації. В основному вона зводиться до класифікація на два або три класи. Позитивний або негативний текст та позитивний, негативний та нейтральний відповідно. Про цьому, слід зазначити, що можлива класифікація на більше ніж три класи, в залежності від потреб області дослідження. Наприклад, класифікація текстових повідомлень на 4 класи: впевнене, невпевнене, спокійне, збуджене.

В даній роботі буде розглядатись моделі, які можуть використовуватись в задачі АТТ. Будуть розглянуті дві моделі для поставленої задачі та порівняні їх точність при роботі з набором коротких текстових повідомлень на російській мові.

Основні положення.

Розглянемо загальну модель, які використовується при розв'язку задачі АТТ. Вважаючи, що ми маємо набір розмічених даних, де поряд з текстовим повідомленням визначено клас, до якого він належить, модель виглядає наступним чином.

Розмічені дані проходять попередню обробку перед тим, як передаються до класифікатора. Це пов'язано з тим, що класифікатор повинен отримати на вхід не текстові дані, а числове представлення текстових даних у вигляді вектору. Будуть розглянуті дві моделі. Перша модель з використанням мішка слів, статистичного показника tf-idf та логістичної регресійної моделі. Друга модель з попередньою обробкою без показника tf-idf та в якості класифікатора буде використана рекурентна нейронна мережа побудована на архітектурі довгої короткочасної пам'яті (LSTM).

Опис набору текстових даних.

В якості набору даних для класифікації, використовується корпус коротких текстових даних на російській мові, отримані з соціальної мережі Twitter. Корпус розмічений на два класи — позитивний та негативний. Кожен текстовий документ у корпусі містить наступні атрибути: дата публікації; ім'я автора; текст твіта; клас, до якого належить твіт; кількість разів, яке повідомлення було додано в вибране; кількість ретвітів; кількість друзів автора; кількість фоловерів; кількість листів, в яких входить автор.

Отриманий корпус складається з наступної кількості записів:

Клас	Кількість текстових записів
Позитивний	113 911
Негативний	111 923

Під час розв'язку задачі АТТ будуть використані лише два атрибути даного корпусу: текст твіта та клас, до якого належить твіт [1].

Концепція мішка слів.

В моделях використовується концепція мішка слів, що дозволить представити текст у вигляді числових векторів ознак. В основі концепції мішка слів лежить доволі проста ідея, яку можна узагальнити наступним чином:

1) Створити з розмічених текстових даних вокабуляр унікальних лексем (tokens), наприклад слів.

2) Побудувати з текстових даних набір векторів ознак, що містять частоти входження кожного слова.

Слід врахувати, що унікальні слова кожного текстового повідомлення представляють собою лише малу частину з усіх слів, вектори ознак будуть складатися в основному з нулів, тобто будуть розрядженими [2].

Очистка текстових даних.

Перед тим, як перейти до перетворення набору текстових даних у вектори ознак, потрібно очистити його від небажаних текстових символів. Небажаними текстовими символами ми вважаємо пунктуацію, так звані stop-слова, а також інші символи, яка не потрібні для класифікації текстового документу. Враховуючи, що ми скоріше всього будемо з погано обробленими текстовими даними іншими символами можна вважати, наприклад html розмітку. Очистка може проводитись з використанням регулярних виразів, які є потужним інструментом при роботі з текстовими даними.

Під stop-словами, ми розуміємо такий визначений набір слів для кожної мови, які є дуже розповсюдженими в усіх видах текстів і не несуть важливої

інформації, яку можна використати, для визначення тональності тексту. Приклад stop-слів української мови: або, але, без, був, між, над, нам.

Наступним кроком буде розбиття текстового документу на лексеми. Рекомендовано, створення однограмної послідовності, яка є найбільш зручною при задачі АТТ, тобто послідовність елементів в моделі мішка слів буде складатись з елементів, які представлені одним словом.

Перетворення слів в вектори ознак.

Під час аналізу текстових даних часто зустрічаються слова, які знаходяться в багатьох текстових повідомленнях і не є в списку stop-слів. Ці слова, також не несуть корисної інформації, та ніяк не допомагають при класифікації. Для того, щоб зменшити вагу цих слів у векторах ознак використовують метод tf-idf (term frequency – inverse document frequency), або частота терміну – обернена частота документу. Коефіцієнт tf-idf визначається, як добуток частоти терміну та оберненої частоти документу:

$$tf-idf(t, d) = tf(t, d) \times idf(t, d)$$

У цій формулі, $tf(t, d)$ – кількість разів, які термін t зустрічається в документі d , $idf(t, d)$ – зворотна частота документу, яку можна визначити за наступною формулою:

$$idf(t, d) = \log \frac{n_d}{1 + df(d, t)}$$

де, n_d – загальна кількість документів, $df(d, t)$ – кількість документів, що містять термін d .

Слід зазначити, що додавання константи 1 в знаменник є факультативним та використовується для призначення ненульового значення термінам, які зустрічаються в усіх тренувальних текстових наборах. Логарифм використовується для того, щоб низькі частоти документів гарантовано не отримували занадто великого вагового коефіцієнту.

Частота появи терміну в документі – $tf(t, d)$ визначається шляхом формування словника унікальних лексем визначеної довжини, та побудова векторів ознак, які на містять частоту зустрічі лексеми в певному документі, на відповідному індексі, який відповідає індексу цього слова у словнику.

Розглянемо наступний приклад з трьох речень:

1. Понеділок гарний день.
2. Вівторок теж гарний день.
3. Понеділок гарний день, минулий понеділок теж був гарний

З цих трьох речень ми формуємо наступний словник:

{понеділок: 0, гарний: 1, день: 2, вівторок: 3, теж: 4, минулий: 5, теж: 6, був: 7 }

Отримаємо наступні вектори ознак:

$$\begin{bmatrix} 1 & 1 & 1 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 1 & 1 & 1 & 0 & 0 \\ 2 & 2 & 1 & 0 & 0 & 1 & 1 \end{bmatrix}$$

Перший індекс в векторі ознак вказує на кількість входження лексеми «понеділок», тому у першому векторі в нульовому індексі отримуємо одиницю, у другому векторі 0, у третьому 2, бо лексема «понеділок» зустрічається двічі.

Після виконання цих операцій, ми отримуємо вектор ознак, де в кожній індексній позиції ми маємо значення коефіцієнту tf-idf для вектору відповідного документу. Зазначимо, що довжина вектору дорівнює довжині словника, який було сформовано на початку формування векторів ознак [3].

Логістична регресія.

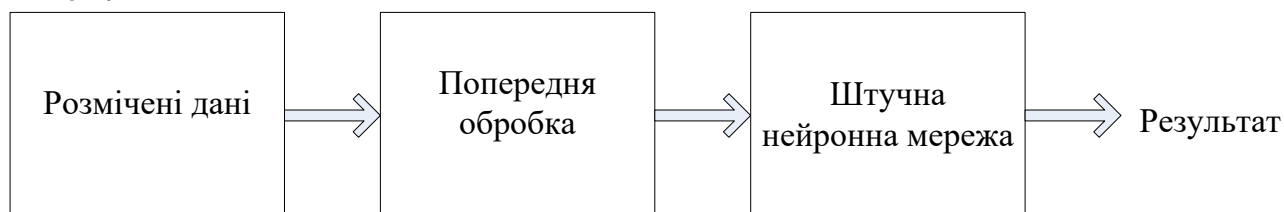
Для проведення класифікації обрано логістичну регресію. Це статистичний регресійний метод, який застосовується у випадках, коли залежна змінна є категорійною (змінна набуває значення з обмеженої чи фіксованої кількості), особливо коли вихідна змінна є бінарною. Логістична регресія фактично служить не для передбачення значень залежної змінної, а скоріше для оцінки ймовірності того, що залежна змінна прийме задане значення. Іншими словами, ймовірність появи одного події дорівнює одиниці мінус ймовірність появи іншого, тобто одне з них з'явиться обов'язково, і їх загальна ймовірність дорівнює одиниці.

З метою визначення оптимальних параметрів моделі можна використати метод пошуку по решітці. Це традиційний метод оптимізації гіперпараметрів, який виконує повний перебір по заданій підмножині параметрів навчаючого алгоритму. Простір параметрів для певних параметрів можуть включати в себе необмежені значення, виставлення межі та дискретизації є необхідним, для використання даного методу пошуку.

Класифікація за допомогою штучної рекурентної нейронної мережі.

Узагальнений опис моделі.

Узагальнений вигляд моделі для розв'язку задачі АТТ виглядає наступним чином.

В якості вхідних даних використовуються однаковий набір даних для першої та другої моделі з метою отримання значень точності, які можна буде порівнювати. Попередня обробка включає лише перший етап, який був описаний в моделі з використанням логістичної регресії. Тобто очищення текстових документів від пунктуації, stop-слів та небажаних символів. Приведення текстових документів до форми векторів ознак відбувається за іншим принципом. Ми формуємо вокабуляр, так само як і в першій моделі. Але результуючі вектори ознак приводимо до визначеної розмірності, яка може не дорівнювати довжині вокабуляру. Розглянемо створення векторів ознак на тому ж прикладі, що і у першій моделі:

1. Понеділок гарний день.
2. Вівторок теж гарний день.
3. Понеділок гарний день, минулий понеділок теж був гарний

З цих трьох речень ми формуємо наступний словник:

{понеділок: 1, гарний: 2, день: 3, вівторок: 4, теж: 5, минулий: 6, теж: 7, був: 8 }

Обираємо довжину вектору ознак — 16

Ми заміняємо слова в реченні на їх відповідні індекси у словнику отримуючи наступні вектори ознак:

0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	3
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	5	2	3
0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	3	6	1	7	8	2

На цьому попередня обробка тексту закінчується. Під час класифікації послідовностей, потрібно враховувати контекст слова: якщо попереднє слово є ім'ям, то скоріше всього наступне слово теж буде частиною ім'я, а не назвою організації наприклад. Вирішити цю проблему на практиці дозволяють рекурентні нейронні мережі. Особливістю використання рекурентних мереж для задачі АТТ, є те, що виходи на проміжних шарах не використовуються, а останній вихід мережі вертає обраний клас. Недоліком є той факт, що рекурентні мережі не можуть врахувати контекст, який є досить віддаленим з актуальною точкою. Із зростанням відстані, РНМ втрачають властивість зв'язувати інформацію. В таких випадках використовується такий різновид архітектури РНМ, як довга короткочасна пам'ять (LSTM).

Архітектура довгої короткочасної пам'яті.

На відміну від елементу в класичній РНМ, в архітектурі ДКП кожний елемент складається не з одного, а з чотирьох шарів. Перший шар — сигмоїдальний, або «шар фільтра забування». В залежності від значень виходу попереднього шару h_{t-1} та вхідного значення x_t повертає число від 0 до 1 (0 — повністю забути, 1 — повністю зберегти) для кожного числа зі стану попереднього елементу C_{t-1} . Формально цей шар описується наступним рівнянням:

$$f_t = \sigma(W_f * [h_{t-1}, x_t] + b_f)$$

Наступний шар складається з двох — «шар вхідного фільтру» та — $\tanh$ -шар. Перший визначає, які значення потрібно оновити. Формально описується наступним рівнянням:

$$i_t = \sigma(W_i * [h_{t-1}, x_t] + b_i)$$

На $\tanh$ -шарі, будується вектор нових значень-кандидатів $\tilde{C}_t$, які можуть бути додані в стан елементу. Формально третій шар описується наступним чином:

$$\tilde{C}_t = \tanh(W_c * [h_{t-1}, x_t] + b_c)$$

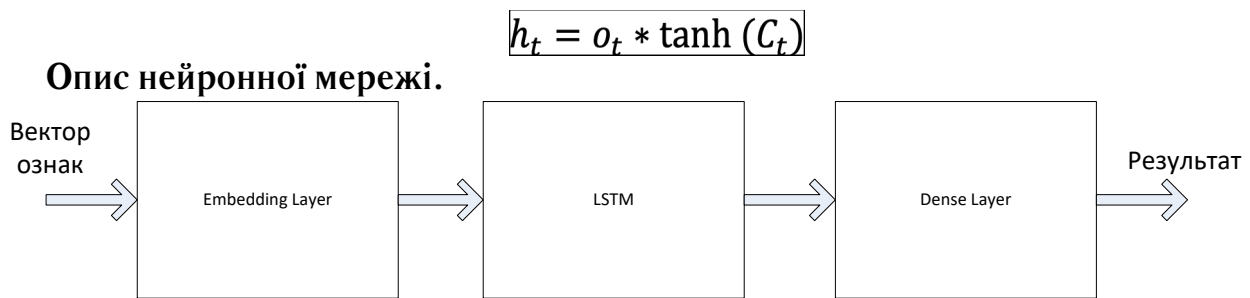
Третій шар змінює старий стан елементу C_{t-1} на новий стан C_t , шляхом перемноження старого стану на «фільтр забування» f_t і додаємо $i_t * \tilde{C}_t$.

$$C_t = f_t * C_{t-1} + i_t * \tilde{C}_t$$

Останній шар визначає, яка інформація буде іти на вихід. Інформація міститься у стані елемента. Використовуючи сигмоїдальний шар визначається, що буде виводитись. Після цього проходячи через $\tanh$ -шар отримується значення від -1 до 1, яке множиться на вихідні значення сигмоїдального шару.

Формальний опис шарів:

$$o_t = \sigma(W_o * [h_{t-1}, x_t] + b_o)$$

Для побудови нейронної мережі використовуються наступні три шари: Embedding layer, LSTM-layer, Dense layer.

- Embedding layer

Використовується для побудови векторів слів вхідного тексту і проєкції їх на безперервний векторний простір. Вектори є набагато менш розрідженими в порівнянні з отриманими векторами першої моделі. Положення слова в векторному просторі визначається з тексту, на основі слів які оточують слово, що використовується. Цей шар дозволяє пристосувати мережу до конкретного набору даних.

- LSTM layer

Шар з відповідною кількістю елементів довгої короткочасної пам'яті, яка дорівнює довжині вектору, який отримується після проходження текстовими даними першого шару. Шар визначає, які елементи текстових даних можна забути, а які впливають на класифікацію.

- Dense layer

Застосовується для результатів роботи шару з LSTM. Результати не є підходящими для використання нормованої експоненціальної функції для визначення кінцевого результату. Даний шар представляє собою наступний вираз:

$$y_t = W * h_t$$

Результати.

В результаті проведеного дослідження, ми отримали наступні результати.

Для першої моделі з використанням логістичної регресії, точність класифікації на тестовому наборі складала близько 63.84%. Для другої моделі з використанням довгої короткочасної пам'яті точність складала 65.17%. З метою покращення точності класифікації було використано метод пошуку по решітці [4], для знаходження значень оптимальних параметрів. З використанням оптимальних параметрів точність першої моделі складала 65.32%, а точність другої 70.28%. В роботі [5] також було проведено дослідження різних моделей для вирішення задачі АТТ. Результати показали, що точність класифікації близько 64-66% для логістичної регресії, та 67-70% для моделі на основі штучних нейронних мереж є гарним результатом.

Висновки. В даній роботі розглянуто дві моделі для вирішення задачі АТТ. Модель на основі логістичного класифікатора з використанням показника tf-idf та модель на архітектурі довгої короткочасної пам'яті. Також розглянуті підходи до попередньої обробки тексту та формування векторного представлення текстових даних. Точність класифікації обох моделей знаходяться в допустимих межах.

Література

1. Рубцова Ю.В. Построение корпуса текстов для настройки тонового классификатора / Программные продукты и системы. — 2015. — №1(109). — С. 72–78.
2. Sebastian Raschka, Python and machine learning, 2015. — P. 224–225.
3. Гранік М. Метод визначення схожості новинних текстів на основі статистичної міри «Term frequency — Inverse document frequency» / М. Гранік, В. Месюра // Вісник Хмельницького національного університету. Технічні науки. — 2015. — № 4. — С. 180–182.
4. Roger Schaer, Henning Müller, Adrien Depeursinge. Optimized Distributed Hyperparameter Search and Simulation for Lung Texture Classification in CT Using Hadoop, Journal of Imaging, 2016.
5. Anna Rogers, Alexey Romanov, Anna Rumshisky, Svitlana Volkova, Mikhail Gronas, Alex Gribov. RuSentiment: An Enriched Sentiment Analysis Dataset for Social Media in Russian, Proceedings of the 27th International Conference on Computational Linguistics, 2018. — С. 755–763.

УДК 681.323

М.Д. Нікітін,

студент Національного технічного університету України
“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”

МІКРОСЕРВІСНИЙ ПІДХІД ДО ПРОЕКТУВАННЯ РОЗПОДІЛЕНИХ ПРОГРАМНИХ КОМПЛЕКСІВ

Вступ. Сьогодні світовий ринок формує високий попит на проектування, розробку та підтримку веб-додатків. У веб-додатках є клієнтська частина — браузер, та серверна — серверний додаток. Існує кілька способів для розробки та проектування серверних додатків. Нині набуває популярності мікросервісний підхід. Ціль цієї статті детально оглянути структуру розподілених додатків, що проектуються таким чином та переваги використання мікросервісної архітектури веб-додатків.

Мікросервісне проектування — це підхід, при якому додаток будується як набір невеликих сервісів, кожен з яких працює у власному процесі і комунікує з іншими, використовуючи легковагі механізми — це як правило REST API на основі HTTP протокола Рис. 1. Ці сервіси побудовані навколо бізнес-потреб і розгортаються незалежно з використанням повністю автоматизованої середовища. В структурі розподіленої системи може існувати централізований модуль управління усіма модулями. Всі сервіси можуть бути написані на різних мовах і використовувати різні технології зберігання даних.

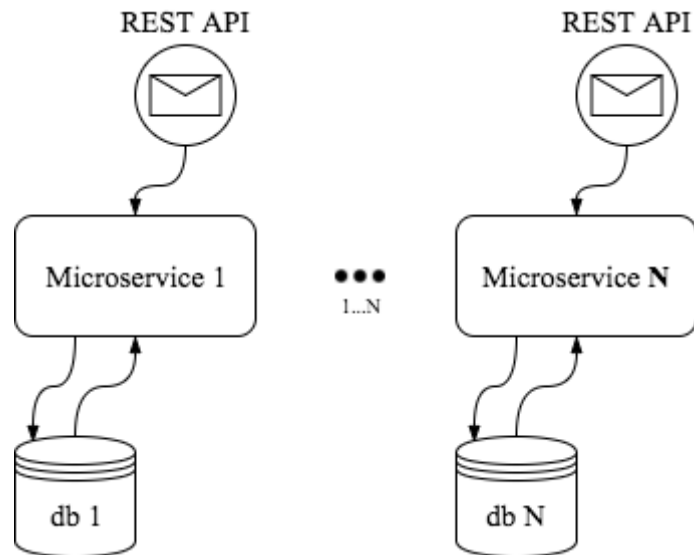

Рис.1. Набір мікросервісів у розподіленій системі

Підсистеми потім об'єднуються в більш складні системи і в загальний програмний комплекс, який піддається комплексному налагодженню з перевіркою правильності між-модульних зв'язків. Під час проектування розподіленої системи доцільно виділити логічні мікросервіси і почати програмування із складання кожного окремо.

Ще одна причина використання мікросервісного проектування — незалежне розгортання. Якщо розробляється додаток, що складається з декількох бібліотек, які працюють в одному процесі, будь-яка зміна в цих бібліотеках призводить до перезавантаження всієї програми. Але якщо додаток розбити на кілька мікросервісів, то перезавантажити необхідно буде тільки той сервіс, в якому внесені зміни. Інші продовжать успішно працювати з певною координацією між різними сервісами.

Основні недоліки мікросервісного проектування програми проявляються в складності створення контрактів між сервісами, щоб об'єднати їх в єдину систему. Також трапляються труднощі виявлення і виправлення помилок, допущених на ранніх стадіях розробки модулів. Крім того, окремі модулі можуть створюватися без загального уявлення про структуру всієї системи, що в свою чергу ускладнює їх об'єднання.

Для порівняння наведемо довідку про принципово діаметрально протилежний — монолітний підхід. Він описує метод проектування де програми будуються як одне ціле. Програма поділяється на окремі технічні шари і кожен вищий використовує набір нижчих. Наприклад, один шар містить менеджери для роботи з базою даних, інший — описує бізнес логіку та основну поведінку системи. Наступний — містить REST контролери, що слухають HTTP запити, та залежать попередні модулі.

Перевага монолітного проектування дає можливість контролювати хід проектування системи в процесі послідовної деталізації та забезпечує її безперервне коригування. Відсутність налагодження контрактів між різними сервісами дозволяє заощадити час.

Проте в такому підході будь-яка зміна в системі призводить до необхідності переробки на налагодження всіх шарів, що задіяні у нововведених. Ще одним недоліком — є потреба нового збирання і розгортання всієї програмної системи, що є досить незручним та неефективним при збільшенні масштабів програмного додатку.

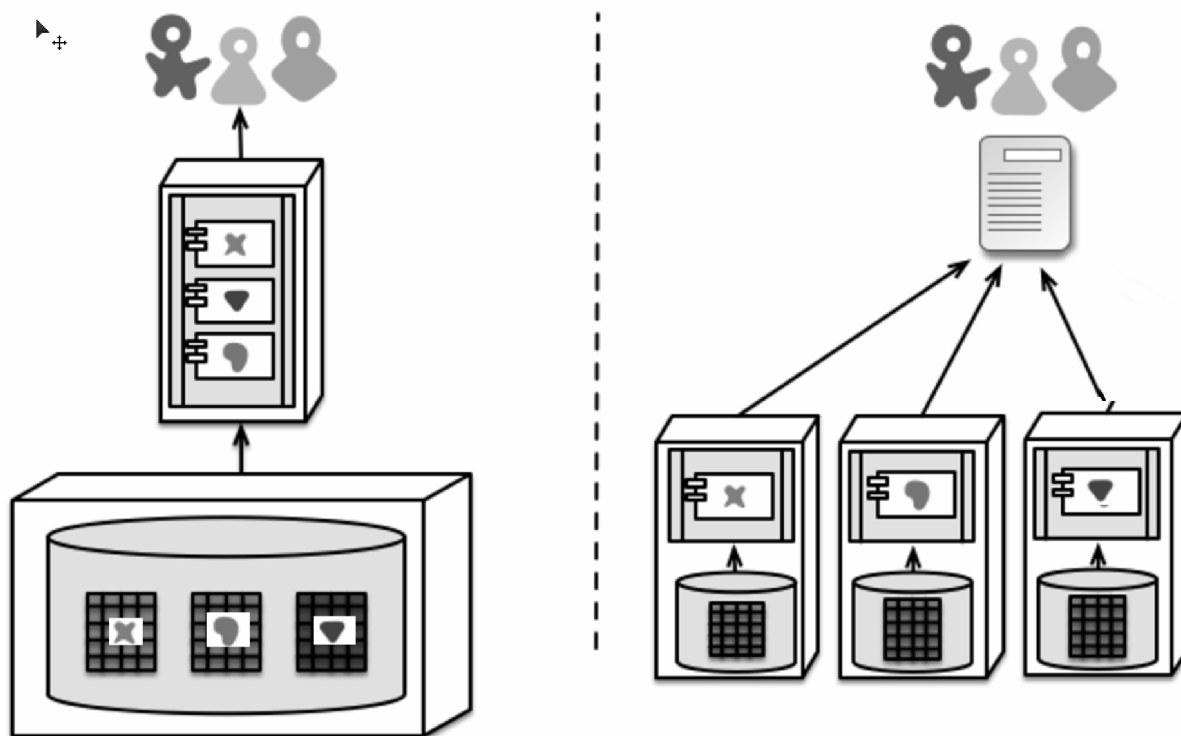

Рис. 2. Порівняння монолітного та мікросервісного підходу відповідно

На Рис. 2. проказане наочне порівняння мікросервісного та монолітного підходу. Монолітний підхід містить в одному процесі всі технічні та логічні шари. Мікросервісна система роздроблена на модулі, де кожен забезпечує роботу єдиного логічного шару а також має автономне сховище даних.

Структура мікросервісного комплексу. Будь-який розподілений комплекс на основі мікросервісів може складатися з різноманітних структурних блоків. Проте існує закономірність наявності певних логічних складових у кожній архітектурі. На Рис. 3. проілюстрована базова структура програмного розподіленого комплексу на основі мікросервісів.

Config Server. Це сховище конфігурацій для розподіленої системи. Як джерело даних може виступати: Git, Subversion і прості файли, що зберігаються локально. Очікувана поведінка мікросервіса: віддавати файли, відповідні до імені запитуючого мікросервісу.

Зачасту Config мікросервіс проектується таким чином, щоб дозволяв змінювати конфігурацію динамічно. Наприклад, мікросервіс А може почати розсилати змінений текст е-mail повідомлення без перезбірки. Для цього слід внести правки в потрібний конфігураційний файл на Config Server, а потім сповістити мікросервіс А, щоб той оновив свій файл конфігурацій.

Зауваження! Проектуючи мікросервісний додаток, потрібно забезпечити можливість використання конфігурацій, що можуть динамічно змінювати свої значення.

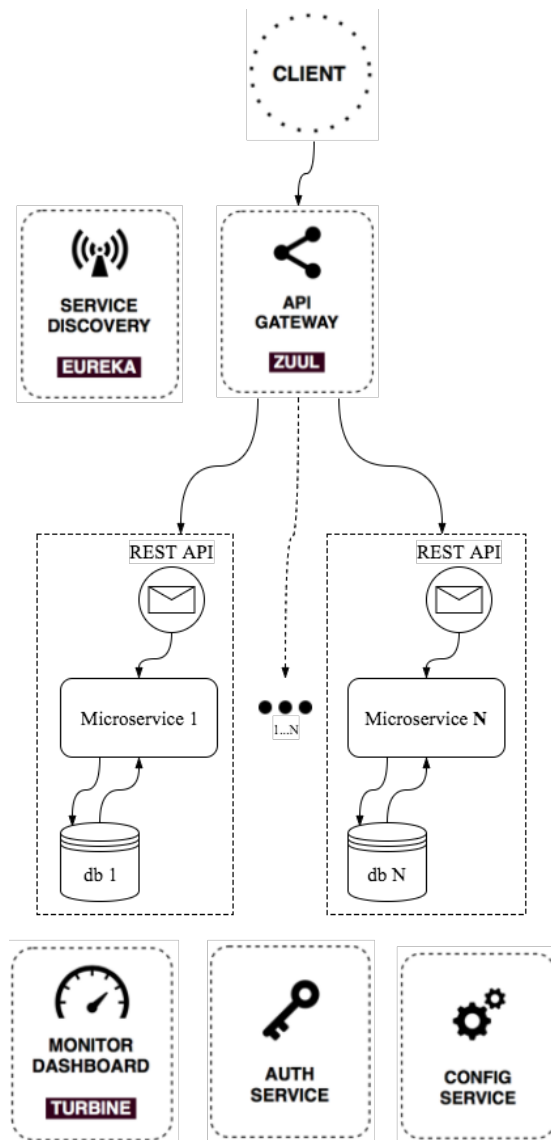

Рис. 3. Базова структура мікросервісного комплексу

Auth Server. Обов'язки по авторизації повністю винесені в окремий додаток, яке видає OAuth2 токени для доступу до бекенд ресурсів. Auth server використовується як для авторизації користувачів, так і для захищеного спілкування сервіс-сервіс всередині розподіленої системи.

З боку клієнта це нічим не відрізняється від браузерної авторизації за допомогою сесій. З запиту можна отримати об'єкт Principal, перевірити ролі і інші параметри доступу. Крім того, кожному OAuth2-додатку варто присвоїти scope: для бекенд-сервісів — **server**, для браузера — **ui**. Так ми зможемо обмежити доступ до деяких REST ресурсів ззовні.

API Gateway. У промислових системах, побудованих на Мікросервісній архітектурі, число компонентів зростає швидко. Гіпотетично, клієнтський додаток міг би запитувати кожен сервіс самостійно. Але такий підхід відразу натикається

на масу обмежень — необхідність знати адресу кожного сервера, робити запит за кожним шматком інформації окремо і самостійно зливати результат.

Для вирішення такого роду проблеми застосовують API Gateway — єдину точку входу. Її використовують для прийому зовнішніх запитів і маршрутизації в потрібні сервіси внутрішньої інфраструктури, віддачі статичного контенту, автентифікації, міграції сервісів, динамічного управління трафіком.

Service Discovery. Цей сервіс дозволяє автоматично визначати мережеві адреси для доступних мікросервісних додатків, які можуть динамічно змінюватися з причин масштабування, падінь і оновлень. Мікросервіси при старті будуть реєструватися в Discovery Service, надаючи мета-дані (такі як хост, порт та інше). Discovery Service прийматиме пульсуючі-повідомлення, і якщо таких не буде протягом визначеного часу — мікросервіс буде видалений з реєстру.

Dashboard service. Цей мікросервіс надає панель приладів, на якій видно зареєстровані додатки з кількістю копій серверів та іншою технічною інформацією.

Висновок. В статті було розглянуто мікросервісний підхід для побудови серверної частини веб-додатків. Було розглянуто діаметрально протилежну концепцію монолітних додатків. Показано переваги та недоліки обох архітектурних підходів. Загалом мікросервісна архітектура розподілених програмних комплексів містить наступні допоміжні структурні модулі: Config Server, Auth Server, API Gateway, Service discovery, Dashboard service.

Кожен створений мікросервіс працює в ізольованому процесі, має своє сховище даних. В модулі повинні бути реалізовані всі технічні шари необхідні для його роботи: сервіс для роботи з базою даних, сервіс бізнес логіки, сервіс реалізації REST API. На відміну від, монолітний — розшарований на технічні шари в кожному з яких містяться логічні модулі.

Література

1. Newman S. Building Microservices Designing Fine-Grained Systems / Sam Newman.
2. Microservices [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://martinfowler.com/arti-cles/microservices.html>.

А.В. Правдива,

учениця Державного навчального закладу
«Київський центр професійно-технічної освіти»

науковий керівник: ***О.С. Удодова,***

викладач спеціалізацій Державного навчального закладу
«Київський центр професійно-технічної освіти»

ВИКОРИСТАННЯ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАЛЬНО-ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день, однією з головних задач системи професійно-технічної освіти України є формування конкурентоздатних учнів, як повноцінних громадян сучасного суспільства [1]. В цьому зв'язку, остання для проведення занять теоретичного, практичного і виробничого навчання широко впроваджує різноманітні мультимедійні технології. Так, наряду із відомими технологіями із створення презентацій Microsoft Power Point, LibreOffice Impress, MySlideShow набувають значного розвитку й поширення інтерактивні технології у вигляді певних слайд-шоу. Загалом, в освітньо-навчальному процесі, останнім часом прослідковується тенденція все більшого впровадження ІТ технологій: мережевих, мобільних, інформаційних тощо [2].

Використання SMART технологій в сучасному процесі навчання є надзвичайно актуальним питанням сьогодення. Адже, саме інтерактивні дошки SMART дозволяють більш глибоко демонструвати інформаційно-навчальний матеріал учням, при якому є можливість здійснення безпосереднього включення певних коментарів поверх зображень на екрані. При цьому також все те, що написано на інтерактивній дошці SMART можливо передавати, роздруковувати, зберігати на змінних носіях або надсилати через e-mail. Так, комплекс SMART Board має цілий спектр власних програм-додатків та налаштувань. Сюди можна віднести — програму запису, відео-програвач, програму ведення миттєвих конференцій та ін., а також програму-додаток, що забезпечує спільну роботу з іншими додатками Microsoft Office. Зазвичай користуються такими додатками Microsoft Office як: MS Word, MS Excel, MS PowerPoint. Слід зауважити, більш цікавим, доступним і зрозумілим стає навчальний матеріал, при викладанні якого використовується додаток SMART Notebook — основа програмного комплексу SMART Board. Особливість його розкривається в тому, що він надає можливість записувати фрагмент уроку, містить інструментарій, що дозволяє виконувати різні операції над об'єктами, як-то: створення композицій з текстових і графічних фрагментів, збереження матеріалів і відтворення їх в процесі демонстрації.

Отже, навчання досягає своєї найбільшої ефективності завдяки тому, що весь освітній процес переноситься в електронне середовище і це дозволяє використовувати дані та знання викладача будь-якому учню [3].

Основними перевагами, як свідчить практика використання smart-технологій в освітньому середовищі професійно-технічних навчальних закладах є:

- сучасність «розумних» технологій та легкість їх сприйняття;
- універсальність використання даних технологій при викладанні різних дисциплін;
- висока ефективність засвоєння знань учнями;
- підвищення зацікавленості теоретичними та виробничими аспектами в процесі викладення матеріалу викладачами;
- залучення додаткових категорій учнів, в тому числі й іноземних;
- посилення наукових досліджень.

Таким чином, інформація та матеріал, що надає викладач або майстер виробничого навчання при використанні smart-технологій, стає більш цікавішим та інформативним. Також підвищується зацікавленість учнів до процесу навчання, розкривається їх творчий потенціал. В цілому, відбувається повноцінний ефективний обмін інформаційним потоком при сприйнятті та відтворенні отриманих знань учнями. В результаті, учні сприймають матеріал, що викладається, швидше, при цьому приймають активну участь в групових дискусіях, виконують спільну роботу, проходять індивідуальну перевірку знань.

Із впевненістю можна засвідчити, що широке використання SMART-технологій в системі професійно-технічної освіти України, сьогодні є єдиним вірним шляхом до надання якісних та сучасних освітніх послуг, а відповідно, підготовки висококваліфікованого робітника.

Література

1. Петриченко А.А., Удодова О.С. Сучасний стан та перспективи розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в навчально-виховному процесі професійно-технічних навчальних закладах освіти України. «Наукова молодь-2018»: зб. тез доп. VI всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 16 листопада 2018. — Київ, Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2018.
2. Бонч-Бруєвич Г.Ф., Абрамов В.О., Косенко Т.І. Методика застосування технології SMART Board у навчальному процесі: навчальний посібник // — К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2007. — 102 с.
3. Бондар Ю.І., Удодова О.С. Хмарні технології та їх використання в сучасному світі. «Новини науки XXI століття»: зб. тез доп. XXIV Міжнародна інтернет-конф., м. Вінниця, 23 листопада 2018.

М.О. Троцький,

студент Національного технічного університету України
“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”

науковий керівник: **Я.Ю. Дорогий,**

кандидат технічних наук, доцент кафедри автоматики та управління в технічних системах
Національного технічного університету України
“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”

БІБЛІОТЕКА КОНТЕКСТУАЛЬНОЇ ВАЛІДАЦІЇ У СЕРЕДОВИЩІ .NET

Анотація. Стаття присвячена проблемам дизайну валідаційної логіки у C#/.NET за стосунком. Мета статті — обґрунтування необхідності нового підходу написання логіки контекстуальної валідації, опис авторського рішення — спеціалізованої бібліотеки — у розрізі існуючих рішень та постулатів дизайну програмного забезпечення.

Ключові слова. .NET, валідація, domain driven design, code smells, design smells, coupling, coherency.

Вступ. На сьогоднішній день практика написання корпоративних застосунків (зокрема і у середовищі .NET) показує, що від 10 до 40 відсотків коду та, відповідно, витраченого на нього робочого часу (що у свою чергу впливає на швидкість розробки ПЗ, а отже і на його собівартість та конкурентоспроможність компанії на ринку outsource development) витрачається на валідацію (перевірку) бізнес-правил.

Для спрощення та пришвидшення даного процесу використовуються валідаційні інструменти. Наявні наразі фреймворки чи бібліотеки для валідації у середовищі .NET у повній мірі реалізують лише позаконтекстуальну валідацію (на основі атрибутів чи Fluent API). Проте пристойний об'єм логіки валідації є саме контекстуальним (результат валідації залежить від інших частин програми, а не самої сутності), що здебільшого передбачає взаємодію із репозиторієм або іншим джерелом персистентності (у тому числі і в CQRS). Отже, весь необхідний для цього код пишеться розробниками стандартним імперативним підходом і, як правило, безпосередньо у модулях ПЗ.

Задача полягає у тому, щоб виокремити логіку контекстуальної валідації від решти бізнес логіки, що зменшить зв'язаність програми, підвищить її спроможність тестування, а декларативний стиль подачі підвищить підтримуваність та ясність коду.

Існуючі рішення у розрізі дизайну ПЗ. Валідація може бути реалізована за допомогою тривіальних потоків управління if-then, проте такий код погано читається та підтримується, має високу цикломатичну складність. Саме тому широкої популярності набули валідаційні фреймворки.

Табл. 1. Рейтинг валідаційних фреймворків за популярністю [1]:

Назва	Кількість завантажень	Дата останнього оновлення
System.ComponentModel.DataAnnotations	35 м	29.05.2018
FluentValidation	8,35 м	04.09.2018
NHibernate Validator	86,2 к	02.04.2018
FubuValidation	71,9 к	08.09.2014

У ході розробки бібліотеки за основу бралися перші два фреймворки.

У доменному дизайні є дві школи думки [2], що стосуються валідації, які обертаються навколо поняття завжди валідного об'єкта. Джеффри Палермо [3] стверджує, що завжди дійсна сутність — це омана. Він стверджує, що логіка перевірки повинна бути відокремлена від об'єкту, що відповідно відклало би визначення правил перевірки для виклику до часу виконання. Інша школа думки, підтримана Грегом Яном [4] та іншими, стверджує, що сутності повинні бути завжди валідними.

Остання позиція знаходить яскраве відображення у `IValidatableObject` (`DataAnnotations`), також даний фреймворк підтримує більш цікаву імплементацію — за допомогою атрибутів. Таким чином, валідаційні правила знаходяться не зовсім в типі, проте в його метаданих. Це має свої плюси, оскільки декларативний стиль атрибутів зменшує складність коду, проте збільшує складність тестування.

З позиції `Domain Driven Design` валідація — це процес забезпечення інваріантів — які за Еріком Евансом [5] мають бути імплементовані у корені агрегату, тобто всередині самого типу. При цьому інваріанти всередині сутності мають бути інкапсульовані, що негативно позначається на здатності тестування. Типово це вирішується виділенням приватного функціоналу в окремий тип та впровадження його за допомогою механізму `DI` (розширення за Бертраном Меєром, `SOLID`, `OCP` [6]). Таким чином, існує необхідність виокремлювати валідаційні правила у окремі класи.

У цьому випадку найкраще підходить `FluentValidation`. Вираження кожного правила в окремий тип, що наслідує `AbstractValidator<T>`. Проте даний фреймворк також має переваги декларативного стилю задання обмежень за допомогою `RuleFor` та інших хелперів — членів класу `AbstractValidator<T>`.

Постановка проблеми. У реальних системах існує складна логіка, яка вирішує, коли суб'єкт є дійсним для конкретних операцій. Існує рідко тільки один контекст для того, щоб бути дійсним чи недійсним. Цей тип перевірки є основною частиною бізнес-логіки, яка використовується для споживання та перевірки вводу користувача в систему. Ця бізнес-логіка повинна бути розділена на інші класи.

Не зважаючи на поширеність проблеми, популярні фреймворки надають бідний інтерфейс для реалізації контекстуальної валідації.

Так, `DataAnnotations` методи `TryValidateObject`, `ValidateObject` та `ValidateProperty` статичного класу `Validator`, а також метод `Validate` інтерфейсу `IValidatableObject` споживають `ValidationContext`. Цей клас описує тип або член, на якому виконується перевірка. Він також дозволяє додавати користувальницьку

перевірку за допомогою будь-якої служби, яка реалізує інтерфейс `IServiceProvider`. Це і дає можливість розширення валідації контекстом, проте у дуже незручний спосіб. Більше того `ValidationContext` є огорткою для `Object` типу (тобто будь-якого), що негативно позначається на безпеці типів програми.

`FluentValidation` також не реалізує підтримку контексту. Єдине, чим виражається контекст у ході валідації — це `Dictionary<string,object>` (хеш-таблиця зі строковим ключем). Джеремі Скіннер (голова розробників даного фреймворку) особисто зазначив, що додавання прямої підтримки для деякого роду контексту виходить за межі задачі проекту [7].

Решта існуючих фреймворків та бібліотек вирішують описану проблему ще гірше, або взагалі її ігнорують.

Постановка задачі. Отже, існує потреба у створенні нового фреймворку валідації у .NET середовищі, що ставить у центр саме контекстуальну валідацію.

Фінальний продукт має відповідати ряду вимог:

- сприяти зменшенню кількості коду, необхідного для реалізації валідаційної логіки;
- мати можливість використання у підходах відкладеної валідації [3] та завжди валідної сутності [4];
- мати інтуїтивно зрозумілий API;
- урахувувати нативні правила валідації .NET (`System.ComponentModel.DataAnnotations`);
- створювати правила за `Exception` та `Notification` підходами [9], оскільки вони базові та загальноприйняті;
- сприяти зменшенню `Design Smells` (`Rigidity`, `Fragility`, `Immobility`, `Viscosity` та `Needless Complexity`), `Code Smells`, `Coupling`, збільшенню `Coherency` [6], отже створювати позитивний вплив на дизайн застосунку.

Опис отриманих результатів. Розроблена бібліотека контекстуальної валідації являє `Production Rule System` [10], що організує логіку перевірок за допомогою набору правил, кожне з яких має умову (предикат `Func<TEntity, TContext, bool>`) та делегат реакції на її порушення, що задається функціями `NotifiedAs` та `ThrowingException`.

Для конструювання правил використовується `Fluent API` — різновид `Internal Domain Specific Language` (підможина мови програмування, що орієнтована на певний тип проблеми). API розроблено за рекомендаціями Фаулера [8] та із використанням патернів `Closure / Nested Closure`, `ExpressionBuilder`, `Function Sequence` та `Method Chaining` для побудови правил і `Notification` для організації результату валідації (у т. ч. для самовалідації стану бібліотеки). Даний підхід забезпечує легке читання та написання логіки правил перевірки. Наприклад:

```
UsingNotificationApproach()  
    .AddRule<TEntity>((entity, context) => context.Data[0].Property ==  
entity.Property)  
    .NotifiedAs(new Notification() { ErrorMessage = "Properties are same!" })  
    .Including((entity, context) => context.Data[1].Property > entity.Property)  
    .NotifiedAs("First item in context is greater than entity")  
    .WithValidationExceptionMessage("Validation of TEntity failed");
```

Продукт підтримує два підходи до валідацій, відомі як Notification та Exception Approach. Перший реалізується через інтерфейс `INotificationValidationRule`, що у результаті валідації повертає `ValidationResult` — агрегат перерахування структур Notification та загального валідаційного повідомлення. Останній підхід, що реалізується через інтерфейс `IExceptionValidationRule` — викидає користувацьке виключення при порушенні валідаційного правила.

Бібліотека працює у двох режимах: загальноприйнятний підхід при якому правила інкапсулюються в окремих об'єктах, та підхід для швидкої розробки.

Перший використовує `Factory` та `Builder` [11] для генерації валідаційних правил. Даний підхід надає можливість впровадження валідаційних правил за допомогою механізму `Dependency Injection`. Таким чином правила можуть бути застосовані для відкладеної валідації [3] та завжди валідної сутності [4]. Також виокремлення правил в окремі класи полегшує тестування та сприяє `Low Coupling / High Coherency`, що у свою чергу вирішує проблеми `Design` та `Code Smells`.

Останній режим використовує інкапсулювання усіх валідаційних предикатів у статичному класі `DomainModelValidator` із публічними методами `Configure` та `Validate`. Таким чином можна викликати валідацію, наприклад, в `GenericRepository` [12] перед записом у сховище і вона відбуватиметься для всіх сутностей, помічених атрибутом `ValidateDomainConstraintsAttribute`. Цей підхід значно зменшує час розробки ПЗ, проте має негативний вплив на дизайн застосунку. Його використання є виправданим для умов обмеженого часу або написання програм, що не матимуть подальшого розвитку. Тому бібліотека може працювати у «перехідному» режимі: фабрика має здатність конструювати правила зі статичного конфігу. Таким чином забезпечується безшовний перехід із другого режиму до першого.

Бібліотека підтримує нативну валідацію .NET за змовчуванням, яку можна вимкнути за допомогою методів `DisableNetNativeValidation` при статичному конфігуруванні або `IgnoringNetNativeValidation` у відповідного `Builder` при конструюванні через `Factory`.

Недоліки, обхідні шляхи та подальший розвиток продукту. Наразі основним недоліком є робота виключно з одним валідаційним контекстом, хоча контекстом для однієї операції валідації може виступати декілька об'єктів. Наприклад, два або три `Repository` треба перевірити, перед тим, як зберегти сутність. Звісно, у такому випадку валідаційне правило можна зав'язати на `Unit of Work`. Але як бути у випадку `IRepository` і `IService`, що водночас виступають контекстом? Можна зав'язати правило на `ValueTuple<IRepository, IService>`, проте зручніше працювати з валідаційними предикатами виду `Func<TEntity, TContext1, TContext2, ... bool>`. Тому подальша версія бібліотеки повинна містити перевантаження для задання правил за допомогою усіх 16 видів `Func` делегатів.

Іншим важливим недоліком є наступний. Деяку сутність `TEntity` треба провалідувати по контексту `TContext` у класах `Type1` і `Type2`, при чому зміст валідаційних правил для кожного із цих класів повинен бути різним. Таким чином постає проблема контексту контексту. Головна проблема полягає у визначенні

валідаційних правил, які треба впровадити у Type1 чи Type2 — в обох випадках вони належать до `IVValidationRule<TEntity, TContext>`. Рішенням є створення для Type1 і Type2 свого класу-обгортки над валідаційним правилом та впровадження цього типу, замість `IVValidationRule<TEntity, TContext>` у їх конструктори.

Література

1. Офіційний сайт пакетного менеджера NuGet. Statistics [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://www.nuget.org/stats>.
2. Validation in DDD [Електронний ресурс] / Leo Gorodinsky. — 2011. — Режим доступу до ресурсу: <http://gorodinski.com/blog/2012/05/19/validation-in-domain-driven-design-ddd/>
3. The Fallacy of Always Valid Entity [Електронний ресурс] / Jeffrey Palermo. — 2009. — Режим доступу: <http://jeffreypalermo.com/blog/the-fallacy-of-the-always-valid-entity/>
4. Interview: Greg Young Discusses State Transitions in Domain-Driven Design and DDD Best Practices [Електронний ресурс] — 2009. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.infoq.com/news/2009/01/greg-young-ddd>
5. Evans E. Domain-Driven Design: Tackling Complexity in the Heart of Software / Eric Evans., 2003. — 560 с. — (Addison Wesley)
6. Martin R. Agile Principles, Patterns, and Practices in C# / R. Martin, M. Micah., 2006. — 768 с. — (Prentice Hall).
7. Skinner J. Option to add a 'Context' to the Validate() method in the form of an object [Електронний ресурс] / Jeremy Skinner. — 2016. — Режим доступу до ресурсу: github.com/JeremySkinner/FluentValidation/issues/243.
8. Fowler M. Domain-Specific Languages / M. Fowler, R. Parsons. — 420 с. — (Addison-Wesley).
9. Fowler M. Replacing Throwing Exceptions with Notification in Validations [Електронний ресурс] / Martin Fowler. — 2014. — Режим доступу до ресурсу: <https://martinfowler.com/articles/replaceThrowWithNotification.html>.
10. Fowler M. Production Rule System [Електронний ресурс] / Martin Fowler. — 2009. — Режим доступу до ресурсу: <https://martinfowler.com/dslCatalog/productionRule.html>.
11. Design Patterns Elements of Reusable Object-Oriented Software / E. Gamma, R. Helm, R. Johnson, R. Vlissides., 2009. — 417 с. — (Addison-Wesley).
12. Pratt C. A Truly Generic Repository [Електронний ресурс] / Chris Pratt. — 2016. — Режим доступу до ресурсу: <https://cpratt.co/truly-generic-repository/>.

ХІМІЧНА ТА БІОІНЖЕНЕРІЯ

М.А. Андрієнко,

студент хіміко-технологічного факультету
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

науковий керівник: **Г.Ю. Флейшер,**

кандидат технічних наук, старший викладач кафедри хімічної технології
композиційних матеріалів Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ВИКОРИСТАННЯ МІНЕРАЛІЗАТОРІВ ДЛЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ВАПНА

Вапно застосовується в різних сферах діяльності. Воно знайшло призначення в гірничодобувній, металургійній та сталеливарній промисловості, а також для очищення стічних вод. Основним технологічним процесом при отриманні вапна є випал вапняку. Від даного процесу залежать властивості кінцевого продукту [1]. Отже, виникає потреба, щодо необхідності дослідження покращення процесу виготовлення вапна.

На основі аналізу визначено технічні рішення, при реалізації яких може бути досягнений позитивний результат по підвищенню показників ефективності виробництва та конкурентоспроможності продукції. А саме експериментально встановлено, що змішування вапняку з твердим паливом з одночасним зволоженням шихти, різними видами розчинів, дозволяє збільшити вихід активного вапна високої якості. Відомо, що певні різновиди легкоплавких речовин при введенні їх в невеликих кількостях прискорюють протікання хімічних процесів як при реакціях взаємодії (застосування мінералізаторів при випалюванні), так і при розкладанні деяких карбонатів [2].

Метою даної роботи було дослідження можливостей прискорення процесу випалу карбонатної сировини з використанням мінералізаторів.

Дане питання вивчалось вченими України. Так, у роботі [2] розглянуто спосіб зволоження шихти дистильною рідиною, яку використовували з сумарною концентрацією CaCl_2 і NaCl від 90 до 120 г / л. Випробування показали, використання мінералізаторів призводить до збільшення ступеня дисоціації вапняку.

Автор [3] у своїх дослідженнях вивчив вплив великої кількості різних мінералізаторів на випал вапняків з яких хлористий кальцій показав найкращі результати.

Аналізуючи наукові роботи [2–3] можна прийти до висновку, що найбільш ефективним мінералізатором є дистильарна рідина, в склад якої входять CaCl_2 та NaCl .

В результаті проведених досліджень, з урахуванням даних літературного огляду, при дисоціації карбонату кальцію в присутності дистильарної рідини суттєво збільшується ширина зони дисоціації. Спочатку CaCO_3 дисоціює в окремих ділянках, що безпосередньо мають прямий контакт із мінералізатором, при збільшенні витримки кількість цих ділянок зростає, а матеріал набуває плямистої структури. Також було проаналізовано, що мінералізатори позитивно впливають на процес гасіння вапна, при цьому відбувається розпушування з ростом гідравлічного вапна

Таким чином використання мінералізаторів має позитивний вплив на процес випалу. Встановлено, що використання дистильарної рідини дозволяє зменшити питому витрату палива на випал карбонату кальцію і поліпшити якість вапна, що має велике практичне значення для підвищення показників ефективності виробництва.

Література

1. Бойнтон Р.С. Химия и технология извести / Р.С. Бойнтон. — М.: Из-во литературы по строительству, 1972. — С. 52–55.
2. Интенсификация процесса обжига карбоната кальция с помощью минерализаторов / А.И. Посторонко // Вісник НТУ «ХПІ». — 2013. — № 64 (1037). — (Серія: Хімія, хімічна технологія та екологія). — С. 193–197. — Бібліогр.: 4 назв.
3. Виноградов Б.И. Интенсификация процесса обжига извести с помощью минерализаторов / Б.И. Виноградов // Строительные материалы. — 1962. — № 2. — С. 30–32.

С.Г. Бабій,

студент хіміко-технологічного факультету
Національного технічного університету України «
Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

науковий керівник: **В.В. Токарчук,**
кандидат технічних наук, доцент кафедри хімічної технології
композиційних матеріалів Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ШЛЯХИ ОТРИМАННЯ ПОРТЛАНДЦЕМЕНТУ КОМПОЗИЦІЙНОГО НИЗЬКОЇ ВОДОПОТРЕБИ

Композиційний цемент характеризується високим вмістом активних мінеральних добавок, які заміщають частину портландцементного клінкеру. Але для збереження відповідних фізико-хімічних характеристик зерна піддають сильнішій механічній активації поверхні в присутності порошкоподібних добавок суперпластифікаторів [2]. Для виготовлення такого цементу необхідна менша кількість клінкеру, що дозволяє знизити викиди CO_2 та витрати палива при

незмінній продуктивності. Розповсюдженим способом виготовлення цементу низької водопотреби є спосіб з додаванням кремнеземистих наповнювачів (кварцевий пісок, зола — винесення, склобій, туф, пемза) та суперпластифікатора.

Невдалими характеристиками такого в'язучого є підвищена водопотреба (нормальна густота) цементу, невеликий розплив цементного тіста, а також невисока міцність. Це пояснюється використанням у їх складі кремнеземистих мінеральних наповнювачів, в яких частка кремній оксиду перевищує 80%, що відрізняються високою вологоємністю, що веде до підвищення водопотреби цементних систем і погіршення їх реологічних характеристик.

На поверхні твердої фази добавок та наповнювачів утворюється сольватна оболонка, що складається з адсорбційно-зв'язаної води, об'єм якої можна прирівняти з об'ємом частинки. При цьому кількість вільної води, яка відповідає за рухливість цементних систем, скорочується на величину, порівнянну з об'ємом мінерального наповнювача. Тому зі збільшенням частки кремнеземистого наповнювача в цементі необхідна рухливість бетонної суміші досягається при більш високих кількостях води.

У патенті [1] описується спосіб отримання цементу низької водопотреби з використанням карбонатних матеріалів в заміну кремнеземистим. В результаті спостерігається додаткове зменшення водопотреби, підвищення густини цементного тіста, міцності цементного каменю, поліпшенні реологічних характеристик.

Використання даних матеріалів теоретично більш доцільно у цементах низької водопотреби тому, що менша поверхнева енергія карбонат вмісних матеріалів в порівнянні з кремнеземистими призводить до меншої адсорбції води на їх поверхні, адсорбційний шар стає тонше, і більша кількість води залишається у вільному стані, забезпечується більший ефект пластифікації. Також мінеральна добавка буде піддаватись попередньому помелу окремо від клінкеру.

У роботах [2—4] при розгляді даного виду цементу не роблять детальний підбір добавок та їх вплив на властивості, а більше придають уваги активації поверхні та конструкціям агрегатів для цього.

У випадку виготовлення цементу з карбонатною добавкою, можлива економія ще на етапі помелу, так як добавка володіє меншою твердістю в порівнянні з клінкером, то потрібно спочатку клінкер подрібнити до потрібної дисперсності, а потім уже вводити у процес добавку. Тому, що при одночасному введенні у агрегат розмір частинок буде сильно різнитись. А при розділенні кінцевого помелу на дві стадії, та введенні карбонат вмісних порід безпосередньо на стадії два. Це покращить фракційний склад та дасть економію електроенергії при помелі.

При обробці даних наведених у роботі [1] можна побачити, масова частка карбонатного матеріалу досягається від 30 до 50 %, тобто можлива економія клінкеру еквівалентна цим величинам, також не слід забувати про зниження кількості викидів CO₂ у 1,5-2 рази.

Література

1. Пат. RU2379240C1. Цемент низкой водопотребности и способ его получения / В.Г. Хозин, О.В. Хохряков, И.Р. Сибгатуллин. Опубл. 20.01.2010.
2. Дворкин Л.И., Дворкин О.Л. Строительные минеральные вяжущие материалы// Москва, 2011. — 544 с.
3. Пат. RU2011128977A. Цемент с минеральными добавками / Л.И. Худякова, О.В. Войлошников. Опубл. 10.11.2013.
4. Бутт Ю.М., Сычев М.М., Тимашев В.В. Химическая технология вяжущих веществ. — М.: В.Ш., 1980. — 472 с.

І.М. Крильчук,

студент хіміко-технологічного факультету
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
науковий керівник: **О.О. Сікорський,**
асистент кафедри хімічної технології композиційних матеріалів
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ СОРБЦІЙНОГО ВОЛОГОВІСТУ ТА ВОДОПОГЛИНАННЯ НІЗДРЮВАТОГО БЕТОНУ

Сучасний будівельний ринок широко представлений ефективними стіновими матеріалами, які володіють високою надійністю, доступністю сировинної бази, економічністю при експлуатації та екологічністю. Поміж найбільш ефективних матеріалів для зведення стін, перегородок, основ для підлоги, а іноді і перекриттів, виокремлюють ніздрюваті бетони.

Однією з важливих властивостей автоклавних газобетонних виробів є їх висока теплоізоляційна здатність, яка й зумовлює їх використання в якості огорожувальних конструкцій промислових і житлових споруд. Такі особливості газобетону забезпечуються за рахунок того, що в його об'ємі рівномірно розподілені повітряні пустоти, які погано передають тепло. У підсумку стіни з газобетону утримують тепле повітря всередині приміщення і певною мірою акумулюють тепло самі.

Проте, область застосування газобетону обмежена, оскільки структура ніздрюватих бетонів характеризується високою пористістю і значною гідрофільністю. В деяких випадках це призводить до значного збільшення коефіцієнта теплопровідності і внаслідок цього, до зменшення теплоізоляційної здатності та руйнування матеріалу. Тому, питання зниження сорбційного вологовмісту та водопоглинання газобетону є актуальними, з огляду на можливість розширення сфери використання цього прогресивного будівельного матеріалу.

Метою даної роботи було дослідження можливості зниження сорбційного вологовмісту та водопоглинання ніздрюватого бетону.

Зменшити показники сорбційної вологи та водопоглинання газобетону до деякого оптимального значення можна шляхом оптимізації структури матеріалу. Одним з напрямків оптимізації структури будівельних матеріалів є їх гідрофобізація — поверхнева або об'ємна — за допомогою різноманітних органічних сполук, здатних надати поверхні матеріалу водовідштовхувальних властивостей [1].

Для захисту газобетону від дії зовнішніх факторів використовують просочуючі та плівкоутворюючі композиції. Просочувачі не тільки захищають матеріали від дії зовнішніх факторів але і змінюють (підвищують) експлуатаційні властивості модифікованих виробів. Беручи до уваги постійне збільшення будівництва в Україні та у всьому світі, потреба у просочуючих композиціях також буде збільшуватись.

Значними перевагами просочувачів на основі кремнійорганічних сполук являється велика кількість способів їх нанесення на об'єкт: щіткою, розпиленням, окунанням у ємність із сумішшю, просочуючі автоклави, вакуумування. Велика кількість методів може бути застосована без використання спеціального обладнання [2].

У значній мірі на величину зміни експлуатаційних властивостей впливає склад просочувача та його концентрація, яка визначається часткою кремнійорганічних сполук в розчиннику. Часто у складі просочувачів використовують алкілсилоксани, алкілсиліконати, силани з різними замісниками, їх комбінації, а також силікон.

Як плівкоутворюючі компоненти в таких просочувачах застосовують кремнійорганічні сполуки, зокрема, поліорганосилоксани розгалуженої або циклолінійної структури: поліметилфенілсилоксани, поліметилсилоксани, поліфенілсилоксани, поліетилфенілсилоксани [3]. Дуже часто для покращення адгезії та інших механічних властивостей композицій, наприклад, збільшення їх масло- та бензостійкості, а також для зниження температури висихання, кремнійорганічні компоненти модифікують органічними полімерами. З цією метою застосовують алкідні та епоксидні смоли, поліефіри з насичених та ненасичених дикарбонових кислот, поліакрилати, етилцелюлозу. Кількість модифікуючих добавок може коливатися від 10 до 50 % за масою [4].

У роботі [1] вказано, що при введенні до складу ніздрювато-бетонних сумішей добавки кремнійорганічної рідини ПМС-50 у кількості 1,5-2 % від маси сухих компонентів, міцність матеріалу при стиску підвищується з 2,9 МПа до 3,8 МПа; водопоглинання знижується з 49,6 % до 4,2 % за масою.

Проаналізувавши наукові статті [1–4], можемо дійти висновку, що вирішенням проблеми високого вогологовмісту та вологопоглинання ніздрюватих бетонів можуть бути композиції на основі кремнійорганічних сполук, які включають дві властивості: гідрофобізація поверхні та її зміцнення.

В результаті проведених досліджень, з урахуванням даних літературного огляду, встановлено, що вирішальним фактором, який впливає на паропроникність, капілярну дифузію води і поглинальні властивості матеріалу — є газова пористість ніздрюватого бетону. На макрорівні, фактором, який визначає

теплоізоляційні значення ніздрюватого бетону, є структура його матриці — тонкого твердого безперервного прошарку між газовими порами, пронизаного множиною капілярів, її пористість, розподіл пор в об'ємі, геометрія і величина пор. Доведено, що автоклавний газобетон, отриманий з застосуванням кремнійорганічної добавки, має приближену до оптимальної макроструктуру комірок, яка характеризується щільною гексагонально-кубічною упаковкою кулястих газових пор різних діаметрів, які поділені безперервним прошарком перегородок.

Література

1. Лаповська С.Д. Автоклавний газобетон з покращеними експлуатаційними властивостями: дис. докт. техн. наук / Світлана Давидівна Лаповська; КНУБА. — К., 2013. — 387 с.
2. Gosh, P. Adhesive and coating Technology / P. Gosh // Tata Mc-Graw-Hill Education. 2008. — Т. 16(123). — С. 172.
3. Gran, U. Application of cellular concrete in construction / U. Gran // Building market. — 2010 — Т. 9(10). — С. 56—57.
4. LaValle, S. Modification of cellular concrete / S. LaValle // Building technology. — 2010 — Т. 76(99). — С. 87—89.

О.В. Мельник,

студент хіміко-технологічного факультету
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ВИКОРИСТАННЯ ЗОЛИ ОСАДУ СТИЧНИХ ВОД У ВИРОБНИЦТВІ ЦЕМЕНТУ

Процес обробки стічних вод з метою руйнування або видалення з них певних шкідливих речовин, знезараження і видалення патогенних організмів доволі складний процес, що передбачає етапність. Саме на другій стадії — відстоювання забрудненої води у первинних відстійниках - утворюється активний мул-сирець, який, займаючи значні територіальні площі, є джерелом забруднення навколишнього середовища, небезпечним фактором для здоров'я населення, становить загрозу флорі та фауні. Отже, виникає гостра проблема, щодо необхідності його утилізації.

Серед різноманіття варіантів, саме спалювання активного мулу-сирцю і, відповідно, перетворення до золи, є технологічно, економічно й екологічно раціональним.

Зола осаду стічних вод за своїм хімічним і мінералогічним складом багато в чому ідентична природним мінеральним матеріалам, тому може стати перспективним джерелом сировини. Відомі наступні варіанти використання:

- як наповнювач у виробництві широкого спектру будівельних матеріалів (бетонів, цегли, черепиці, портландцементу тощо);
- в якості добрива у сільському господарстві;
- як сировинна добавка при виробництві цементу.

Метою даної роботи було дослідження можливостей застосування золи осаду стічних (ОСВ) вод у виробництві цементу.

Дане питання вивчалось вченими й технологами в Європі, Китаї, США. Так, у роботі [1] розглянуто вплив золи ОСВ на міцність цементу при згині та стиску та діаметр розпливу. В дослідженні зроблено акцент на тому, що різні фракції впливають на міцність цементу по-різному. Випробування показали, що додавання золи ОСВ зменшує пластичність цементного розчину, однак збільшує міцність, як при стиску (5-15 %, залежно від фракції), так і при згині (1-5 % залежно від фракції).

У роботі [2] розглядається введення золи ОСВ з двох різних джерел у якості сировини, разом з вапняком та залізовмісним компонентом. При цьому якісні характеристики отриманого цементу відповідають аналогічним показником звичайного портландцементу, отриманого з традиційних сировинних матеріалів.

У роботах [3] та [4] показано, що введення до 15 % золи ОСВ у шихту при збереженні коефіцієнту насичення не менше 0.92 суттєво не впливає на марочну міцність цементу.

Аналізуючи наукові статті [1–5] можна прийти до висновку, що введення до 15 % золи ОСВ у шихту при збереженні значення коефіцієнту насичення у межах 0.92 – 0.94 не супроводжується погіршенням міцнісних характеристик цементу та слабо впливає на строки тужавлення. Більше того, деякі автори [5] акцентують увагу на пуцолановій активності золи ОСВ, що пов'язано з великим вмістом аморфного кремнезему.

В результаті проведених досліджень, з урахуванням даних літературного огляду, використання золи ОСВ у якості добавки для виробництва цементу з технологічної точки зору можливе. Оскільки, зола не потребує додаткового помелу, введення відбувається безпосередньо в піч. Маючи в своєму складі велику кількість реакційно-здатного аморфного кремнезему, пришвидшуються реакції клінкероутворення.

Введення золи ОСВ суттєво не впливає на кінцеві властивості цементу за умови дотримання нормальних значень коефіцієнту насичення, силікатного й глиноземистого модулів. Проте, враховуючи, що зола з різних джерел може мати досить різний хімічний склад, необхідно контролювати кожну партію золи та коригувати склад шихти, щоб значення коефіцієнту насичення, силікатного та глиноземистого модулю залишалися у заданих рамках.

Література

1. Monzó, J., Payá, J., Borrachero, M. V., & Córcoles, A. (1996). Use of sewage sludge ash(SSA)-cement admixtures in mortars. *Cement and Concrete Research*, 26(9), 1389–1398.
2. Lin, K. L., Chiang, K. Y., & Lin, C. Y. (2005). Hydration characteristics of waste sludge ash that is reused in eco-cement clinkers. *Cement and Concrete Research*, 35(6), 1074–1081.
3. Lin, K.-L., Lin, D. F., & Luo, H. L. (2009). Influence of phosphate of the waste sludge on the hydration characteristics of eco-cement. *Journal of Hazardous Materials*, 168(2-3), 1105–1110.

4. Lin, Y., Zhou, S., Li, F., & Lin, Y. (2012). Utilization of municipal sewage sludge as additives for the production of eco-cement. *Journal of Hazardous Materials*, 213-214, 457–465.
5. Cyr, M., Coutand, M., & Clastres, P. (2007). Technological and environmental behavior of sewage sludge ash (SSA) in cement-based materials. *Cement and Concrete Research*, 37(8), 1278–1289.

Д.М. Трохименко,

студент инженерно-химического факультета

Национального технического университета Украины

«Киевский политехнический институт» имени Игоря Сикорского

научный руководитель: **Л.А. Мельник,**

кандидат химических наук, старший научный сотрудник

Института коллоидной химии и химии воды имени А.В. Думанского НАН Украины

ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОЦЕССОВ УДАЛЕНИЯ МИКРОКОЛИЧЕСТВА AS (III) ИЗ ВОДЫ МЕТОДОМ НАНОФИЛЬТРАЦИИ

В связи с чрезвычайно высокой токсичностью соединений мышьяка при употреблении в микроколичествах с питьевой водой, разработка методов извлечения этого микрокомпонента из воды до норм питьевого водоснабжения является важной задачей на современном этапе.

В ИКХХВ НАН Украины показана [1, с. 76–82; 2, с. 10–15] высокая эффективность (93–99%) задержки соединений As (V) обратноосмотической мембраной ESPA-1 и нанофильтрационной мембраной ОПМН-П в широком диапазоне рН раствора, концентрации мышьяка и фонового электролита, рабочего давления, температуры, степени отбора пермеата. Удаление As (III) обратноосмотической мембраной ESPA-1 при рН, характерном для природных вод, не превышает 55%, что обусловлено низкой степенью диссоциации слабой арсенитной кислоты в интервале рН, характерном для природных вод. Показано, что сочетание метода обратного осмоса с предварительной фотокаталитической обработкой или обработкой вакуумным ультрафиолетовым облучением (ВУФ) обеспечивает глубокое удаление мышьяка в процессе баромембранного опреснения арсенитсодержащих растворов, свидетельствует об эффективном окислении As (III) до As (V) в процессе указанной предварительной обработки [3, с. 140–143].

Использование данной гибридной технологической схемы является более экологически целесообразным решением задачи снижения содержания мышьяка в пермеате с нормами питьевого водоснабжения по сравнению с технологической схемой, которая сочетает баромембранную обработку с последующей сорбционной доочисткой опресненной воды, поскольку исключает опасность локального вторичного загрязнения окружающей среды отработанным сорбентом или регенерационными растворами с высоким содержанием мышьяка [4, с.42]. Однако, для обеспечения технологичности разработанной гибридной схемы требуется создание проточных реакторов для $\text{TiO}_2/\text{УФ-ВУФ}$ (ВУФ) обработки, обеспечит условия для успешной практической реализации предложенного технического решения важной экологической проблемы.

Цель данной работы заключалась в исследовании процесса удаления микроколичеств $As(III)$ методом нанофильтрации с использованием мембраны ОПМН-П в сочетании с предыдущей $TiO_2/УФ$ -ВУФ (ВУФ) обработкой в реакторах проточного типа.

В данной работе для окисления арсенита в водном растворе использовали два типа проточных реакторов с кварцево-аргонно-ртутной лампой ДРБ-20. Первый из них содержал кварцевый кожух без покрытия фотокатализатором. Второй тип ВУФ-реактора для окисления арсенита состоял из кварцевого кожуха, на внутренней поверхности которого путем предварительной химической и термической обработок был нанесен фотокатализатор TiO_2 (толщина слоя катализатора составляла около 100 мкм). Благодаря наличию в лампе ДРБ-20 интенсивной линии излучения 254 нм можно ожидать, что использование реактора второго типа (с нанесенным фотокатализатором) будет способствовать более эффективной трансформации арсенита к арсенату благодаря совместному протеканию процессов фотолиза и фотокатализа. 240 см³ модельного раствора, содержащего $As(III)$, обрабатывали в течение 2-20 минут в ВУФ ($TiO_2/ВУФ$) реакторе, после чего направляли на нанофильтрационную обработку. Модельные растворы $As(III)$ готовили из стандартного образца, выпускаемого в виде раствора As_2O_3 в соляной кислоте (0,01 моль/дм³).

Исследование задержки соединений мышьяка нанофильтрационной мембраной осуществляли с использованием непроточной («тупиковой») цилиндрической ячейки емкостью 348 см³. Рабочая площадь мембраны в ней составляла 28,3 см². Ячейка оборудована перемешивающим устройством и расположена над магнитной мешалкой. Скорость вращения мешалки поддерживали равной 300 ± 5 об/мин. Рабочее давление задавали сжатым азотом и контролировали образцовым манометром с точностью $\pm 0,1$ МПа. В процессе исследований в мерный цилиндр отбирали пробы пермеата для определения различных показателей.

Коэффициент задержки ($R, \%$) соответствующего компонента мембраной рассчитывали по формуле:

$$R = \left(1 - \frac{C_{\Pi}}{C_0} \right) \cdot 100\% \quad (1)$$

где: C_0 - концентрация компонента в исходном растворе; C_{Π} - концентрация компонента в пермеате.

Удельную производительность мембраны ($J, \text{дм}^3/\text{м}^2 \cdot \text{год}$) определяли по формуле:

$$J = \frac{V}{S \cdot t} \quad (2)$$

де: V_{Π} — объем пермеата, дм³; S — площадь мембраны, м²; t — время отбора пермеата, час.

Степень отбора пермеата (СОП, %) рассчитывали по формуле:

$$\text{СОП} = \left(\frac{V_{\Pi}}{V_p} \right) \cdot 100\% \quad (3)$$

де: V_p — объем пермеата (см^3), V_r — объем раствора, взятого для обработки (см^3).

В результате проведения ряда экспериментов исследовано влияние pH и степени отбора пермеата на эффективность удаления соединений As (III) из воды нанофильтрационной мембраной ОПМН-П. Установлено, что коэффициент задержки арсенита указанной мембраной составляет 43,8-70,3% в интервале pH 4,8-10,3 при степени отбора пермеата 50%, что существенно превышает эффективность других типов нанофильтрационных мембран (NF-45 и NF270) по данному показателю. Предварительная обработка арсенитсодержащего раствора в циркуляционном режиме в ВУФ или TiO_2 -ВУФ-реакторе в течение всего 2-х минут обеспечивает задержку соединений мышьяка мембраной ОПМН-П на уровне 95%, что позволяет получать пермеат с содержанием мышьяка равным, или значительно ниже ПДК мышьяка для питьевой воды при концентрации As (III) в исходном растворе около 130 мкг/дм^3 . Полученные результаты свидетельствуют о принципиальной возможности практически полного окисления арсенита к арсенату в проточных УФ реакторах, продолжительность пребывания воды в которых незначительна, и составляют основу для проектирования и внедрения указанных реакторов для очистки воды от соединений As (III).

Литература

1. Удаление соединений мышьяка в процессах электродиализного и обратноосмотического опреснения воды / Мельник Л.А., Бабак Ю.В., Самсони-Тодоров О.О., Гончарук В.В. // Вопросы химии и химической технологии. — 2014. — Т. 5—6 (98). — С. 76—82.
2. Мельник Л.О. Вплив фонового електроліту на ефективність видалення арсенату в процесі нанофільтрації // Вопросы химии и химической технологии. — 2016. — Т. 4 (98). — С. 10—15.
3. Мельник Л.О., Бабак Ю.В. Видалення As(V) із води методом нанофільтрації з використанням мембрани ОПМН-П // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції “Чиста вода. Фундаментальні, прикладні та промислові аспекти” (Київ, Україна, 28-30 жовтня 2015 р.). — Київ: НТУУ “КПІ”, 2015. — С.140—143.
4. Мельник Л.О. Наукові засади видалення токсичних мікрокомпонентів мангану, бору, арсену в процесах мембранного опріснення. — автореф. дис. докт. хім. наук.: 21.06.01 / Мельник Людмила Олексіївна. — К.: 2016. — 42 с.

Д.О. Олійник,
студент хіміко-технологічного факультету
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
науковий керівник: **В.В. Токарчук,**
кандидат технічних наук, доцент кафедри хімічної технології композиційних матеріалів
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ВИКОРИСТАННЯ ВІДХОДІВ ВИРОБНИЦТВА АЛЮМІНІЮ В ПРОЦЕСІ ВИРОБНИЦТВА ПОРТЛАНДЦЕМЕНТУ

Суттєвою проблемою виробництва алюмінію як і всієї галузі кольорової металургії є утилізація відходів виробництва. У всьому світі алюміній виробляють шляхом електролізу глинозему, розчиненого в розплаві кріоліту. Для електролізу використовують вуглецеві електроди, що мають певний робочий ресурс. Після відпрацювання електроди підлягають заміні, але єдиного дієвого способу їх утилізації чи переробки в наш час не реалізовано в промислових масштабах. Вуглецеві електроди є основою фторвуглецьовмісних відходів, відвали яких утворюються на околицях заводів по виробництву алюмінію.

Фторвуглецьовмісні (ФВВ) відходи мають полікомпонентний склад, але можливо виділити основні компоненти — кріоліт (Na_3AlF_6), хіоліт ($\text{Na}_5\text{Al}_3\text{F}_{14}$), оксид алюмінію, та вуглець.

Відомо що в портландцементному виробництві за рахунок введення солей фтору в сировинну суміш в незначних кількостях спостерігається підвищення різниці ступеня реакційної здатності сировинних компонентів на протязі процесу випалу. Солі фтору в при нагріванні взаємодіють з карбонатом кальцію з утворенням проміжних сполук типу подвійних солей, що мають порівняно низькі температури плавлення. Таким чином в зонах підігріву в присутності солей фтору відбувається взаємодія матеріалів за участю рідкої фази що в свою чергу інтенсифікує процеси взаємодії вапна, кремнезему та оксидів алюмінію та феруму [1–2].

З фторовмісних мінералізаторів найбільше промислове застосування знайшов флюорит CaF_2 (плавиковий шпат) - мінерал, що містить 48,8 % фтору і 51,2 % Кальцію. В виробництві цементу флюорит використовують з домішками, при цьому вміст основної речовини — фториду кальцію (CaF_2) у фторовмісними мінералізаторах може варіюватися від 30 до 95 мас. % .

Як джерело фторовмісних мінералізаторів можуть бути використані відходи коксохімічного та металургійного виробництва (ФВВ-відходи). В першу чергу відходи електролізу алюмінію що містять кріоліт та значну частину вуглецю. Вигорання вуглецю в зонах підігріву шихти обертової печі може позитивно вплинути на процес випалу завдяки додатковому виділенню тепла. Метою даної роботи було дослідження можливостей застосування ФВВ-відходів у виробництві цементу.

У роботах [3] та [4] авторами розглянута можливість використання дрібнодисперсних фракцій даного типу відходів в якості мінералізаторів при випалі портландцементного клінкеру, як найбільш перспективний та економічно обґрунтований варіант утилізації. Автори незалежно один від одного отримали позитивні результати досліджень. Витрати палива на процес випалу при введенні ФВВ-відходів як мінералізатора зменшувалися в середньому на 1,9 – 2,0 % без втрати якості портландцементного клінкеру. Згідно даних досліджень оптимальним є введення добавки у кількості 0,1-0,25%. Дана кількість добавки забезпечує оптимальну густину клінкеру, розломоздатність та нормальні строки тужавлення.

При зниженні кількості добавки в сировинній суміші менше 0,1 % спостерігається зниження густини клінкеру що негативно впливає на показники якості

В результаті проведених досліджень, з урахуванням даних літературного огляду, використання ФВВ-відходів як мінералізатора з технологічної точки зору можливе.

Введення ФВВ-відходів в склад шихти не знижує якість портландцементного клінкеру за умови введення оптимальної кількості мінералізатора.

Література

1. Волконский Б.В., Коновалов Н.Ф., Макашов С.Д. Минерализаторы в цементной промышленности. — М.: Изд-во лит-ры по строительству, 1964. — 199 с
2. Никифорова Э.М. Минерализаторы в керамической промышленности. — Красноярск: ГУЦМиЗ, 2004. — 108 с.
3. Kulikov B.P., Nikolaev M.D., Kuznetsov A.A., Pigarev M.N. Utilizatsiya fluorso-derzhashchikh otkhodov alyuminievogo proizvodstva v tsementnoi promyshlennosti [Recycling of fluorine-containing aluminum production waste in the cement industry]. *Ekologiya i promyshlennost' Rossii* [Ecology and industry of Russia]. 2010, no. 5, pp. 4–6. (In Russian).
4. Kulikov B.P., Nikolaev M.D., Kuznetsov A.A., Barinov V.V., Pyrkova I.V. Poluchenie klinkera s ispol'zovaniem mineralizatora na osnove fluorso-derzhashchikh otkhodov [Clinker manufacture using a mineralizer based on fluorine-containing waste]. *Tsement i ego primeneniye* [Cement and its application]. 2010, no. 2, pp. 102–105. (In Russian).

ВИРОБНИЦТВО ТА ТЕХНОЛОГІЇ

О.С. Зазимко,

студент хіміко-технологічного факультету
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
науковий керівник: **Г.Ю. Флейшер,**
кандидат технічних наук, старший викладач
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ СПОСОБІВ ВИРОБНИЦТВА ГІДРАТНОГО ВАПНА

На сьогоднішній день існує велика потреба у всіх різновидах вапна. Це пояснюється тим, що вапно отримало широке використання як основний компонент у багатьох технологічних процесах.

Гідравлічне вапно використовують для споруд, які знаходяться у вологих умовах — фундаменти та зрошувальні канали, при виробництві вапняно-зольних та вапняно-шлакових в'язучих. Більш стійкі та довговічні вироби з ніздрюватого бетону отримують при використанні в ролі в'язучого гідравлічного вапна. Вище наведені причини обумовлюють актуальність та гостру необхідність виробництва вапна.

Але в Україні використовують застарілі методи виробництва, що призводить до виробництва вапна низької якості, використання великої кількості енергетичних і паливних ресурсів.

Метою даної роботи було дослідити шляхи підвищення якості продукції та ефективності її виробництва. Було проведено аналіз трьох робіт, за допомогою яких можна досягти заданих результатів.

Перший спосіб - одночасний випал і гідратація вапна, який розглянуто у роботі [1]. Гасіння вапна з отриманням гашеного вапна (пушонки) безпосередньо в печі шляхом охолодження продукту зволженим повітрям сприяє отриманню гашеного вапна в якості кінцевого продукту випалу і, крім того, економії газоподібного палива.

Тепло, що виділяється утилізується безпосередньо в самій печі, поступаючи в зону випалу з теплоносієм — повітрям. Це знижує витрату газоподібного палива на 3 м³ на кожну тонну вапняку.

Таким чином, даний винахід дозволяє отримати гашене вапно підвищеної чистоти в шахтній печі безпосередньо після випалу вапняку, заощадити газоподібне паливо і використовувати тепло, що виділяється.

Другий спосіб, який описаний у роботі [2], отримання гашеного вапна в гідраторі-сепараторі. Процес виготовлення вапна в пропонованому гідраторі-сепараторі включає гідратацію негашеного вапна, послідовне просіювання на віброситі, що складається з комплекту сит. Такий спосіб дозволяє зменшити кількість енергії, втрати продукту, теплові викиди, а також пришвидшити гідратацію.

Таблиця 1 – Аналіз методу виготовлення вапна в гідраторі-сепараторі [2].

Матеріал	1	2
Негашене вапно, кг	2,270	2,270
CaO+MgO, кг	2,088	2,088
Вода, кг	0,872	1,577
Вапно-пушонка, кг	2,649	2,594
CaO+MgO, кг	2,005	1,962
CaCO ₃ , кг	0,010	0,020
Вода, кг	0,725	0,712
Недопал, кг	0,265	0,244
Втрати, кг	0,030	1,019

Аналіз даних таблиці показує, що пропонований спосіб дозволяє збільшити вихід готового продукту по CaO + MgO з 94% до 96%, знизити втрати води і негашеного вапна від 26,5% до 1%, зменшити кількість води, що подається на гасіння, з 41% до 24,9%. При цьому в пропонованому способі знижена температура реакційної суміші, що дозволяє отримувати вапно- з меншим розміром частинок, а значить з більш високою розчинністю у воді і більш високою активністю.

Також для одержання результату використовують спосіб одержання гашеного вапна, який описаний у роботі [3]. Він забезпечує додаткове утворення гашеного вапна з пилу і частинок вапна, які повільно гасяться, які в неефективних методах видалялися як відходи. Обробка вапна здійснюється паром, що подається не ззовні, а отримується безпосередньо в процесі гасіння. Це підвищує відсоток виходу готового продукту і знижує енергоспоживання. Процес гідратації протікає в оптимальних умовах за рахунок авторегуляції кількості пара, що інтенсифікує процес гасіння, підвищує продуктивність і відсоток виходу готового продукту.

Після проведення літературного огляду можна сказати, що є доведені шляхи підвищення ефективності виробництва, які можна запровадити на українських підприємствах. Їх використання — це шлях до подальшого розвитку галузі, що дозволяє зменшити використання сировинних і паливних матеріалів та підвищити якість продукції та продуктивність виробництва в цілому.

Література

1. Патент 2366626 Российская Федерация, МПК C04B2/12. Способ производства извести / Куценко С.А., Винокуров А.Ю.; заявитель и патентообладатель "Орловский государственный технический университет" — № 2008112046/03; заявл. 28.03.2008; опубл. 10.09.2009.
2. Патент 2363672 Российская Федерация, МПК C04B2/04, C04B2/08. Гидратор-сепаратор для изготовления извести-пушонки и способ изготовления извести-пушонки с его использованием / Спичак В.В., Кудрявцев В. А., Ананьева П.А, Кудрявцева Л.Е., Кувардина Е.М., Шикунов Д.А.; заявитель и патентообладатель Российский науч.-исслед. ин-т сахарной промышленности Россельхозакадемии — № 2007136307/03; заявл. 01.10.2007; опубл. 10.04.2009.
3. Патент 2166485 Российская Федерация, МПК C04B2/08. Способ производства гашеной извести и устройство для его осуществления / Аксенов В.И.; Хозин В.Г.; Королева Т.С.; заявитель и патентообладатель Хозин В.Г.; Королева Т.С. — № 2000106756/03; заявл. 20.03.2000; опубл. 10.05.2001.

АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО

УДК 624.1+699.82

І.А. Адаменко,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»

Інституту енергозбереження та енергоменеджменту

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

науковий керівник: ***Л.В. Шайдецька,***

кандидат технічних наук, старший викладач кафедри геоінженерії

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ГІДРОІЗОЛЯЦІЯ ПІДЗЕМНИХ КОНСТРУКЦІЙ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ЗДЕШЕВЛЕННЯ ПІДЗЕМНОГО БУДІВНИЦТВА

Анотація. Розглянуто стан і можливості розбудови підземного простору міст, відзначено проблеми, які виникають на різних етапах проектування і будівництва. Досліджено вплив підземних вод та інженерно-геологічної ситуації області будівництва на конструктивні елементи підземних споруд. Проаналізовано шляхи здешевлення конструкцій за рахунок використання сучасних матеріалів і добавко-модифікаторів. Надано аргументи з приводу необхідності застосування гідроізоляції підземних стін та фундаментів.

Ключові слова: підземне будівництво, підземні води, інженерно-геологічна ситуація, гідроізоляція, стіни та фундаменти.

Постановка проблеми. Актуальність даного питання визначена тим, що на сучасному етапі життя будь-яке колись невелике місто може потенційно стати містом великим або ж мегаполісом. Щільні міські забудови з'являються дуже стрімко і поглинають великі кількості раніше вільних територій, що призводить до загострення питань інфраструктури міста, погіршення екологічної ситуації викликає необхідність у пошуках нових місць під забудову. Тому сучасне будівництво майже неможливе без дослідження, вивчення та освоєння додаткової території під будівлями.

Відповідно до сучасних досліджень, у більшості випадків підземні споруди, беручи до уваги досить високу їх вартість, стають найбільш оптимальним рішенням багатьох питань функціонування сучасного міста. Якщо під час проектування правильно оцінити потенціал території у глибину, то можна досягнути розміщення під землею до 60-70 % гаражних і складських приміщень,

близько 40-50 % архівів та сховищ будь-якого призначення та різноманітних об'єктів сфери послуг [1, 2]. Підземне будівництво супроводжує процес розвитку великих міст. Без підземних споруд у вигляді метро, колекторів, переходів, дорожніх розв'язок, гаражів і приміщень різного призначення сучасні міста неможливо уявити. За прогнозами спеціалістів саме розвиток підземного будівництва буде найбільш актуальним у наступні роки XXI сторіччя.

Стан дослідження. У різний час цю тему досліджувало численна кількість спеціалістів: Г.І. Гайко, В.В. Швець, Е.Н. Боровик, Г.Е. Голубев, С.В. Корнеєнко, В.Р. Сердюк, М.С. Лемешев, А.В. Корчак, В.О. Праслова та багато інших. Їхні праці показують роль та місце підземного будівництва, розглядають використання ресурсу підземного простору та проблеми, що при цьому виникають, досліджують вплив різних факторів на стіни та фундаменти.

Мета. Мета роботи полягає у розгляді варіантів, які дозволять здешевити підземне будівництво при збереженні необхідних параметрів конструкції, на основі досліджень проблем підземного будівництва та сучасних методів їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Підземні споруди відіграють важливу роль в охороні навколишнього середовища, допомагаючи зберігати поверхню землі [3]. Підземне будівництво має ряд переваг: захищеність від атмосферних впливів, можливість підтримання бажаного температурного режиму при низьких енергетичних витратах.

Інтенсивність освоєння підземного простору залежить від багатьох факторів, одним з вирішальних є характер ландшафту і геолого-, гідрогеологічних умов території міста.

У зв'язку з несприятливим впливом підземних вод, що зокрема висвітлюється у роботі [4], на несучу здатність ґрунтових основ і матеріали підземних конструкцій необхідно при проектуванні і будівництві фундаментів враховувати можливість зміни гідрогеологічних умов майданчика в процесі будівництва і експлуатації об'єктів.

При підйомі води вище позначки закладення підшви фундаменту тиск останнього на основу зменшується, що може привести до зсуву або перекидання фундаменту. Цю обставину необхідно враховувати при проектуванні споруд [5]. Для усунення шкідливої дії агресивних вод застосовують спеціальні цемента (для бетону фундаменту).

Підземний гараж має свої особливості, при розробці і проектуванні враховується велику вагу конструкції, відсутність природного освітлення і вентиляції, розташування в безпосередній близькості ґрунтових вод.

Згідно [6, 7] до найбільш проблемних об'єктів в гідроізоляції підземних споруд, зокрема паркінгів можна віднести: деформаційні шви, мікрошви, місця виходу арматури, відводи комунікаційних систем, порушення технологій при заливці бетону.

Досліджуючи роботу [8], слід звернути увагу на питання доцільного вибору способу гідроізоляції, оскільки це в свою чергу впливає на економічну складову: неправильно підібраний способу чи засобу гідроізоляції призводить до

удорожчання початкової вартості проекту в рази. Існує кілька способів проведення гідроізоляційних робіт: ін'єкційна гідроізоляція, проникаюча гідроізоляція, обмазувальна гідроізоляція. Останній на сьогоднішній день вважається найдоступнішим методом гідроізоляції, як за ціною, так і по простоті влаштування. При цьому слід зауважити, що правильний вибір способу і застосування гідроізоляції дозволяє заощадити кошти на ремонтах в майбутньому і підвищує довговічність підземних конструкцій.

Висновки. Підсумовуючи вище зазначене, можна сказати, що насамперед інтерес до підземного будівництва з кожним роком зростає, при цьому удосконалюються методи, матеріали, які використовують для будівництва і захисту стін та фундаментів.

Досить важливо вірно використовувати гідроізоляцію проблемних об'єктів, оскільки це дозволяє зменшити витрати в майбутньому.

Література

1. Гайко, Г.І. Проблеми системного планування підземного простору великих міст [Текст] / Г.І. Гайко // Вісник НТУУ «КПІ»: зб. наук. праць. — К.: ВПК «Політехніка», 2014. — Вип. 26. — С. 27–31. — (Серія «Гірництво»).
2. Планування підземних парковок в умовах щільної міської забудови / В.В. Швець, М.А. Іскра, О.О. Кудлаєнко, О.В. Малюта // Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві. — 2013. — № 1. — С. 108–112. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stnkb_2013_1_23.
3. Корнеєнко С.В. Ресурси підземного геологічного простору України / С.В. Корнеєнко, О.М. Корбутяк; Вісник Київського у-ту. — 2008. — Вип. 43. — С. 35–37.
4. Сердюк В.Р. Гідрофобізація та гідроізоляція бетонів в умовах високого рівня ґрунтових вод / В.Р. Сердюк, О.О. Міщенко // Строительные материалы и изделия. — 2008. — № 5. — С. 8–11.
5. Гидроизоляция подземного паркинга (парковки): [Електронний ресурс] // ТехНово. — Режим доступу: http://www.stroitelstvo-new.ru/fundament/svojstva_gruntov_6.shtml.
6. Подземные воды и их влияние на строительные свойства грунтов и на фундаменты: [Електронний ресурс] // Строительный информационный портал. — Режим доступу: <http://www.texnonovo.ru/rabota/gidroizolyatsiya-podzemnogo-parkinga#nav2>.
7. Ваньков А.В. Гидроизоляционные системы подземных паркингов / А.В. Ваньков, К.В. Зотов // Журнал Точная наука. — 2017. — №9. — С. 45–49.
8. Сердюк В.Р. Об'ємна гідрофобізація важких бетонів / В.Р. Сердюк, М.С. Лемешев // Науково-технічний збірник “Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві”. — 2009. — Том 7, №2. — С. 40–43.
9. Загальна схема бібліографічного опису електронного ресурсу: [Електронний ресурс] // Національна бібліотека України для дітей. — Режим доступу: <http://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=6825>

Ya. Vasylyshyn,

Professor of the Department of Architecture and Urban Development,
Ivano-Frankivsk National Technical University Oil and Gas, Ivano-Frankivsk, Ukraine

V. Vasylyshyn,

Ph.D., Associate Professor of Engineering and Computer Graphics,
Ivano-Frankivsk National Technical University Oil and Gas, Ivano-Frankivsk, Ukraine

LANDSCAPE DESIGN OF NORTHERN JAPAN PART 2

Not far from the mountain "Tetra Mound", a majestic sculpture made of metal. The form of Tetra Mound is simple and dynamic; it is a triangular pyramid, 13 meters high. The pyramid consists of steel columns 2 meters in diameter and a spherical height, overgrown with grass inside the pyramid. Modern technologies and materials used in the creation of this sculpture are in surprising harmony with the environment. This harmony is built more on the contrast of natural and artificial and evokes a strong emotional response from visitors. The area surrounding the pyramid is used for various sports activities and recreation.

The next object is Music Shell. The snow-white form of the shell contrasts vividly with the blue of the sky and the green of the grass. Here in the open air there are festive shows, concerts and dances are arranged. The symbolism of the form creates a compositional accent and focuses attention on a part of the park at the foot of Play Mountain.

From the Musical Shell on the green grass and the beaten paths you can go to the place marked on the map as "Forest of Cherry Trees". In this part of the park are children's play areas. From the point of view of the design of the site, they are perfectly designed. All the equipment of the gaming complex is perfectly visible, has a lot of elements for climbing, jumping, jumping, sliding, pulling and rolling off the slides. In this case, simple geometric shapes are used, bright colors, and there are no trauma-hazardous elements. In places where there is a danger of falling and bumping, a soft rubber coating is made.

One of the most spectacular spectacles that leave a strong impression is the Fountain of the Sea. Creating a master plan, Isamu Noguchi said that he studied the device of fountains all his life. He made a sketch of a fountain with a diameter of 48 meters, placing it in the center of the park. According to his creative concept, the fountain was to become a kind of water sculpture, the dominant composition of the park landscape. He embodies the birth of life. Dynamic tremors up and falling water down give you a sense of the impetuous movement of life. The shape of the fountain is a huge circle surrounded by metal structures, in the center of which there is a truncated cone with many equally spaced openings. Around the cone, the covering is made of rhombic plates. Exactly at the appointed time, the fountain comes to life.

All that was just a gray static form acquires vital impulses. The water is first rhythmically spilled out of the holes in the body of the cone, to a small height rises in its center. Then the impulses become more frequent, the stream, or rather the column of water rises, bubbles and jumps to a maximum height of 25 meters! Around this wa-

ter column, the waves are boiling and foaming. As a sea tide and low tide they run in and roll back, gradually filling the space of the bowl of the fountain. The spectacle is impressive and remains in memory for a long time. In this case everything is very simple and natural, as in nature. The construction of the fountain, when it does not work, is neutral in its geometric form, does not have any decorating elements.

The most attractive in the park is simplicity and thoughtfulness. There is nothing superfluous. In addition, being in the city limits, the park creates a sense of unusual space and space for the visitors of another world, allow you to completely abandon a big noisy city, its daily bustle and crowding. Another well-known vacation spot for Sapporo residents was Takino Suzuran Park. He also enters the green ring of Sapporo. If Moerenum is located in the north, then Takino is in the south. The park in which people come to relax, mostly families with children. A large area where there are many open areas and closed pavilions for games. In all its completeness, there is a vast expanse of Hokkaid fields and a change in natural seasons. At the entrance to the park area you can see that the territory is located on the hills. Each month of the seasons of spring, summer and autumn is marked by the flowering of certain specific types of flowers. In spring — lilies of the valley, in the summer — fields of lavender lavender, in the autumn — cosme. In different parts of the park there are plans for the location of playgrounds and pavilions. A maze like a giant anthill is a roller coaster. Wooden crossings with wide fences and railings, through which you can go from one zone of the park to another, located on a high hill. At various points in the park, there are many observation platforms for viewing. The natural landscape of the park was skillfully and ingeniously beaten by designers. Several inflatable spheres for climbing and jumping, and jump and climb, after removing the shoes, all visitors to the park, regardless of age. Among the game elements there are absolutely amazing in form giant "knitted bags" with holes and ropes for rocking and climbing. On the route are brooks and reservoirs, so necessary complementing the harmony of nature. There are huge game elements made of felt in combination with knotty trunks of trees, cleared of bark. They made large openings for a better view of nature, a kind of "viewing windows" The combination of active and "quiet" recreation provides for the satisfaction of the interests of each visitor. On the paths of the park, although the territory is large and large, walk only or, if necessary, using a wheelchair or a wheelchair. Care for children, the elderly and people limited in their physical abilities, is felt everywhere. This is really a public "design for all". In Sapporo, the effective work of landscape designers is particularly noticeable. And, finally, about the central park of Sapporo — Odori Cohen. Actually, Odori is a park - a pedestrian street on which the main events of the city take place in the remaining from various festivals, festivals, fairs, time, you can just walk and relax.

Odori Park — Cohen passes through Sapporo from east to west, creating a kind of "axis" of the city. The very heart of the city always pleases the eye with its greenery. On the eastern part of Odori stands a 147-meter television tower, which is very similar to the old Tokyo tower and serves as an excellent guide for visitors to the city. At Odori, at any time of the year, there are many people, both local residents and visitors. Especially crowded there in the winter. Winter in Sapporo is snowy and in February

Odori Park hosts the famous Snow Festival "Yuki Matsuri" for a week. This holiday is celebrated since 1950. Then the pupils of nearby schools made 6 statues of snow in Odori Park, which attracted many visitors. From this began the history of the Snow Festival. Every year, Odori from ice and snow erects a lot of sculptures on various topics: architecture of palaces and castles, figures of famous historical figures, funny cartoon characters and much more. Ice sculptures are created by the Self-Defense Forces and separate groups of enterprising citizens, including local designers, architects, artists. Sculptural compositions of ice and snow are diverse in form, they showed the imagination and taste of the creators, reflecting the national aesthetic preferences of the Japanese. Designer "highlight" of Odori Park is the sculpture "Slide Mantra" by Isamu Noguchi, creator of the master plan of the park Moerenum. The purpose of "Slide Mantra" is not only to be a compositional dominant of the green Odori zone, but also to please children and adults with the fact that it can be rolled off at any time of the year, using it as a roller coaster. It is possible to climb along it, but it is possible, climbing to the upper platform, to survey the surroundings from a height of more than three meters. The shape of the "Slide Mantra" resembles a sink, it is made of black polished granite. Black granite is used to enhance the contrast effect with snow whiteness in winter. True and in the summer, reflecting the green around, polished black surface, looks very impressive. In addition, tactile contact when in contact with polished granite, is pleasant. People with obvious pleasure stroked the biomorphic surface of the slide. Like many other sculptures, Isamu Noguchi created the "Slide Mantra" in several versions: a version of white marble was created for the Biennale in Venice in 1986. This option was smaller than the Sapporo, a height of 2.8 meters. "Slide Mantra" in Odori Park was established in 1988. Isamu Noguchi said that "Slide Mantra" will acquire its true beauty when many children's hands touch the surface when climbing and rolling, polish it with their hands. Then the beauty of form and material will manifest itself in its entirety, and the cold granite will become warm. This idea was realized in real life.

The second largest city of Hokkaido after Sapporo is Asahikawa. Visitors to it are often called "the city of rivers". through the city the Ishikari River flows and many others, originating in the Daisetsu mountains. The tops of these mountains are visible from anywhere in the city. Numerous hot springs in the mountains are famous throughout Japan. In summer, Asahikawa is hot and the winter is very snowy, which attracts a lot of tourists, especially those who like skiing and snowboarding. The city of Asahikawa became famous all over Japan for its "Asahiyama Dobutsuen" zoo. The zoo is not so young — he is over 40 years old. At first he was very famous, then his popularity was getting lower every year and in the late 90's, the number of visitors was very small. Efforts were made to create a new design concept for the zoo. Now this is one of the most visited places not only in Hokkaido, but in all of Japan. His popularity exceeded even the famous Tokyo Zoo "Ueno".

The concept of the zoo is this: its purpose is to surprise all people with the natural abilities of animals, to teach the importance of the existence of all living things in harmony and harmony. From this harmony with the world of animals and birds, people should experience pleasure and joy. Realization of this concept was largely pro-

moted by the natural landscape of the hilly terrain on which the zoo is located. Modern zoo reorganization was preceded by a large research work. Together with scientists, designers and architects studied original methods of keeping and demonstrating animals. The Asahiyama Zoo became the first zoo in Japan, in which animals are kept in natural conditions. The motto of keeping animals was "showing them in motion." The ropes between the cells are stretched over the tracks that the visitors are walking around. It was proposed "longline" placement of animals. They can naturally move freely from one cell to another over the heads of visitors. This concept of animal placement was preceded by reliable scientific information. Passing through the underground passages, you can, looking out of the transparent protruding from the ground capsule, to be "eye to eye" with a wolf or a polar bear. The polar bear, as well as seals, penguins, can be observed through the transparent walls of basins and transparent flasks, very close, in all the beauty of their movement during swimming and playing. Thought pointers, visual communications complement the overall comfort of visitors, its simplicity and accessibility. Life in harmony with nature, interdependence and the joy of communicating with the amazing in diversity and beauty of animals and birds, realized by means of design. About the Asahiyama Zoo and its history in 2009, Yasuhiro Kosimidzu directed the film "Asahiyama Zoo – Penguins in the Sky" based on the novel by Masao Kossue.

Familiarity with the landscape design of modern Hokkaido parks makes it possible to evaluate it as an original, popular, preserving tradition and successfully using innovations in the field of scientific research in various fields. It is not only an "experimental platform" for various kinds of ideas, but it also gives people joy, realizing in practice its main function – improving the quality of life of each person.

References

1. Ashton D. Noguchi. East and West. London, 1992.
2. Design travel. Hokkaido. D& Department project, 2009.
3. Moere. Access Moerenuma park. Japan, 2008.

АГРАРНІ НАУКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВО

УДК 631.372

Р.В. Волошин,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»
інженерно-технологічного факультету
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Є.В. Калганков,

старший викладач кафедри надійності і ремонту машин
інженерно-технологічного факультету
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ОБГРУНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ МЕТОДІВ ДІАГНОСТУВАННЯ АГРЕГАТІВ МОБІЛЬНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ МАШИН

Анотація. В роботі проведено аналітичне дослідження надійності вузлів сільськогосподарських машин та виявлено ті, що лімітують їх надійність. Також встановлено причини виходу з ладу агрегатів і досліджено сигнали, що передували появі поломок. Обґрунтовано використання віброакустичного метода діагностування вузлів та агрегатів машин.

Ключові слова: діагностування, методи діагностування, параметр, надійність, агрегат, відмова, віброакустичний метод.

Загальна суть проблеми. В сільськогосподарському виробництві підвищенню надійності машин та агрегатів і покращенню їх роботоздатності приділяється виключно велике значення. Це пояснюється тим, що машини, трактори, комбайни, сільськогосподарські агрегати діють на живе навколишнє середовище, стан якого постійно змінюється. Тому механізми, агрегати та машини постійно реагують на ці зміни, що призводить до інтенсивного зносу деталей, їх відказів та поломок агрегатів в цілому.

Не дивлячись на те, що сучасні машини мають досить високий рівень надійності, особливо це стосується машин закордонного виробництва, все ж таки досить часто трапляються відмови. І сьогодні коли на полях імпортований трактор чи комбайн не дивина, вони теж виходять з ладу, так як їх середній вік становить 10...15 років, і звісно за такий час експлуатації надійність машини значно знижується, особливо у післяремонтний період [1, 2]. Також Україна сьогодні наприклад на 50 % забезпечена зернозбиральними комбайнами тому тим машинам, що працюють необхідно виконувати вдвічі більші об'єми робіт, а це також суттєво впливає на надійність [3].

Нажаль в Україні майже відсутні підприємства з повним циклом капітального ремонту машини, а ті що є виконують тільки ремонт агрегатів, також вартість капітального ремонту повнокомплектної машини досить висока і більшість власників свідомо йдуть на виконання тільки певного виду ремонту і тільки агрегату, що вийшов з ладу. Цей фактор суттєво погіршує надійність машин бо відомо, що надійність машини відповідає надійності самого ненадійного елемента.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Усунення основних причин, які обумовлюють низьку післяремонтну надійність машин в умовах експлуатації, можливе за рахунок якісного і своєчасного виконання ремонтно-обслуговуючих робіт, передбачених планово-запобіжною системою ТО і ремонту [4, 5]. Контроль проведення цих робіт покладається на систему діагностування агрегатів мобільних машин, основною задачею якої є: пошук несправностей.

При ресурсному і заявочному діагностуванні, визначення технічного стану основних спряжень агрегатів машин, що в першу чергу обумовлюють втрату роботоздатності агрегату та діагностування їх залишкового ресурсу.

Питання діагностування машин та окремих їх агрегатів розглядається в цілому в ряді робіт таких авторів як: И.А. Биргера, В.М. Михлина, Т.М. Башти, А.А. Камарова, Р.А. Макарова, Т.А. Сырицина, А.М. Харазова, А.М. Шолама, П.М. Черейського, та інших.

Отримані ними результати актуальні і мають важливе значення подальшого дослідження питань з діагностування машин та окремих їх вузлів. Проте питання діагностування машин в цілому та окремих агрегатів сільськогосподарської техніки розглянуті ними недостатньо особливо в плані використання сучасних технологій та обладнання. Таким чином питання діагностування агрегатів с — г техніки з урахуванням загальних вимог потребують подальшого дослідження.

Мета роботи: дослідження надійності агрегатів сільськогосподарських машин та обґрунтування ефективних способів їх діагностування.

Виклад основного матеріалу. Згідно наших досліджень близько 70...75 % відмов в доремонтний період машини виникає з вини власника чи людини яка керує машиною див. рис. 1.

В післяремонтний період виникає дещо перерозподіл відмов між експлуатаційними та технологічними відмовами, що пояснюється досить низькою культурою ремонту та якістю.

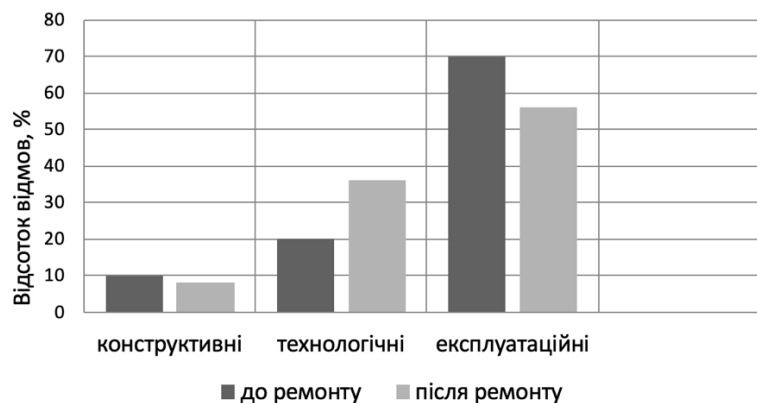

Рис. 1. Розподіл відмов машин у до ремонтний та після ремонтний періоди

Проведений нами аналіз технічного стану агрегатів сільськогосподарських машин, які потрапляють до ремонту показав, що існуючі методи і засоби діагностування не в змозі вирішити поставлені задачі.

Так наприклад близько 15...20% агрегатів об'ємного гідроприводу потрапили до ремонту в зв'язку з порушенням регулювання розподільника керування робочим об'ємом та клапанів системи живлення. Усунення цієї причини можливе на першому рівні об'єктів ремонтно-обслуговуючої бази без зняття їх з машини.

Подальші дослідження дали змогу виявити вузли машин (тракторів, комбайнів та автомобілів) які найчастіше виходять з ладу. Для зменшення подальших робіт було введено обмеження, агрегати які відмовляють менше 10 % до уваги не приймалися (рис. 2).

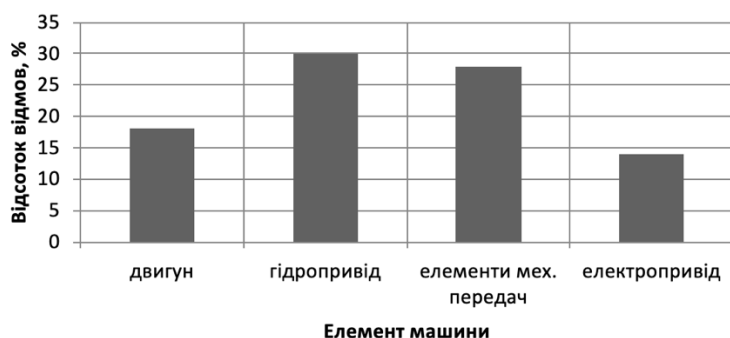

Рис. 2. Розподіл відмов по елементам машини

Для даних елементів машини були виявлені характерні дефекти рис. 3.

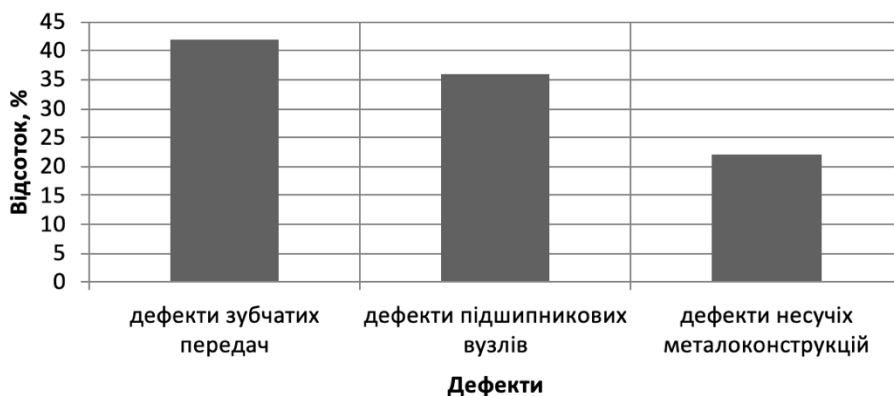

Рис. 3. Співвідношення причин появи дефектів обладнання сільськогосподарських машин

Виявлені внаслідок аналізу дефекти в частині випадків були першопричиною виходу агрегату з ладу. До цієї групи відносяться природний знос та старіння матеріалу. Окремо можна виділити сукупність цих же дефектів, але вже вони були причиною яких не будь інших процесів деградації. Прикладом може стати руйнування підшипника під дією значного навантаження, що викликана дисбалансом вала. Тому до даних груп дефектів треба додати ще й дефекти, що є первопричиною виникнення відмови (рис. 4).

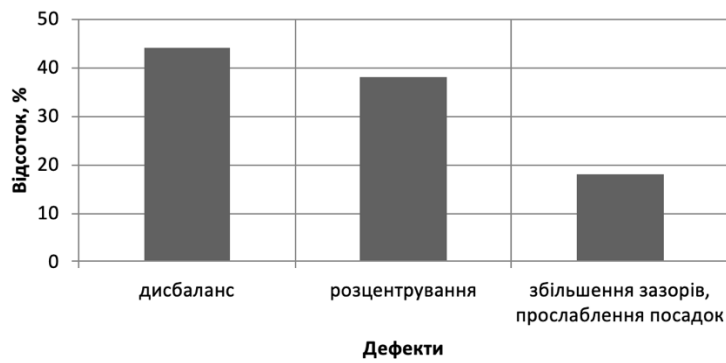

Рис. 4. Співвідношення частоти прояву характерних дефектів агрегатів машини

Єдиним методом, що дозволяє з високою точністю виявити більшість вказаних дефектів, являється аналіз механічних коливань, що фіксуються в характерних точках дослідного об'єкта.

Наявність резервів у системі технічного обслуговування й ремонтів (рис. 5) обумовлене імовірнісним характером розподілу наробітку на відмову агрегатів, складальних одиниць і деталей машин. Забезпечуючи мінімум наведених питомих витрат і при відповідній йому періодичності профілактичних робіт досить високий коефіцієнт технічної готовності парку техніки (порядку 0,9), система планово-запобіжних ремонтів допускає в той же час виникнення непланових ремонтів у частини машин (до 10 % від загального парку).

З іншого боку, регламентні роботи найчастіше проводяться при відсутності фактичної потреби в їхнім виконанні в даному циклі ТО або ремонту. Особливу увагу треба приділити регламентному діагностуванню.

Діагностування, завдяки ранньому виявленню дефектів, дозволяє усунути відмови агрегатів, запобігти аварійному руйнуванню вузлів агрегатів, що в решті решт дозволяє запобігти або знизити наслідки руйнування вузлів агрегатів, зменшити час і капітальні витрати на їх відновлення [5]. Крім того є можливість виявляти аномальну роботу окремих елементів системи до виникнення в них незворотних процесів (деформацій, зносу руйнування), дозволяє виявити причини аномальної роботи, розробити заходи по її усуненню і тим самим збільшити технічний ресурс системи.

На основі результатів технічного діагностування може бути покращене планування часу профілактичних і капітальних ремонтів агрегатів і планування номенклатури та кількості запасних частин до агрегатів.

Перелічені цілі діагностування з урахуванням складності об'єкта яка зростає для її використання пропонують різноманітні методи, які використовують різноманітні фізичні процеси та їх взаємозв'язок.

При діагностуванні агрегатів сільськогосподарських машин і їх елементів використовуються наступні методи: візуальний огляд, віброакустичний, термодинамічний, способи які базуються на аналізі гідродинамічних та перехідних процесів, а також виміру втрат та забруднення робочої рідини, гідравлічної та механічної потужностей, пульсації подачі та інші.

Статопараметричний метод діагностування. Як було вказано вище, в якості діагностування параметрів даного методу використовують тиск в напірній і

силовій гідроліній, витрати робочої рідини, внутрішні втрати робочої рідини, коефіцієнт подачі об'ємного ККД, втрата потужності та компресія. В якості параметрів контролюючих режим діагностування, від якого залежать величини діагностичних параметрів, використовують температуру робочої рідини, компресію, потужність, частоту обертання вала гідронасосу і тиск, навантажуючи систему при діагностуванні.

Метод акустичної емісії. Спосіб є найбільш перспективним. Він не знайшов поки ще широкого застосування в техніці від недостатнього розвитку теорії метода і відсутності апаратури складності утворення якої обумовлюється високим значенням критичної частоти $/500\text{кГц}/$.

Діагностування за ступенем забруднення робочої рідини. Даний метод не дозволяє вказати несправний вузол або деталь, якщо таких вузлів та деталей декілька, і виготовлені вони з однакових матеріалів. Крім того необхідність взяття проби РР призводить до вірогідності порушення стерильності агрегату.

Спосіб дозволяє встановити початок та інтенсивність процесів зношування елементів агрегатів, що важливо при виконанні прийомно-здавальних випробувань.

Термодинамічний метод. В основі даного методу діагностування агрегатів лежить припущення, що витрати в ньому перетворюються в тепло. Теоретичні дослідження показують на принципову можливість діагностування зносу розподільного вузла та пари циліндр — поршень, цим методом. Термодинамічний спосіб по своїй простоті являється перспективним при досліді в експлуатаційних умовах. Він введений в практику діагностування гідросистем за кордоном. Існують також вітчизняні теоретичні та практичні розробки.

Віброакустичний метод. Найбільша частина дослідів посвячених віброакустичному діагностуванню направлена на забезпечення більш раннього знаходження пошкодження. В області контролю якості, особливо важких механічних структур з великим числом можливих джерел шумів наприклад насос або гідромотор, віброакустичний метод в найближчій час реалізованим бути не може. До основних причин такого положення відносяться.

Віброакустичний метод, є на наш час одним з найбільш інформативних, відрізняється складністю апаратури і більш того її недостатньої якості вітчизняного виготовлення.

Інші методи діагностування мають ряд недоліків котрі обмежують їх застосування.

Висновки. З аналізу організації системи технічного обслуговування та ремонту впливає широкий діапазон, що до її вдосконалення з метою підвищення довговічності сільськогосподарських машин. Одним із перспективних напрямків є впровадження системи діагностування. Також визначено основні вузли які лімітують роботу машини, саме вони і потребують подальшого розгляду.

Огляд існуючих методів діагностування агрегатів сільськогосподарських машин показує, що для визначення технічного стану без їх розбирання можна застосувати статопараметричний та термодинамічний методи діагностування, а от для діагностування технічного стану підшипникових вузлів двигуна, трактора чи комбайна доцільно використовувати віброакустичний метод діагностування.

Література

1. Пилипенко. Є. Чи пересядуть українські аграрії на вітчизняні комбайни і трактори? [Електронний ресурс] / Пилипенко Є. Режим доступу: <http://agravery.com/uk/posts/show>
2. Осьмак В.Я. Розвиток конструкцій кормозбиральних комбайнів / В.Я. Осьмак, В.В. Погорілий // Техніка АПК, 2005. — № 5–6. — С. 20–22.
3. Виды современных комбайнов. Ремонт и обслуживание комбайнов [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://kazar.ru/node/6577>.
4. Калганков Є.В. Про межі професії-інженер, кругозір спеціаліста, спеціалізацію та технічний сервіс / Калганков Є.В., Мельянцов П.Т., Кириленко О.І., Цаніди І.М., Черних Т.В. // Zbiór raportów naukowych. „Nauka w świecie współczesnym. Łódź: Wydawca, 2013. — S. 9–15.
5. Калганков Є.В. Технічне діагностування об'ємних гідроприводів трансмісії як об'єктивна необхідність / Є.В. Калганков // Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції «Сучасна наука: теорія і практика» (м. Запоріжжя, 28–30 листопада 2012 р.) / Всеукраїнське громадське об'єднання «Нова освіта». — Запоріжжя.: 2012. — Том II. — С. 88–90.
4. Башта Т.М. Техническая диагностика гидравлических приводов / Т.М. Башта, Т.В. Алексеева, В.Д. Бабанская. — М.: Машиностроение, 1989. — 264 с.

УДК 631.3

Д.Д. Курапов,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»

інженерно-технологічного факультету

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Є.В. Калганков,

старший викладач кафедри надійності і ремонту машин

інженерно-технологічного факультету

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ НАДІЙНОСТІ ЗАСОБІВ МАЛОЇ МЕХАНІЗАЦІЇ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Анотація. В роботі наведено дослідження попиту на засоби малої механізації та проведено дослідження дефектів які виникають в процесі експлуатації, а також запропоновано рекомендації що до підвищення надійності мотоблоків та інших засобів малої механізації.

Ключові слова: мотоблок, засоби малої механізації, міні техніка, надійність, відмова, технічний сервіс.

Загальна суть проблеми. Розвиток аграрного виробництва визначається спроможністю своєчасного та якісного забезпечення агротехнічних вимог вирощування сільськогосподарських культур. Це можливо за умови забезпечення товаровиробників технічними засобами та раціонального їх обслуговування і ремонту при використанні за призначенням. Трансформація аграрного виробництва у світові інтеграційні процеси призвела до значних перетворень у сільськогосподарському виробництві. В першу чергу, необхідно відмітити зміну попиту на сільськогосподарську техніку та структуру ринку технічних засобів.

Сучасний ринок сільськогосподарської техніки, після руйнування централізованої системи технічного забезпечення, не отримав відповідної обґрунтованої регламентуючої бази [1]. В таких умовах технічний сервіс необхідно розглядати не тільки як необхідну складову забезпечення працездатності техніки, але і як умову утримання позицій на ринку збуту машин вітчизняного виробництва.

Проте аналіз сучасного стану в напрямку підвищення ефективності технічного сервісу сільськогосподарської техніки вказує на доцільність проведення подальшої роботи в цьому напрямку.

Сьогодні на ряду з високопродуктивними тракторами, автомобілями та комбайнами, працюють мотоблоки, мотокоси, мотопили і інші. Які зайняли велику нішу і виконують великий об'єм робіт. Якщо з машино-тракторним парком більш менш все зрозуміло, існує система технічних обслуговувань та ремонтів, майстерні та інше. То з засобами малої механізації все досить складно. Не існує чіткої системи ТО та ремонтів, відсутні спеціалізовані сервіси і все це відображається на надійності машини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За останні роки суттєво зріс попит на засоби малої механізації, що використовуються на присадибних ділянках. Переважна більшість споживачів — це мешканці сільських територій. Придбавши мотокультиватор, споживач зіштовхується з інформаційною проблемою переліку операцій технічного обслуговування техніки та періодичністю їх проведення, адже в інструкції заводу-виготовлювача подається мінімальна інформація з цього питання [2].

В цих умовах ускладнюється експлуатація засобів малої механізації, що потребує удосконалення графіка проведення та розширення необхідних до виконання операцій технічного обслуговування з метою зменшення витрат на підтримування в працюючому стані машини.

Для того, щоб мотоблок, тример чи бензопила працювали надійно та тривалий термін, необхідно утримувати їх в належному стані. Як правило, власники засобів малої механізації ставляться до своїх «механічних коней» досить бережно і використовують усі необхідні засоби, щоб вони надійно працювали та вдало перезимували.

Але не завжди все вдається, оскільки, по-перше, відсутня кваліфікована інформація про види робіт, які необхідно виконати при технічних обслуговуваннях та ремонтах, перед постановкою на зберігання, по-друге, не дозволяють умови внаслідок відсутності достатньої площі приміщень або навісу. І, по-третє, не завжди враховуються деякі важливі рекомендації.

Також ринок засобів малої механізації досить розбалансований, і сьогодні можна зустріти поруч відомі брендові машини з китайськими, польськими, словацькими та іншими [1]. І якщо придбавши брендовий тример чи мінітрактор, власник може їх відремонтувати бо є сервісні центри. А от власники китайських засобів механізації після їх придбання залишаються сам на сам зі своїми проблемами, а їх під час експлуатації таких машин виникає чимало. Про розбалансованість ринку свідчать дослідження [2, 3, 4] в яких наведено рейтинги продажу мотоблоків (рис. 1).

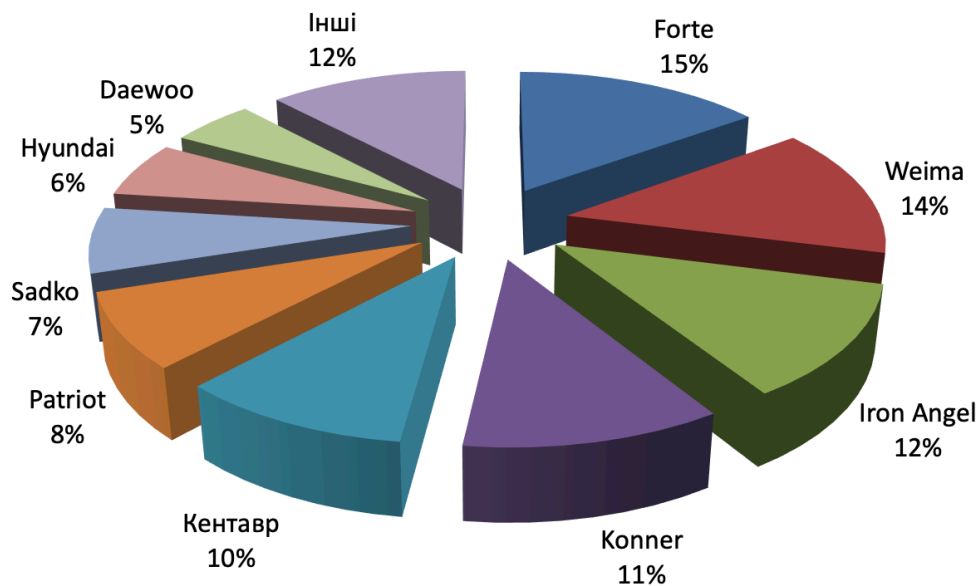

Рис. 1. Рейтинг продажу мотоблоків

За даними [3] останнім часом покупці віддають перевагу засобам малої механізації оснащеної дизельними двигунами, так 59 % покупців віддали перевагу дизельному двигуну, а 41 % бензиновому. В більшості публікацій наведено способи вибору засобів малої механізації, аналітичні дослідження попиту, рейтинги та інше [3, 4, 5]. А дослідженню системи сервісу уваги майже не приділяється і власник дещо опиняється в інформаційному вакуумі.

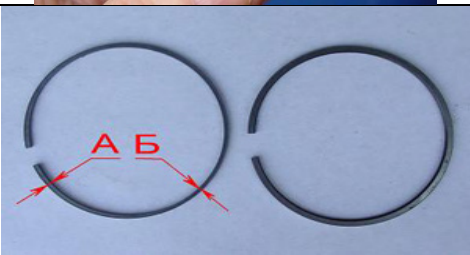
Тому питання створення центрів по продажу, а головне по обслуговуванню та ремонту є актуальне і потребує розгляду.

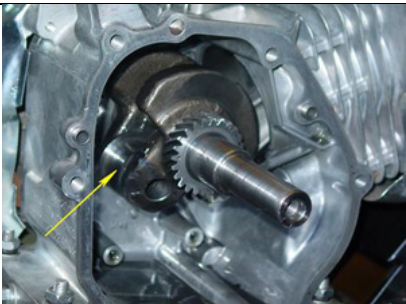
Мета роботи: дослідження надійності засобів малої механізації та шляхи її підвищення.

Виклад основного матеріалу. Продаж засобів малої механізації як правило відбувається у офіційних дилерів відомих марок, які офіційно зареєстровані та ведуть статистику продажів. Але велика ніша дрібних підприємців які продають міні техніку без будь якого супроводу та обліку, як правило це техніка китайського виробництва (головний критерій купівлі це ціна). І як більшість китайської техніки досить часто ламається. Тому проведемо аналіз головних дефектів деталей на прикладі мотоблоків як найбільш ходового товару. Аналіз наведено в таблиці 1.

Аналізуючи данні таблиці та проведені дослідження надійності засобів малої механізації вказав на їх низьку надійність. Це пов'язано з поганою передпродажною підготовкою, низькою якістю деталей (в основному китайська техніка), відсутністю чітких рекомендацій по догляду та обслуговуванню. Тому створення сервісних центрів на сьогодні є одним із основних шляхів підвищення надійності мінітехніки.

Таблиця 1. Дефекти деталей мотоблоку

№ з/п	Дефект	Загальний вигляд
1	Слаба пластмаса. Швидко виходить з ладу.	
2	Двигун не заводиться. Не закріплений зубчатий вінець маховика	
3	Лопнули поршневі кільця	
4	Швидкий і нерівномірний знос поршневих кілець. Зони А і Б.	
5	Знос зубів черв'ячної передачі (напрацювання менше сезону)	

6	Застукав двигун. Знос шийки колінчатого валу.	
7	Інтенсивний знос нижньої головки шатуна	
8	Сліди схватування матеріалу шатуна з шийкою колінчатого валу	
9	Не щільне прилягання кілець, і прорив газів у картер. накопичення між кільцями продуктів зносу циліндра та кілець	

У обов'язки сервісного центру повинно входити:

- реалізація техніки;
- гарантійне обслуговування усієї техніки, що реалізується і тієї, що знаходиться в експлуатації в закріпленому регіоні;
- виконання на новій техніці усього комплексу робіт по забезпеченню її ефективної експлуатації;
- організація оперативного виконання регламентних робіт по обслуговуванню техніки і усуненню відмов;
- розгляд претензій споживачів і вирішення усіх питань, що виникають при цьому;
- контроль за виконанням правил експлуатації техніки, навчання споживачів;
- періодичне обстеження, контроль за дотриманням правил консервації і зберігання, відновлення гарантійної техніки;

- за договором із споживачем усунення відмов, викликаних порушенням правил експлуатації, реалізація запчастин, ремонт не гарантійної техніки.

Схема організації послуг сервісного центру наведено на рис. 2.

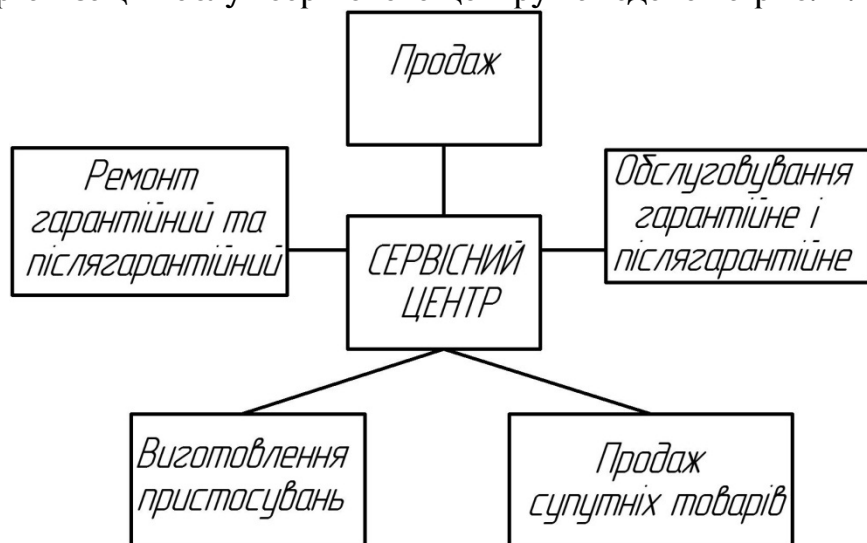

Рис. 2. Схема організації послуг сервісного центру

Згідно досліджень було розроблено карту технічного обслуговування мотоблоків, та рекомендації щодо строків проведення операцій технічного обслуговування (таблиця 2).

Таблиця 2. Періодичність ТО та ремонтів мотоблоку

Вид робіт	Періодичність					
	після кожного використання	5 год	25 год	50 год	100 год або 1 раз на сезон	за потребою
Очищення	*					
Перевірка повітряного фільтра		*				
Заміна повітряного фільтра				*		
Перевірка свічі запалювання			*			
Заміна свічі запалювання					*	
Заміна масла в картері			*			
Заміна масла в коробці					*	
Машення тросиків керування					*	
Регулювання тросиків керування						*
Регулювання клинопасової передачі			*			

Технічний сервіс засобів малої механізації необхідно проводити централізовано з дотриманням зв'язків між виробниками міні техніки та споживачем. Заводи повинні надавати більше інформації що до порядку проведення обслуговувань та нескладних ремонтів.

Висновок. Ситуація в Україні з засобами малої механізації досить складна, є багато проблем з якістю машин, майже відсутнє технічне супроводження та гарантійні зобов'язання. Тому створення сервісних центрів є актуальним питанням та основним шляхом підвищення надійності засобів малої механізації.

Література

1. Козаченко О.В. Проблеми та перспективи розвитку технічного сервісу машин АПК / Козаченко О.В. // Вісник ХНТУСГ ім. П. Василенка. — Вип. 145. — Харків, 2014. — С. 3—7.
2. Ляшенко С.В. Удосконалення графіка проведення та розширення переліку необхідних до виконання операцій технічного обслуговування засобів малої механізації за результатами їх випробувань на присадибних ділянках / Ляшенко С.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — Вип. 3. — Полтава: ПДАА, 2014. — С. 178—182.
3. ТОП 10 мотоблоків — Рейтинг за 2017 [Електронний ресурс]. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <https://storgom.ua/novosti/top-10-motoblokov-rejting-2017.html>.
4. Как выбрать надежный и недорогой мотоблок на дачу: от функциональных характеристик до обзора брендов [Електронний ресурс]. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.kp.ru/guide/kak-vybrat-luchshii-motoblok.html>.
5. Ковальов О.В. Аналітичний метод порівняльної техніко-енергетичної оцінки ефективності і технічного рівня мотоблоків / О.В. Ковальов, А.А. Катюха, Г.Н. Назар'ян. // Праці Таврійської державної агротехнічної академії. — 2007. — С. 93—98.

УДК 631.372

В.Р. Чижов,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»
інженерно-технологічного факультету

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

В.О. Колбасін,

кандидат технічних наук, доцент кафедри надійності і ремонту машин
інженерно-технологічного факультету

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ НАДІЙНОСТІ ВУЗЛІВ ЛІМІТУЮЧИХ ДОВГОВІЧНІСТЬ АВТОТРАКТОРНИХ ДВИГУНІВ

Анотація. В роботі проведено обробку статистичної інформації по відмовам колінчатих валів двигунів ЯМЗ-238 та визначено показники їх надійності. Так за результатами роботи встановлено середнє напрацювання на відмову колінчатих валів, яке лежить в межах 3,632...4,128 тис. г. побудовано діаграми ймовірностей безвідмовної роботи та ймовірності відмови.

Ключові слова: надійність, довговічність, статистична обробка, двигун, ймовірність, колінчатий вал, машина.

Загальна суть проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогоднішнє сільськогосподарське виробництво важко уявити без машинно-тракторного парку. Питома вага машинно-тракторного парку у вартості всіх основних засобів виробничого призначення складає в сільськогосподарських підприємствах приблизно 30 % [1]. Тому високопродуктивне і ефективне використання машинно-тракторного парку має велике народногосподарське значення. Але сучасний стан машино-тракторного парку є спрацьованим на 65-80 %, а по деяким групам машин сягає 92-95 % [2, 3].

Багато робіт присвячено підвищенню продуктивності машин, оптимального комплектування їх ефективного використання з метою підвищення продуктивності, це роботи таких вчених як, Н.А. Артеменко, Я.К. Білоусько, П.І. Гайдуцький, В.Ю. Ільченко, М.В. Калінчик, В.П. Мартянов, П.Т. Саблук, В.Й. Шиян та ін.

Але використання машин без підтримання їх у роботоздатному стані неможливе, і як ефективно не був би скомплектований машино-тракторний агрегат його ефективне використання все ж таки залежить від його надійності та здатності виконувати поставлені задачі.

Основним агрегатом будь-якої машини є її двигун, за різними даними на його долю припадає від 25 до 50 % всіх відмов машини [4, 5]. Дослідження відмов та поломок двигуна вказують на те, що лімітуючими вузлами є колінчатий вал та циліндро-поршнева група на їх долю припадає 35 – 40 % відмов, а їх ремонт поглинає майже 60-65 % всіх витрат на ремонт тому дослідження надійності цих вузлів та пошук шляхів її підвищення є актуальним питанням.

Метою роботи є дослідження надійності вузлів лімітуючих роботоздатність автотракторних двигунів

Виклад основного матеріалу. Числові значення показників надійності визначають за результатами спостережень за випробуваннями однотипних виробів (колінчаті вали двигуна ЯМЗ-238) у заданих умовах, фіксуючи наробіток конкретних виробів до першої відмови в годинах роботи під навантаженням. Результати спостережень представляємо у вигляді інтервального статистичного ряду розподілу наробітку до першої відмови.

Інтервальний статистичний ряд емпіричного розподілу наробітку T_i для заданих умов представлений в табл. 1. У цій же таблиці представлені значення частостей m_i/N і сума частостей $\sum m_i/N$ по окремим i -им інтервалам.

Дані табл. 1 використовуємо для побудови графіків, що наочно характеризують емпіричний розподіл випадкової величини — гістограми та полігона розподілу наробітку.

Загальний вид гістограми й полігона представлений на рис. 1.

Найбільш загальною характеристикою розподілу, як дискретних так і безперервних величин є інтегральна функція розподілу $F(T)$, що визначає ймовірність тої події, що випадкова величина T буде менше або дорівнює наперед заданому значенню t . Інтегральна функція наробітку представлена у вигляді графіка рис. 2.

Таблиця 1. Інтервальний статистичний ряд емпіричного розподілу
колінчатих валів до першої відмови

Границі часткових інтервалів	0,5-1,6	1,6-2,7	2,7-3,8	3,8-4,9	4,9-6,0	6,0-7,1
Середини інтервалів, T_1 , год.	1,05	2,15	3,25	4,35	5,45	6,55
Частоти m_i	2	3	13	17	3	2
Частоти m_i/N	0,05	0,075	0,325	0,425	0,075	0,05
Накопичені частоти $\Sigma m_i/N$	0,05	0,125	0,45	0,875	0,95	1

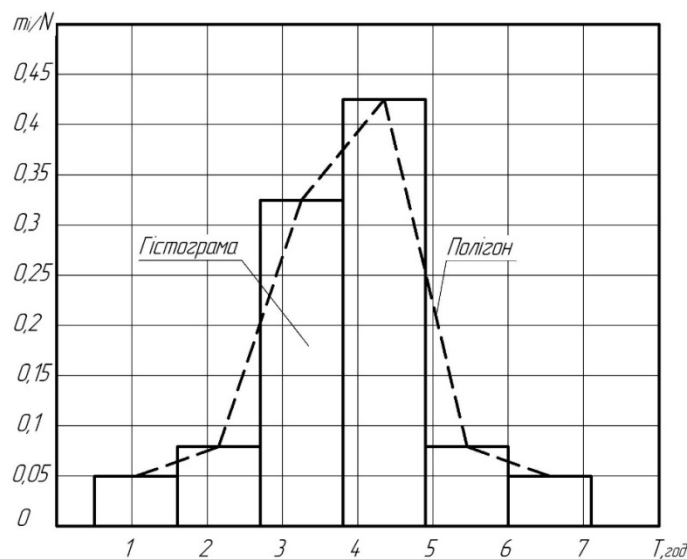

Рис. 1. Загальний вид гістограми й полігона

Числові значення статистичних характеристик розподілу випадкової величини, таких, як середнє арифметичне значення T_1 , вибіркове середнє квадратичне відхилення δ розраховуємо по наступних формулах [6]:

$$T_1 = \Sigma T_{ci} \cdot \frac{m_i}{N} = 210 \text{ г.} \quad (1)$$

$$\delta = \sqrt{\Sigma (T_{ci} - T)^2 \cdot \frac{m_i}{N}} = 73,42 \text{ г.} \quad (2)$$

Розрахунок цих параметрів робимо за допомогою ПЕОМ. Результати розрахунків статистичних характеристик представлені в табл. 2.

Ступінь розсіювання випадкової величини визначаємо безрозмірною числовою характеристикою — коефіцієнтом варіації:

$$v = \frac{\delta}{(T - t_{cm})} = \frac{73,42}{210 - 0} = 0,349, \quad (3)$$

де t_{cm} — величина зсуву зони розсіювання T_1 щодо нульового значення.

У нашому випадку ми застосовуємо закон розподілу Вейбулла.

Статичні оцінки ймовірності безвідмовної роботи $P(t)$ і інтенсивності відмов $\lambda(t)$, колінчатих валів для i -их інтервалів підраховуємо по наступних рівняннях:

$$P(t)_i = \frac{N - \sum m_i}{N}, \quad (4)$$

$$\lambda(t)_i = \frac{m_i}{\Delta t \cdot N(t)_i}, \quad (5)$$

де N - число виробів на початку випробувань, $N = 40$;

$\sum m_i$ — число виробів, що доробили, до кінця i -го інтервалу;

λt - значення наробітку в частковому інтервалі;

$N(t)_i$ — число працездатних виробів до початку i -го часткового інтервалу.

Вихідні дані для розрахунків і результати розрахунків наведені в табл. 2.

Графік зміни довірчої ймовірності безвідмовної роботи $P(t)$ будуємо з використанням відповідних значень для статичних інтервалів з табл. 2. Загальний вид графіка показаний на рис. 2.

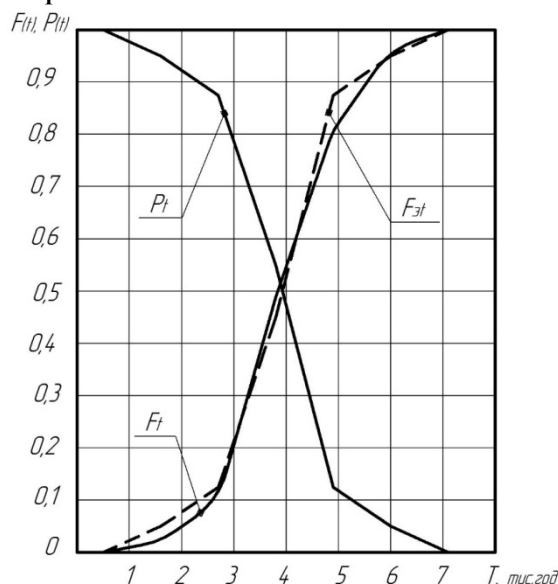

Рис. 2. Експериментальна функція розподілу $F_E(t)$, теоретична функція розподілу $F_T(t)$ та ймовірність безвідмовної роботи $P(t)$

Між показниками ймовірності безвідмовної роботи інтегральною функцією розподілу існує зв'язок, обумовлений рівнянням

$$P(t)_i = 1 - \frac{\sum m_i}{N}, \quad (6)$$

Теоретична функція у випадку розподілу Вейбулла має вигляд:

$$F(t) = 1 - e^{-\left(\frac{T_i}{a}\right)^b}, \quad (7)$$

По [6] визначаємо значення коефіцієнтів $B=3,14$, $C_b=0,314$, $K_b=0,89$.

Таблиця 2. Визначення статистичних оцінок $P(t)_i$ і $\lambda(t)_i$

Показники	Значення показників по часткових інтервалах					
	0,5-1,6	1,6-2,7	2,7-3,8	3,8-4,9	4,9-6,0	6,0-7,1
Число відмов за інтервал, m_i	2	3	13	17	3	2
Число виробів, що відмовили до кінця інтервалу, m_i	2	5	18	35	38	40
Число не роботоздатних виробів до кінця інтервалу, $N(t)_i$	40	38	35	22	5	2
Статистична оцінка, $P(t)_i$	0,95	0,875	0,55	0,125	0,05	0
Статистична оцінка, $\lambda(t)_i$	0,04545	0,07177	0,33766	0,70248	0,54545	0,90909

Коефіцієнт a визначається з виразу

$$A = \delta / C_b = 1,18 / 0,314 = 3,75 \quad (8)$$

Значення теоретичної функції розподілу по часткових інтервалах представлені в табл. 3.

Таблиця 3. Значення $F(t)$ при нормальному розподілі

Часткові інтервали	0,5-1,6	1,6-2,7	2,7-3,8	3,8-4,9	4,9-6,0	6,0-7,1
Значення $F(t)$	0,021	0,171	0,489	0,809	0,964	0,997

Перевірку обраним законом і емпіричним розподілом наробітку до першої відмови можна провести з використанням одного із критеріїв згоди, що підтверджує або спростовує статичну гіпотезу про вид обраного теоретичного закону розподілу із прийнятим рівнем значимості β . Звичайно в розрахунках β приймають рівним 0.1, тобто допускають тим самим в 10 випадках з 100 можливість помилки першого роду, пов'язаної з ризиком відкинути правильну статистичну гіпотезу. Проводимо перевірку відповідності теоретичного й емпіричного розподілу за критерієм Колмогорова А.Н. Для цього визначаємо максимальне абсолютне значення різниці $D_{\max}$ між емпіричною й теоретичною функціями розподілу, тобто

$$D_{\max} = \max |F_3(t)_i - F(t)_i| = |0,875 - 0,809| = 0,066 \quad (9)$$

У нашому випадку $D_{\max}=0,066$. Тоді розрахункове значення критерію

$$\lambda = D_{\max} \cdot \sqrt{N} = 0,066 \cdot \sqrt{40} = 0,46 \quad (10)$$

При цьому критерій Колмогорова становить $P(t) = 0,99 > 0,1$ що говорить про правильність вибору закону розподілу.

Таблиця 4. Перевірка відповідності емпіричного й теоретичного розподілу наробітку виробів до першої відмови

Границі часткових інтервалів, г	0,5-1,6	1,6-2,7	2,7-3,8	3,8-4,9	4,9-6,0	6,0-7,1
Значення функції F(t)	0,021	0,171	0,489	0,809	0,964	0,997
Значення експериментальної функції, F _э (t)I	0,05	0,125	0,45	0,875	0,95	1
Різниця, D	0,029	0,046	0,039	0,066	0,014	0,003

При визначенні довірчих границь розсіювання середнього значення показника надійності для розподілу Вейбулла — Гнеденко скористаємося рівняннями:

$$T_{n1} = T_1 \sqrt[3]{r_3} = 3,855 \cdot \sqrt[3]{0,83} = 3,632 \text{ тис.г.} \quad (11)$$

$$T_{e1} = T_1 \sqrt[3]{r_1} = 3,855 \cdot \sqrt[3]{1,24} = 4,128 \text{ тис.г.} \quad (12)$$

де r_1 і r_3 — коефіцієнти Вейбулла, обумовлені по [6] залежно від α і N .

Висновок. Таким чином, з імовірністю 0,9 можна стверджувати, що значення середнього наробітку колінчатого валу до ремонту буде лежати в інтервалі 3,632...4,128 тис. г.

Література

1. Савчук В.К. Аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств / Савчук В.К. — К: Урожай, 1995. — 326 с.
2. Матеріали Міністерства аграрної політики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>.
3. Дорошенко О.В. Обґрунтування методів та параметрів діагностування паливних систем мобільних сільськогосподарських машин / О.В. Дорошенко, Є.В. Калганков. // Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej "Nowy sposób rozwoju Inżynieria i Technologia" Sp. z o.o. «Diamond trading tour» Warszawa. — 2017. — S. 44—50.
4. Гаркунов Д.Н. Триботехника (износ и безизносность) / Гаркунов Д.Н. — М: Издательство МСХА, 2001. — 616 с.
5. Денисов А.С. Особенности изнашивания деталей при переменных режимах работы агрегатов / А.С. Денисов, В.Н. Басков // Двигателестроение. — 2003. — № 4. — С. 46—48.
6. Армашов Ю.В. Надійність сільськогосподарської техніки [Навчальний посібник] / Ю.В. Армашов, П.К. Охмат. — Дніпропетровськ РВВ ДДАУ, 2008. — 208 с.

ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА

УДК 636.09: 616-089:617:636.7

Р.В. Білошицький,

аспірант кафедри хірургії і патофізіології ім. акад. І.О. Поваженка
Національного університету біоресурсів і природокористування України

СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ І ПРИЗНАЧЕННЯ ХІРУРГІЧНОГО ЛІКУВАННЯ ПРИ ДИСКОПАТІЯХ У СОБАК

Анотація. Хворі тварини з ушкодженням спинного мозку складають найбільш тяжку групу внаслідок хребетно-спинномозкових патологій. При цьому пошкоджується спинний мозок, корінці нервів, а також мозкові оболонки. Своєчасне надання хірургічного втручання шляхом геміламінектомії або форамінектомії сприяє швидкому відновленню загального стану і збереженню нервової трофіки. Використання неврологічного протоколу та шкали по моторній і сенсорній функції (ASIA) надає можливість більш вузько розглянути патологічний стан і якісно провести оперативне втручання без пошкодження життєво важливих органів і систем. Для виявлення неврологічного дефіциту проводиться дослідження тварини із визначенням місця компресії шляхом контрастної мієлографії, цифрової рентгенографії та МРТ-діагностики. При загрозливих для життя станах необхідно в перші 16 годин вводити розчин метилпреднізолону натрію сукцинат, а при відтермінованих станах стерильний розчин метилпреднізолону ацетат, що сприяє швидкому зняттю набряку і нормалізує трофіку нервової тканини. Свідоме виконання рекомендацій в післяопераційному періоді щодо обмеження тварини у русі і застосування консервативного лікування збільшує можливості відновлення роботи опорно-рухового апарату на 50 %.

Ключові слова: метилпреднізолон ацетат, метилпреднізолон натрію сукцинат, контрастна мієлографія, геміламінектомія, форамінектомія, Hansen.

Скорочення: ХП — хондродистрофічні породи, МД — міжхребцевий диск, НХП — нехондродистрофічні породи, САП — субарахноїдальний простір, в/м — внутрішньом'язово, в/в — внутрішньовенно, СМ — спинний мозок.

Постановка проблеми. Неврологічні дефіцити у собак, що проявляються у вигляді парезів і паралічів кінцівок, спричиняються компресіями спинного мозку внаслідок виникнення гриж МД через порушення циркуляції крові та утворення набряків. З метою діагностики виконується контрастна мієлографія поперекового відділу хребта, яка дозволяє визначити місце ураження спинного мозку та підібрати метод оперативного втручання. В цей же час проводиться введення глюкокортикостероїдних і симптоматичних лікарських засобів. Застосування

методів геміламінектомії і форамінектомії доцільне, оскільки вони менш інвазивні у порівнянні з іншими методами хірургічного втручання.

Стан дослідження. В перші 2 роки життя у собак ХП відмічаються хондроїдні зміни. При дегенерації диска проходить його дегідратація, і пульпозне ядро заміщується гіаліновим хрящом. Гідростатичні властивості пульпозного ядра при цьому знижуються, і настає ослаблення волокон фіброзного кільця. У такс до 2-х років більша частина дисків піддається хондроїдним змінам і їх ядра мінералізуються змінюючи свою консистенцію від гелеподібних до зернистих. При повсякденному фізичному навантаженні виникає ослаблення МД, особливо в тораколумбальному відділі хребта. В результаті велика кількість дископатій спостерігається між 2 і 6 роками у більшості ХП. Hansen виділив 2 основні типи дегенерації МД — фіброзну і хрящову метаплазію [Shores A., 1992]. У ветеринарній практиці це дегенеративне захворювання МД за Hansen тип I і тип II або «зміщення міжхребцевих дисків» [3]. Породи собак, у яких найчастіше діагностується тип за Hansen I це французькі бульдоги, пекінеси, такси, біглі та малі пуделі.

Фіброїдні зміни протікають у НХП собак після 7-ми років і старшого віку як фізіологічний процес старіння і клінічно проявляється після 10 років. Пульпозне ядро також дегідратується, але воно заміщується фібро-хрящовою тканиною. Власне диск деформує хребтовий канал, викликаючи мієлопатію у дорослих собак, яка отримала назву за Hansen II тип чи «грижа міжхребцевого диска» [Hansen H.J, 1952] або веде до протрузії фіброзної маси через частково розірвану дорсальну частину фіброзного кільця [2; 3]. Описаний тип гриж найчастіше зустрічається у доберманів, ротвейлерів, німецьких вівчарок.

Виклад основного матеріалу. Метою дослідження є визначення ефективності надання консервативного і хірургічного лікування при хребетно-спинномозкових травмах у собак з використанням сучасних кортикостероїдів для системного застосування.

Матеріалом для дослідження були собаки породи ротвейлер, короткошерстна такса, німецька вівчарка, французький бульдог віком від 3 до 9 років. Дослідження проводили на 6 собаках (n=6), яких було розділено на 2 групи. Дослідна група I включала 3-х собак (n=3) з встановленим діагнозом міжхребцева грижа за Hansen I. До групи увійшли 2 короткошерстні такси і 1 французький бульдог. Дослідна група II складалася з 3-х собак (n=3) і попередньо встановленим діагнозом міжхребцева грижа за Hansen II. До групи долучили 2 німецькі вівчарки і 1 ротвейлера (табл. 1).

Утримання собак перед дослідженням мало на меті забезпечити гіподинамію за рахунок розміщення собак в клітках для усунення надмірних рухів; проведення седатації перед рентгенологічним дослідженням. Для контрастування САП використовували “Ультравіст” (табл. 2).

Таблиця 1

Розподіл тварин по дослідним групам в залежності від встановленого типу дископатії

Порода	Стать	Вік	Тип грижи міжхребцевих дисків за Hansen	
			Hansen I (дослідна група I)	Hansen II (дослідна група II)
Французький бульдог	♀	5 р.	+	
Короткошерстна такса №1	♂	4 р.	+	
Німецька вівчарка №1	♀	8 р.		+
Ротвейлер	♂	7 р.		+
Короткошерстна такса №2	♂	6 р.	+	
Німецька вівчарка №2	♀	9 р.		+

Таблиця 2

Визначення неврологічного дефіциту за шкалою Griffiths і введення рентгеноконтрастної речовини для мієлографії

Порода	Стать	Вік	Контрастна речовина «Ультравіст»	
			240 мг/мл	350 мг/мл
Французький бульдог	♀	5 р.		+
Короткошерстна такса №1	♂	4 р.		+
Німецька вівчарка №1	♀	8 р.	+	
Ротвейлер	♂	7 р.	+	
Короткошерстна такса №2	♂	6 р.		+
Німецька вівчарка №2	♀	9 р.	+	

У всіх собак визначили фізіологічні показники температури, пульсу, дихання, і згідно загальному стану 3-х пацієнтів зафіксували на дошці для обмеження довільних рухів. Тварини на момент клінічного огляду мали гіпералгію в ділянці тораколюмбального відділу хребта, атаксію при спиранні на тазові кінцівки, сковані рухи, ригідність хребта, тремор кінцівок. Для визначення чутливості кінцівок використовували шкалу неврологічних порушень за Griffiths (табл. 3).

Лікування. При гострих травмах хребта і СМ призначали метилпреднізолону натрію сукцинат у вигляді в/в інфузій. Доза препарату при першому введенні складала 30 мг/кг, потім 15 мг/кг кожні 6 годин на протязі 2-3 діб. Лікарський засіб ефективний при ранньому застосуванні, особливо в перші 16-18 годин, так як запобігає розвитку некрозу СМ. При відтермінованих станах у собак, коли час після травми складав 48 годин, в/м використовували метилпреднізолону ацетат. Кумулятивний ефект препарату в організмі складає 4-8 діб, тому повторне введення є доцільним при наявному неврологічному дефіциті. При застосуванні

глюкокортикостероїдів зменшується набряк СМ і больовий синдром стає менш вираженим.

Таблиця 3

Визначення неврологічного статусу за шкалою ASIA та Griffiths

Порода	Стать	Вік	Градація моторної функції ASIA (від 0 до 5*)	Неврологічний дефіцит за Griffiths (від 0 до 5)
Французський бульдог	♀	5 р.	3	1
Короткошерстна такса №1	♂	4 р.	3	2
Німецька вівчарка №1	♀	8 р.	1	3
Ротвейлер	♂	7 р.	1	3
Короткошерстна такса №2	♂	6 р.	2	2
Німецька вівчарка №2	♀	9 р.	0	4

Для визначення моторної функції ASIA використовували табл. 4.

Таблиця 4

Градація моторної функції ASIA

0	Тотальний парез
1	Незначні м'язові скорочення, що визначаються візуально чи пальпаторно
2	Активні рухи у повному об'ємі в напрямку гравітації
3	Активні рухи у повному об'ємі проти гравітації
4	Активні рухи у повному об'ємі проти гравітації і часткова здатність до утримання кінцівки в заданому положенні проти опору
5	Нормальна рухова активність, активні рухи у повному об'ємі проти гравітації, повна здатність до утримання кінцівки в заданому положенні проти опору
5*	Нормальна рухова активність, активні рухи у повному об'ємі проти гравітації, повна здатність до утримання кінцівки в заданому положенні проти опору визначають за відсутності перешкоджаючих факторів (біль)
NT	Не перевірялася (імобілізація, ампутація кінцівки чи контрактура >50% об'єму рухів)

Для оперативного лікування екструзії речовини МД в грудному або поперековому відділі проводилася геміламінектомія [1; 5]. При геміламінектомії виконується резекція частини дужки суміжних хребців з наступним розширенням міжхребцевого отвору без видалення суглобових відростків хребців [1, 2]. При виконанні такої операції зменшується ризик ушкодження спинного мозку, забезпечується кращий доступ для проведення фенестрації і добре візуалізуються нервові корінці [2].

Іншим собакам проводили фенестрацію з профілактичною метою, щоб не допустити екструзію у ХДП. При цьому формується доступ до нижньої частини МД, в вентральній частині фіброзного кільця МД вирізають отвір, через який видаляється змінене пульпозне ядро. Операція малоінвазивна і відносно

безпечна, так як не проводиться доступ в хребтовий канал і контакту зі СМ і його судинами немає [4].

У собак І дослідної групи виконувалася підтримка препаратом метилпреднізолону ацетат із в/м введенням. Вольєрне утримання тривало від 10 до 19 діб. Відновлення функції опорно-рухового апарату тривало від 7 до 20 діб. При своєчасно виконаному консервативному і хірургічному лікуванні у собак II дослідної групи досягли мети повноцінного відновлення функції грудних і тазових кінцівок терміном від 10 до 35 днів. Одразу після встановленого діагнозу їм вводили в/в розчин метилпреднізолону натрію сукцинат. Вольєрне утримання тривало від 14 до 25 діб.

Висновки.

1. Застосування на практиці шкали по моторній і сенсорній функції (ASIA) надає можливість більш вузько розглянути патологічний стан і якісно провести оперативне втручання без пошкодження життєво важливих органів і систем.

2. Для встановлення наявності грижі пульпозного ядра міжхребцевого диска, пошкоджень цілісності спинного мозку, рекомендується проведення контрастної мієлографії. Згаданий метод достатньо добре визначає розташування спинного мозку в хребтовому каналі.

Література

1. Fossum T.W. (2013). Small animal surgery. St. Louis, Missouri, USA: Elsevier Inc. P. 1528–1524.
2. Current Techniques in Canine and Feline Neurosurgery / Shores A., Brisson B.A. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc. — P. 221.
3. Ulanova N. Pervyy v mire opyt ispol'zovaniya endoskopicheskoy gemilaminektomii pri degenerativnykh zabolevaniyakh mezhponkovykh diskov po Khansen tip I u sobak v klinicheskoy praktike [The world's first experience of endoscopic hemilaminectomy in the degenerative disease of the intervertebral disk Hansen type I in dogs in clinical practice]. Mir veterinarii [World of Veterinary Medicine], 2015, no. 6 (27), pp. 48–59.
4. M.S. Karelyn. Diagnostika i lecheniye diskopatiy sheynogo otdela pozvonochnika [Diagnosis and treatment of cervical spine discopathy]. Mir veterinarii [World of Veterinary Medicine], 2014, no. 2 (18), pp. 26–30.
5. Curtis W. Dewey., Ronaldo C. da Costa. 2016. Practical guide to canine and feline neurology. Iowa, USA: John Wiley & Sons, Inc, P. 423–437.

ТРАНСПОРТ

О.М. Горобець,

студент Відокремленого структурного підрозділу
Шевченківський коледж Уманського національного університету садівництва

С.В. Бабушко, С.А. Шеремет,

викладачі спеціальних дисциплін Відокремленого структурного підрозділу
Шевченківський коледж Уманського національного університету садівництва

АНАЛІЗ РОЛІ ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ, ЕЛЕМЕНТІВ В СИСТЕМІ ПОСТАВОК І ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ

Анотація. В даній статті проводяться аналіз ролі транспортної логістики, транспорту як окремої структурної елемента логістики, розглянемо поняття та формування оптимального маршруту доставки товару. Використання логістики в транспорті, розглядання логістичної схеми та перспективи розвитку транспортної логістики.

Ключові слова: транспортна логістика, транспорт, логістична мережа, оптимальний маршрут.

Транспортна логістика є основною складовою транспортної галузі і використовується на регіональному [1, с. 52], національному [7, с. 163] і міжнародному [8, с. 96] рівні, логістиці просторів і кордонів [6, с. 46] при переміщенні матеріальних і не матеріальних товарних продуктів в товаропровідних мережах [9, с. 84].

Транспортна логістика — це система по організації доставки, а саме по переміщенню будь-яких матеріальних предметів, речовин тощо. З однієї точки в іншу за оптимальним маршрутом. Одне з основоположних напрямків науки про управління інформаційними, фінансовими, сервісними та матеріальними потоками в процесі руху товарів. Якщо дана логістика є системою, значить, в неї входять деякі елементи. Основним елементом логістики в транспорті є безпосередньо транспорт. Транспорт — це така галузь матеріального виробництва, яка спеціалізується на перевезеннях вантажів і людей.

Тобто це той інструмент, яким володіє менеджер з транспортної логістики. Саме від нього залежать і час доставки вантажу, і кількість товару, привезеного в транспорті, і витрати обслуговування і експлуатації. І для того, щоб зменшити витрати від транспорту, підбирають спеціально певний вид транспорту, модель і марку автомобілів. Орієнтування автомобіля йде на товар, його габарити, вага тощо. Від правильності вибору автопарку залежать витрати на обслуговування.

Теоретично, дана процедура дозволить зменшити витрати на транспорт приблизно на 15-30%.

Тепер розглянемо поняття оптимального маршруту: «Оптимальний маршрут вважається шлях, через який товар буде довіз за найкоротші, або передбачені, терміни, при цьому з найменшими витратами на доставку, а також з найменшою шкодою для товару». Потрібно розглянути докладніше деякі поняття у визначенні. Там є типи термінів: найкоротші і передбачені, і найменшу шкоду при транспортуванні для товару:

- найкоротші терміни — коли час дуже важко або неможливо точно підрахувати, але товар потрібно отримати якомога раніше (приблизно через місяць; через тижні три тощо);
- передбачені терміни — коли з'являється інтервал часу доставки товару, має бути місце невелике відхилення від середнього показника (доставка 3—4 години; 5—7 днів тощо);
- найменший шкоду для товару — коли під час доставки товар піддається найменшому ризику псування (приклад: їхати по асфальтованій дорозі або по гірській місцевості під час доставки порцеляни).

У логістиці є кілька видів транспортування вантажу: залізничний, автомобільний, трубопровідний, морський, внутрішній водний і повітряний. За даними статистики на 2017 рік [9, с. 78], можна визначити найпопулярніший вид транспортної логістики і зрозуміти причину його популярності. Ось дані за видами транспорту: — Залізничний — 13,82%; — Автомобільний — 73%; — Трубопровідний — 11,34%; — Морський — 0,34%; — Внутрішній водний — 1,5%; — Повітряний — 0% (дуже маленька частка). Можна зробити невеликий висновок, що найпопулярніший вид транспортування в логістиці — автомобільний, а не самий використовуваний — повітряний.

Автомобілі вимагають, на відміну від інших видів транспорту, найменшу кількість коштів для обслуговування і експлуатації, також на автомобілі легше дістатися «від дверей до дверей». Повітряний вид навпаки, дуже вимогливий в обслуговуванні і експлуатації, не скрізь можна сісти і вивантажити привезений товар, тим більше, що як такого немає виду товару, який би вимагав перевезення на повітряному судні.

Перспективою розвитку є знаходження найбільш раціональних маршрутів доставки з точки А в точку Б, несучи маленькі економічні втрати. Також хорошою перспективою транспортної логістики є кілька пунктів:

- 1) завдяки GPS-навігаторів і супутникам стеження можна знайти місце розташування свого товару через логістичну компанію;
- 2) з появою Інтернету з'явилися електронні накладні на товар, що в разі спрощує обробку даних про товар під час розвантаження транспорту (якщо кілька машин в дорозі, «одержувач» знає, в якій машині який вантаж знаходиться).

На основі цих даних можна зробити висновок. В даний час автомобільна логістика є найпопулярнішим видом доставки товарів не тільки в нашій країні, але і в більшості держав світу. Крім вантажів, транспортна логістика займається і перевезенням людей, що ще раз вказує на важливість логістики в транспорті, як в

економічній сфері життя людини, так і в повсякденному його житті. І цю позицію транспортна логістика буде займати дуже довгий час.

Література

1. Ермаков И., Филиппов Е., Белова С. Становление научных школ кафедры логистики ГУУ. Логистика. 2014. № 10 (95). — С. 71–75.
2. Аникин Б. А., Ермаков И.А, Белова С. Научная школа «Логистика» ГУУ. Управление. 2015. Т.3. № 2. — С. 5–15.
3. Воронов В. И., Сидоров В. П. Основы научных исследований / под ред. М. А. Касаткиной. URL: <http://abc.vvsu.ru/Books/osnpnauchissl/page0001.asp>
4. Воронов В.И. Методологические основы формирования и развития региональной логистики: Монография. — Владивосток: Изд-во Дальневосточного Университета, 2003. — 316 с.
5. Курченко Е.М. Розвиток логістики в Україні. Гуманітарні науки: нові технології освіти. Матеріали 10-ї Регіональної науково-практичної конференції 19-20 травня 2005 р. ІСЦ ДГУ, 2005.
6. Ермаков И., Петухов Д. Постановка проблемы развития национальной логистической системы. Логистика. 2014. № 11 (96). — С. 56–59.
7. Воронов В.И. Международная логистика // Вестник университета (Государственный университет управления). — 2004. — Т. 700. — С. 700.
8. Воронов В.И., Воронов А.В., Лазарев В.А., Степанов В.Г. Международные аспекты логистики: Учебное пособие. / Владивосток: Изд-во ВГУЭС, 2002.
9. Воронов В.И. Международные товаропроводящие сети / В.И. Воронов, А.В. Воронов // Маркетинг. — 2013. — №6 (133). — С. 20–28.

С.В. Бабушко, О.М. Федьорко,

викладачі спеціальних дисциплін Відокремленого структурного підрозділу
Шевченківський коледж Уманського національного університету садівництва

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ДОЦІЛЬНОСТІ ВАНТАЖОПЕРЕВЕЗЕННЯ АВТОМОБІЛЬНИМ ТРАНСПОРТОМ

Анотація. У статті розглянуто аналіз конкурентоспроможності залізничного транспорту в ставленні до автомобільного транспорту. Досліджено причини звільнення високоприбуткових вантажів на автотранспорт. Розглянуто структуру та особливості формування тарифів на автотранспорті. Надано рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності залізничних перевезень при проведенні сегментації ринку транспортних послуг, які полягають у відборі ключових сегментів і правильному позиціонуванні залізничних послуг в даних сегментах. Так само ключовим елементом у підвищенні конкурентоспроможності є введення цінового критерію в окремо розглянуті сегменти, тим самим визначаючи цінову конкурентоспроможність транспортної продукції.

Ключові слова: автомобільний транспорт, залізничний транспорт, конкурентоспроможність, перевезення вантажів, сегментування.

Невизначеність і нестійкість середовища формують ринкові відносини, які вимагають високоефективних методів організації перевезень в плані підвищення якості обслуговування, що особливо важливо при розвитку конкуренції на ринку транспортних послуг.

Конкурентні умови автомобільного та залізничного транспорту складаються з якісних показників послуг (час перевезення вантажу, безпеку вантажу, точність), якісних показників компаній (рівень розвитку матеріально-технічної бази, ринкова позиція, ступінь диверсифікації діяльності, ефективність системи управління персоналом, ефективність фінансово-економічної та виробничої діяльності) і ціни (тарифів) на них.

В останні роки в сфері перевезень вантажів спостерігається активний процес перерозподілу їх обсягу (збільшення обсягу перевезень автомобільним транспортом і зниження попиту на залізничні перевезення) між залізничним та автомобільним транспортом [2].

Основними причинами, за якими використовується автотранспорт замість залізничного транспорту є:

- терміновість доставки (швидкість по автодорогах вище, ніж по залізниці);
- вантажоперевезення малими партіями (близько 20 т) на далекі відстані і за кордон значно дешевше;
- клієнт користується власним (орендованим) автотранспортом;
- надання більш широкого і гнучкого сервісного обслуговування компаніями експедиторами;
- перевезення виробів, які неможливо розмістити на стандартному вагоні або платформі (через їх негабаритності або довгомірних).

Тому з метою підвищення конкурентоспроможності перевезень по залізниці необхідно здійснювати сегментування ринку транспортних послуг, для відбору цільових сегментів і правильного позиціонування залізничного транспорту всередині них. Ринкові сегменти, де залізничний транспорт має конкурентний тиск з боку інших видів транспорту, вимагають всебічного аналізу і вивчення причин того, що відбувається.

Сегментація ринку транспортних послуг може бути заснована на ціновому критерії. Однак просто сегментація ринку за даним критерієм не надасть корисною для аналізу інформації, тому що розподіл ринку виключно на цінові діапазони без урахування інших критеріїв сегментації нерационально. Доцільніше ціновий критерій вводити в окремо розглянуті сегменти, з метою визначення рівня цінової конкурентоспроможності пропонованої на ній продукції транспорту.

Для оцінки обсягів продукції, що тяжіють до перевезення як автомобільним, так і залізничним транспортом (або тяжіють до перемикання) була проведена сегментація клієнтів різних номенклатурних груп.

Так, в залежності від потенційної можливості здійснення перевезення залізничним або автотранспортом визначені наступні умовні сегменти:

1. Потенційний: руда кольорова, руда залізна, будівельні вантажі, лом чорних металів, чорні метали, лісові вантажі, цемент, кольорові метали

2. Нецільовий: нафта і нафтопродукти, хімічні і мінеральні добрива, хімікати і сода, продовольчі вантажі, промислові товари, вантажі в контейнерах, папір, зерно, комбікорм, металоконструкції (МК), машини та обладнання (МО).

Основними критеріями, за якими рід вантажу був віднесений до нецільового сегменту, були:

- перевезення на далекі відстані, в тому числі переважна частка експортних перевезень;
- використання спеціалізованого рухомого складу (цистерни, мінераловози);
- велика різноманітність сировинних груп в номенклатурі, відсутність спеціалізованого рухомого автотранспорту;
- низька питома вага в структурі навантаження дороги;
- відвантаження одиничними партіями за спотовими контрактами.

До цільовому сегменту можуть бути віднесені пологи вантажів, що відповідають таким умовам:

1. Вантажі технічно можуть перевозитися автопарком.
2. Споживачі вантажів номенклатурного сектора мають стабільні внутрішні російські ринки збуту.

Необхідно відзначити, що велика частка перевезень в цільовому секторі відноситься до технологічних і здійснюється стабільними потоками між внутрішньохолдинговими підприємствами. У тому числі і автотранспортом.

Прибутковість залізничних вантажоперевезень знижується через збільшення частки низькодохідних вантажів в структурі перевезень. В умовах низького рівня конкурентоспроможності залізничного транспорту доводиться здійснювати перевезення низькодохідних вантажів.

Підприємства автомобільного транспорту ведуть агресивну політику по розширенню вантажної бази, залучаючи вантажі, які раніше перевозилися залізничним транспортом. Перш за все, з залізниці йдуть вантажі, що перевозяться на невеликі відстані. Залізничний транспорт не дозволяє здійснювати доставку вантажу від дверей до дверей, яка на сьогоднішній день є найбільш зручною для споживачів.

Зіставлення вартості перевезень залізничним та автомобільним транспортом може бути вироблено на основі використання даних Прейскуранта № 10-01 та прейскурантів автотранспортних підприємств.

При цьому слід врахувати, що як той, так і інший вид транспорту передбачає деяку постійну (не залежну від дальності перевезення) оплату і оплату, що залежить від відстані. При цьому необхідно орієнтуватися на середню вантажопідйомність автомобіля (приблизно 14 тонн) і середнє завантаження стандартного критого вагона (приблизно 51 тонна). Крім того під час перевезення залізничним транспортом необхідно врахувати і вартість перевантаження з автомобіля в вагон і навпаки на станціях відправлення і призначення.

Таким чином, результати аналізу показують, що основні обсяги вантажів перевозяться залізницею в тому діапазоні дальності, який об'єктивно економічно не вигідний для залізничних перевезень (в порівнянні з перевезеннями автомобільним транспортом). Це є об'єктивним фактором, який може підштовхувати господарюючі суб'єкти до прийняття рішення на користь перевезень вантажів автомобільним транспортом, що підсилює конкурентні позиції останнього.

Література

1. Лукьянова О.В., Хусаинов Ф.И. Перспективы конкуренции железнодорожного и автомобильного транспорта / Бюллетень транспортной информации. — 2013. — № 11. — С. 3–14.
2. Колышев А.С., Чернышова Л.И. Экономическая оценка последствий реформирования железнодорожного транспорта и перспектив предоставления услуг локомотивной тяги // Интернет-журнал «Науковедение». — 2015. — Том 7. — №5. — С. 1–9.

УДК 656.078

Р.Ю. Птуха,

студент Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ТРАНСПОРТНА ЛОГІСТИКА ЯК СКЛАДОВА ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню сутності поняття «транспортна логістика», його складовим. Проаналізовано взаємозв'язок транспортної логістики і транспортних послуг.

Ключові слова: логістика, транспорт, транспортна логістика, логістичні послуги, транспортні послуги.

Постановка проблеми. При веденні бізнесу організація транспортування власної чи клієнтської продукції є важливою складовою діяльності підприємства. Транспортування повинно розглядатися як логістична функція, пов'язана з переміщенням продукції певним транспортним засобом або засобами, за певною технологією у поставках і включенні в свою чергу таких логістичних процедур, як експедирування, упаковка, вантажопереробка, передача права власності на вантаж, страхування ризиків, митні процедури тощо [1, с. 265].

Стан дослідження. Аналізуючи зв'язок транспортної логістики і транспортних послуг в роботах відомих науковців: В.І. Сергєєва, Р.Р. Баширадзе, Б.А. Анікіна, Т.Б. Сулейманова та інших, проявляється тісний зв'язок даних сфер наукової і підприємницької діяльності. Виділяються основні категорії і поняття, дається їх змістовна характеристика.

Виклад основного матеріалу. В вітчизняній практиці транспорт є важливою складовою, оскільки зв'язує між собою окремі компанії, підприємства, організації на регіональному та зовнішньоекономічному рівнях.

Транспортна логістика — це система організації доставки вантажів з мінімальними часовими витратами та оптимізацією витрат на доставку. Транспортна логістика буває внутрішньою та зовнішньою. Перша забезпечує внутрішні виробничі перевезення, а друга — постачання підприємств та продажу готової продукції [2].

Раціональне транспортне забезпечення сприяє зниженню собівартості готового товару, що особливо актуально для ресурсоемних галузей, при перевезеннях продукції великими партіями. Взаємодія підприємств регулюється

матеріальними потоками, що безсумнівно вимагає транспортного забезпечення при високій якості при оптимальних тарифах.

Формування оптимальних мереж транспортування передбачає якісну роботу дорожньо-транспортного комплексу. Стан автомобільних доріг всієї транспортної інфраструктури прямо впливає на ціни готової продукції. Тому процедура транспортування вимагає адекватної пропускної здатності доріг, їх оптимального рівня технічної оснащеності, високої якості обслуговування [3].

На процедуру транспортування в більшості країн сьогодні відведені значні частки витрат від загального комплексу логістичних послуг, що обґрунтовує необхідність підвищеної уваги оптимізації транспортних рішень у сфері логістичного менеджменту. Такі умови, як формування ринку транспортних послуг, жорсткість вимог до якості тарифів транспортних послуг з боку клієнтів, підвищення конкуренції між різними видами транспорту та компаній є характерними показниками функціонування підприємств транспорту в сучасних ринкових умовах.

За різними оцінками, витрати на транспортування можуть скласти від 20% до 70% від загальних логістичних витрат. Фактично, в ціні товарів транспортна складова варіюється, залежно від виду продукції: 2-3% для електроніки, 5-6% для харчування, для машин обладнання — 7-12%, для сировини — 40-60%, 80-85% для будівельних матеріалів та близько 300% від собівартості продукції виробництва за різними фірмами та галузями [4, с. 267].

В процесі організації транспортної логістики підприємства входить виконання таких операцій:

- вибір виду транспортування;
- вибір типу транспорту;
- призначення транспортного засобу;
- вибір логістичних провайдерів і перевізника;
- оптимізація характеристик транспортного процесу.

Однією з ключових задач транспортної логістики є організація технології перевезення [5].

Транспортно-технологічним процесом називається переміщення вантажу від місця його виготовлення до місця споживання. Як будь-який виробничий процес, він включає в себе окремі послідовно виконувані операції [6, с. 179].

Незважаючи на те, що послідовність технологічних елементів, що включає подачу автомобільного транспортного засобу до пункту завантаження, розміщення в кузові транспортного засобу, доставку вантажу до вантажоотримувача, розвантаження та порожній пробіг до пункту завантаження, здається однозначною, можливі різні варіанти виконання даних операцій [5].

Кожний транспортно-технологічний процес включає в себе процес перевезення вантажів (товару) будь-яким видом транспорту, транспортно-експедиційні операції, які передують перевезенню та завершують його.

До числа операцій, які є обов'язковим компонентом процесу перевезення, відносять:

- складання плану потреб відповідної кількості транспортних засобів, складання та представлення своєчасних заявок на потрібний транспорт;
- приведення вантажів у стан, необхідний для транспортування;
- підбір тари та пакування товару або вантажу, маркування тарних зон, забезпечення бірками тощо;
- доставка та передача вантажів на станціях відправлення, приймання та вивезення зі станції відвантажених вантажів, їх рух на склади або в магазини;
- документальне оформлення приймання та видачі вантажів на станціях відправлення та призначення, заповнення перевезень та інших документів, отримання інформації про отримані вантажі тощо;
- навантажувально-розвантажувальні роботи, які виконуються при доставці вантажів на станціях, складах, в магазинах [6, с. 179].

На рис. 1. показані схему процесу перевезення вантажів. Вони мають циклічний характер. Це означає, що рух вантажів відбувається за повторюваними виробничими циклами, які слідує один за іншим. Темп цих циклів обумовлюється їх частотою, яка залежить від середньої тривалості одного циклу. Кожен з цих циклів відрізняється великим ступенем динамізму, постійною зміною стану та зміною складу компонентів.

Розрізняються такі етапи процесу перевезення, як:

- доставка рухливого складу на навантаження;
- підготовка вантажу до відправки;
- зберігання вантажу в місці виробництва і на проміжних пунктах;
- складування;
- експедиторські операції тощо.

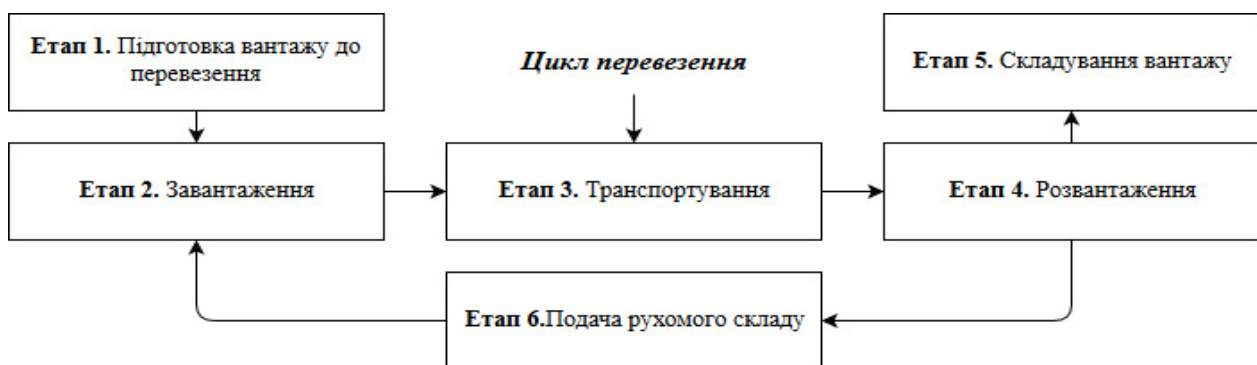

Рис. 1. Технологічна схема процесу перевезення вантажів одним видом транспорту

Логістичний аспект у процесі організації передусім автомобільних перевезень містить новий методологічний зміст, який полягає в тому, що головною складовою частиною перевезення повинно бути проектування раціонального перевезення. Під цим розуміється пошук найкращих технічних можливостей та організаційних рішень, які забезпечують найбільшу ефективність перевезення вантажів від місця їх виготовлення до місця споживання [7, с. 38–40].

Висновки. Транспортування в логістичній системі грає дворівневу роль: транспорт є основним компонентом функціональних областей логістики

(розподільча, закупівельна, стратегічна), при цьому транспортування також грає роль найважливішого сектора економіки, в якому розвивається підприємницька діяльність (економічна функція транспортування).

Література

1. Сергеев, В.И., Будрина, Е.В. и др. Корпоративная логистика в вопросах и ответах / Под ред. В.И. Сергеева. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: НИЦ ИНФРА-М, 2014. — 634 с. — Часть 3.
2. Логистика: тренинг и практикум. Аникин Б.А., Вайн В.М., Водянова В.В., Воронов В.И., Гапонова М.А. Ермаков И.А., Ефимова В.В., Заичкин Н.И., Кравченко М.В., Пузанова И.А., Родкина Т.А., Серова С.Ю., Серышев Р.В., Федоров Л.С. Учебное пособие. — М., 2014.
3. Баширзаде, Р.Р. Роль транспорта в становлении и развитии логистики / Р.Р. Баширзаде / Актуальные проблемы экономики и менеджмента. — 2014. — №3 — с. 29.
4. Сергеев, В.И., Будрина, Е.В. и др. Корпоративная логистика в вопросах и ответах / Под ред. В.И. Сергеева. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: НИЦ ИНФРА-М, 2014. — 634 с. — Часть 3.
5. Транспортная логистика [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.ec-logistics.ru/transportnaya-logistika.htm> (дата звернення 10.10.2018).
6. Сулейменов Т.Б. Транспортная логистика: Учебник / Т.Б. Сулейменов, М.И. Арпабеков. / ЕНУ им. Л.Н. Гумилева — Астана, 2012. — 211 с.
7. Еремеева Л.Э. Транспортная логистика: учебное пособие / Л. Э. Еремеева; Сыкт. лесн. ин-т. — Сыктывкар: СЛИ, 2013. — 260 с.

УДК 620.3

О.Ю. Солодовник,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»

інженерно-технологічного факультету

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Є.В. Калганков,

старший викладач кафедри надійності і ремонту машин

інженерно-технологічного факультету

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ПІДВИЩЕННЯ ДОВГОВІЧНОСТІ ПІДШИПНИКІВ КОЧЕННЯ ВВЕДЕННЯМ В ЗМАЗКУ НАНОМАТЕРІАЛІВ, ЩО ПОЛІПШУЮТЬ УМОВИ ТЕРТЯ

Анотація. Досліджено вплив добавки алмазографіту на мастильні властивості мащення Літол-24 у підшипниках кочення. Встановлено зниження коефіцієнта тертя на 5-7 %, спостерігається зниження сили тертя але ефект більш відчутний при збільшенні навантаження і при 100 Н сягає 15 %. Також введення алмазографіту на 7-10 % знижує температуру у підшипниковому вузлі і стабілізує її. В цілому довговічність підшипникового вузла підвищується на 10 %.

Ключові слова: підшипник кочення, алмазографіт, наночастинка, коефіцієнт тертя, момент тертя, знос, змазка, добавка в змазку.

Загальна суть проблеми. На сьогоднішній день в Україні склалась досить складна ситуація з машинним парком, як в сільському господарстві так і в інших галузях народного господарства. Це проявляється в інтенсивному зношуванні машин, бо порівняно з 2000 роком річне напрацювання на трактор чи комбайн збільшилось в декілька разів. Так наприклад напрацювання комбайна у 1990 році становило 138 мото.-годин за сезон, сьогодні це 250-300 мото.-годин, а в деяких випадках і 400-500 мото.-годин. Такі зміни пояснюються низькою платоспроможністю сільськогосподарських товаровиробників, диспаритетом цін на продукцію сільгосптоваровиробників і продукцію машинобудування та різким зниженням кількості машин, їх старінням. Україна в середньому на 60 % забезпечена основними видами техніки [1]. Звісно така експлуатація призводить до передчасного зношування вузлів тертя та виходу їх з ладу.

Основа вузлів тертя, це підшипникові вузли, за різними даними у машинах (трактор, комбайн, автомобіль) налічується від 50 до 300 підшипників [2] і в багатьох вузлах саме підшипники є лімітуючи ми їх ресурс.

Відмови підшипникових вузлів можна розділити на три групи (рис. 1): конструктивні — до 5%, технологічні — до 20%, експлуатаційні — до 75%.

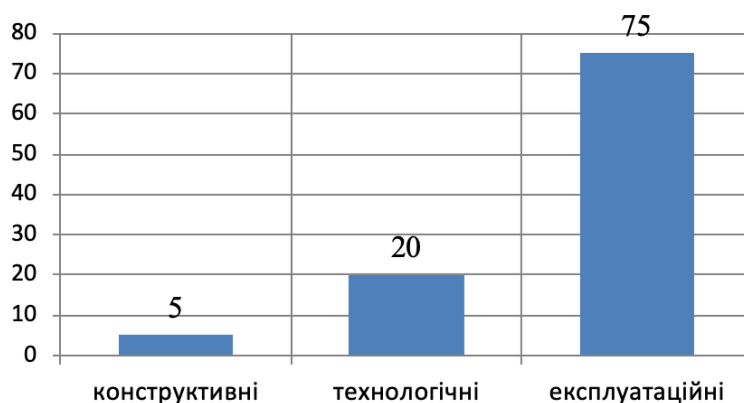

Рис. 1. Відмови підшипникових вузлів

Аналізуючи діаграму можна зробити висновок, що на роботу підшипникових вузлів істотно впливає експлуатація підшипників, а саме дотримання правил проведення технічних обслуговувань цих вузлів. На жаль, останнім часом конструктивно-технологічні відмови зустрічаються все частіше, це пов'язано з відсутністю контролю якості при виготовленні та намаганнями знизити собівартість готової продукції за рахунок економії на матеріалі, на його якості та інше.

Так, наприклад дослідженнями встановлено, що 65 % відмов підшипникових вузлів дискових борін виходять з ладу саме із-за порушення правил проведення технічного обслуговування (порушення періодичності мащення), також впливає не дотримання правил експлуатації борони в цілому, низька якість мастильного матеріалу, не правильний підбір мастила та інше.

Зниження зношування деталей підшипників кочення прямо пов'язана з підвищенням їх ресурсу роботи. Одним з варіантів розв'язку цього завдання є

поліпшення якості застосовуваних мастильних матеріалів за рахунок уведення до їхнього складу високоефективних твердих добавок.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основна функція пластичних мастильних матеріалів при використанні в підшипниках кочення - зниження сил тертя між контактуючими поверхнями тіл кочення й кільцями, зменшення їх зношування, запобігання задира й зварювання. Тому більша увага приділяється їхнім антифрикційним, протivoзносним і протivoзадирним властивостям.

Проблемам підвищення ресурсу роботи підшипників кочення присвячено багато робіт, таких авторів як: В.В. Вайншток, Д.Н. Гаркунов, Ю.Н. Дроздова, Д.С. Коднір, В.Й. Пинегін,, В.В. Синіцин, і ряду інших.

Аналіз літературних джерел за останні десять років показав, що застосування різного роду добавок для поліпшення мастильних властивостей мастильних матеріалів стало одним з головних напрямків в області розробки нових пластичних мастильних матеріалів.

Тому метою роботи є дослідження умов роботи підшипників кочення на пластичному мастилі з додаванням наноматеріалів (алмазографіту).

Виклад основного матеріалу. Добір добавок до пластичних змазок досить складна операція, так як необхідно визначитись не тільки з типом добавки, а ще й треба дослідити кількість добавки та її вплив на роботу підшипникового вузла. І тут важливо врахувати всі чинники, що впливають на роботу вузла.

В роботі запропоновано в пластичне мащення Літол-24, що рекомендується для більшості вузлів, які підлягають мащенню [3]. В якості наповнювача використано алмазографіт у кількості 1% від маси мастила згідно рекомендацій [4]. Наповнення підшипників 1/3 об'єму, 2/3 та повністю заповнений підшипник (рис. 2).

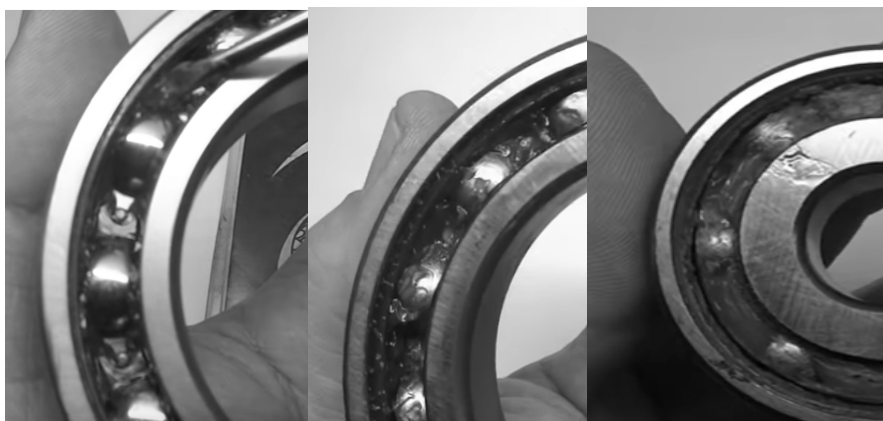

Рис. 2 Заповнення підшипників змазкою Літол-24
а – 1/3 об'єму, б – 2/3 об'єму, в – повністю заповнений

Експериментальні дослідження проводились на модернізованому стенді ДМ-28 (рис. 3).

Стенд для виміру моменту опору обертанню підшипника, коефіцієнта тертя та температури мастила у вузлі тертя містить електродвигун і клинопасову передачу зі східчастими шківками (рис. 4). Чотири підшипники встановлені в загальній головці, з них два середні в обоймі під динамометричною скобою. Для

виміру температури змащення використано термопари та перетворювач, що дає можливість реєстрації температури на ПЕОМ. Момент опору обертанню вимірюють по відхиленню стрілки маятника щодо шкали або за допомогою тензометричних датчиків. Навантажувальне пристосування складається із гвинта, індикатору й динамометричної скоби. Для зміни кутової швидкості обертання приводного вала з підшипниками використано 3-східчасту клинопасову передачу: $n_1 = 955 \text{ об./хв.}$, $n_2 = 1910 \text{ об./хв.}$, $n_3 = 2865 \text{ об./хв.}$

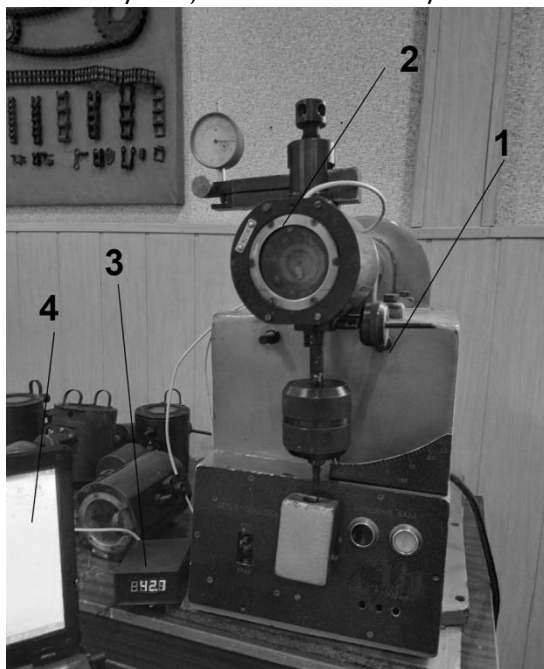

Рис. 3. Модернізована установка ДМ-28

1-Установка ДМ-28, 2-Навантажувальна камера, 3-блок вимірювання температури, 4-ПЕОМ

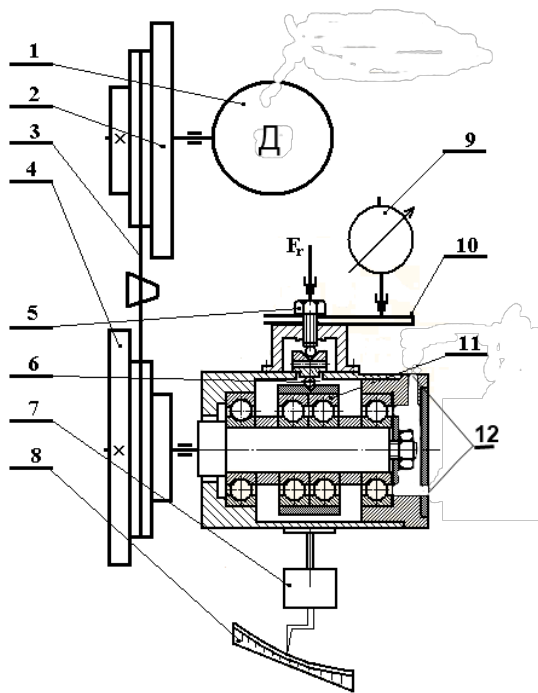

Рис. 4. Схема модернізованої установки ДМ-28

1-двигун, 2-шків, 3-пас, 4-шків установки, 5-навантажувальний гвинт, 6-корпус головки, 7-маятник, 8-шкала, 9-індикатор годинникового типу, 10-скоба, 11-підшипник, 12-заглушки масляних каналів

Навантаження F (Н) на підшипники визначали за графіком скоби.

Попередньо проведені дослідження вказали на необхідність заповнення мастилом підшипника на $2/3$ об'єму, так як в даному випадку є оптимальними і коефіцієнт тертя і момент опору коченню. Також ці дані не суперечать з даними інших дослідників [5].

За результатами досліджень встановлено зниження коефіцієнта тертя на 5-7 % при додаванні у мастило Літол-24 1% алмазографіту (рис. 5). При чому зі збільшенням навантаження та напрацювання коефіцієнт тертя знижується, що свідчить про ефект натирання (забивання пор) алмазографіту на поверхні підшипника. Також додавання алмазографіту знижує силу тертя (рис. 6) та температуру у підшипниковому вузлі (рис. 7).

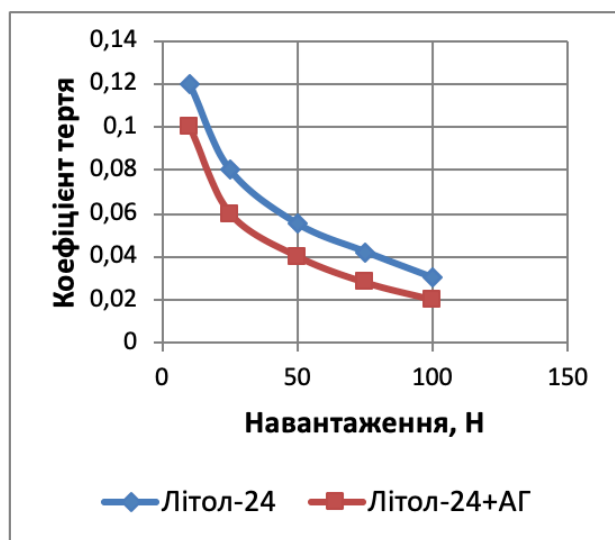

Рис. 5. Залежність коефіцієнта тертя від навантаження

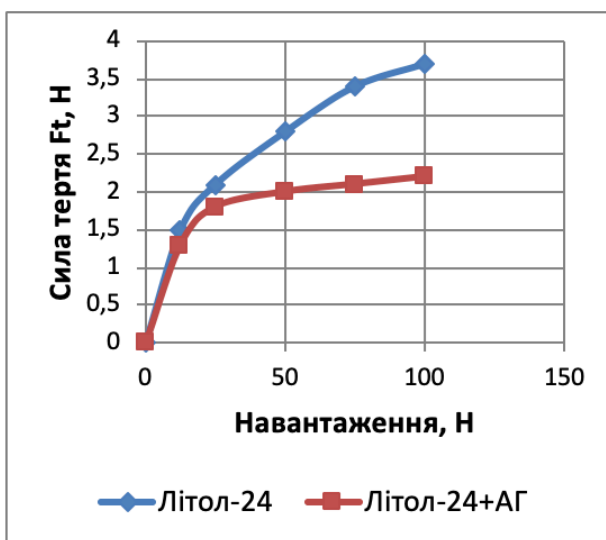

Рис. 6. Залежність сили тертя від навантаження

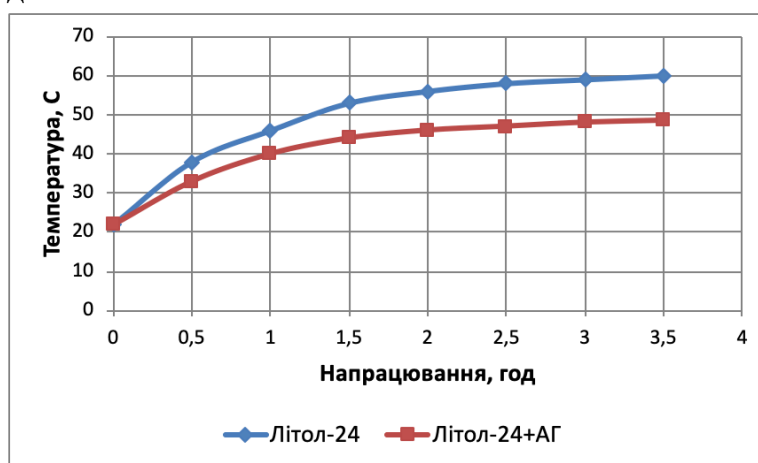

Рис. 7. Залежність температури підшипникового вузла від напрацювання

Висновки. Додавка алмазографіту у пластичне мащення Літол-24 забезпечує: зниження моменту тертя на 10-12 %; зниження зношування третьових поверхонь майже в 1,5 рази; знижує коефіцієнт тертя на 5-7 %; подовжує терміну служби змащень в 1,5-2 рази (залежно від умов роботи), полегшує пуск механізму але після напрацювання підшипникового вузла 20-30 годин.

Література

1. Войтюк Д.Г. Моніторинг комбайнового ринку України (Частина I) / Войтюк Д.Г., Надточій О.В., Войтюк В.Д., Демко А.А., Демко О.А. // Науковий вісник НУБіП України, 144 (4). — С. 58—69.
2. Діденко М. М. Вплив розмірно-точносних характеристик посадок підшипників кочення на їх довговічність / М. М. Діденко, Є. В. Калганков. // Zbiór artykułów naukowych Sp. z o.o. «Diamond trading tour». — 2017. — S. 38—43.
3. Сеницын В.В. Пластичные смазки в СССР / В. В. Сеницын. — Москва, 1984. — 256 с. — (Химия).
4. Докшанин С.Г. Определение влияния концентрации добавки ультрадисперсного алмазо-графита на свойства пластичных смазочных материалов / С.Г. Докшанин, С.И. Трошин. // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. — 2012. — С. 547—549.
5. Ануриев В.И. Справочник конструктора-машиностроителя / В.И. Ануриев. — Москва, 2006. Т. 2 — 960 с. — (Машиностроение).

С.А. Шеремет, І.В. Шеремет, С.В. Бабушко,

викладачі спеціальних дисциплін Відокремленого структурного підрозділу
Шевченківський коледж Уманського національного університету садівництва

ТЕЛЕМАТИКА В ТРАНСПОРТНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ

Анотація. Розглянуто сучасний стан і прогноз розвитку телематичних систем в транспортних технологіях (автомобільного транспорту). Запропоновано введення нової інформаційної складової про технічний стан безпосередньо з транспортних засобів.

Ключові слова: телематика, транспортні технології, автомобільний транспорт, ефективність роботи, інформаційні системи, інформаційні технології.

Розвиток автомобільного транспорту в ринкових умовах має свої галузеві особливості, які тягнуть економічні, технічні, соціальні та управлінські наслідки і вимагають від усіх учасників виробничого процесу відповідних і своєчасних дій.

Ці особливості і результати, до яких вони призводять, технічні та економічні наслідки можна звести до наступного:

1. підвищення господарської та економічної самостійності підприємств;
2. диверсифікація транспортних підприємств;
3. скорочення доходів і зростання витрат, введення жорсткого контролю за величиною і джерелами доходів і витрат;
4. скорочення обсягів перевезень і зростання конкуренції;
5. недостатня кількість інвестицій і старіння основних фондів;
6. важливість правильно обраних управлінських рішень і відповідальність, як моральна, так і матеріальна, фахівців в умовах ризику і конкуренції.

Орієнтування на ринкові відносини вимагають від усіх працівників підприємства особливого управлінського стилю мислення, для якого характерні творчі, систематичні і нерідко агресивні підходи. Тут вважається, що недостатньо

тільки реєструвати параметри навколишнього середовища, а необхідно ще й прагнути самому змінювати ці параметри.

Загалом для забезпечення ефективної роботи підприємства автомобільного транспорту необхідно застосовувати нові маркетингові прийоми та стратегії.

Ці ознаки можна тлумачити так: по-перше, як принцип поведінки підприємства (маркетинг як принцип управління підприємством); по-друге, маркетинг означає зусилля з отримання переваг у споживачів порівняно з конкурентами за допомогою спеціальних ринкових заходів (маркетинг як засіб); по-третє, маркетинг можна описати, як систематичний, що спирається на сучасний інструментарій пошуку рішень (маркетинг як метод).

Тут можна виділити три основні напрями в діяльності підприємства: вихід на ринок; розширення ринку; забезпечення безпеки ринку.

1. Вихід на ринок буде успішним, якщо транспортні послуги супроводжують помірні ціни, висока якість та відмінне обслуговування клієнтів — це одна сторона діяльності підприємства. Якщо говорити про те, що відправним пунктом для всіх виробничих рішень є бажання і інтереси споживачів, то це означає, що підприємство має пропонувати вирішення проблем своїх клієнтів.

2. Розширення ринку — наступний найважливіший напрям після виходу на ринок. В принципі, розширення ринку можливо за рахунок: збільшення обсягу транспортних послуг на вже освоєному ринку; виходу зі старими або злегка зміненими послугами на новий ринок; прагнення підприємства більш повно врахувати потреби певних груп клієнтів, розширюючи при цьому свій асортимент послуг. Часто це пов'язано з диверсифікацією, включенням в виробничу програму нових послуг, які нерідко базуються на використанні виробничого досвіду, старих каналів і зв'язків з клієнтами; використання виходу з новим асортиментом послуг на нові ринки.

3. Забезпечення безпеки ринку — третій напрямок. Розширення ринку завжди супроводжується прагненням до його безпеки. Це можливо тоді, коли вдається розвинути комплекс послуг до таких рівнів, що не залишають місця для входження нових конкурентів.

Всі перераховані вище напрямки діяльності підприємства так чи інакше пов'язані з процесами управління. Є кілька визначень поняття управління. Інженерне прикладне поняття управління наступне: управління — це процес перетворення інформації про стан системи в певні цілеспрямовані дії, що переводять керовану систему з початкового в заданий стан. У цьому визначенні можна виділити ключові слова: інформація про стан системи; мети або мета системи; дії, що вживаються в системі для зміни її стану і досягнення мети.

Очевидно, що цей набір повинен розташовуватися в певній послідовності, утворюючи технологію управління. Основні етапи цієї технології такі:

1. Визначення мети, що стоїть перед управлінням системою (цех, ділянка та ін.). Необхідно відзначити, що вибір мети підприємств автомобільного транспорту в ринкових умовах пов'язаний з отриманням максимального прибутку.

2. Отримання інформації про стан системи і про зовнішні чинники, що діють на систему.

3. Обробка інформації, оцінка її точності та достовірності.

4. Аналіз інформації, збір при необхідності додаткової інформації, її експертиза.

5. Прийняття управлінських рішень відповідно до цілей системи, отриманої та обробленої інформації.

6. Додання рішенням чіткої, бажано нормативної форми, що забезпечує індивідуальну відповідальність виконавців, поетапний і кількісний та якісний контроль.

7. Доведення рішення до виконавців.

8. Реалізація управляючого впливу.

9. Отримання відгуку (реакції) системи на керуючі дії у вигляді нової порції інформації про зміну системи. Якщо стан системи погіршився, то це нераціональне управління. Якщо стан системи покращився, але повністю цілі не досягнуті, то це раціональне управління, і настає 10 етап.

10. Корекція цілей або дій.

Після корекції процес управління повторюється, тобто в даному випадку управління носить ітеративний багатокроковий характер. Якщо такий характер реалізується, то ця система є навченою.

За змістом етапів технології управління системами пов'язані з поняттями інформація та інформаційна технологія.

Інформація — відомості, знання, які потрібні в людській діяльності для вирішення різних завдань і поповнення знань. Для обробки, передачі, прийому і зберігання інформації слід застосовувати теорію випадкових процесів, теорію кодування, теорію ймовірностей і математичної статистики та інші.

Як зазначалося вище, ефективна робота автомобільного транспорту особливо в умовах ринку в основному пов'язана з процесами управління різними аспектами транспортного процесу, а сфера управління, в свою чергу, багато в чому пов'язана з «людиною», тому нові інформаційні системи в транспортних технологіях повинні враховувати «людський фактор». При цьому нова інформаційна система транспортних технологій повинна бути інформаційною технологією управління і включати в себе збір інформації та її обробку, аналіз і прийняття рішення. Як показує аналіз розвитку інформаційних технологій, вона пройшла шлях від примітивних (ручних) технологій до «комп'ютерних». Обсяги інформації в автотранспортних підприємствах великі, наприклад для АТП потужністю 400 автомобілів щомісяця обробляється близько 10 тис. подорожніх листів і товарно-транспортних накладних, близько однієї тисячі аркушів обліку ТО і ТР та безліч інших документів. Зрозуміло, що без використання комп'ютерної техніки обробити такий потік інформації важке завдання. До недавнього часу застосовувалася інформаційна технологія, яка передбачала обробку первинних документів в інформаційних обчислювальних центрах (ІОЦ), створювалися, як правило, на базі територіальних транспортних об'єднань.

Як показав досвід експлуатації подібних технологій, вони мають ряд наступних істотних недоліків: велика кількість помилок введення і дублювання інформації; тривалі терміни розробки і введення в експлуатацію; значні терміни

надходження обробленої інформації (як правило, без управлінських рішень), тобто засоби обробки інформації знаходяться у відриві від користувача.

В даний час з появою персональних електронно-обчислювальних машин відбувається принциповий перехід від інформаційних технологій ІОЦ на нові інформаційні технології на базі автоматизованих робочих місць (АРМ), головним компонентом яких є ЕОМ. Впровадження цих інформаційних технологій дозволяє включати в які вирішуються завдання управління; враховувати конкретні умови роботи підприємства в реальному часі; поєднувати як знання і досвід, так і знання, закладені і акумульовані в ЕОМ.

У висновку, слід зазначити, що з розвитком інформаційних систем в транспортних технологіях можна очікувати наступного витка, що пов'язано головним чином зі збором і обробкою інформації про результати роботи рухомого складу і про його технічний стан, яку отримуватимуть безпосередньо з самого транспортного засобу, що дозволить значно поліпшити її достовірність.

На базі цієї інформаційної технології слід вже зараз приступити до створення нових систем управління автомобільним транспортом.

Література

1. Альбеков А.У., Федько В.П., Митько О.А. Логистика коммерции. Серия «Учебники, учебные пособия». Ростов-на-Дону: Феникс, 2001. — 512с.
2. Вельможин А.В., Гудков В.А., Миротин Л.Б., Куликов А.В. Грузовые автомобильные перевозки: Учебник для вузов. — М.: Горячая линия. — Телеком, 2006. — 560 с.
3. Горев А.Э. Грузовые автомобильные перевозки: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. — 2-е изд., стер. — М.: Издательский центр «Академия», 2004. — 288 с.
4. Чумаченко Ю.Т., Чумаченко Г.В., Ефимова А.В. Эксплуатация автомобилей и охрана труда на автотранспорте: Учебник. Изд. 2-е, дополненное. — М.: «Феникс», 2002. — 416 с.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ.

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

О.С. Кременовська, Д.М. Черняк,

студенти Навчально-наукового інституту права

Національного університету державної фіскальної служби України

науковий керівник: ***А.Ю. Бабенко,***

старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства

Навчально-наукового інституту права

Національного університету державної фіскальної служби України

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Інвестиційна діяльність є важливим фактором розвитку національної економіки, перерозподілу фінансових ресурсів, реалізації довгострокових програм розвитку пріоритетних галузей промисловості та сільського господарства. Суб'єктами такої діяльності можуть виступати, зокрема, іноземні юридичні та фізичні особи, іноземні держави, міжнародні урядові та неурядові організації. Правовий режим іноземного інвестування у державі, що прагне підтримувати сприятливий інвестиційний клімат, має відповідати сучасним стандартам вільного руху капіталу та гарантій захисту іноземних інвестицій.

Іноземні інвестиції — це матеріальні та нематеріальні цінності, що належать юридичним і фізичним особам однієї держави і знаходяться на території іншої держави з метою отримання прибутку. Інвестиції ділять на прямі і непрямі (портфельні). Прямі інвестиції — це створення спільних підприємств та підприємств, на 100% належать іноземним інвесторам. Останні прямо і безпосередньо беруть участь в управлінні підприємством. Мета прямого інвестування — максимальна оптимізація використання коштів, мінімізація податків і витрат на посередників [1, с. 40].

Іноземні інвестиції представляють собою довгострокові вкладення капіталу закордонними власниками в різні галузі економіки будь-якої держави. Система правового регулювання іноземних інвестицій є досить консервативною в теорії міжнародного приватного права, оскільки здійснюється одночасно на двох рівнях міжнародно-правовому та національно-правовому. На міжнародно-правовому рівня правова регламентація здійснюється шляхом укладання багатосторонніх та

двосторонніх угод. Національно-правовий рівень представлений поєднанням загального (цивільного та господарського (підприємницького) і спеціального законодавства (про іноземні інвестиції) [2, с. 56].

Національна правова регламентація іноземних інвестицій відрізняється розмаїтістю, що визначається істотними розходженнями в державній політиці країн щодо іноземного капіталу. Так, в одних випадках іноземні капіталовкладення можуть обмежуватися, піддаватися державному контролю, та навіть націоналізуватися, а в інших — заохочуватися шляхом надання певних пільг і гарантій, що безумовно зачіпає і права іноземних інвесторів. Це пов'язано тим, що держави, потребуючи гостру нестачу фінансових ресурсів, змушені залучати зовнішні капіталовкладення, при цьому інтереси іноземних монополій-інвесторів найчастіше йдуть врозріз із національними інтересами таких країн.

Переважає більшість питань інвестиційної діяльності в міжнародній сфері традиційно регулюється на двосторонньому рівні, в основному на підставі міждержавних угод про взаємний захист та заохочення іноземних інвестицій. Такі угоди укладаються і за участю України для вирішення питань правового режиму іноземних інвестицій на українській території та капіталовкладень українських інвесторів за кордоном. Відповідно до цих угод, кожна договірна держава заохочує та створює сприятливі умови для інвесторів іншої договірної сторони, а зроблені ними інвестиції отримують повний захист. Предметом регулювання на двосторонньому рівні також виступають процедури вирішення інвестиційних спорів [3, с. 165].

Головною проблемою для іноземних інвесторів були правові можливості здійснювати капіталовкладення без яких-небудь примусових обтяжуючих умов у вигляді зобов'язань з закупівлі місцевих товарів, обмеження імпорту матеріалів та ін., що практикувалося в основному в країнах, які розвивалися. Крім того, інвестори повинні були бути впевнені, що зможуть вільно використовувати вироблену продукцію за межами країни, де були розміщені їхні інвестиції. Разом з тим прямий економічний ефект від застосування таких обмежувальних заходів, які покликані були стимулювати розвиток місцевої промисловості й внутрішнього ринку, як показав досвід, був обмеженим. Більше того, ці заходи вели до подорожчання вартості інвестиційних проектів і зниженню їхньої рентабельності, а деякі з них обмежували й деформували світову торгівлю.

Отже, з розвитком міжнародного виробничого кооперування й інших форм економічних зв'язків, що підсилюють залежність зовнішньоторговельних потоків від прямих іноземних інвестицій, останні все частіше стають об'єктом міжурядового регулювання.

Література

1. Бек Ю.Б. Правове регулювання іноземних інвестицій у спеціальних (вільних) економічних зонах України (на матеріалах СЕЗ «Яворів»): автореф. дис. канд. юрид. наук. 12.00.03 Одес. нац. юрид. акад. — О., 2005.
2. Іноземні інвестиції в Україні. — К.: УкрІНТЕІ, 2004. — 248 с.
3. Правове регулювання іноземних інвестицій: Підручник для студентів вищ. юрид. закладів і фак. В.М. Коссака, В.Н. Денисов, Н.С. Кузнецова та ін. За ред. В. М. Коссака. — К.: Українська правнича фундація, 1999. — 174 с.

А.В. Титаренко,
студентка Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
науковий керівник: **Є.П. Суєтнов,**
кандидат юридичних наук, доцент кафедри екологічного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

МІЖНАРОДНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ СПІР: ПОНЯТТЯ ТА СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ

Актуальність та проблематика дослідження обумовлена тим, що за сучасних умов під впливом природних та техногенних факторів погіршується стан навколишнього природного середовища усєї планети. Разом з цим загрози додає діяльність держави, що не завжди є правомірною по відношенню до екологічної ситуації, що і по суті спричиняє виникнення екологічного правопорушення (спору), де міжнародні організації в галузі екології допомагають врегулювати його.

Для того щоб сформулювати чітке поняття міжнародного спору необхідно звернутися до практики Міжнародного Суду ООН, що визначає міжнародні спори як конфлікт правових поглядів, що зароджується до початку розгляду справи.

Вважаємо за потрібне, вказати, що міжнародний екологічний спір є сукупністю взаємних вимог держав щодо конкретних неврегульованих питань у сфері навколишнього середовища та його охорони.

У міжнародних конфліктах, що виникають на основі екологічного права, застосовуються заходи юридичної відповідальності у разі порушення законодавства щодо навколишнього природного середовища, при цьому охорона екологічних об'єктів здійснюється як на національному, так і на міжнародному рівнях. Громадськість має право доступу до забезпечення вирішення правових спорів покладених на міжнародні суди або трибунали. Міжнародно-правові заходи права доступу передбачені у Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля [2]. У даному міжнародному документі передбачена гарантія забезпечення прав людини у галузі екологічного права, охорони та підтримки екологічного законодавства.

Певний час Міжнародний суд ООН розглядав справи екологічного характеру в контексті інших видів справ і за загальною процедурою. Але у зв'язку зі збільшенням таких справ у складі цього суду в 1993 р. було утворено спеціальну палату (камеру) з питань охорони навколишнього середовища. До її складу увійшли сім постійних суддів Міжнародного суду ООН. Вони спеціалізуються на розгляді саме екологічних справ [1, с. 11–12].

Як правило, до цього суду передаються спори між державами, які не вдалося врегулювати в порядку позасудової процедури. Наприклад, майже 10 років тривала суперечка між Угорщиною та Словаччиною з приводу спільного проекту будівництва системи шлюзів на річці Дунай. Не досягнувши порозуміння, сторони передали спір на розгляд Міжнародного суду ООН. У 1997 р. він виніс рішення,

визнавши обидві сторони винними у порушенні своїх обов'язків за відповідним проектом. А тому зобов'язав Угорщину відшкодувати збитки Словаччині (як результат зупинення виконання проекту угорською стороною), а Словаччину — Угорщині (як результат зміни русла Дунаю словацькою стороною).

Розгляд екологічних спорів є також предметом діяльності Постійного арбітражного суду — міжнародного судового органу з великою історією. Цей Суд було утворено відповідно до Конвенції про мирне вирішення міжнародних спорів, прийнятої першою Гаазькою мирною конференцією (1899 р.), скликаною, до речі, з ініціативи російського царя Миколи II. Друга Гаазька мирна конференція, проведена у 1907 р., прийняла зазначену конвенцію у новій редакції. Цією конвенцією був уточнений правовий статус Постійного арбітражного суду [5, с. 15].

Крім розгляду справ екологічного характеру, ця палата бере участь у розробці проектів відповідних міжнародних договорів та правил, проведенні науково-практичних семінарів та конференцій з питань охорони навколишнього середовища тощо.

Ряд конвенцій екологічного характеру передбачають розгляд спорів між сторонами у арбітражних (третейських) судах (трибуналах), утворюваних у порядку *ad hoc*. Йдеться, зокрема, про Конвенцію про оцінку впливу на навколишнє природне середовище у транскордонному контексті, Конвенцію про охорону і використання транскордонних водотоків та міжнародних озер, Конвенцію про збереження морських живих ресурсів Антарктики та деякі інші.

Відповідно до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє природне середовище у транскордонному контексті, наприклад, сторони можуть передати спір, що виник між ними, з приводу тлумачення або застосування Конвенції, на розгляд Арбітражного суду. Цей суд складається з трьох арбітрів. Кожна сторона призначає по одному арбітру. Вони за взаємною згодою призначають третього арбітра, який виконує функції голови арбітражного суду. Якщо це питання затягується, то на прохання будь-якої із сторін у спорі третього арбітра може призначити виконавчий секретар Європейської економічної комісії.

Арбітражний суд виносить своє рішення, керуючись міжнародним правом та Конвенцією про оцінку впливу на навколишнє природне середовище у транскордонному контексті. Це рішення має бути належним чином обґрунтованим. Воно є остаточним і обов'язковим для сторін у спорі.

За Конвенцією про збереження морських живих ресурсів Антарктики для розгляду спорів між сторонами утворюється арбітражний трибунал [4]. Він також складається з трьох арбітрів. Кожна сторона у спорі призначає свого арбітра, а потім за взаємною згодою ці сторони призначають третього арбітра, який виконує функції голови арбітражного трибуналу. Арбітражний трибунал приймає власні правила процедури і сам визначає своє місце перебування. Він досліджує обставини справи, заслуховує сторони, а у необхідних випадках — свідків та експертів. У розгляді справи може брати участь також будь-яка з договірних сторін Конвенції.

Справи екологічного характеру можуть бути й предметом розгляду Європейського суду з прав людини як судового органу контролю за виконанням Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини (1950 р.) [3]. Право звертатись до цього суду належить державам та фізичним особам. На різних стадіях розгляд справ здійснюють спеціально створювані органи суду: комітети, палати, Велика палата. За виконанням державами рішень суду спостерігає Комітет міністрів Ради Європи. Суд знаходиться у місті Страсбурзі (Франція). У його складі є й суддя з України.

Кількість екологічних справ у Європейському суді з прав людини є відносно незначною. Частково це пояснюється тим, що право людини на безпечне довкілля не закріплене в Європейській конвенції про захист прав і основних свобод людини. Екологічні права захищаються Європейським судом, що мають на меті забезпечення належного землекористування. Наприклад, у 1994 р. Суд розглянув справу «Бомартен проти Франції» про порушення частини першої ст. 6 Конвенції. Суть справи полягала у тяганні з відшкодуванням збитків позивачеві, завданих внаслідок націоналізації належної йому земельної ділянки. Тяганина сталася з вини Державної ради Франції, де раніше розглядався цей спір. Суд зобов'язав Францію сплатити П. Бомартену 100 000 французьких франків як компенсацію моральної шкоди та 170 тис. французьких франків як відшкодування судових витрат [5, с. 16].

Міжнародний трибунал з морського права є самостійним міжнародним судовим органом, до компетенції якого віднесено усі спори і заяви, які передаються йому відповідно до Конвенції ООН з морського права.

У 1994 р. була зроблена спроба утворити спеціальний міжнародний судовий орган для розгляду екологічних спорів. Ініціативу в цьому виявили відомі правознавці-екологи. На установчій конференції в Мехіко у листопаді того ж року був заснований Міжнародний суд екологічного арбітражу і примирення, до складу якого увійшли вчені-екологи з 24 країн. Відповідно до свого Статуту суд вирішує міжнародні спори з питань охорони навколишнього середовища і природокористування в трьох формах: а) шляхом консультування заінтересованих сторін на їхнє прохання на основі юридичного аналізу конкретної ситуації; б) шляхом примирення сторін, що сперечаються, на основі ухвалення компромісного рішення спірної ситуації, що влаштовує обидві сторони; в) шляхом проведення судово-арбітражного процесу за взаємною згодою сторін з винесенням рішення, яке є обов'язковим для сторін. На жаль, задля врегулювання спорів до цього суду на практиці рідко звертались.

Підсумовуючи, зазначимо, що на сьогодні виникнення міжнародного екологічного спору постає важливою проблемою, що має врегульовуватись між державами на основі відповідних судових та арбітражних процедур. І тому вважаємо, що доречніше було б утворити на міжнародному рівні спеціальний судовий орган, до компетенції якого входило вирішення міжнародних екологічних спорів, до якого мали б право звертатись як держава, так і фізичні особи.

Література

1. Балюк Г.І. Екологічне право України. Конспект лекції у схемах (Загальна і Особлива частина): навч. посібник / Г.І. Балюк. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 192 с.
2. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля від 25.06.1998 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Конвенція про збереження морських живих ресурсів Антарктики від 20.05.1980 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_045
5. Яцишин Р. В. Міжнародне екологічне судочинство / Р.В. Яцишин // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. — 2011. — № 3. — С. 14—18

ЗМІСТ

Розділ 1 ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

<i>Л.В. Бережна,</i> ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ВЧИТЕЛІВ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З СУЧАСНИМ ОСВІТНІМ ПРОСТОРОМ	3
<i>Л.В. Беляєва,</i> ПРИКЛАДНА СПРЯМОВАНІСТЬ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ, ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ	5
<i>С.Б. Білий,</i> ДОВЕДЕННЯ ДЕЯКИХ КЛАСИЧНИХ ТЕОРЕМ ГЕОМЕТРІЇ В ВОЛЬФРАМ АЛЬФА	8
<i>Н.Г. Бузіяк,</i> ЕЛЕКТРОННИЙ ПОСІБНИК, ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ	12
<i>V. Vasylyshyn, Y. Vasylyshyn, I. Pavlyk,</i> ADVANTAGES TECHNOLOGIES OF DISTANT LEARNING	15
<i>І.А. Гурняк,</i> ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ	20
<i>Л.І. Довгань,</i> СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	23
<i>С.В. Ефремов,</i> РАЗНОУРОВНЕВОЕ ОБУЧЕНИЕ – МЕТОД НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ.....	25
<i>С.С. Заботіна,</i> ОРГАНІЗАТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА.....	27
<i>В.С. Зубко, Н.І. Лазаренко,</i> ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	29
<i>Є.О. Лук'янюк, О.М. Куцевол,</i> МЕТОДОЛОГІЯ ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА У 7 КЛАСІ (НА МАТЕРІАЛАХ ПОВІСТІ «ПОТЕРЧАТА» ВОЛОДИМИРА РУТКІВСЬКОГО).....	31
<i>Є.О. Манько, Д.В. Пустовойченко,</i> ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ-ІСТОРИКІВ.....	35

М.М. Оганесян, І.А. Жаборюк, ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА МАТЕРІАЛІ ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ	37
Д.В. Пустовойченко, ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНІСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПІД ЧАС ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ	40
М.А. Раковська, ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ І ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ ПІДГОТОВКИ	42
В.В. Рубаха, М.А. Осип, ОСОБИСТІ РИСИ ТА ПРОФЕСІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕДАГОГА.....	44
Є.М. Рябець, Ю.С. Котелянець, ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ САМООЦІНКИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ МОЛОДШОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	48
Г.В. Троян, САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	51
А.С. Ушаков, ОБРАЗ ЛЮДИНИ КУЛЬТУРИ – ВИХОВНИЙ ІДЕАЛ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	56
І.Б. Якайтис, КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	57

Розділ 2 КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

М.М. Волосяк, ІКОНОСТАСИ ПЕРІОДУ КИЇВСЬКОЇ РУСІ.....	60
М.М. Волосяк, СПЕЦИФІКА РОЗУМІННЯ СИМВОЛІКИ САКРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА.....	63
О.Г. Куцан, С.Г. Чепіга, РОЗВИТОК МУЗИЧНО-СЛУХОВИХ УЯВЛЕНЬ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ФОРТЕПІАННОГО НАВЧАННЯ	65

Розділ 3
ГУМАНІТАРНІ НАУКИ
РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ.
ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

К.Є. Біньковська, І.О. Лук'яненко, ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ У ТЕКСТ КІНОСЦЕНАРІЮ (НА МАТЕРІАЛІ ПОВІСТІ РОАЛЬДА ДАЛЯ «ЧАРЛІ І ШОКОЛАДНА ФАБРИКА»).....	71
М.О. Валін, СИМВОЛІКА ФРЕСОК НОВОСЕЛИЦЬКОЇ СИНАГОГИ	74
К.В. Єсіпова, ДИСКУРСНІ АСПЕКТИ ЖАНРУ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ ДЛЯ ДІТЕЙ НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ «ЕНН ІЗ ЗЕЛЕНИХ ДАХІВ»	78
К.А. Передерієва, О.А. Мороз, ЛЕКСИЧНІ ІННОВАЦІЇ У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	82
А.А. Сиволодська, О.П. Демиденко, ОБРАЗНО-ПЕРЦЕПТИВНА СКЛАДОВА ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ «СУЧАСНА ЖІНКА» В СУЧАСНИХ АМЕРИКАНСЬКИХ СЕРІАЛАХ ...	84

Розділ 4
СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ
ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

В.В. Коновалюк, АКТИВНО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНОЇ САМООЦІНКИ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ.....	88
A.V. Lialka, O.V. Olshanskaya, CONCEPT OF «THREAT» AND «RISK» IN THE CONTEXT OF ECONOMIC SAFETY OF ENTREPRENEURSHIP	90
О.І. Пташник-Середюк, ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ	93

Розділ 5
ЖУРНАЛІСТИКА

В.С. Рождественська, А.В. Белецька, ПОНЯТТЯ «НОВІ МЕДІА» ТА «ОН-ЛАЙН КОМУНІКАЦІЇ»: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ.....	96
--	----

Розділ 6
УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

<i>Т.С. Бойчук, О.А. Хитрова,</i> ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА	100
--	-----

Розділ 7
ПРАВО

<i>Д.О. Горобець, М.В. Троцька,</i> НАДАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄДНАНИМ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ ГРОМАДАМ ЗА МЕЖАМИ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ: АНАЛІЗ ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ	108
<i>Н.А. Жерж, О.І. Манзюк,</i> ФОНОВІ ЯВИЩА ЗЛОЧИННОСТІ ЯК ІНДИКАТОРИ КРИМІНОГЕННОЇ ОБСТАНОВКИ: ДЕТЕРМІНАНТИ ТА НАПРЯМИ ЗАПОБІГАННЯ	110
<i>І.А. Каплуновський, Є.П. Суєтнов,</i> ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПОЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ	114
<i>О.С. Кременовська, І.В. Рачок, О.П. Мельник,</i> НЕДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ТА ЙОГО РОЛЬ, У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАКОННОСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ	117
<i>О.І. Манзюк, І.В. Рачок, А.Ю. Бабенко,</i> МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	119
<i>К.В. Підченко,</i> ДО ПИТАННЯ ЛІЦЕНЗУВАННЯ ВЗЯТТЯ, ПЕРЕРОБКИ І ЗБЕРІГАННЯ ДОНОРСЬКОЇ КРОВІ ТА ЇЇ КОМПОНЕНТІВ, РЕАЛІЗАЦІЇ ДОНОРСЬКОЇ КРОВІ ТА ЇЇ КОМПОНЕНТІВ І ВИГОТОВЛЕНИХ З НИХ ПРЕПАРАТІВ	122
<i>К.В. Підченко, А.Ю. Гнатюк,</i> МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	124
<i>К.В. Підченко, А.Ю. Гнатюк,</i> ПОЛОЖЕННЯ NON-COMPETE В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ	127
<i>К.В. Підченко, О.М. Батигіна,</i> ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ ТА НА ПОЛТАВЩИНІ	131
<i>К.В. Підченко, М.В. Троцька,</i> СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «МИСЛИВСТВО» І «ПОЛЮВАННЯ» В ЕКОЛОГІЧНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ	133

Д.Ю. Тимошенко, А.Ю. Бабенко, ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБУ З ІНОЗЕМЦЯМИ....	135
Д.Ю. Тимошенко, О.П. Мельник, РАХУНКОВА ПАЛАТА ЯК САМОСТІЙНИЙ ОРГАН ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ	138
Д.Ю. Тимошенко, О.Ю. Минюк, СУЧАСНИЙ СТАН ІНСТИТУТУ ДОКАЗУВАННЯ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ ТА ЙОГО СВІТОВИЙ ДОСВІД	141
Я.В. Фатєєв, В.В. Ворожбіт-Горбатюк, ГРЕЙДИНГОВА СИСТЕМА ОПЛАТИ ПРАЦІ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНА СИСТЕМА ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	144
О.М. Цапенко, ОСОБЛИВОСТІ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОЖЕЖІ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ЯКІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ПОЖЕЖНО-ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ.....	146
О.С. Чирвон, М.В. Троцька, ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПІДЗЕМНИХ ВОД ДЛЯ ГОСПОДАРСЬКО-ПОБУТОВИХ ПОТРЕБ.....	149
О.С. Чирвон, О.М. Батигіна, ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ	152

Розділ 8 ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

О.С. Бідюк, АРХІТЕКТУРА СУЧАСНИХ ВЕБ-ДОДАТКІВ	155
М.В. Білецький, Ю.О. Кулаков, МОДЕЛЬ КОНСТРУЮВАННЯ ТРАФІКУ В SDN МЕРЕЖАХ	157
А.О. Вагнер, МОДЕЛІ РОЗВ'ЯЗКУ ЗАДАЧІ АНАЛІЗУ ТОНАЛЬНОСТІ ТЕКСТУ	160
М.Д. Нікітін, МІКРОСЕРВІСНИЙ ПІДХІД ДО ПРОЕКТУВАННЯ РОЗПОДІЛЕНИХ ПРОГРАМНИХ КОМПЛЕКСІВ.....	166
А.В. Правдива, О.С. Удодова, ВИКОРИСТАННЯ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАЛЬНО-ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	171
М.О. Троцький, Я.Ю. Дорогий, БІБЛІОТЕКА КОНТЕКСТУАЛЬНОЇ ВАЛІДАЦІЇ У СЕРЕДОВИЩІ .NET	173

Розділ 9 ХІМІЧНА ТА БІОІНЖЕНЕРІЯ

<i>М.А. Андрієнко, Г.Ю. Флейшер,</i> ВИКОРИСТАННЯ МІНЕРАЛІЗАТОРІВ ДЛЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ВАПНА	178
<i>С.Г. Бабій, В.В. Токарчук,</i> ШЛЯХИ ОТРИМАННЯ ПОРТЛАНДЦЕМЕНТУ КОМПОЗИЦІЙНОГО НИЗЬКОЇ ВОДОПОТРЕБИ.....	179
<i>І.М. Крильчук, О.О. Сікорський,</i> ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ СОРБЦІЙНОГО ВОЛОГОВІСТУ ТА ВОДОПОГЛИНАННЯ НІЗДРЮВАТОГО БЕТОНУ	181
<i>О.В. Мельник,</i> ВИКОРИСТАННЯ ЗОЛИ ОСАДУ СТІЧНИХ ВОД У ВИРОБНИЦТВІ ЦЕМЕНТУ	183
<i>Д.М. Трохименко, Л.А. Мельник,</i> ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОЦЕССОВ УДАЛЕНИЯ МИКРОКОЛИЧЕСТВА AS (III) ИЗ ВОДЫ МЕТОДОМ НАНОФИЛЬТРАЦИИ.....	185
<i>Д.О. Олійник, В.В. Токарчук,</i> ВИКОРИСТАННЯ ВІДХОДІВ ВИРОБНИЦТВА АЛЮМІНІЮ В ПРОЦЕСІ ВИРОБНИЦТВА ПОРТЛАНДЦЕМЕНТУ	188

Розділ 10 ВИРОБНИЦТВО ТА ТЕХНОЛОГІЇ

<i>О.С. Зазимко, Г.Ю. Флейшер,</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ СПОСОБІВ ВИРОБНИЦТВА ГІДРАТНОГО ВАПНА	190
---	-----

Розділ 11 АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО

<i>І.А. Адаменко, Л.В. Шайдецька,</i> ГІДРОІЗОЛЯЦІЯ ПІДЗЕМНИХ КОНСТРУКЦІЙ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ЗДЕШЕВЛЕННЯ ПІДЗЕМНОГО БУДІВНИЦТВА.....	193
<i>Ya. Vasylyshyn, V. Vasylyshyn,</i> LANDSCAPE DESIGN OF NORTHERN JAPAN. PART 2.....	196

Розділ 12 АГРАРНІ НАУКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВО

<i>Р.В. Волошин, Є.В. Калганков,</i> ОБГРУНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ МЕТОДІВ ДІАГНОСТУВАННЯ АГРЕГАТІВ МОБІЛЬНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ МАШИН	200
--	-----

<i>Д.Д. Курапов, Є.В. Калганков,</i> ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ НАДІЙНОСТІ ЗАСОБІВ МАЛОЇ МЕХАНІЗАЦІЇ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	205
--	-----

<i>В.Р. Чижов, В.О. Колбасін,</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ НАДІЙНОСТІ ВУЗЛІВЛІМІТУЮЧИХ ДОВГОВІЧНІСТЬ АВТОТРАКТОРНИХ ДВИГУНІВ	211
--	-----

Розділ 13 ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА

<i>Р.В. Білошицький,</i> СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ І ПРИЗНАЧЕННЯ ХІРУРГІЧНОГО ЛІКУВАННЯ ПРИ ДИСКОПАТІЯХ У СОБАК.....	217
--	-----

Розділ 14 ТРАНСПОРТ

<i>О.М. Горобець, С.В. Бабушко, С.А. Шеремет,</i> АНАЛІЗ РОЛІ ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ, ЕЛЕМЕНТІВ В СИСТЕМІ ПОСТАВОК І ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ	222
--	-----

<i>С.В. Бабушко, О.М. Федьорко,</i> ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ДОЦІЛЬНОСТІ ВАНТАЖОПЕРЕВЕЗЕННЯ АВТОМОБІЛЬНИМ ТРАНСПОРТОМ.....	224
---	-----

<i>Р.Ю. Птуха,</i> ТРАНСПОРТНА ЛОГІСТИКА ЯК СКЛАДОВА ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ	227
---	-----

<i>О.Ю. Солодовник, Є.В. Калганков,</i> ПІДВИЩЕННЯ ДОВГОВІЧНОСТІ ПІДШИПНИКІВ КОЧЕННЯ ВВЕДЕННЯМ В ЗМАЗКУ НАНОМАТЕРІАЛІВ, ЩО ПОЛІПШУЮТЬ УМОВИ ТЕРТЯ	230
---	-----

<i>С.А. Шеремет, І.В. Шеремет, С.В. Бабушко,</i> ТЕЛЕМАТИКА В ТРАНСПОРТНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ	235
---	-----

Розділ 15 МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

<i>О.С. Кременовська, Д.М. Черняк, А.Ю. Бабенко,</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ.....	239
--	-----

<i>А.В. Титаренко, Є.П. Суєтнов,</i> МІЖНАРОДНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ СПІР: ПОНЯТТЯ ТА СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ	241
---	-----

Підписано до друку 30.11.2018. Формат 60x84/16. Папір офсетний білий.
Гарнітура «Literaturnaya». Друк цифровий. Ум. друк. арк. 18,60.
Зам. № 3011-1. Тираж 100 прим. Ціна договірна. Виходить змішаними мовами: укр., рос., англ.

Віддруковано з готового оригінал-макета ФОП Москвін А.А.
м. Запоріжжя, пр. Леніна, 109, тел. +38-094-133-87-81.

Інститут інноваційної освіти. Науково-учбовий центр прикладної інформатики НАН України
e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com

**Видання здійснене за експертної підтримки
Науково-учбового центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40**